

STŘÍBRNÝ VÍTR

Fráňa Šrámek

Městská knihovna v Praze

půjčuje

knihy, audioknihy,
obrazy, deskové hry...

nabízí prostory pro

samostatné studium,
skupinová setkání,
přednášky, konference...

pořádá

autorská čtení, přednášky,
koncerty, filmové projekce,
akce pro děti...

poskytuje online služby

e-knihy, digitalizované dokumenty,
přednášky, kurzy...

podporuje tvoření v kreativních dílnách

DOK16 pro práci se dřevem a papírem
Atelier pro šití a vyšívání

Suterén pro 3D tisk, knižní vazbu, kaligrafii a pyrografii

mlp.cz
e-knihovna.cz
knihovna@mlp.cz
facebook.com/knihovna

Stříbrný vítr

Fráňa Šrámek

Znění tohoto textu vychází z díla [Stříbrný vítr](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Fr. Borový v Praze v roce 1940. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Podle [předlohy](#) z fondu [Moravské zemské knihovny v Brně](#).

Text díla (Fráňa Šrámek: Stříbrný vítr), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 25. 8. 2023.

OBSAH

Kapitola první	6
Kapitola druhá	11
Kapitola třetí	16
Kapitola čtvrtá	21
Kapitola pátá	30
Kapitola šestá	37
Kapitola sedmá	50
Kapitola osmá	57
Kapitola devátá	68
Kapitola desátá	82
Kapitola jedenáctá	89
Kapitola dvanáctá	99
Kapitola třináctá	107
Kapitola čtrnáctá	157
Kapitola patnáctá	184
Kapitola šestnáctá	195
Kapitola sedmnáctá	220
Kapitola osmnáctá	234

Kapitola první

Soudnímu Ratkinovi onemocněla manželka. Bez klobouku běžel sám přes městečko pro lékaře. Pak se jaksi zastyděl za toto své rozčilení a projevoval až překvapující klid. Jenom když někdo sem zaskočil na zeptanou, jak se daří nemocné, chopil se vždy za hlavu a stočil zoufale oči vzhůru. Byl tak trochu pozérem pan soudní Ratkin.

Malý Jeník seděl na schůdcích před domem a chvilkami zaplakal. Ráno jej pustili na chvilku k mamince do pokoje, ale nebyl hodný, vzbudil maminku pláčem. Proto tam nyní už nesměl. Seděl tu a sluníčko svítilo do jeho slz jako do duhových sklíček. Před schůdky byl v hlíně dolíček, hrávali tam fazole. Jeník hleděl v dolíček a plakal ještě více. Měl už obličej celý naběhlý a třásl se na všech údech; hlava mu klesala únavou, celé tělíčko se nahýbalo, jak dešťovými krůpějemi obtížená květina...

Druhý den zavezli jej k babičce. Babička měla tklivé, hubené ruce, jak suché lupeny. Šelestily, když jej hladila po vlasech, a Jeník se utištoval. Kromě toho uměla pohádku o jedné mamince, která stonala a zase se uzdravila. Její hlas rozléval mírné, tiché světlo jak slunce mezi podzimními stromy a někdy pohádkově zazvonil, jak zlatý vlas děda Vševěda, upadnuvší na podlahu... Konečně i dopis přišel, že mamince je už lépe, a to byla vlašťovka s nejsladším zvěstováním.

Toho roku byla veliká vedra a sucha, že nebylo takových pamětníka. O Petra a Pavla to už byl žárový zlý den a lidé mluvili zvláštním uvadlým, vyschlým hlasem. Kolik neděl už nepršelo a slunce přestalo býti požehnáním; dny vápenatěly v plamenech cínových obloh a noci byly lepkavé. A toho dne, ve chvíli, kdy chodili lidé na požehnání, jako by byl poslední vánek zemřel a malé náměstí sípalo pod okny jak zalknuté hrdlo.

Babička usnula v lenošce a malý Jeník se dívá, jak jí pokyvuje hlava; nějak zvědav je a nějakou úzkost má, hlava po každém vztýčení klesá vždy níže a níže, jenom moucha kdesi bzučí a světnička se zadusila v horkém tichu; a v Jeníkovi roste úzkost, snad se ona hlava z ramen na zemi skutálí, o zemi uhodí.

– Babičko!

Hlásek v ústech vyschl, ale babička nemá věru tvrdého spaní. Jenomže, bože můj, už se ty oči tak těžko vracejí ze snů, bůh ví, kde se toulaly, komu dívaly se tváří v tvář, někdo velmi podivný to byl a z tohoto světa nebyl; i Jeník postřehuje cosi dalekého v těch očích.

Moucha opět kdesi bzučí a Jeníkovi se náhle zdá, že babička naslouchá, co moucha povídá; takový napjatý výraz má nyní babička, sto uší zdá se v něm naslouchati.

– Podívej se, Jeničku, z okna... že přestala téci v kašně voda, povídá náhle.

Jeník jde k oknu a dívá se. Přichází mu celkem k smíchu babiččina otázka; což je to možno, aby v kašně před jejich okny netekla voda? Ale skutečně, podivné věci se dějí; mžiká očima a rychle oddychuje.

– Neteče, babičko...!

Ale babička zavrtěla pouze hlavou a cos vylekaného porvalo ji záhadný úsměv kolem tenkých rtů.

– Podívej se ještě jednou, dobře se podívej, povídá konečně.

– Neteče, babičko.

Oběma rukama zamávla, do klína těžce je spustila a řekla jaksi suše a zle:

– To se ví, že neteče. A jak by tekla? Bůh na všechny prameny dlaň položí a nikde voda nepoteče. Takový bude hněv boží...

Tohle ovšem Jeník nechápe: že by pán bůh tak se hněval a tak trestal. Nejde mu vůbec tak leccos do hlavy. Kdyby vody nebylo, lidé by žízni umřeli; i tatínek by umřel, i maminka, a babička taky

by umřela; ale potom, potom... a Jeníkovi je hroznou ta myšlenka – potom by už asi nemohl míti pána boha rád. Ale je on to hloupý hoch; vždyť i on by umřel... nu, to je přece jasné...?

V hodinách odrachotily tři údery a babička stala se velice nepokojnou.

– Tuhle chvíli to asi bylo... také o Petra a Pavla... to jsme viděli prvního pruského vojáka, povídá náhle jako pro sebe.

A rty, jako když větýrek tence o lupínky šelestí, tichounce se jí chvějí.

– To byla taková strašná chvíle... Krátce před polednem odtáhli poslední naši vojáci. Ti, co tudy ráno táhli, šli ještě jako k tanci, do oken na nás křičeli a čepicemi mávali, čepicemi že Prušáka utlukou; ale ti poslední ani hlavy už nezdvihli, něco jakoby do zad je strkalo a kupředu o překot tlačilo... Pak vymřelo náměstí a my naslouchali do dálky. Stála jsem u okna; bylo tak ticho, že bylo slyšet, jak kašna šplíchá. Několik lidí trousilo se na požehnání, ale do kostela nevešli; jen tak u kostela stáli, jako by čekali, bude-li kaplánek dnes požehnání sloužit. Konečně kaplánek vyšel z děkanství, lidé u kostela smekali, ale klobouky zůstaly tkvítí ve vzduchu, snad tam lidé motýly honí; na předměstí počali strašně výti psi. Vtom i náš pes, Strach jsme mu říkali, vyběhl před dům a pronikavě zavyl; ale ihned zase vběhl do domu a celou tíhou vrhl se na dveře. Když jsme ho vpustili, plazil se po zemi a tiskl k našim nohám. Ale tu už, jak stojím u okna, jako by se mi kol očí červený vítr přehnal a několik červených pruských husarů kmitlo se napříč náměstím. Vykřikla jsem a nebožtík dědeček také přiskočil k oknu. Řekl jen: Ježíšmarja, už jsou tady! A za prvními přihnali se druzí a zrovna před náš dům. V prvním zděšení zapomněli jsme odskočit od okna. Zarazili koně, křičeli cosi a ukazovali, že chtějí pítí. Jeden z nich byl takový krásný a měl plavý vous. A tak dobrácky se do okna usmíval, jako by to ani nebyl nepřátelský voják. Nějaký vyšší důstojník to byl –

A babičce se opět tak tichounce chvějí rty.

– Chtěla jsem jim sama donést vody, ale nebožtík dědeček se jaksi přísně na mne podíval, odstrčil mne a šel sám. Připlížila jsem se zatím opět k oknu; viděla jsem, jak dědeček se musil napřed napít, přičemž jeden mu poplácal po zádech. Ten mladý, plavovlasý se podíval ještě jednou do okna a oči se mu tak dobrácky smály. A jako když je vítr odnese, hned zase byli bůhví kde. Večer potom – babička okamžik kývá hlavou, rty se jí při tom pohybují, ale žádný zvuk z nich nevychází – večer potom přivezli toho mladého důstojníka na voze s prostřelenou nohou. To už bylo plné město pruského vojska a u nás zřídili malý lazaret. Amputovali mu potom nohu, ležel u nás přes celou vojnu. Nudil se a chtěl něco čísti. Měli jsme několik německých knih, půjčili jsme mu. Když nám je potom vrátil, byly v jedné dva listy úplně splepené krví; tak se to nějak při amputaci musilo stát... Schovala jsem si tu knihu...

Opět se jí tak na prázdno pohybují rty. Konečně namáhavě vstává a jde ke skříni. Starou knihu ze skříně vezme, do lenošky usedne a rozevře. Jsou tam dva listy jako pokryté rzí a rty se tichounce, zapomenutě chvějí.

Venku padá oheň z oblohy a v Jeníkovi se malé srdce chvěje a zmítá, jak úzkostný zvoneček.

Je tu cosi, veliké červené krůpěje kanou z toho na podlahu a Jeník šeptá: krev, krev, krev!

Kdosi zlý se hněvá, na všechny prameny dlaň položí, nad nikým se nesmiluje, nikde voda nepoteče.

A Jeník se náhle ptá:

- Babičko?
- Nu?
- Pámbu všechno stvořil?
- Všchno.
- Všechny lidí?
- Všechny.
- Toho pruského důstojníka taky?

- Taky.
 - A kdo mu prostřelil nohu?
 - Nu, některý náš voják.
 - Toho taky pámbu stvořil?
 - Taky.
 - A pámbu to tak chtěl, aby střelil?
 - Chtěl... Bez jeho vůle ani --
 - A moc ta noha bolela?
 - No, moc. Celou noc tenkrát prokřičel.
 - To taky pámbu chtěl?
 - Ba že.
 - A dobré oči že ten důstojník měl?
 - Dobré. A jaký dobrý člověk to byl!
- Jeník velice zbledl a obličej se mu zkřivil.
- To je divné, povídá.
 - Co je divné?

Ale Jeník se náhle rozesmál místo odpovědi zvláštním suchým, nedětským smíchem.

Kapitola druhá

Bystrou a vřelou krev mívali Ratkinové, dokud jejich rod rostl ve mlýně pod hrází Červeného rybníka; tak se mu říkalo, Červený rybník, a mlýnu se říkalo Červený mlýn. Před mnoha a mnoha lety byl prý rybník jednou červený krví, za nějaké selské vzpoury snad to bylo, ale to už bylo dávno a lidé se na to nepamatovali. A dokud tu Ratkinové žili, měl jejich rod bystrou a vřelou krev. Duše prosté a čiré, jak lesní studánky, štědrá srdce, a za mlada si rádi podivočili; ženy se z toho rodu zřídka rodily a mladí Ratkinové si sem nevěsty na svých silných rukách přinášeli, a když je nesli, na hrázi nade mlýnem s nimi na okamžik postáli, zdvihali své nevěsty vysoko nad hlavu, jako by je chtěli na některý z topolů posadit a z jejich hrdla vyletět k nebi výskot, jak hejno skřivanů. Tři dny a tři noci stál vždycky mlýn a tři dny a tři noci nemusila učiniti nevěsta kroku, stále tu čekaly dvě silné ruce, které ji chtěly nésti; silní byli Ratkinové a nejsilnější byli, když milovali. A když jim ženy otěhotněly, tu je opět nosili, vynášeli je ze mlýna, opatrně a něžně, kladli je do vysoké trávy za mlýnem mezi řídké habry a břízky, klečeli tu u nich rozpačití jaksi a bázlívi, a v nějakém zvláštním zmatku báli se téměř pohledět svým ženám do očí. V těch dobách nelíbali svých žen na ústa, jen letmo dotýkali se rtoma jejich vlasů a zavírali oči, když pohled jejich zabloudil ke vzduchým jejich prsům.

Ale jednu nedobrou touhu nosili v sobě všichni Ratkinové. Město je k sobě lákalo a tu občas opouštěvali osamělý mlýn a vraceli se až po dvou, třech dnech; zchátrali jaksi vždycky přes ten čas, páchlo z nich kouřem a líhem a v očích měli bludná, nepokojná světýlka; jejich ženy chodily v těch dnech s červenýma očima.

A léta uplynula a Ratkinové už nežili v Červeném mlýně; větev po větvi odpadala do blízkých městeček. Stali se z nich obchodníčkové,

ve dveřích zatuchlých krámků stávali a v odbarvených jejich obličejích bylo napsáno, že touha je obelhala. Zpřísněli jaksi, znevrleli a oči jim ležely úhorem. Na každý jejich pohyb věšela se tíživá závaží a pohled jim plouhal při zemi, nekalý, šedý pták s přistřiženými křídly.

Jednoho únorového dne, který právě dočervenával na západě a počínal do míst, ukrytých před touto červení, nalévati něco studeného a sychravého, projela malým čtyrhranem náměstíčka v N. fůra s nábytkem. Za fůrou kráčel asi 40letý muž; to byl otec soudního Ratkina, dědeček malého Jeníka. Několik lidí přešlo a hleděli za fůrou udiveným pohledem. I kašna na náměstí udiveně zašplíchala, domky namračily nehostinně starobná, ošlehaná průčelí a plechový orel na c. k. notářství protáhl vysípaný, rzivý krk. Ale muž jdoucí za fůrou nezdál se nic z toho pozorovati; šel, tuhnoucí zmrazky mezi dlažbou praskaly pod jeho nohama a hryzl urputně jeden konec svého kníru. Konečně fůra zastavila u jednoho domu. Muž rozhlédl se kolem po domech, byl čímsi nepříjemně dotčen a počal nuceně hlučným hlasem hovořiti s vozkou; lidé vyhlíželi z oken. A tu objevila se na náměstí bryčka a zamířila k témuž domu. Vystoupila z ní žena a dva hoši. A náhle jako naráz oba hoši se rozplakali – – – To byl vjezd Jeníkova dědečka do města. Nebyl nijak triumfální.

Soudní Ratkin ještě teď občas si vzpomněl, jak tenkrát s bratrem a matkou vystoupili z bryčky a jak se rozplakali. A soudní Ratkin se superiorně usmíval; hlouposti, hlouposti, chlapecké pošetilosti, myslil si, leccos jsme tenkrát dělávali, k smíchu je to teď. Ted' – byl soudní Ratkin velmi vážným mužem a nechápal, jak se možno jen tak zbůhdarma rozplakat; a tento jeden z Ratkinů také nevěděl, že mívali jednou Ratkinové vřelou a bystrou krev. Krev, krev, ano, řekněte mi milí lidé, jaká krev a k čemu třeba krve – mohl se teď udiviti soudní Ratkin; pořádně žít se má, vyhovět zákonům a zvyklostem, nenarazit nikde, to ano, ale co tu blouzníte o bystré a vřelé krvi? Na mého nezvedeného bratříčka se obraťte, do noty mu padnete.

A bylo to tak s jeho bratrem Jiřím, v něm stará ratkinovská krev neulehla a nezatuchla, nýbrž do nějakých záludných bystřin se rozpěnila. Cosi soumravného, záhadného bylo v celé jeho existenci. Byl už ledačím, i důstojníkem, ale opouštěl každé své povolání s lehkomyšlnou odvahou toho, jenž za sebou pálí jeden most po druhém. I k plamenům umění zaletěl si připálit křídla – tak doslova se jednou vyjádřil. Tulákem byl milý bratr Jiří. Soudní Ratkin o něm mluvil málo a s jistou podrážděností, což je pochopitelné. Byli-li u nich návštěvou, což stalo se všeho všudy jen několikrát, býval soudní velice upjatý a dotýkal se rád uštěpačnou poznámkou nepořádného života bratrova, ale týž odbýval takové poznámky mírným úsměvem otrlého tuláka, jenž odklepává z límce kabátu veš, když na ni bylo upozorněno, ale co možná ležerně.

Vážným a střízlivým mužem byl soudní Ratkin, a když se mu narodil hoch, nemyslel na krásný zázrak; zprvu to ovšem patřilo více mámě, ale jakmile se to počalo trochu podobati malému mužskému, tu už zase on musil věděti, jak se s tím zachází, jedno oko přísné lepší než dvě shovívavé, desetkrát raději zakaž a jednou dovol, kles-ti, cepuj a nepopust'! Nebylo dosud příležitosti k velkým, dávaly se aspoň malicherné rozkazy. A těch bylo, až Bůh bránil. „Sedni si přece pořádně a nehoupej nohama.“ Jeník si sedne pořádně a dbá na chvilku usilovně, aby se mu nehoupaly nohy. A jak tak bedlivě dává pozor na své nohy, počnou ruce bezděčně žmoliti ubrus. „Co to je opět, Jeníku? Žmoliti ubrus je neslušné, neřekl jsem ti to dosud?“ Ano, Jeníkovi se zdá, že mu to otec už několikrát řekl, a připadá si tak nějak ubohý proto, že si nemůže zapamatovat, co mu otec už tolikrát řekl, stydí se a červená rozpaky. Nehraje si už rukama, ale má v nich mravence, i v nohách má mravence, trápení má, hrozné trápení. Ve spáncích palička tepe, kanár křičí, zlatý prach tetelí se v slunečních stuhách u oken – věru, na schůdcích před domem sedělo by se lépe, i trochu proběhnout se bylo by vlastně možno... domácích Blesk před domem zašteká, i s tím by si bylo

možno pohlát – a Jeník pomalu sesouvá se ze židle a po očku při tom pozoruje otce, dech se tají a palička ve spáncích buch – buch... stůj! Dvě oči naň hledí, světlo v nich vystřídal stín a stín zasáhl jeho hlavu. „Kam zase? Nemůžeš chvilku pokojně posedět?“ A Jeník poslouchá a poslouchá. Nechce být neposlušným hochem, je to ošklivé. Tatínek to říká a Jeník to uznává.

Stalo se ovšem několikrát, že otec zpozoroval v hochově chování cosi, co se mu nechtělo nikterak líbit. Byly tu především jeho neobyčejně modré a dalece zadívané oči; mohl jsi spatřiti hocha dívajícího se na hračku, již držel v ruce, týmž pohledem, jako by hleděl v ohromnou dálku. Ne, jaký zvláštní návyk osvojuje si ten chlapec, říkával soudní Ratkin. Jednou dokonce se rozhněval. Vždyť ten chlapec kouká jak idiot, vykřikl. Ale bylo tu ledacos jiného, co mohlo překvapiti.

Počalo to nepochybně nepatrnou celkem událostí nedlouho před matčinou chorobou. K domácím do sklepa chodil na brambory zloděj. Nebral mnoho, nebyli by to ani pozorovali, ale zanechal tam po sobě neopatrně jakési stopy, a to jej prozradilo. Počíhali si naň jednou v noci a hrozně ho zbili. Všichni lidé v okolí se probudili od velikého křiku, tak strašně bědoval a naříkal mlácený člověk. I u Ratkinů byli vzhůru. Soudní se rychle oblékl a sešel dolů. Když se vrátil, vypravoval, co se stalo; vyplatili ho pěkně, lumpa, až mu krev z nosu stříkala; do kouta ho dostali a dali mu, až zůstal ležet. S prosíkem začal milý chlap, doma že má děti, že mají hlad – nu, nechutnalo mu, když mu tak pěkně po mlsné hubě dávali. Je to ten a ten, v létě k nim s houbami chodil; pravda, děti má, šest dětí má, ale proto ještě není nikomu dovoleno, aby směl krást. Ted' dostal zatím první splátku; rozumí se, že i soud si s ním ještě pohovoří. A naloží mu vydatně, aby si to pamatoval pro podruhé; ano, on, soudní Ratkin, dá mu důkladnou ponaučenou, to mu může už dneska slíbiti. Otec to říká velmi významným hlasem, jeho trepky pleskají v chůzi jak poličky. Matka sedí na pelesti postele a má

ustrašené oči. Mlčí, zvykla si míti vždycky téměř totéž mínění jako její muž; opakuje pouze v krátkých přestávkách: To je hrozné, to je hrozné! Pak pohlédne náhle k Jeníkově postýlce. Zarazí se, je čímsi překvapena. Podívej se jenom, vždyť ten chlapec je celý vyděšený, povídá. Ale v tom okamžiku, když i otec nahnul se nad postýlkou, zděšení přešlo v chlapcově pohledu v nenávist a štítivý odpor. Poděsil se, povídá otec, zlodějů se bojí. Hoch se náhle roztřásl, zbělel a oči téměř vystoupily z důlků, veliké a zimavé. Pak teprve přišly slzy, pláč, který zmítal celým tělem. I když posléze hoch usnul, třásl se po celém těle. –

Nějaké záhadné koutky počaly se jeviti v hochově povaze. Snad i nemoc matčina naň nějak v tom směru působila. Stál tu tváří v tvář nějaké strašné věci, jeho malé, horké srdce ocitlo se poprvé v studených a potměšilých rukách osudu. Pak přišly babiččiny pohádky a příběhy. Hoch dával při tom babičce otázky, které ji přiváděly do rozpaků; obyčejně po několika takových otázkách rozdrobilo se křehké kouzlo pohádky a hoch tu seděl se zvláštním strnulým úsměvem, který překvapoval v jeho dětské tváři. Nejmocněji působil naň příběh o raněném důstojníku. Prosíval babičku opět a opět, aby mu ukázala knihu s krví slepenými listy, dotýkal se jí hebce s přivřenými očima a v jeho obličejí objevoval se vždy týž strnulý úsměv. Když se vrátil domů, zpozorovali brzy, že to již není bývalý pokorný a poddajný hoch. S jistou umíněností přeslechl rád otcův rozkaz a rozkaz musil býti opakován; plnil jej potom s jakousi tvrdou a nucenou zdlouhavostí a v jeho očích objevovala se při tom zlá jiskra. Hoch se stává vzdorovitým, říkal otec, nutno mu to vyhánět metlou. A počal hochu bít.

Kapitola třetí

Jeník měl neobyčejně rád strýce Jiřího. Vše, co souviselo se strýčkem, působilo na hochu hlubokým dojmem. Nějaká dobrodružná krása, nějaká velikost vmlouvaly se tu v mladičké nitro a hoch, nerozuměje dosud, aspoň vytušoval. Jeho srdce bylo plno zbožnění a podivu pro strýčka. A zvláštní, právě to, jak otec o něm hovořival, podrážděně a štítivě, to právě zveličovalo jej a zkrásňovalo v jeho očích. Strýc byl nešťastný a dobrý. A jeho život byl jistě krásný. Bylo to s ním tak nějak jak s oním pruským důstojníkem: dobrý byl a usmíval se, lidé byli zlí a nespravedliví, ale on se usmíval.

Za poslední návštěvy strýčkovy přihodilo se, že byl hoch otcem pro cosi v jeho přítomnosti kárán.

– Nech ho, je to ještě dítě, vybouří se – povídá strýček.

Hezky se to radí, když nejde o vlastní dítě, myslí si otec. Dívá se na strýčka, nějaká slovíčka svědčí mu na jazyku, ne a ne, nedá mu to. Milý bratře, povídá, vida a ty jsi se nevybouřil.

Hledí uštěpačně na bratra; bratr se naoko zasmál, pouze na oko, myslí si soudní, ano skoro opovržlivě se zasmál, ale přece dobře jsem mířil, v srdci dírka zůstala; tak si myslí soudní Ratkin. Nu, skutečně se nevybouřil bratr. Starostí v mládí nadělal a nic z něho není, jen tak po známých se toulá. Svou bolest bych rád cestou ztratil, říká, a ďas to ví, jakou bolest: víru ztratil a svědomí třeba hryže. Taková to bude bolest.

A jak tu tak strýček sedí, Jeník z něho oči nespouští. Je nedělní odpoledne, ale hochu se ani ven nezachce, jen tu tam něco do ruky vezme a zase položí, po židlích posedává a stále strýčka pozoruje. Otec hovoří, matka hovoří, strýc pouze mlčky přikyvuje.

Náhle k němu přistoupí hoch a proč že je tak smutný a nemluví.

– Zuby rozbolely – povídá strýček a přitom jaksi směšně pohlédl na otce přes Jeníkovu hlavu. Jeník pohlédne na otce, pak na strýčka, znovu na otce a tak několikrát.

Otec ani si není vědom proč, ale ocitá se náhle v rozpacích.

– Jdi si na půl hodiny ven – poroučí Jeníkovi.

– Ne, Jeníkovi prý se nechce.

Poroučí znova, rozkřikuje se.

– Ne, nepůjde.

– A proč že nepůjde?

– Zuby rozbolely, povídá hoch a dívá se při tom otci do očí se zcela zřejmou posměšností.

Otec vstává, je rudý v obličeji, ubil by snad hoča.

Strýc náhle zbledl jak plátno. Jdi ven, povídá Jeníkovi. Teprve teď Jeník jde, ale jde zúmyslně pomalu a ještě ode dveří pohlédne na otce s týmž posměšným pohledem.

Otec se hrozně rozzlobil. Utopit takové štěně, křičí.

Strýc se suše a pichlavě zasmál. Ano, minul jsi se s povoláním, měl jsi drezovat psy a ne vychovávat dítě, povídá.

Stojí tak oba proti sobě, soudní Ratkin rudý a zalykající se, jeho bratr neobyčejně bledý, ale pokojný. Matka se vrhla mezi ně se se-pjatýma rukama a odvlékla muže do vedlejšího pokoje.

Za půl hodiny strýc odejel, ani se s bratrem nerozloučil. –

Pak je už večer a Jeník stále ještě se nevrací.

Matka trne strachy a činí otci výčitky.

– Dobrá, je-li jí ho líto, může jít za ním; beztoho jej tak hýčkáním zkazila...

– Kdyby se raději nerouhal...

– Ne, nerouhá se, ví, co mluví; ale bude lépe, když ona se nebude plést do věcí, kterým nerozumí.

– Jak jen prý takhle může mluvit, vždyť ona je přece matka.

– Ano, je matka; to neznamená ještě, že by byla právě dobrou matkou.

Matka vybíhá před dům, vyčkává na chodbě, ale Jeník nejde.

Otec chodí rozčileně po pokoji a vyhrkuje zlá slova.

Konečně ozval se na chodbě šumot a něčí šepot.

Otec běře do ruky rákosku. Je dobrým otcem a zná své povinnosti.

Dveře se otevrou a matka popostrčí před sebou Jeníka do pokoje. Popros tatínka, domlouvá.

Otec dívá se úmyslně stranou a svírá v ruce rákosku; ano, on zná dobře své otcovské povinnosti.

Matka stále ještě domlouvá: popros, popros – a otec je náhle přesvědčen, že Jeník nepoprosí. Ale není to strašné, že takový kluk hlavu si postaví a nepoprosí?

– Sem pojd'! křičí.

Ale v témž okamžiku je opět již přesvědčen, že nepůjde.

Jde k chlapci. Ten vztáhl ruce, jako by si chtěl krýti jimi hlavu, ale ihned je opět svěsil.

Soudní Ratkin zná své otcovské povinnosti a bije, dobře bije, dábla vymítá, autoritu utvrzuje.

Hoch nevykřikl, nezaplakal. Jen tak ústa podivně otevřel, jako by se dávil.

Matka na zem upadla, nohy otci objala, ale hoch nevykřikl, nezaplakal.

Těžko se dívat, takhle proti otci se postavit, to do nebes volá, otec by snad hochu ubil, a proto se raději odvrací.

Matka na zemi leží a kolena mu objímá.

– Vždyť on poprosí, budeš vidět, že poprosí, opakuje neustále, ale otec je přesvědčen, že nepoprosí. Dračí semeno je to, neštěstí s ním k nám přišlo, mne i matku zahubí, myslí si.

– Vid', že Jeníčku poprosíš, ptá se matka.

Náhle vyděšeně vzkřikne.

– Co... co to děláš, Jeníčku?

Otec pod studeným zvukem tohoto vyděšeného hlasu rychle se ohlédne.

Jeník stojí obrácen k němu jaksi bokem, oči se mu lesknou posměchem i hrůzou a prstem ukazuje na otce, jako by někomu, kdo stojí mezi dveřmi, na otce ukazoval. Ale mezi dveřmi nestojí nikdo, začíselo z toho jaksi strašidelně, a otec odvrací se rychle a odchází do vedlejšího pokoje.

Matka přišla po chvíli za ním, chtěla něco říci, ale nedal jí domluvit. Přišla ještě jednou. Opět ji přerušil.

Když se vrátil do pokoje, Jeník už spal.

– Má horečku, povídá matka.

– Ať pojde! zabručel.

– Aby tě pámbu nepotrestal... – Zaplakala potichu.

Ne, pámbu nepotrestá, pámbu k dobru přičte, že jsem včas koukol z pšenice vyplel, myslí si soudní Ratkin. Ano, tak je to, a on zná své povinnosti. Proutku-li neohneš, dokud je mladý a tenký, se stromem potom už ničeho nepořídíš.

Hoch měl skutečně horečku. Mluvil ze spaní podivným, cizím hlasem.

A zatím otec leží, ledacos se mu tak v hlavě rozleželo, leží, a tak mu chvílemi napadne, aby přece jenom vstal a na chlapce se podíval. Ale nevstane.

Ráno si myslí: hoch bude jistě nemocen. Je mu teď trapno; leccos se napoví a věc se roznese.

Ale chlapec již vstal a obléká se do školy. Otec jej pozoruje a vidí, jak se přemáhá. Bílý jak z křídly, rozpálené oči, jakoby do všeho měl vrazit, tak chodí, ale přemáhá se.

Líbá vždycky otci ruku, než odejde do školy; tak to otec poručil a tak to chce.

Konečně je hoch oblečen.

Otec schválně se pohnul v posteli, aby na sebe upozornil.

Matka s rostoucím strachem pozoruje brzy hocha, brzy otce.

Hoch máčí ještě houbu a stírá tabulku; zdá se, že své přípravy úmyslně protahuje, že o něčem úporně přemýšlí a nemůže domyslit.

Konečně jde a líbá matce ruku. Matka jej popostrčí lehce směrem k otci. Obrátí se k ní, zaváhá, zdá se, že by jí rád něco vysvětlil, i ona by ráda něco řekla, ale dívají se pouze němě na sebe.

Otec to vše pozoruje a nevolno je mu jaksi; na proutek myslí, který ohýbal, proutek se vzepne a oči vyšlehne, trapně je mu teď; rád by oči zavřel a předstíral spánek, aby se vyhnul tomu, co vzápětí přijde.

Ale Jeník už pokročil směrem k jeho posteli, jaksi cize a z ohromné dálky se naň dívá a povídá:

– Tatínku, ty nejsi hodný a já už ti nebudu nikdy líbat ruku... –

Doslova tak to povídá. To jsou taková... hříšná slova, tma se po nich v hlavě udělá a kletba v hrdle uvázne.

Ale chlapec, jako by ještě nebyl řekl vše, dosud stojí a nějaká slovíčka v hlavě úporně hledá.

– Strýček je lepší a hodnější nežli ty, povídá.

Ale ani to asi není to, co chtěl říci. Zase tak úporně slovíčka v hlavě hledá, celičkový obličej mu marně zápasí, náhle rameny pokrčí, usměje se, rozpačitě i bolestně, obrátí se a jako by nitky nohama přetrhával, jde...

Kapitola čtvrtá

Dva hrozné dny nadešly nyní u Ratkinů. Takhle být pohaněn vlastní krví – a k tomu ještě vyžletem, které teprve sotva naučilo se mluvit! Povězte, proboha, soudnímu Ratkinovi: je tohle vůbec možno? Stalo se tohle někdy některému otci? Ať se mu neválejí u noh, slzami jej z jediné správné cesty nesvedou! Rodina je posvátná věc, rodina má být základem veškerého právního řádu a on, jako otec, je za to zodpověden. A jestliže z rodiny pořádek mizí, musí se opět zavést. Je-li matka budižkničemu, je-li matka slabá, musí být tím silnější otec. Jak se to dělá, to už on jim ukáže. Bud'to se kluk poddá, nebo...! A na čele naběhly žíly, a soudní Ratkin tu stál s překrvenýma očima, jako někdo, kdo se hodně napil. Matka před ním schovávala hocha, prosila a prosila, a v jejím hlase bylo tolik úzkostné něhy, jako v hlase ptačí samičky, obletující hnízdo. Druhý den šel soudní Ratkin do hospody. Když se vrátil, rudý v obličejí a s ochraptělým hlasem, hledal hocha. Hoch byl vedle v pokoji, ale matka se postavila přede dveře. Nepůjdeš tam! vykřikla a krev jí zmizela z obličejí. Zasmál se chraptivě a řekl sprostou nadávku. Pak druhou, třetí, celý příval nadávek. Neotevřela vůbec úst. Šel proti ní. Neustoupila, smrt stála v jejím obličejí. Chopil ji za rameno a smýkl jí; upadla. Okamžitě však opět vyskočila a zastavila mu cestu. Nepůjdeš tam! Dříve mne zab! Nepůjdeš, ne! Nepustím tě! A zítra s hochem odjedu! Odjedu! Nesmíš ho už bít! Tak tu stála před ním, ona, vždycky tichá a poddajná a soudní Ratkin couvl překvapen. Chtěl říci nějakou nadávku, ale hlas mu selhal a on zamumlal pouze cosi nesrozumitelného. Ještě okamžik tak postál, pak šel a usedl těžce na divan. Seděl tu s tupým výrazem někoho, kdo byl omráčen ranou do hlavy. Matka odešla spát do pokoje k hochu. Když odcházel soudní Ratkin nezvykle časně ráno do kanceláře, rovnala už matka věci do

velikého kufru a připravovala se k odcestování. Viděl to, ale neřekl ani slova. Za chvilku přinesl od něho sluha z kanceláře lístek. „Milá Máry, myslím, že přece není potřebí, abys odjížděla. Pamatuj jenom na to, aby nás pro toho hocha nestihla jednou veliká hanba.“ Tak soudní Ratkin – couvl. Matka zůstala. Nastaly teď u Ratkinů dny zatichlé, po špičkách jaksi kráčející, jako dny rekonvalescence. Otec přenechal hochu skoro úplně matce. A zvláštní, zdálo se, že hoch všemu tomu rozuměl, že nechtěl ztrpčovati otci jeho porážku a choval se k němu tak, jako by se nebylo nic přihodilo. Ruky však mu už nelíbal – – –

Pak nadešel den, dubnové, jitřní slunce ronilo se dolů jako mladé šťastné slzy a městečko se probudilo. Muži šli po své práci, ženy zotvíraly okna a vpustily jarní větríky a děti odbatolily se do školy. Nahnula-li se některá žena z okna, musila přimhouřit oči, jaký byl mladý a kyprý vzduch; městečko leželo před okny jak hezounký obrázek, na kterém osýchají čerstvé barvy, a vonělo jak hračky z jedlového dříví, vyňaté poprvé z krabice. A ženám, které rozkvétaly s tímto jarem, bylo z těch barev a vůní mladě i smutně. Ze zahrad bylo už slyšet špačky a kašna na náměstí tleskala jak dětské ručky; jen v podloubích dýchalo to nějak plesnivě a krámky rezníků a kupců vypadaly jak ozáblé.

Soudní Ratkin šel do kanceláře. Kdosi jej pozdravil, a on smekl klobouk. Zcela bezděčně nesl chvilku klobouk v ruce, jarní jitro políbilo jeho hlavu. Ale hnízdečko bylo zaneseno prachem, hnízdečko nevypadalo docela útulně a vlaštovky se tam už nechtěly vracet. Šel a měl ještě klobouk v ruce, ale hlavu svěšenu.

Pak seděl v kanceláři, byla tu taková plesnivá zima, a v jeho rukou šustily žluté a zamřelé papíry. Ano, sluha měl dneska ještě zatopit; neboť, skutečně, v životě... nelze se o nic ohřát. I dýmka špatně hořela.

A venku na římsy sedaly vlaštovky. Pak vzlétly opět a vrhaly se kolem zaprášených oken, jak šípy vymršťované chlapeckým jarem.

A což, aby tak byl soudní Ratkin věděl, co právě provedl Jeník ve škole!

Stalo se to takhle:

Do třídy vstoupila žena, nos do zástěry utřela, a stanula u dveří.

– Pan učitel líbili pro ni poslat, aby si přišla potrestat svého kluka... –

Ano, tak, tak... učitel se pamatuje.

Něco velmi vážného zpřísnělo dětské obličejce; bylo nutno tvářiti se velmi důležitě před cizí ženštinou; je to taková nějaká chudá tetka, ve škole snad ještě nebyla, do školy snad vůbec nechodila, hihi...

A kloučkové dívali se velmi rozhodně: nu tak, co nám vlastně přinesla panička? Ale dívčí oddělení se načepýřilo a pipalo: ne, koukejte, holky, to je velká školačka, a tabulky nemá...

I na hochy přešel tutlaný smích, lokty pod lavicí pracovaly.

Učitel byl nucen zakřiknouti; trhlo to všemi očními víčky, obličejce se schýlily k lavicím a zčervenaly.

A v zadní lavici seděl hoch, ruce mu asi vlhly, neboť třel jimi o kolena, úsměv jeho byl chytrý i hloupý, a jeho oči byly očima psa, jemuž ukazují hůl, bojácného i zlého psa.

– Malkuse, pojd' sem...! –

Ano, učitel jej volal a celá třída se po něm ohlédla.

Ruce přestaly třít kolena a celý hochův obličej proměnil se v onen úsměv, chytrý i hloupý. Všecek se nějak zadrhl v zatvrzelé klubko a zatarasil se svým potměšilým úsměvem. –

Žena zrudla v obličejci.

– Neslyšíš pana učitele, všiváku...? –

Ze zatvrzelého klubka blýskly dvě oči směrem k ženě; něco v nich kratičce zaprosilo, na vteřinu pouze, hluboce, pro boha zaprosilo. Ale s něčím zlým se musily setkat tyto oči, protože se zajíčky a prosebná světýlka v nich vyhasla. Jenom ještě, jako když střelení ptáci k zemi padají, po celé třídě se stočily, ví-li někdo, rozumí-li někdo.

Žena se silácky rozkročila.

– Sem půjdeš, neřáde... parchante zrzavá... Jen čum a ceň zuby... já ti je vrazím zpátky do chřtánu, budeš koukat! –

Učitel se rozpačitě usmívá.

– Nezvedený chlapec... rady si člověk neví... – povídá.

Škola zašuměla, někteří hoši vylezli na lavice, dětské oči zaleskly se jako v zimnici.

– No, co je to... bude ticho? – rozkřikl se učitel.

Žena už stojí u zadní lavice, nahnula se a rukama zarvala. Ale živé klubíčko se lavice, jako lopucha vlasů, zachytilo. A ruce opět zarvaly. Něčí hlava udeřila několikrát o lavici a políčky se rozsypaly jak oblázky. Konečně ruce už bolí a dechu se nedostává. Žena sípá.

– A teď pana učitele odprosíš, uličníku! –

Ale hoch asi nerozumí, pohled bloudí, ale nezachytává se.

– No, slyšel nebo neslyšel, lump všivá...?

A ruce opět za vlasy zarvaly. Sípající ústa přímo do obličeje křičí. Ale hlava od ran zahořela, krev v uších hučí, uslyšet nelze a rozumět nelze. Obličej zesivěl a otekl, ústa oněměla podivnou úpěnlivostí, jako by byla jazyk i zuby polkla.

– Naplij, Malkuse... do tváře naplij! – vykřikl náhle Ratkin. Na lavici vyskočil, bílý jako plátno, ruce rozpráhl, jakoby se mu hlava zatočila, ale nespádl; stojí, ruku směrem k Malkusovi jakýmsi rozkazujícím gestem ukazuje, a oči jsou neobyčejně veliké.

– Nu, jen naplij... rovně naplij...! opakuje ještě jednou.

Všechny hlavy se k němu obrátily. Děvčátka nějak zbázlivěla a chlapci ožili jakýmsi účastným a jarým očekáváním. Učitel překvapeně vzhlédl, oněměl a pouze rukama mávl. Malkuska se nejdříve vzpamatovala. Ruce v boky založila a zakývala hlavou.

– No, hezky tě synáčku vychovali... hezky...! –

Hoch se na ni dívá, něco mu náhle přichází k smíchu. Také ruce v boky založil, také tak hlavou kývá.

– A ty... jsi ty mi to pěkná máma... povídá, pokoušeje se směšně o týž přízvuk jakým mluvila ona.

Žena se zavařila, jen tak tak, že se dovede opanovat.

– To se na toho fakana podívejte... – a po celé třídě se rozhlíží, jako by všechny děti za svědky volala.

Chlapci zapištěli smíchem: panečku, tohle je zase jednou přece pěkná podívaná!

Tu se konečně do věci vložil učitel. Několikrátě poskočil k lavicím a opět k tabuli, jako by byl na rozpacích, odkud lépe vypálí svou ránu, a pak se strašlivě rozkřikl; byl to oheň, píšťala a dým, jako u lokomotivy.

Hlavy se skutálely nízko k lavicím, víčka se schýlila, jen malé, postranní pohledy zůstaly na výzvědách.

– A co ty, Ratkine... tys neslyšel...? – křičí opět učitel.

– Slyšel... –

A hošík stojí na lavici, stále tak bílý jak plátno, a jeho oči dívají se s výsměchem a opovržením.

– Dolů z lavice... a klečet... hned... sem!

Učitel ukazuje kamsi ke svým nohám.

– Kam...? –

A hošík, zdá se, zbělel ještě více; i hlas stal se ještě výsměšnějším.

Učitel poposkočil až k němu, vztek odbarvil hlas, sípá pouze a ruce by rády zarvaly.

Ale náhle něco zvláštního přihodilo se s hošíkem. Oči se mu podivně v důlcích stočily, život v nich umřel a celé tělo počalo se nepřirozeně nakláněti; jen tak, že se podařilo učiteli klesajícího zachytit.

– I vida, žluč se mu rozlila... omdlel; to jen ho líbějí na lavici položit, hned zas přijde k sobě... – povídá Malkuska a sama už tu je s ochotnými rukama.

Učitel odskočil pro konvici s vodou, děti se kolem Malkusky natlačili; na všechny zima navála, obličej se vyjevily a hlásky stydnou v sykavkách.

– Kouknou, už přichází k sobě... A Malkuska ještě výše nadzdvihla hochovu hlavu; skutečně, skleslých víček zmocnilo se zvláštní chvění, jakýsi větřík provál celým obličejem, i ústa se pohnula a rty se jakoby v kruté bolesti křečovitě stiskly. Pak hrud' se nadzdvihla, poklesla opět a tváře prorůžověly. Konečně víčka se odhrnula a oči se rozbloudily. –

– Neví, kde je... poznat nemůže... – povídá Malkuska, a děti tají dech, jak je jim úzko z toho bloudícího dalekého pohledu.

– Honda... řekl náhle Ratkin šeptem a oči hledaly.

Hledal znovu očima. Honda, opakuje opět tvrdošijně.

Učitel je na rozpacích.

– Hledá někoho... – upozorňuje Malkuska.

– Honda...! – a hlásek Ratkinův chvěje se už zvláštním úzkostným rozčilením.

– Který Honda? – A jeden hošík naklání se k Ratkinovi a tváří se velmi sebevědomě.

Ratkin se naň okamžik dívá, usmál se maličko a zavrtěl hlavou.

– Ty ne... Malkus! –

– Tady jsem... –

A malý, černý hoch prodrápl se zástupem dětí, ruku na rameno Ratkinovi položil a jaksi velmi mužně a bodře se usmívá.

– I kouknou, mýho kluka hledal... – zadivila se Malkuska.

– Ta... ta ať jde pryč – zamumlal a na okamžik opět oči přivřel.

Učitel s Malkuskou na sebe pohlédli, ale pokrčili pouze rameny.

Ratkin už opět oči otevřel, trochu se nadzdvihl a Malkusa po ruce pohladil.

– Hodně ti nabili...? ptá se a jaksi hořce se usmívá.

Ale Malkus rozpačitě se dívá, brzo naň, brzo na matku, tu i tam by rád o něco zaprosil, přešlapuje a celičký se do nějakého slzného úsměvu rozlévá.

Ratkin se náhle vesele a teple rozesmál.

– I hodně nabili, pěkně nabili... A myslíš-li, aby tu maminka zůstala... já ji poprosím, chceš-li – a pořád se tak vesele a teple směje a Malkusa po ruce potřepává.

– Hlavičku to náhle osvítilo – povídá Malkuska, skoro nějak stydlivě je jí a slzy málem by ji přemohly.

– Tak je to, osvítilo, osvítilo... – a Ratkin smát se nepřestává, kolem sebe jaksi jaře se rozhlíží, všem je náhle podivně veselo a všichni se počínají smáti. I vstát se Ratkin pokusil, ale hlava trochu se zatočila, bylo nutno lavice se zachytit; i to mu však přišlo k smíchu, hlavu stranou naklonil a po všech se dívá s takovou veselou srdečností.

Učitel uznal za vhodné zavést konečně opět pořádek.

– Na svá místa všichni! –

Malkuska stojí již u dveří, když tu opět ozval se Ratkin.

– A Hondu, matko, nebijte... –

Učitel otevřel ústa, jako by se chtěl hrozně rozkřiknouti, ale jenom s jakýmsi nešťastným, bezradným výrazem v obličejí pohlédl v onu stranu, kde seděl Ratkin – – –

V deset hodin šly děti ze školy.

Ratkin s Malkusem šli spolu, ale nemluvili; jen tak občas pozorovali se postranními pohledy.

Obloha nebyla už tak čistá jako ráno, oblohou napříč pospíchaly veliké, stříbrné oblaky a vítr dul jak trubač na bílém koni.

Ratkin se náhle zastavil a uchopil Malkusa za ruku.

– Pojd'!

– Kam?

– Na luka!

Oběma se náhle rozsvítlo v očích. Così široce rozlehlého a šťavnatého zamávalo jim vstříc a rozšířilo zpěvně prsa. Podívali se na sebe a museli propuknouti v smích, jak bláznivě jim svítily oči.

– Ty... osle! povídá najednou Ratkin a plácl Malkusa po zádech.

– Ty... ty... opice! odpovídá tento i štulec vrací.

A oba se rozřehotali, přímo proti větru, vítr do nich vletěl jak do otevřených oken.

Pak byli v lukách, byli jimi jakoby uchopeni a nesení, jakýsi zelený chlap tě chytil a hodil druhému, druhý třetímu a vítr zvonil v zubech. Pěšinky je pozdravovaly a nastavovaly stopy, vyryté jejich šťastným a mladým útekem, vstříc slunečnému větru, aby je osušil.

Konečně se zastavili. Byli až k zalknutí udýcháni.

Stříbrné mraky stále pospíchaly napříč oblohou, slunce se rozsvěcovalo a opět vyhasínalo, stín a světlo běžely vždy postupně od jednoho konce luk ke druhému, jako když nějaká veliká ruka zlatým hřebenem louky pročesává.

A vítr dul jak trubač na bílém koni.

Stáli a rozevřeli široce oči, ústa, aby všechna ta krása mohla do nich horem i dolem.

Tady na nich ležel nyní stín, louky se zazmítaly v chladném nepokojném šeru. Ale nahoře před nimi na návrších náhle všechno zasvítilo, domečky jakési bílé i kalužinky zbylé po sněhu, všechno se tam vzňalo bílým plápoem, vítr prudčeji zadul, a onen jas nyní letěl sem k nim, zapuzuje stín...

Pili tuto hru světla celým obličejem, v hrdle bylo jak tlačení v úzkých dveřích.

– Slyšíš...? – ptá se náhle Ratkin, hlas tlumí a čemusi tajemnému naslouchá.

– Co...? –

– Stříbrný vítr... –

– Stříbrný vítr? – A Malkus má užaslé oči, veliká kola navrch hlavy.

– Pst... teď! slyšíš?

Konečně, zdá se, že i Malkus slyší stříbrný vítr.

Jede to kolem, trubač nahoře, vzali se za ruce, tisknou, tisknou a naslouchají.

Náhle oba najednou:

– Ty, to je krásné...! –

Ratkin se vyrušil, dívá se okamžik na Malkusa a najednou dá se do smíchu. – Co že je krásné, ptá se Malkusa.

Malkus ocitne se na rozpacích.

– Co... Vždyť víš... –

– Nevím... – A Ratkin se tváří docela nechápavě.

– No... všechno je krásné... –

– Hm, všechno je krásné... –

Ratkin se stává náhle velice vážným a upřeně pozoruje druhá.

– A přec tě dneska bili, co? Řekneš, že všechno je krásné...! –

Malkus na okamžik se zapřemítal, i obličej odvrátil, by zakryl rozpaky.

– No, bili... – povídá po chvilce – ale...

Nedořekl, jen prsa jaksi vypjal a do dálky se zadíval.

– Až budu silný, nebudou mě bít... – řekl až potom.

– Dobře, dobře, dobře... – vykřikl nuceně silným hlasem Ratkin, na rameno mu uhodil a propukl v smích.

Ale Malkus by byl rád ještě cosi vysvětlil, s něčím rád se svěřil.

– No tak, přestaň se smát... no tak... –

Ratkin však smál se ještě více. Náhle vyskočil, strčil prudce do Malkusa, ten upadl, strhl jej však k zemi s sebou; a nyní váleli se v trávě, nepouštějíce se, a vrhali do větru supění mladé krve a svůj mladý smích...

Kapitola pátá

Soudní Ratkin snad koneckonců přece jen nelitoval, že byl nucen změnit výchovnou svou metodu. S bezohledností to nešlo, dobrá, chytil věc za jiný záludnější konec. Přenechal naoko dítě matce, ale teď byla ona jemu, otci, zodpovědna za to, že nalézá se dítě na dobré cestě. Dovedl jí to stále připomínati se zvláštním ostrížím pohledem, dovedl z toho učiniti takovou strašlivou povinnost, že její tíha okrádala ji i v noci o spánek. A v těch nocích soudní Ratkin, jako by tušil, že někdo stará se zaň, že stará se lépe, než by on mohl se starati, klidně a pevně spával. Jeho silné chrápání řezalo křížem krážem ticho pokoje a matka připadávala si za těchto nocí neobyčejně opuštěnou a slabou, by unesla takové břímě. Často plakávala. Nenáviděla svého muže, že může tak klidně spáti. A hoch, který spal vedle v pokoji, bolel ji tak, fyzicky téměř, jako by jej nosila ještě v životě. Byla vším tím znenáhla tak unavena, že už dále sama nemohla; bylo to na ni příliš mnoho, bála se té zodpovědnosti. Přicházela k muži o radu. Hoch chce jíti tam a tam, nemám mu to snad zakázat? Nebo: Jeník dva dny už je takový divný, nevím si s ním rady – s takovými trampotami přicházela k muži. Když přišla poprvé, pokrčil pouze rameny a významně vzdychl; večer však jí činil výčitky, že hochu všechno dovolí, s pěknými kluky že ho viděl pospolu, a že už napřed vidí, k jakým to dospěje koncům. Stála před ním a propadala se do ubohé malosti. Když přišla podruhé, řekl: Ale to přece musíš ty vědět, co máš dělat... Já dělal podle svého, bylo to špatné; dělej ty nyní podle svého. Pamatuj ovšem, že darebáka z něho mít nechci! Chtěla něco říci, ale nemohla pro slzy a vyšla rychle z pokoje. Večer ovšem přišly opět výčitky.

V takovém vzduchu rostl Jeník. Mrak tu nade vším ležel a z mraku to mžilo matčinými slzami. Červené, uplakané oči řeřavěly. Hoch

slýchal výčitky vedle v pokoji. Nikdy nic ošklivého už neudělá, umiňoval si a celé jeho tělo stálo při tom v studeném potu.

Tak uplynula tři léta beze zvláštních příhod.

Několik přátelství uzavřel v té době Jeník; ale neměla nikdy dlouhého trvání. Byl tu například kupců Jarka, který uměl výborně pískati na prsty. To bylo znamenité, na loupežníky bylo možno si hrát i na indiány a Jeník se s Jarkou spřátelil. Šípkové keře na mezích úpěly pod jejich tomahavky. Ale jednou, když tak ze šípkového keře zbylo jen několik ubohých pahýlů, vytryskly Jeníkovi z očí náhle slzy. Vzpomněl si, jak kdysi ztloukli u nich zloděje, a vypravoval to Jarkovi. Když dopověděl, znovu se rozplakal. Ale jeho soudruh nebyl ani za mák dojat. Chvilku nechápavě hleděl na Jeníka, pak vložil prsty do úst a počal hvízdati. Tu Jeník obrátil se k němu zády a rychle odešel. Našel si brzy jiného soudruha. Když mluvílo se o Jarkovi kupců, říkal: Hlupák je to, abyste věděli, hlupák. A proč že je hlupák, to by jim měl říci. Protože umí jen na prsty hvízdati a nic jiného. Ale i druhý soudruh se brzy obnosil. Ba i třetí. Plevka se jmenoval ten třetí, tatínek jeho byl koželuhem a hoch páchl silně kůžemi. Před domem u nich sušivali tříslu, tříslu vonělo, a hoši se v něm váleli. Ale ani tohle přátelství dlouho netrvalo. To stalo se tak.

V městě byl lékař a ten koňmo jezdil k nemocným. Všeobecně se vypravovalo, že lékař je neobyčejně drsný člověk. Chudí jen se strachem dožadovali se jeho pomoci. Vstupoval do malých světniček s hromy a blesky a sahal na nemocné, jako by potřepával svého koně. Jednoho staříka z postele stáhl: jakže se opovažuje jej obtěžovat, když mu nic neschází! A ohlušiv ticho světničky ještě několika hromy, odešel. Stařík vyjevenýma očima hleděl chvilku na dveře, ve kterých zmizel, po celém těle se třásl, náhle se svalil na zemi a vydechl.

Jednou stáli oba hoši na ulici, když tu jede doktor. Několik kroků od nich seskočil z koně a kývl na hochy bičíkem. „Koně mi pojdte podržet!“ Jeník pouze zbledl a chytil druhého hochu za rukáv. „Ne-

chod', ať si ho podrží sám!" vyhrkl. Doktor to slyšel, ale nepochybně hoča znal, nebo z kteréši jiné příčiny, neřekl ničeho. Plevka se Jeníkovi vytrhl a ochotně podržel doktorovi koně. Za to jej stihlo Jeníkovo opovržení a přátelství bylo konec.

Nejtrvalejší bylo přátelství s Hondou Malkusů; snad že počalo za tak zvláštních otřesných okolností. Ale i ono přestálo několik krizí. Bylo totiž té věrnosti a pokorné, v ničem neodmlouvající oddanosti u Hondy až trochu nazbyt, podvoloval se příliš, a to Jeníka dráždilo, pojímal k němu občas nechut' a vždycky potom po několik dnů se ho vzdaloval. Stávalo se často, že když Jeník něco vypravoval, ulpěl na něm Malkus velkýma, nadšenýma očima; a nespouštěl očí z jeho obličejce i chvílku potom, když už Jeník dopověděl. Jeník býval rozmrzen tímto udiveným, nadšeným pohledem a utrhoval se na soudruha: „No, co tak hloupě na mne čučíš?“ Malkus se obyčejně pouze začervenel a jeho oči uhnuly rychle jinam. Měl také zvyk hrýzti stále něco mezi zuby nebo pižlati na něčem kudlou, což rovněž Jeníka dráždilo. Jindy se opět stalo, že Jeník řekl Malkusovi: „Budeme se scházeti jenom za městem. Tatínek nechce, abych kamarádil s takovými, jako jsi ty. Zlobí se a hubuje proto maminku.“ Malkus se začervenel a sklopil oči. Pak odvrátil rychle hlavu a přejel po očích rukávem. Konečně řekl a chrastilo to po slzách: „Budeme se scházeti, kde chceš...“ Jeník naň okamžik hleděl, jeho oči zasvítily. „Ano, za městem a v městě taky,“ řekl pevně. Jednou přinesl Malkus drahocennou věc. Nebylo to nic většího a nic menšího než cigaretky. Dvě. Jednu dal Jeníkovi. Třásla se mu skorem ruka, když ji tak držel v ruce. Přiložil ji k ústům, ale přitom pohlédl na Malkusa a musel se začervenati. A kde že je vlastně chlap sebral? Strýčkovi je vzal. Cože vzal? Koukněme se, dlouhoprstáka, to stálo za smích! Vtom již opět klíč k zapovězenému požitku objevil se v Malkusově ruce: sirka. Nová radost, nový smích, podobný vítězným fanfárám. Náhle se přestali smáti a stanuli rozpačitě proti sobě. Bylo přece jen těžko přikročiti k tomu hlavnímu. Ale i to přišlo a hořící cigaretky ocitly

se v jejich ústech. Hned je však opět vytrhli a ruku s nimi drželi daleko od těla, červenali a bledli, jejich obličej se podivně svraštily. Pak se pomalu osmělovali. Pokoušeli se vypustiti dým z úst úzkým proučkem, ale nešlo to, zakuckali se vždycky. Styděli se jeden před druhým a kouřili, obráceni k sobě zády. Bylo to za hřbitovní zdí mezi šípky a planými malinami, nikdo je tu nemohl vidět. Na šípkovém keři před Jeníkem poletoval barevný motýl, na okamžik splynulo mu vše v tuto malou, zmítající se, barevnou skvrnu. Když dokouřil, měl těžkou hlavu a bolely ho nohy. Musil usednouti. Byl zklamán...

Tak ubíhal čas a přiblížily se poslední prázdniny, po nich měl už jíti Jeník do města na gymnázium. A právě o těchto posledních prázdninách stalo se s ním něco podivného, srdce se mu naplnilo nějakým neznámým steskem, letní večerní vánky přinášely neobyčejnou sladkost a on se počal ne svýma, jako novýma očima, dívat na jedno děvčátko. Přišlo to na obě děti náhle, neočekávaně. Stalo se zcela náhodou při jedné hře na schovávanou u učitelů na dvoře, že v téměř úkrytu za několika bednami ocitl se Jeník Ratkinů a Lidka učitelových. První, co pocítili, bylo asi nepříjemné překvapení, neboť úkryt byl malý, a tak jej přebírali jeden na útraty druhého; nadto ještě nemohl Jeník „žab“ vystáti, to věděla celá dívčí obec, bylo to jistě i Lidce známo a mohlo to nyní špatně skončiti. Ale nebylo času nazbyt, dech bylo nutno utajit a hodně se k sobě přitisknouti. Seděli oba na bobku, jejich dech se mísil a Lidčiny vlasy lechtaly Jeníka na tváři, ale nebylo mu to nijak nepříjemné, měl na onom místě pocit neobyčejné hebkosti, vonného vánku nebo čeho, že by byl až rozkoší zasykl. Ani pohnouti se nechtěl a vzhlednouti nemohl. Snad, že Lidka vytušila jakési nové nebezpečí, učinila nyní pohyb, jako by se chtěla od Jeníka poněkud odsunouti. Teď teprve Jeník vzhlédl. Hleděli okamžik na sebe, pak pohledy se zlomily, odklonily a dech se jim pomátl. Náhle Lidka pohlédla kamsi ke svým nohám, až po uši při tom krví zahořela a stáhla sukýnku hluboko přes kolena.

Jeník viděl tento zvláštní pohyb, toto hnutí probuzeného ženského studu, a také celičkový se krví zalil. Oba najednou vstali a vyběhli z úkrytu. To bylo krásné odpoledne, a dvůr už nebyl dvorem, nějaká pohádka dívala se tady ze všech koutů nejkrásnějšíma svýma očima, i slunce bylo jiné, dětem učarovalo, a větrík popotahoval vlasy nad čelem, jako by se tam blaženě klubaly mladé kozlí růžky. A děti hrály si dále. Ale náhle uzřel Jeník, jak Lidka přitiskla zástěrku k očím, zaplakala a rychle odběhla. V očích mu zle blýsklo. Někdo jí jistě ublížil; kdo to byl? Ale ostatní se dušovali: ne, žádný jí nic neudělal, docela nic, ani co by se za nehet vešlo. A její bratr Bohouš dodal: „Taková žába rozmazlená to je, a dost!“ Lidka už se nevrátila. A Jeník měl zvláštní bolestný pocit, jakého ještě nepoznal. Srdce na slzách jak lodička plulo, takový pocit. Ale i ty slzy byly jiné než jindy, i to malé srdce bylo jiné...

Chodívali do lesa na jahody. Když blížili se k lesu, obyčejně zavýskli a dali se v běh o závod, kdo dříve doběhne. A když doběhli, opět zavýskli a les vracel jejich výkřiky, což vypadalo, jako by proti nim odněkud z hlubin lesa běžela právě tak veselá chasa a s nimi se pozdravovala. Tohle se Lidce velice líbívало, a čím více hoši výskali, tím více se smála, celičká se v tenkém tílku prohnula a smích z ní zurčel jak z píšťalky. Jednou, když se tak Lidka smála, prohodil Bohouš: „Protivná řehtačka, ta naše Lída!“ „Je to ale hezké, když se směje...“ řekl Jeník a při tom se začerveněl. „Bodejt', aby tobě se to nelíbilo!“ píchl nato Bohouš. Ano, hoši už počínali Jeníka zlobit s Lidkou. V tomhle lese nebyvalo nikdy zmijí, aspoň nikdo se nepamatoval, že tu kdy byla nějaká spatřena. Přes to říkával Jeník Lidce, když ho předbíhala a prodírala se houštinami: „Počkej, Lidko, půjdu napřed..., mohl by tu býti had...“ Odpověděla mu jednou: „Půjdeš-li ty napřed, štípne tebe...“ „Ať štípne... ale ty zatím utečeš...“ A když zpozoroval, že ji to poděsilo, dodal: „Ostatně, já se hada nebojím. Zabil bych jej.“ Volala-li kukačka, stanuli vždy a naslouchali. Počítali, za kolik let umřou. Kukačka odpovídala sice pokaždé jinak, ale

přece je to naplňovalo tesknou, když napočítali málo. Platilo-li to Lidce, tu obyčejně vzdychla, byla smutná a dívala se na Jeníka neobyčejně vážnými očima. Hovořivali také o tom, že Jeník odjede po prázdninách do města na gymnázium. Tady bylo mnoho věcí, na něž mohla býti Lidka zvědavou, a pak to bylo vůbec hloupé, že Jeník už tak brzy měl odjet a vraceti se domů pouze na několik dnů. „A to se tam bude jenom učit?“ ptávala se například Jeníka. „Nejenom učit... i do divadla bude chodit, i do hostince ostatně. Studentem bude. To už je ovšem něco jiného než takový školák...“ „Ano, to už bude něco jiného... A dlouho to bude trvat?“ „Dlouho. Osm let...“ „Osm let...“ Lidka osmutněla jaksi a počala počítati. „Osm let... To jí potom už bude sedmnáct let...“ Ne, tohle skutečně Jeníka nenapadlo, že by to mělo tak dlouho trvati... až bude Lidce sedmnáct let. A ani představit si to nedovede. Ale Lidka by byla ještě ráda věděla tolik jiných věcí. „A co potom... za osm let?“ „Co potom? Až vystuduje gymnázium? Nu, potom už si bude moci vybrati, čím bude chtít být. I knězem by mohl být... nebo doktorem, profesorem – a kterým čertem ještě.“ A Jeník užil otcových oblíbených slov. „Ano, pak mu bude celý svět otevřen.“ „Náš Bohouš bude důstojníkem,“ prohodila nějak významně Lidka. „Důstojníkem?“ A Jeník to řekl pohrdavě jaksi a zamlkl na okamžik. „A tobě se to líbí?“ optal se potom a jeho hlas byl tišší a měkčí než dříve. „Líbí.“ Opět okamžik mlčel a olu-
poval z borovice kůru. „Hm, mohu býti konečně také důstojníkem,“ řekl pak, dívaje se kamsi stranou. Vtom mu napadl babiččin příběh o raněném důstojníku a kniha s pokrvácenými listy mihla se mu před očima. Stál tu s široce rozevřenými zorničkami a v nich to zasvítilo, jako by se bylo před nimi něco nového a neobyčejně krásného objevilo. Náhle řekl: „Ne, ani důstojníkem nebudu. Malířem budu, obrazy budu malovat. Důstojníka s ustřelenou nohou vymaluju. I krev vymaluju.“ Tomu ovšem Lidka nerozuměla a Jeník jí musil celý příběh vypravovati. Ale ani potom nemohla ještě Lidka pochopiti, proč právě onoho důstojníka s ustřelenou nohou chce

malovati. To však bylo přece jenom nesnadno vysvětliti a Jeník ocitl se na rozpacích. Teprve po chvílce řekl: „No proto... že to bude krásný obraz...“ Nebyl však asi ani s touto odpovědí spokojen, protože zůstal zamyšlen, jako by přemítal, jak by to lépe řekl.

Ale k rozloučení obou dětí došlo celé tři týdny před ukončením prázdnin. Soudní Ratkin byl přeložen do Mírova a bylo jim stěhovati se okamžitě. Zvláštní náhodou Lidka v těch dnech stonala a Jeník poslední večer před odjezdem přišel se pouze vyplakat pod učitelových okna. Měl sice v kapse psaníčko a chtěl je Lidce po Bohoušovi poslat, ale k tomu nedošlo. V psaníčku napsal, až bude malířem, že ji vymaluje a sám jí obraz přiveze; ale že i důstojníkem bude rád, bude-li ona chtít...

Týž večer přišel telegram. Strýc Jiří se zastřelil. Stalo se to za velmi zvláštních okolností a na Jeníka to hluboce působilo. – – –

A takovýhle byl konec Jiřího Ratkina, takovýhle bylo jeviště, na kterém posledně vystoupil, by scházeje z něho, zahalil se v tmou, trochu rozmarným gestem, jak v šatně v cípatý plášť. Takovýhle konec, takovýhle jeviště...

Kapitola šestá

Cíp lesa, prosypaný slunečními skvrnami. Od silnice vede sem rozdrchaná vozová cesta.

Před polednem po ní přivezli laťky, několik stolů, židlí a několik dvojbarevných hadříků.

A stloukali tu něco, potili se při tom a pryskyřičné srdce lesa neklidně nad tím bušilo.

A dvojbarevné hadříky navěsili, to byly praporečky. Praporečky budou vlát, praporečky budou vlát; neboť bude slavnost!

Po poledni zase zatřískal vůz vozovou cestou; byly na něm pivní sudy a košíky s pečivem a salámy. Praporečky na kraji lesa trošku se naduly.

Majitel primitivní restaurace stavěl sklenice do škopku s vodou.

Pak zadíval se kamsi nahoru; veverka tam rozdrobovala šišku a malé, lepkavé lupínky padaly na mokrou plachtu, rozpjatou nad pivními sudy.

Řekl tolerantně: „Iš... taky neděli nesvětíš...“

Pak po druhé hodině nabraly praporečky do svých chudých hadříků hodně slavnostního vzduchu a počaly se vesele zmítati.

Nad šípkové keře ve vozové cestě vylézaly skvrny slunečníků.

Les byl trochu na vršku, lidé se zastavovali a utírali pot.

Les se bál přicházejících lidí.

Měli kabáty, živůtky a obličejje, jaké se nosí v malých městečkách; brali útokem primitivní restauraci, uť, to byla řízeň!

Jako malí, úslužní dvořenínové zvaly praporečky na kraji lesa. A dva klarinety se po lese rozběhly a křídlovka křičela jak opilý voják.

Slečinky zavěšeny sklouzaly po hladkém jehličí, horká vůně prádla a těla kouřila z upjatých živůtků.

Některé byly bledničkovité, vysedávaly snad dny za šicím strojem, to bylo nehezké v tomto prudkém osvětlení letního lesa.

Asi dvě nebo tři měly oči žíhané bláznivou touhou.

Bože, jenom asi dvě nebo tři...!

– Ando, šla se napít...! –

Anda se šla napít.

A napila se; kdosi něco řekl a ona se zakuckala, až jí slzičky do očí skočily. Její oči byly z oněch žíhaných a byly hezké. Nikdo jim nešel říci, že byly hezké.

Pak přece někdo přišel. Optal se jí: Dostala jste mé psaní, slečno?

Byl to dřevěný patron, zcela řádný panák z maloměstského rynku, který jistě hledal všechna p.

Ale Anda se stala náhle mrzutou.

– Nu tak... když jste mi to už napsal, bylo by přece zbytečné, abyste mi to ještě jednou říkal. Je-li to zase něco jiného, tak mi to opět napište... Tak... –

– – – Pak asi k páté hodině objevil se cizinec.

Nalevo od lesního výběžku byl pahorek, zarostlý vřesem; na onom pahorku, nad rudým polem vřesu, chvíličku postál a pak zvolna scházel k lesu. Cizinec...

A na kraji lesa opět chvíli postál, trochu přivřel víčka, jako by pod nimi sny převracel, po obličejích kolem sebe se podíval, zase víčka přivřel a maličko se usmál.

Nikdo ho tu neznal; zkrátka, cizinec.

Ale více než cizí tvář. Jiný, cizí svět tu veplul v maloměstský záliv. Kus tajemství sem přišlo.

– Na letním bytě je tu asi někde... – hádali. Cizinec prošel několikrátě cípem lesa, nepozorovaně po obličejích se díval a několikrátě při tom slabě se usmál. Pak opodál usedl do mechu a opřel se zády o jedli. Nesli okolo pivo, poručil si sklenici. – –

Konečně přece někdo se odvážil. Jeden učitel.

– Pán také poctil náš skromný výlet. –

Dopil sklenici a vstal.

– Nesmíte se dáti mnou rušit. Zapadl jsem sem náhodou – řekl.

– Neradi bychom, kdyby pan host se tu u nás nudil. –

Řekl krátce:

– Ne, bavím se dobře... –

– Ale přece... – domlouval se stále ještě učitel.

A cizinec byl dosti lhostejný ke všemu tomuhle; zaprotestoval pouze ledabyle.

Učitel uvedl jej mezi stoly. Chtěl jej představit, ale neznal jeho jména.

– XYZ – řekl cizinec nedbale a zasmál se.

– Ztratil jsem jméno – dodal a zavolal o pivo.

Ale jim to nepůsobilo docela rozpaků.

– – – Pak však přece bylo nutno odpovídati na některé otázky.

– Je tady ovšem někde blízko na letním bytě...? –

– Ne, to ne. Toulá se. Použije asi nočního vlaku. Náhodou sem zapadl. Náhodou... –

– Nebyl tu ještě asi nikdy...? –

– I ano. Byl tu. Dokonce se tu blízko narodil...? –

– A aby odpustil, ale kdo že je vlastně? –

– Oni také jistě odpustí; nechce jim říci svého jména. Je to jeho zvláštní rozmar; prosí, aby se nehněvali, jeho zvláštní rozmar. Slibuje si od toho cosi zvláštního: projeti svým rodištěm, leckoho a leccos poznati a nebýt nikým poznán. –

Pátrali v jeho obličejí. Pokusili se hádat, jmenovali různá jména.

Vrtěl jenom hlavou.

U lesa vypouštěli papírový balon. Všichni se tam rozutekli.

Ano, přijde také za nimi, dopije pouze.

A když dopil, šel.

Papírový balon se rozkolísal nad křičícím zástupem.

Na tohle on ale nebyl zvědav.

Na nic už nebyl zvědav.

Musí to tak býti: vše už viděl cizinec.

A takových nahoru stoupajících hraček mnoho viděl cizinec. Mnoho viděl, protože mnoho se díval.

A co neviděl, to si vypočítá pomocí velmi prostých formulek.

– – Přešel na malou mýtinu, kde se tančilo. Dva klarinety hořekovaly tenkými pramínky, křídlovka ječela jak opilý voják.

Byl tu vržen jistý zasmušilý rys neohrabané vášně. Zalhávané peklo hořícího masa vysilovalo se křečovitě urputnými gesty loutek. A les svádívě a horoucně vysílal sem mdlobné šepoty faunovských čertovin.

Ten, jenž ztratil jméno, opodál se díval.

Vyňal z pouzdra doutník a zapaloval.

A tu, jak si zapaloval, zcela náhodou utkvěly jeho oči na komsi, jenž stál opodál opřen o strom a upřeně naň hleděl.

Asi třicítiletý muž – i starší mohl být – tam stál a točil hůlkou.

Když naň cizinec pohlédl, přivřel oči a počal si hvízdati. V tom hvízdání byly rozpaky i impertinence...

Cizinec zcela zřejmě zneklidněl.

Vtom již onen muž podivně se usmál a přistoupil k němu.

– Nepoznáváte mne, Ratkine? –

Ten, jenž byl dosud cizincem a teď byl nazván Ratkinem, zbledl.

– Nemýlím-li se... – Pohlížel ostře neznámému v obličej.

– Nemýlíte se... –

– Vilík Gabriel? –

Neznámý se jaksí ironicky uklonil.

– Ano, týž; pouze o čtyři léta starší než ten, kterého jste znal dříve... –

– A o něco zlomyslnější, zdá se... –

– Zdá se...? –

– Máte aspoň zvláštní způsob přibližovati se ke svým přátelům... –

– Pardon, pouze k jistým přátelům... –

- Hm! -

- Ano, pouze k jistým přátelům. K takovým například... kteří ztratili jméno... -

- Hm! -

A Ratkin hryzl rty.

Vilík Gabriel měl zvláštní studené oči, na nich skřípec; ty oči se teď potměšile usmívaly. Jako by dva slimáci lezli ze svých skořápek.

- Vidíte, přece jsem vás poznal. Už tam u stolu, víte? Ztratil jste jméno, hehe, to bylo znamenité. Ne, neprozradím vás, ne... když to je váš zvláštní rozmar a když si od toho slibujete cosi zvláštního - tak jste to řekl, není-liž pravda...? -

A Gabriel se ještě okamžik smál, ale náhle ustal.

- Mohu vám něco říci, Ratkine...? -

- Všechno, jenom ne hrubosti... -

- Bude to skorem hrubost... Tak se na vás dívám, a... změnil jste se hodně ke svému neprospěchu. Jste starší o více než čtyři léta, řekl bych... -

- Jsou to vlastně čtyři století, zdá se mi... -

A Ratkin se nuceně rozesmál.

- Ale... můžeme se snad trochu projít, chcete-li... dodal.

Šli. Mlčeli chvíli.

Pak řekl Gabriel:

- Abych se vyhnul pokušení vyzvídání na vás, budu raději mluvit o sobě. První by vám bylo nemilé, druhé vás okrade pouze o čas. A konečně, kdož ví, třeba vás to bude i zajímat. Nuže, z Prahy jsem utekl už dávno; pohřešila mne lehko, nezaplakala ani za mnou, matička naše. Strašně dávno mi to připadá, jednou ráno to bylo. V noci jsem pil a k ránu jsem stál nad Strahovskou zahradou a poslouchal ptáky. Pěkné věci povídali ti ptáci, pěkné, to se nezapomene. Dlouho tak poslouchám, až najednou jeden pták zrovna pode mnou na strom usedne a začne. Víte, přímo mně do tváře spustí: ničemo, osle,

zbůhdarmý chlape! Považte, pták. A jako by lidský hlas to křičel. Počnu se s ním hádat a nadávám taky. Přijde hlídka a abych prý šel raději spát. Jdu tedy domů spát. Dole v Praze potkám známého. Do přednášek pospíchá, pana profesora Haněla poslechnout. Chudák to byl, kondicemi se v Praze protloukal, ten můj známý. Aby zašel se mnou domů, malý dárek že mám pro něho. Šel. Daroval jsem mu všechny své přednášky a učebnice. Hoch měl radost. Já ještě větší. Druhý den jel jsem domů. Když jsem spatřil topoly u našeho dvorce, počal jsem hvízdati. Jede, jede poštovský panáček, to jsem si hvízdal. A náhle slzy mi vytryskly. Hvízdal jsem si a tekly mi slzy. Před dvorcem stál otec, dvěma psům cosi házel a psi aportovali. Náhle mne zpozorovali a hnali se štěkotem ke mně. Otec na ně hvízdal, zaclonil si oči a díval se směrem ke mně. Poznal mne a popošel mi několik kroků vstříc. Co pak, na férie už? ptá se. Je překvapen, oči mu mžikají. Ne na férie, studie na hřebíček jsem pověsil, povídám. Nepochopil hned, bylo třeba jasněji se vyjádřit. Hlele, hlele, řekl pouze a díval se na mne okamžik tvrdě jaksi a posměšně. Pak jako by mne tu ani nebylo, počal si hráti se psy. Chvilku to tak trvalo, já tu stále ještě stál a bylo mi stále nevolněji. Otec mezi vrata zašel a na kohosi ve dvoře volal: Toníku, koním podestel. A stále jakoby mne tu ani nebylo. Pak náhle obrátil se opět ke mně. Tak, orat bude pan student, hnůj vozit; nu, jak je libo, jak je libo, řekl. Ale to se na mně ještě nedíval, jen tak úkosem mi ta slovíčka hodil. Teprve potom téměř až ke mně přistoupil a oči na mne ostře upjal. Na téhle půdě náš rod už dlouho hospodaří a vždycky poctivě, povídá. Poctivě, poctivě, já řku – opakoval to několikrát a hlas se mu zatřásl. A ženy nám tu vždycky brzo umíraly, protože tu bývalo neveselo, samota a smíchu málo; hospodáři tu vždycky záhy ovdověli. A hlas se ještě silněji zatřásl. Nu, vítám tě k nám, dodal a nastavil mi tvář. A sám mne také na tvář políbil. Tak jsem se, Ratkine, vrátil. Zůstal jsem tu už. Chodím tu poli a lesy, jako vyplašené něčí zlé svědomí. Černé myšlenky běhají za mnou jak myši za pískajícím krysařem... –

Gabriel se náhle přerušil a zasmál se čemusi.

– Ne, tak zlé to přece není. Přepínám. Přepínám vždycky, když o tom hovořím. Sám se sebou totiž o tom hovořívám.

Mlčel chvílku, jako by čekal, co Ratkin řekne.

Ale Ratkin neříkal ničeho. Usmíval se pouze. Náhle oba stanuli.

Jejich obličeje byly teď hodně blízko; a hlas Ratkinův podobal se nyní hadím spirálám.

– Co jste si myslel, Gabrieli, když jste mne tak uviděl... člověka, který ztratil jméno... nu? Ale pravdu! –

Gabriel se rozpačitě usmál. Dva studení slimáci couvali do skořápek. A hadí spirály prostosrdečně deklamovaly: Šneku, šneku, vystrč rohy, než tě hodím do vařící vody!

Gabriel mlčel po delší dobu. Pak řekl tiše:

– Chcete-li, abych řekl pravdu, tož... Vzpomněl jsem si, že jste říkával, bude-li vám kdy scházeti odvaha k tomu... ukončíte vše rázem... že přijdete sem... tady že to budete moci udělati... Nu, řekl jsem pravdu. Ale byl bych raději zalhal. –

A Gabriel řekl poslední slova velmi ponuře, dívaje se kamsi stranou.

Ratkin potlačil zblednutí.

– A máte mne v podezření? – Usiloval, aby jeho hlas zněl pevně.

Gabriel vzhlédl. Pohlíželi si okamžik ostře do očí.

– Ani mně není dobře... – řekl konečně Gabriel.

Očima obou zavlál neobyčejný smutek.

Šli nazpět a mlčeli už.

Když došli až k mýtině, tančili právě volenku a děvčata chodila si pro tanečnický.

Jedna slečinka přišla si pro Gabriela. Když s ní odcházel, řekl ještě zticha Ratkinovi:

– Neprozradím vás; bylo by to hloupé.

Byl trochu bledý a svíral nervózně rty.

– A pošlu na vás tanečnici..., volal ještě po několika krocích.

Přišla.

Chtěla jej asi přepadnouti s rozpustilou bezohledností; ale když na ni pohlédl dalekýma a rozloučenýma už očima, ocitla se náhle v rozpacích.

Stála před ním, dívala se kamsi na jeho kravatu a zadýchala se.

– Slečna mne chce unéstí?

Chtělo se mu smáti: je těchhle frašek ještě zapotřebí?

Hleděl na ni, měla, ach, horce žíhané oči, dojalo jej to.

Po tolikrátě již a nyní naposled.

Proto se maličko uklonil a nabídl jí rámě.

Náhle stanul.

– Ale, bože... vždyť já netančím –

Pustila se jeho ramene a svésila ruce podle těla.

Osmutněl proto, že ještě nyní působí někomu rozpaky.

– Nehněvejte se, skutečně jsem toho nějak v prvním okamžiku nevzpomněl. Už jsem tak dávno netančil. Ani bych toho nedovedl.

Ale nerad bych, abyste si něco jiného o tom myslila... –

Ale ona se naň nehněvala; po těchto slovech docela ne.

A s takovým slzným úsměvem se naň dívala.

Řekl dosti vesele:

– A teď vás nepustím... Protančíme to jinak... třeba... třeba... –
Chvilku zapřemýšlel.

– Pojd'te, ukážu vám něco. Chcete? Jsem cizinec a přece vám tu ukážu něco, co jste jistě ještě neviděla. A tolikrát jste mohla vidět, a přece neviděla...

Ožila zvědavostí, smála se.

Přešli cíp lesa, lidé se po nich ohlíželi. Řekl:

– Budeme pomlouváni...! –

Zvrátila trochu hlavu, oči jí vykřikly černými jiskrami.

– Ať! –

To se mu líbilo.

– A jak se jmenujete, slečno? –

- Ošklivě. -

- Oplácíte mi? -

- Ne, počkejte. Jmenuji se... divoška... -

A dala se do smíchu.

- Ne, není pravda. Říkají mi Anda... -

Řekl docela tiše: Anička. Ona to slyšela a trochu zneklidněla.

Všiml si toho a počal raději žertovati.

- A já... já se jmenuji... -

- O ne, vy se vůbec nejmenujete... vy jste ztratil jméno... -

Předběhla jej trochu a pak se zastavila.

Vyšli už z lesa a stoupali vřesem na lysý pahorek. Ve vřesu bylo mnoho hmyzu, jenž, vyplašen, bzučel jim pod nohama.

- Nu, jmenujete se přece nějak? - dívala se mu rozpustile do očí.

- Neřeknete to nikomu?

Jala jej nyní taková předrážděná veselost.

- Jistě, nikomu? -

- Přísahám. -

Jak stála a zdvihla ruku, cítil přelévání vln pod látkou jejích šatů. Zasmoudlo mu v krvi.

Řekl trochu temně:

- Divoška! -

A pod tmou toho hlasu vyrostl v jejím obličejí nějaký přibolestnělý tah, zatím co její oči i rty zůstávaly hladové a žádostnicí.

Všiml si toho, a jak šli, díval se pozorně po jejím obličejí.

A náhle ucítil nebezpečí sentimentálnosti. Úzko mu náhle bylo a počal dělati delší kroky.

A tu ona propukla v smích a rozběhla se do vršku.

Díval se, jak utíká před ním, a zaťal zuby do rtů. Zbytky posledních žádostí rozkousal a vyplivl.

Ale jak se díval na ni, která utíkala před ním, žádosti přicházely opět.

Rozkousal zase a vyplil. Ani to snad nebolelo. Kousal a vyplivoval...

Došel až nahoru. Ona již čekala.

– Nu tak... co uvidím? –

Stála, ruce nazad založeny, krev od běhu pobouřenu.

– Počkejte... hned... –

Chodil po temeni, nakláníje hlavu, pátraje v kraji, touže, aby našel pravý odstín, nejbolestnější přízvuk obrazu, který jí chtěl ukázati.

– Pojd'te... už jsem to našel – řekl konečně.

Šla. Ukazoval jí prstem, i hlavu jí přiklonil. Snažila se mu rozumět.

Byl to divný mrzáček kraje, co jí ukazoval. Vyprázdňený, vyjedenný, chudý kout. Několik skal tam strašilo; velcí, černí ptáci z nich občas vyletovali. A dala se tam tušit písčná půda, která se drolila, řídká tráva, spálená sluncem. Jakési úbytě tam vypíjely poslední zbytky krve, potměšilý vítr roznášel jejich zápach. A cest tam nebylo vidět; bylo možno choditi křížem krážem a nalézati jen beznadějnost. A teď na ten kout svítil západ. Žlutočervená pavučina nad neplodnou hnědí. A špatná venkovská hudba zarývala se tam tuhými, opilými nehty...

Měla příliš beznervný obličej, aby mohl vyjádřiti zamrazení mokrých hrůz; ale přece viděls, jak neviditelné, zákeřné drápky vtínají se jí do bílého hrdla. Natrženě vydechovala, měla sklené oči, spodní ret jí odchlípl a obnažil cukající, mrtvou běl zubů. A on díval se na ten skleslý spodní ret, na tu nahou kost zubů v jejích ústech a měl náhle dojem, že jí odchlipuje kůže z celého obličejce a pod odchlípenou kůží svítí mrtvá kost lebky.

Řekl:

– To je smutná píseň, vid'te?

– A když jste ji slyšeli, pak už není ničeho třeba. Ničeho. Na některé otázky není nikde odpovědi. A člověk se bojí odejít z tohohle

pozemského smetiště s otázkou na rtech. Tady nalezne odpověď. Pak už není ničeho třeba, ano, slečno divoško. Tahleta píseň zdá se míti skutečně smysl; a její refrén hodí vám k nohám všechny vaše touhy, jak zaškrčené ptáky. A snad jsem schválně přišel, jen proto, abych slyšel tuhle píseň. Jen abych si řekl: smutná píseň. Vy mi nerozumíte, ovšem. Ale... nedávám vám žádné hádanky. Ne. Neboť... teď už není ničeho třeba. Ani hádanky...

Ale ona povídá, jak už to říkají některé velmi hodné dívky:

– Půjdeme zase dolů. Aby nás nehledali...

– Máte pravdu. Ostatně, nestrachujte se, je sem z lesa vidět. Vidí nás.

Obrátila se k němu náhle:

– A proč nechcete říci své jméno?

– Věřu, ani nevím. Je to tak sladké, býti už beze jména. Býti cizincem, zdaleka. Myslete si nějaký daleký kraj. Například Čínu. Ne, to ne. Ale norské fjordy nebo ruskou step. Něco aspoň tak odlehlého. Norské fjordy, ano. Měl jsem ostatně v Norsku přítele. Jednoho bouřlivého říjnového večera byl spatřen naposled dvěma rybáři v jistém fjordu. Volali naň, pokoušeli se jej varovati, neboť moře se toho večera zlověstně vztekalo. Neohlédl se ani a zmizel jejich očím v bílých mracích vzdušného vodního prachu. Onoho říjnového večera byl spatřen naposled. A dva rybáři to byli, kteří tenkrát naň volali. A když zmizel jejich očím, oba se pokřižovali. A daleko na severu leží ten fjord, daleko. Zmizel v něm můj přítel, cizinec. Já jsem také cizinec. A vždycky jsem daleko. Například na Rusi. Stane se někdy, ležíte na roztrhaném divanu. Na Rusi je mnoho švábů, ležíte a díváte se, jak švábi putují po stěně. Máte lacinou svíčku a ta prská a smrdí. Pak někdo zaklepá. Vstoupí člověk s podivným jménem Razkolnikova nebo tak nějak – nepromluví, u stolu usedne, nad svíčkou ruce si hřeje, na vás se dívá a nepromluví. A vy byste křičeli, strašlivě křičeli, jaká hrozná zima čiší z toho člověka. A jiný člověk přijde, potrhané lokty má, Rudin mu říkájí. Umřít přijde, už

mu nic nezbyvá, potrhané lokty má. Utíkáte před ním a kolesku najmete, někam k cikánům, kde výská hudba, chtěli byste ujet. A... a... izvoščík pak čeká, nemáte, čím byste mu zaplatili, hehe, takový jsem já cizinec, slečno Ando... Už ani izvoščíka nelze zaplatit...

Ona však nerozumí; tak se asi mluví tam daleko ve velikých městech, myslí si; dámy to snad rády poslouchají.

Něco smutného v tom bylo, to ona chápe; a smáti se nesmí, bylo by to neslušné.

Ale on se teď sám směje. To již se ovšem také může smáti. A proto se směje...

Jdou k lesu.

Zaprosil ještě:

– Utrhněte mi, prosím, kousek vřesu.

Řekl to tak hezky, žádný zdejší panák by to tak nedovedl; utrhla.

Zastrčil vřes do knoflíkové dírky. Chvilíčku postál a přivřel oči.

– A k hrobu až pronásledován ženou – zašeptal.

Pak teprve řekl:

– Děkuji. –

Večer se vracejí s lampiony. Dal se přemluvit a šel s nimi. Bude moci odbočiti cestou lukami ke stanici, ukážou mu potom.

Koupil si také lampion. Tmavočervený.

Šli. Když přestali zpívat, bylo slyšet žabí křik.

A nějaké chudé vůně pluly pozdním večerem, snad z třasavisk, snad z pastoušek, z žabincových louží, jak z šatů žebráka.

Díval se občas na svůj lampion.

Byl tmavočervený. Řekl: jako krev, a zasmál se.

Pak na okamžik ocitly se po jeho boku horce žíhané oči.

Podíval se na ně vyprázdněnými hlubinami svých očí a rtoma se mu rozšeptalo: Zdeňka, Duba, Hana, Marie...

Ještě několik ženských jmen převálo mu rtoma.

Jako dávná sladkost, jako dávná sladkost!

Konečně musil odbočiti.

Byla tu pěšinka mezi lukama, bílá linie pod měsíčním světlem a vzadu hořela barevná světla nádraží.

Loučil se. Někdo křičel: Držte se více vpravo, vlevo byste mohl přijít do močálů – –

Zpozoroval ještě Gabriela. Dva studené slimáky za skly skřipce. Ale snad bylo také něco jiného za těmi skly. Lhostejno, co tam bylo. Už se mu nechtělo o tom přemýšlet.

Pak šel.

Tmavočervená skvrna vzdalovala se středem luk.

Pak někdo tam stáhl lampion, bylo na okamžik vidět jen malinké světlo svíčky.

I svíčku potom někdo zhasl.

A střelná rána zavyla odtamtud.

Takový to byl zvuk: juchej!

Kapitola sedmá

Na jedné z lavic v primě P-ského gymnázia objevila se podivná řezba. Trochu oslí, trochu lidská hlava s vyplazeným jazykem; jakýsi široký, neobyčejně hloupý úsměv vyplavil oči až na lícní kosti. Řezba byla maličká a nebudila pozornosti. Nebylo ovšem tak lehkou uhodnouti, jaká asi myšlenka vedla ruku s nožíkem.

Křída tūkala o tabuli, něčí hlas plazivě šelestil jak had pohybující se suchou travou a nožík počal pracovati. Třeba dávatí pozor, aby ani slovíčka neušlo, pan profesor povídá jen samé velmi důležité věci, bude zle, velmi zle, jediné-li slovíčko přeslechněš – ale poruč hlavě! Bolet najednou začne, spát se jí chce, na nic je jí náhle ze všech těch důležitých věcí, a – konec! To už tedy raději kudlou na něčem pižlat. A z profesora se to šedivě souká, konce tomu není. Kdo tomu nerozuměl, ptá se potom profesor.

Nikdo se nehlásí. Nikdo? Tedy všichni rozuměli? Dobrá; však se o tom zítra přesvědčí. Jeník trochu zbledl. Vstal a hlásí se. Co si přeje? Čemu nerozuměl? Zaváhal. Vlastně ničemu z toho nerozuměl, řekl konečně. Profesor zrudl. Dobře, dobře... pak tu ale nemá sedět, pak měl zůstatí doma a pástí krávy. Nedával prostě pozor, tak je to, neboť to, co vykládal, je jasné jako den. A nemá věru času nazbyt, aby se kvůli jednomu hlupáku zdržoval. Sednout! Tak, tu to máš, milý Jeníku Ratkine, schovej si to pěkně na památku! Jeník usedl a vytáhl z kapsy nožík. Ruce se třesou, ruce by chtěly provésti s nožíkem něco veselého. Bodnoutí například; tak se aspoň zdá. Ale ruce se za okamžik utišují a nožík počíná cosi rýti do lavice. Jeník se při tom usmívá zvláštním zlým i smutným úsměvem...

Předrážděný, plachý a bledý, přišel Jeník na gymnázium.

Čekáš zázrak – nu, nalezni si ho tady se svítilnou! Lavice byly jen o málo vyšší než u nich doma ve škole. Vlastně tu bylo vše jen...

o trochu větší. Ne, nebyl to žádný zázrak, státi se studentem. Nic podivuhodného se s ním nepříhodilo. Přicházeli profesori, jeden po druhém. Ale nebyla to žádná neobyčejná zvířata. Byli to skoro vesměs nepříjemní lidé, kteří vnášeli zimu. Jejich obličej se nasazeným maskám, byli slídíví a nedůvěřiví jak hlídači a měli směšné zvyky. Zapomněli asi, že by mohli býti milováni; chtěli být jen obáváni. Tohle bylo ovšem lehčí a nebylo třeba příliš se namáhati. Nemuselo se při tom ani mnoho křičet, mohlo se dokonce šetřit hlasem. Mohl jen pár takových slídivých profesorských očí vzít si při zkoušení na mušku některý z těch nešťastných obličejů tam v lavicích, držeti ho několik okamžiků na skřipci – účinek byl dosažen. Nebo bylo možno říci co nejchladnějším a úsečným hlasem: Sedněte si! Nic více. Bylo v tom věru kus umění, vyvolat takovou zimnici v lavicích, způsobit, aby záda a ruce vlhly studeným potem a zuby drkotaly. Neboť špatná známka, to nebylo něco bezvýznamného, co možno lehko napravit, nýbrž do monstrózních tvarů zveličené zlo to bylo, při kterém bylo nutno zardít se hanbou, zlo, jež vrhalo černé své stíny do rodin a vykrádalo z nich klid.

Jeník se počal hroziti špatných známek. Vyvolali jej ze zeměpisu. Snad ještě před okamžikem měl to v hlavě všechno na krajíčku, ale teď – otlý profesor stál tak blízko něho, jeho oddychování tak protivně supělo mezi vousy a oči brýlemi nějak podezíravě měřily hoča – Jeník byl zmaten, nešlo to. Profesor rozevřel notes, a hleděl okamžik posměšně přes jeho okraj na Jeníka.

A čím že je jeho otec? Soudce. Kde? V Mírově. Tak, soudce? Profesor pohlédl na Jeníka jaksi účastněji. Tak, soudcem je pan otec? Nu, ten bude mít pěknou radost. Pokrčil rameny a vzdychl. Ano, nemůže mu pomoci, sednout! Jeník pocítil neobyčejný stud. Seděl v lavici, čelo měl jako spálené čímsi a bál se vzhlédnouti.

Teď, když byl od otce vzdálen, nějakými novými city si jej zamíloval. Viděl jej stále jen takým, jakým byl, když se s ním loučil. Oči mu tenkrátě podivně mžikaly, jako by se bránily slzám, a jeho

hlas obklopoval Jeníka mnoha u něho nezvyklými něžnostmi. Svého zdraví, hlavně svého zdraví aby byl pamětliv a aby byl hodný, mají jen jeho, na to aby pamatoval a neradi by se na něm zármutku dočkali, ano, to aby měl stále na paměti.

A neříkal Jeník, že by si přál brusle? Ne, jemu neříkal. Ale mamince tedy o tom říkal, ne-li? Něco takového, zdá se mu aspoň, slyšel. Nuže, brusle mu koupí. A bude-li co chtítí, jen ať napíše. Je-li člověk jednou studentem, to už je tak na polovic pánem a na ledacos dostane chuť, hehe. A otec se teple zasmál, pohlížeje na Jeníka srdečnými očima. A maminky aby z mysli nepustil. Něco takhle se přihodit... ji by to usmrtilo. Popláče si maminka, popláče... Ale ani jemu nebude veselo. Budou se aspoň těšit: nějak to už uteče, Vánoce přijdou a budou opět pospolu. A hle, pravda, byl by ještě na tohle a na tohle zapomněl...

Tak jej měl stále Jeník před očima a pomyslil-li teď, že by mu měl způsobit zármutek, pocítil hroznou lítost. Nutno vzít věc do rukou tak, jak je. A třeba by to páliło, do holých rukou. Čekal-li Jeník, že se tu s ním přihodí něco podivuhodného, ať si dá zajít chuť. Nic takového tu není k dostání. Je tu pouze množství velmi důležitých a velmi nudných jmen, pravidel, pouček, popisů, kterým se nutno naučiti nazpaměť, a pak jsou tu profesoři, kteří dávají dobré a špatné známky. Nic více. A ať už ti to je po chuti neb není, zaříd' se podle toho.

Ano, zabraň ale hlavě, aby se ti nad tím neb oním nezapřemítala. Rozbolela otázkami a ty křičely po odpovědi. Kde nalézt odpověď? Prostomyslný hoch myslil, že snad... tady. Ano, tady se přece dělají z hochů odrostlí, vzdělaní lidé; nuže, kde jinde by se dozvěděl to, co jistě každý dorostlý muž ví? Ne, v tom se asi hodně zmýlil. Tady byly důležitější věci než jeho otázky a pochybnosti; například, jak je vysoká hora Popokatepetl, nebo kolik mláďat mívá šimpanz, nebo jak se jmenuje latinsky to neb ono a tisíce jiných důležitějších věcí.

Kde, kde že tu dočkáš se odpovědi na všechny své otázky? Byla tu především smrt strýcova. Je člověk, a... zabije se. Nechce už býti. Ale,

jak je to možné, že už nechce býti? Hlava bolívala z těch myšlenek. Přišly-li v noci, bylo ještě hůře; bledá hlava vynořila se odněkud ze tmy, oční víčka se pomalu odhrnovala a na Jeníka pohlédlo dvě velikých, úpěnlivých očí; i zvláštní zvuk slýchal někdy, jako cvaknutí kohoutku. Pak šel ráno do školy, cesta vedla parkem a pod kaštany leželo červené listí, protože byl v noci časný mrazík. Obloha měla barvu nazelenalého ledu a vzduch byl ostrý, hlava se trochu zatočila. A jak tak šel, jeho oči se na všem dychtivě zastavovaly. Něco nového tu bylo, nový jakýsi smysl pod tím vším. A vzpomněl-li teď na strýce, nebyla to už bolest, nýbrž nejasná dosud touha, žítí takový nějaký veliký a pohnutý život, jako žil on. Život, plný takových podivných, jemu dosud neznámých věcí... Počal to neznámé hledati v knihách. A bylo možno jej viděti, jak neuspokojen odhazoval jednu po druhé; nechtěl, aby se s ním mluvilo v knize, jak s hloupým dítětem! Chtěl jiné knihy, takové, jaké čtou velcí a dorostlí lidé! Však si už nějakou zaopatří!

Bytný Jeníkův byl starý učitel zezelenalý jaterním neduhem a paní ztučnělá, kategorická žena, zamřelá, rozšafně přísná, jak tlustá modlíčí kniha, tištěná švabachem. Dům, přilepený k zbytkům někdejších městských hradeb, měl už nějaký starý, plesnivý letopočet, průjezd studeně páchl jak zahnívající studna, v tmu schodiště krvácela červená lampička, jak vyslzené stařecké oko, zdi se za dnů oblevy slizce potily, po pavlačích a výklencích za noci tápal belhavě vítr a z děr kotlavé dlažby na malém, páchnoucím dvorku vylézaly v navečerech krysy. Pokoj byl veliký a bydleli v něm s Jeníkem ještě dva o rok starší studentíci. Zezelenalý pán se svým pinčlíkem prošel v určitých hodinách pokojem a paní posedávala tu občas na některém z kufrů a zápasila s dechem, diktujíc nezbytná vládní nařízení pro svou malou, tříčlennou provincii. Byli to ubozí, životem odložený lidé, viděli svou úlohu v tom, by dobýjeli, co nedobila škola. Přísnost vyšla často na prázdno, drobic se směšně nárazem o urputné mládí; tož aspoň slídili. Mezi nimi a Jeníkem záhy to nevařilo.

Slídivé oči setkaly se obyčejně s jeho posměšným, neuhýbajícím pohledem a „otcovsky míněné“ rady a napomenutí našly vždycky jen hoča nevážně odvráceného zády. Okny pokoje bylo vidět přes střechy prudce spadajícího předměstí do kraje, do luk a k tmavé hradbě lesů na obzoru. Tu u oken vysedával Jeník nejvíce a nejraději za večerů, kdy louky šedivě se zamhlily, někdo se tam do bílých pavučin zamotával, vlálo to tam a tesknilo, pak od lesů se daly černé, sražené řady na pochod a to byla noc. V předměstí rozžehli několik ubohých svítilen, které každým okamžikem zdály se zhasínat. Jeník tiskl obličej k okenní tabuli, měl pevně sevřené rty a lačné, nedočkavé oči, podoben někomu, jenž spěchá, dočítaje nějakou krásnou knihu a nemůže se dočkati konce. Pak na železniční trati v lukách objevila se dvě červená světla, i hukot bylo slyšet. Obličej Jeníkův přijal výraz zvláštního údivu, jako někdo, kdo je překvapen nepředvídaným koncem knihy.

Chodil také rád v navečerech městem. Na náměstí byla proměnáda, ostrov světla uprostřed tmy. A velmi živo bylo na ostrově světla. Kolem Jeníka tekla řeka hlasů, smějící se ústa a vesele se blýskající oči, klobouky nadzdvihované k pozdravu a doutníkový dým, vznášející se nad hlavami. I studenti tu chodili, celé zástupy, a Jeník si všiml, jak někteří z nich pozdravovali se s děvčaty, vyměňovali s nimi významné pohledy, nebo je dokonce i oslovovali. Činilo jej to zprva jaksi rozpačitým. Ale pak zveselil. Chlapíci, myslil si. Nevěděl ani, proč právě chlapíci, ale cítil to tak. Líbilo se mu to prostě. Přijde čas a také to bude tak dělat. Ale tu – – – ano, tu se něco stalo. Vlastně nic zvláštního se nestalo, jenom – hrdlo se mu jaksi stáhlo, jakoby se byl teplý vítr proti jeho tváři přihnál a dech mu odňal. Vydýchl několikráte rychle a hluboce. Bylo to cosi jako pocit štěstí a zároveň tesknoty, kratičké zjevení nějaké – nebo co? co? Na radnici byla asi toho dne večerní schůze, všechna okna v prvním poschodí byla osvětlena. Jeho pohled padl na ta zářící okna. I jeho oči zářily...

Pak, když přišel domů, stál dlouho u okna. Tma, tma, jen světýlka v předměstí. Několik zlatých teček na sítnici. A jak tu tak stál a tiskl obličej k okenní tabuli, měl náhle pocit, že zvenčí se také něčí obličej tiskne ke sklu okna! Sklo se zamhlilo jeho dechem, musil je utřítí. Ted' ony zlaté tečky tančily v očích toho druhého! Bylo mu blaženě.

A napsal toho večera dopis:

Milá Lidko!

Myslím si, že se na mne asi hněváš, že jsem na tebe asi docela zapomněl. Ale tomu není tak. Já jsem si na tebe často vzpomněl a vždycky mne jenom mrzelo, že jsem se s tebou nemohl rozloučit. Ani snad nevíš, že jsem posledního večera chodil u vás před školou, a kdybych byl věděl, kde ležíš, byl bych hodil do okna aspoň kamínek a pak utekl; myslím si, že bys byla poznala, že to jsem já a že jsem se přišel rozloučit. Vaši by se třeba zlobili, ty bys však neřekla nic a potichu se smála. Ale já bych býval radši, kdybys byla plakala, protože jsem byl tenkrát velmi nešťastný. Proč, to psát nebudu, ty to asi sama uhádneš. Tenkrát jsem to ještě nevěděl, ale ted' už to vím a myslím, že je to to pravé. Napsat ti to nemohu, protože by ses třeba smála.

I ted' se třeba směješ a říkáš: Hled'me, jakého dělá chytráka! Takový student novopečený! A vidíš, pravdu máš. Chytrosti tu neučí, ale – slovíčkům latinským. A co že to jsou ta latinská slovíčka? To jsou právě zase jenom – latinská slovíčka. Dneska se jich musíš naučit deset, zítra zase deset a tak bez přestání. Až se naučíš všechna, potom bezpochyby budeš takový protivný chlap jako náš profesor latiny. Myslím si, že se zase směješ, ale ono to vlastně není k smíchu, nýbrž k pláči. Tak tu máš například našeho profesora přírodopisu. Poctivým jménem člověka nenazve, je-li on ve třídě, sedí v lavicích jenom

hňupové. A to ještě není tak zlé – taky tam sedávají volové. A ten člověk neumí si nos utřít jinak (a u jeho nosu visí stále kapička) než ukazováčkem a ukazováček o lavici nebo o katedru. Tuhle držel v ruce vycpaného křečka, a tak to dostal ubohý křeček. Takové máme profesory, kteří ani nevědí, že slušný člověk utírá si nos do šátku. O těch ostatních ti příště také něco napíšu.

V Mírově jsem se zdržel jenom několik dnů. Nevím ještě, jak se mi tam bude líbiti. Musel jsem tenkrát pořád jenom myslet na strýčka, který, jak ti známo asi, se zastřelil, byl jsem jako slepý a hluchý, a tak ani řádně nevím, jak to tam vlastně vypadá. Je tam zámek a kolem zámku překrásný park. Byl jsem tam už. V parku jsou pávi a v zámku je studna, o které se vypráví, že nemá dna. Hodíš-li tam dost malý kamínek, dělá to veliký hluk a dlouho to trvá, než kamínek dopadne. Tady v městě se mi líbí. Příště ti to trochu vylíčím. Na bytě jsem u pěkných protivů! Zvláště paní – tu nabít do kanonu a vystřelit. Stále jenom po nás slídí. I teď, u kamen se postavila a oči se mne nespustí. Ráda by asi věděla, co píšu. Nezeptá se, protože ví, že bych jí to neukázal. Jedné hezké a hodné Liduše píšu – abys, babo, věděla!

Jan Ratkin

Kapitola osmá

Již třetí sobotu, vždycky když šel Jeník ze školy, opakovala se tahle věc. Jeden z jeho spolužáků, Staněk se jmenoval, ocitl se po jeho boku, hovor načal a náhle mezi hovorem důtklivě nějak vyzval Jeníka:

– Ano, co vám chci říci, Ratkine... Měl byste k nám dneska odpoledne přijít... –

Staňkův otec byl jedním z nejzámožnějších občanů, měl parní pilu a velký obchod s dřívím. Vyprávělo se ovšem po městě, že i nejhlubší sud má konečně dno, a že přece u Staňků žili nad své poměry. A s náležitým přitlumením hlasu napovědělo se tu a tam i více. Že například pan Staněk zadíval se rád i do jiných než ženiných očí, ale že paní Staňková nebyla z žen, kterou by to trápilo; měla snad krásnou svou tvář poškozovati slzami, vyplakávati si oči, když jí tak slušel dobovačný úsměv? Ne, paní Staňková byla rozumná žena, dovedla si nalézt náhradu a využití dne; ano, musela si pospíšiti tím více, poněvadž neklamně cítila, že její den se již zvečeřival. Hřích přestával být už krásným, když po něm bolívala hlava a záblo v srdci; rty mohly lháti červeň, ale jak mohl lháti smích, když už nezvonil, hlas, když už vypráhl, a oči, když v nich vášeň zanechala už jen doutnající popel? Podrážděně, se zpopelavělým jaksi obličejem hledívala občas na svou dceru Ernestinu, jejíž mládí a krása počaly ji zastíňovati. Hle, což bylo by to už tak zlé, že by ona žila už jen na výsluní své dcery, už tak jen skoro z milosti? A paní Staňková znova se vztyčovala, a v jejím obličejí objevoval se v těch chvílích výraz zvláštní dravosti. Leč struna byla již příliš násilně napjata a vydávala podezřelý sípavý zvuk. Nakonec klamala paní Staňková sama sebe; nepozorovala už ani, že nabízí stále méně a méně. Byly to stále ubožší a ubožší prostředky, jimiž bylo možno udržeti se na čas nad

vodou. Poslední závoje byly strženy, poslední jemnost zapomenuta; hovory ani pohyby se již neostýchaly, dovedlo se vždy „zamířit do černého“. Nezdálo se, že by toto poslední stadium bylo proti chuti těm, jimž se tohle nabízelo. Posádka měla hodně veselých důstojníků a těm bylo rozhodně milejší, když jejich ostruhy nezaplétaly se do zbytečných závoju; dovedli nalézt pravou chuť v takhle osolených požitcích, pravou sladkost v červivém ovoci. A veseleji bývalo teď u Staňků než kdy předtím. Paní Staňková dovedla věru vždy ocenit nejnovější anekdotu z vojenské jízďárny. Býval to hodně silný tabák, tyhle anekdoty, ale panstvo se už nijak neostýchalo; to od toho dne, kdy paní Staňková zvolala na nadporučíka Gerliče, chtějícího nejchoulostivější místa v anekdotě vytečkovati: „Nu tak, jen ven s tím, Gerliči, jsme přece mezi sebou...!“ Pak pohlédla na dceru a dodala: „Poslechla, Erno, chce-li, může odejít...“ Erna pouze jaksi tupě vzhlédla k matce. V jejím obličejí nic nežilo. Zvětšené oči měly skelný lesk a rty rozchlíple strnuly. Nastala na okamžik trapná pauza. Pak se paní Staňková ostře a významně zasmála. Ano, důstojníci rozuměli a smáli se také. Poručík Kerth vzpomněl si honem na jednu anekdotu, v níž také matka by ráda odstranila dceru z pokoje; pěkná, ale trochu silná anekdota, má ji vypravovat? Už, už ať vypravuje; a jak bylo řečeno, jsme mezi sebou.

A tak žila břečťanem zarostlá vila u řeky jako veselá loď, na jejíž palubě čerta se starají, čeká-li je přístav nebo záhuba. Světla ozářených oken ležela na řece, svítilo to tam v hlubině a zmítalo se jako bílá těla koupajících se žen, opodál hučel jez a vrby na břehu otrásaly se občas jak nočním chladem.

Pan Staněk býval zřídka doma. „Můj muž? Ano, můj muž... má tolik starostí!“ Pohlédl-li v tom okamžiku někdo do její tváře, musil se začervenati; takové nestydaté oči měla. Ale neostýchala se příliš, ani když byl doma. Přišel obyčejně na chvíli posedět mezi ně, byl až přepjatě zdvořilým k důstojníkům a nutil se stále do smíchu; ale byl to takový planý smích. Na ženu nikdy zpříma nepohlédl; mluvil-li

s ní, hleděl na ni pouze jedním okem, kamsi k jejímu uchu, co druhé tékalo po pokoji; takový to aspoň činilo dojem. Tak chvíli poseděl a jeho čelo bylo vždy zvlhlé potem, když odcházel...

Takovéhle věci musily ovšem uvést jazyky v městě v pohyb. Jazyky svédily, sliny se sbíhaly. Něžné paničky odplivovaly přes celý chodník. „Metlami takové nestydy z města vymrskat!“ říkaly. Tohle se jim nějak líbilo, opakovaly to vždy znova a znova. „Ba, přes holou – – –“ zapomněla se druhdy jedna z nich. „Beztoho už – – –“ opovržlivý posun jakýsi dořekl, co chtěla říci. Ostatní paničky zčervenaly, rty zůstaly hltavě pootevřeny a oči se leskly. Ostýchaly se okamžik jedna na druhou pohledět. Ty oči! Ano, bylo to zprva velmi zlé. Ležela ta nepravost téměř na ulici, živá a páchnoucí a lidé přes ni klopytali. Padly i z kazatelny jisté narážky, které nebyly ani tak docela nejasné. Ale časem ztrácela věc přece jenom na ostré své příchuti, a pak šlo přece jenom o někoho, komu nebylo lze tak lehkou ukázati zuby. Leckdo musel držet hubu, třeba mu sliny z koutků tekly. První podráždění chladlo pomalu v jakési tiché opovržení. Mírumilovný občan, který si zvykl, zařadil věc konečně ad akta; nezapomněl ovšem na označení indignovaným vykřičníkem. Město chodilo kolem vily u řeky s nelibě odtaženým nosem. Mělo své zvláštnosti a znamenitosti město; pomníky dvou velikánů v parku, rozhlednu, zbytky hradeb, mnoho starožitností v městském muzeu, jednoho živoživoucího básníka – nemohla škodit ani takováhle znamenitost.

Nějaký vzdálený ohlas toho všeho dotkl se i Jeníka. Ostatně i chování profesorů k mladému Staňkovi bylo takové, že musilo vzbuditi jeho pozornost. Profesoři zcela zřejmě odemstívali na hochu, čím kdy jeho rodiče zpolíčkovali nedotknutelnou mravnost „v úctyhodných tradicích žijícího města“. Jejich manželky doma nepomíjely jistě příkládati vytrvale pod tento spravedlivě zanícený oheň; a profesoři vstupovali do třídy, majíce v uších ještě všechno jejich jedovaté rozhořčení, všechnu mstivou závist paniček, jichž

muži uléhali k nim do postele, rozvázně i střídě, jako by skandovali: est modus in rebus... Hugo Staněk opakoval primu druhým rokem, ale zdál se býti tím vším unaven, jako by ji opakoval již po desáté, připadal mnohem starším, pleť v obličejí měl zvadlou a na každém jeho pohybu ležela neobyčejná únava, víčka očí těžce se pozdvihovala, oči unaveně hleděly, i úsměv byl unavený: tenhle unavený úsměv byl tím jediným, čím se bránil.

Byl-li Staněk vyvolán, věděla celá třída již předem, co bude následovati. Profesor dá otázku a pak zabodne v Staňkův obličej oči, plné pohrdání, posměchu a zloby. Staněk řekne několik slov, profesorův pohled jej však zmate, zarazí se a mlčí. Stačilo by snad, kdyby profesor mu napověděl a nedíval se naň takovým hrozným pohledem.

Ale Staňkovi žádný profesor nenapoví, na Staňka neumí se dívatí žádný profesor jinýma očima. Ticho. Profesor vyčkává. Hledí v chlapcovu tvář, je to takový pohled, jako by do jeho tváře naplil. Hoch se unaveně usmívá. Ví, co přijde, zná to dobře; opakovalo se to už tolikrát. „Sednout!“ Někdy pro změnu se přidá ještě nějaká něžnost: „nepolepšitelný darebák,“ „zkažený chlapec, který tu otravuje jenom vzduch,“ a podobně. Hoch to už dobře zná, nechápe sice právě vždycky souvislosti, ale na to se ho nikdo netáže, chápe-li nebo nechápe.

Byla-li spáchána ve třídě alotria a měl být vypátrán viník, počínal obyčejně výslech takto: „Staňku, vstaňte!“ Staněk vstal. „Udělal jste to vy? Mluvte pravdu!“ Staněk mluvil pravdu a řekl: „Neudělal...“ Profesor zrudl. „Ne, neudělal, hledme! A kdo tedy? Kdo se dal od vás svéstí k tomu uličnictví? Celá třída už je od vás nakažena a zne-mravněna, od vás, ano, od vás! Jedna taková prašivá ovce nakazí celé stádo!“

Ostatní hoši sice nechápali, proč právě Staňka pokládají profesori za takového zkaženého chlapce, ale něco na tom asi bylo. Báli se, aby nebyli s ním spatřeni, a vyhýbali se mu. I Jeník podlehl

zprvu tomuto všeobecnému proudu. Neušlo však jeho pozornosti, že byl hoch několikrát nespravedlivě z něčeho obviněn, že se mu křivdilo, že dokonce jednou on sám pravého viníka musil znáti a přece ho nejmenoval. Počal pohlížeti naň jinýma očima, třebaže nemohl překonati úplně jistou nelibost, když hleděl do jeho uvadlé tváře s namáhavě pozdvihujícími se víčky a unaveným úsměvem. Počínalo mu ho býti líto a rostl v něm nejasný odpor, když vídával, jak ostatní hoši jeden po druhém se vytráceli, když on přistoupil k jejich hloučku; v takových okamžicích vehnalo se Staňkovi trochu krve do zvadlých tváří a oči se mu rozemžikaly rozpaky a studem. Zejména jedna příhoda učinila mu jej ještě bližším.

Jednou zvečera, kdy korzo bylo nejhlučnější, objevil se na náměstí kočár. Seděla v něm paní Staňková s dcerou a tři opilí důstojníci. Všichni chovali se velmi výstředně. Ještě toho večera roznesla se příhoda po městě. Když přišel Jeník druhého dne do školy, stáli spolužáci v hloučkách a sdělovali si navzájem podrobnosti příhody. Staňka tu ještě nebylo. Konečně vstoupil. Zalehlo tichem, jen v hloučkách se tlumeně šeptalo. Vytušil asi něco a ostýchal se ohlédnouti: kamsi před sebe do lavice úporně hleděl a mnul si rozpačitě ruce mezi koleny. První hodinu měli katechetu. Podobal se velikému, mručivému zvířeti, měl zelené, zlobivé a potměšilé oči a spodní veliký ret zohavený jakousi jizvou; rozčlil-li se poněkud, házel slinu přes všechny lavice a jeho ruce se zmítaly, ohromné palice, které chtěly udeřit satana přímo po hlavě. Stupínek zaskřípěl pod jeho sloupovitýma nohama. Stanul za katedrou, vztyčený jako někdo, kdo chce proklít na věky věkův. Z jeho zelených očí šel oheň, zarudlý, trudovitý obličej naskočil modrými skvrnami; to bylo zlé znamení. Jeho oči hledaly Staňka. „Staněk! Sem před lavice!“ Staněk vstal. Šel jako někdo, kdo nevidí; takový dojem činila jeho chůze.

„Při každé mé hodině budete státi tady před lavicí, rozumíte, vy – vy – vy –“ Všechny přední lavice byly pokropeny katechetovými slinami. „Chci aspoň při hodinách náboženství, když tu hovořím

o nejsvětějších věcech, uchrániti ostatní styku s prašivou ovcí. Hanbou věčně věkův bude poznamenáno toto místo, na kterém stojí tato nádoba, plná hříchu..." Patetickým gestem ukázal na Staňka a zdálo se, že hoch musí zmizeti v šterbinách podlahy pod zelenou, žlučovitou tíhou jeho pohledu. Jeník zbledl a třásl se po celém těle. Jako by se mu v prsou něco utrhlo a hnalo do úst. Myslil, že musí vykřiknouti. Pak pocítil touhu vyběhnouti z lavice a pohlédnouti Staňkovi do obličeje. Vyráží zuby vpřed a mezi nimi sykot, pohlédl nenávislně na katechetu.

To se přihodilo před dvěma dny, ve čtvrtek.

A tak, když v sobotu po vyučování Staněk připojil se k Jeníkovi a s jakousi důtklivostí opět jej zval, aby k nim odpoledne přišel, řekl tentokráte bez váhání, krátce:

- Přijdu... -

A tak odpoledne šel. Hodně sněhu napadlo přes noc, bylo jiskřivě bílo, svatí na kamenném mostě měli čepičky z cukru. Za mostem potkal Staňka, který mu šel vstříc. Oddychoval rychle, jako by běžel.

- Víte, koho jsem potkal, Ratkine? - Jeho oči nepřijemně svítily.

- Koho? -

- Káťu... -

Káťa, to byl katecheta.

Jeník se neubráníl a rozhlédl se plaše.

- Kde? -

Ale nabyl ihned zase klidu, jaksi vyzývavě se vztyčil, i úsměv jeho byl vyzývavý.

- A co je nám po něm...? - řekl pohrdavě.

Staněk přešlapoval, jako by ho zábly nohy; ale činil to jistě jen proto, aby potlačil a rozptýlil nějaké silné vzrušení. V celém jeho obličeji jevil se zmatek, oči měl trochu oslzené, od zimy asi.

- A nebojíte se? - optal se náhle.

- Čeho? -

- No, že vás uvidí se mnou... -

Pohlédl zpřímá Ratkinovi do očí, ale ihned, jako by se byl náhle za něco zastyděl, odklonil rychle oči.

V Ratkinovi zaznělo cosi jako pevný, kovový tón. Řekl nezvykle silným hlasem:

– Kašlu na ně. Nebojím se jich. Ostatně... netřeba o tom mluvit. Nebudeme si kazit odpoledne. –

Staněk hleděl okamžik na Ratkina, jakoby si opakoval jeho slova a nemohl je ihned pochopiti; v jeho obličeji přibývalo světla, do očí mu proudilo i na rty, víčka sebou několikrát trhla a Staněk se náhle rozesmál.

– Na – ka – šle – me, na – ka – šle – me... – vyhrknul mezi smíchem. A stále znovu a znovu propukal v smích.

I Ratkina konečně nakazil. Smáli se oba. Pocítili náhle takovou potřebu rozpustilé veselosti.

Šli, říkali hlouposti a smáli se.

Před jedním domkem shrabovala rozsedlá babka sních.

– Hled'te bábu...!

– Co pak?

– Což nevidíte...?

– Co...?

– Ta má... kotel, hahaha...

– Hahaha, hahaha...

Šli úzkou, špinavou uličkou podél řeky. Před nízkým domkem visela svítlna s červenými skly. Zasklené dveře a všechna okna byla úplně zastřena vybledlými žlutými záclonkami. Před domkem kouřilo se z kanálu, oblitého špinavými zmraky.

Staněk pohlédl na domek, přestal se smáti, jaksí záhadně se jenom usmíval a zamžikal očima významně na Ratkina.

Ten nechápal.

– Co je...?

– No, tenhle domek...

Ratkin se zastavil a prohlížel si zvědavě domek. Zatušil blízkost něčeho nového, srdce v něm prudčeji zabušilo.

– Ne, nestůjte tady... pojd'te... a Staněk jej popotáhl za rukáv, stále s týmž záhadným úsměvem a významným pohledem.

Jeník slyšel své srdce tlouci.

– No tak, jaký to byl domek...?

Staněk zamžikal očima.

– Žádný domek, díra je to, noční díra. –

– Díra...? –

– Ne právě díra, hm, kavárna taková noční... a holky tam jsou dvě... viděl jsem je už...

Jeník rychle vzhlédl, jeho zvětšené oči tušily, ale neviděly dosud.

– Holky?

– No, takové holky, co k nim chodí... no ano, co k nim chodí... mužští...

Jeník pohlédl se strany na Staňka a už hořel. Nezdálo se věru, že by Staněk žertoval. Tvářil se velmi vážně a pohvizdoval si.

Po několika krocích pohlédl opět na Staňka. Cosi jako podiv bylo v jeho pohledu. Hle, on ví... on ví... on to všechno asi ví!

Holky, ke kterým chodí mužští...!

Trochu světla a opět tma tmoucí; jenom nějaké omamné šelesty slyšet ze tmy, horce vydechnuté nápovědi, někde blízko, blizoučko, u samého ucha až... a Jeník má náhle před očima jednu příhodu z minula.

Je horký červencový den, bílý žár leží mezi žitnými poli, cvrčkové drnčí. Jeník běží do „třešňovky“. Je to třešňová alej hned za městem, za tři krejčary tam možno koupiti plný klobouk třešní.

Pak tohle vidí jasně:

Stojí pod jednou třešní s kloboukem v ruce, sadařova žena ve větvích nad ním a hází mu třešně přímo do klobouku. Jeník hledí vzhůru a usmívá se; neví vlastně, co jej nutí, by se usmíval. Nepochybně to, že vidí její nohy; taková už přece ženská a nohy až nad

kolena ukazuje, hle! Nějak žertovně je mu z toho... ale pak počíná být přece jen na něco zvědav. Je to vlastně více než zvědavost, i bázeň jakási a vědomí hříchu. Nakloní se trochu. Pak pohlédne nahoru. Jednou, dvakrát.

Vrací se to teď náhle před jeho oči, ale jinak vidí, více vidí než tenkrát.

– Podívejte se... káťa! – vyrušil jej náhle Staněk.

Jeník se rozhlédl, ale nikoho neviděl.

Byli už za městem, jediný vysoký topol tady samotařil na břehu řeky. Na jeho kmeni bylo viděti stopy po rozplesklých sněhových koulích.

– Nu tak, kde je káťa? –

Staněk se rozesmál a ukázal na topol; jeho oči prozrazovaly prudké pohnutí; zlým leskem svítily.

– Tadyhle stojí přece! –

Stanul, ruku vztaženu směrem k topolu; ruka poskakovala rozčilením.

– Tu je... tu je, mrcha! Bouchal jsem do něho celou hodinu, do potvory! –

Sehnul se rychle a uhnětl sněhovou koulí.

– Dívejte se... teď do huby, aby neprskal.

Rozpřáhl se, ale nehodil. Pustil náhle kouli z ruky, postál tak okamžik, dívaje se kamsi v dálku a mnul si od sněhu začervenalé ruce. Pak pohlédl rozpačitě na Jeníka; úkosem jen, jako by se styděl.

– Dělán hlouposti, vidíte...? – řekl, a obvyklý unavený úsměv objevil se na jeho rtech.

Ratkina to dojalo, chtěl jej potěšit.

– I jaké hlouposti...? Taky si hodím, chcete-li... Žert je to...

– Žert...? –

Staněk napjatě jaksi pohlédl na Jeníka. Čelo nachmuřil a pravil zvolna, se zvláštní důtklivostí odděluje jedno slovo od druhého.

– Není to žert... hloupost je to... Stromu nabít – je hloupost. Kdybych byl žertoval, byl by to žert. Ale já nežertoval. Proto je to hloupost.

– A živému byste nabil...? – A unavený úsměv natrhl se něčím posměšným.

– Kátovi...? –

– Právě že... kátovi... –

Privřel poněkud oči, ale jeho pohled stal se ještě ostřejším.

– Nabil bych, nabil... jistě nabil!

A Jeník to skorem vykřikl, i nohou do sněhu dupl; jako by to, co tenkrát ve škole před dvěma dny v hrdle se mu nashromáždilo, teď teprve tímto výkřikem propuklo.

Staněk udiveně vzhlédl; cosi jako strach, leknutí objevilo se na okamžik v jeho obličejí.

– A proč... byste nabil...? – Hlas se mu svezl, selhal.

Jeník učinil pohyb, jako by chtěl poskočit.

– Proč? Proto. Proto, že je to... zvíře. Proto, že vás bez příčiny pronásleduje a týrá. Na vaši maminku má vztek... a... a... –

Jeník se zarazil.

Staněk tu stál a hleděl naň velkým, oslněným očima; všechno v jeho obličejí zdálo se prositi o více takových zlatých slov.

Pak náhle ocitl se v hrozných rozpacích a nejsa si ani vědom, co dělá, shýbl se, sněhu nabral a hnětl kouli.

Jeník tu stál s hlavou odkloněnou; kamsi po řece hleděl.

– A všem bych nabil, všem... protože všichni vás pronásledují a týrají... řekl a zuby zaskřípěl.

Vtom se mu sněhová koule rozpleskla o tvář.

Rána byla dosti prudká, zabořilo to hodně. Tvář zčervenala.

Ohlížel se zmaten. Nevěřil zprvu ani, že to spáchal Staněk, tak se to neočekávaně událo.

Ale i Staněk zdál se býti překvapen; vytřeštěným očima těkal kolem, jako by hledal, kam by se honem propadl.

Pak dostal nepochybně spasný nápad.

– Pojd'te... Kdo dřív... A nečekaje ani, co Jeník řekne, rozběhl se k osamělému stavení, ležícímu asi sto kroků odtud. S dvěma věžičkami a verandami, červené zdi mramorované sněhem, leželo tu ono stavení uprostřed bílé pláně, jak hezká hračka.

Ale Jeník neběžel. Pomalu došel až k vile. Staněk již čekal; zdálo se, že již úplně zapomněl, co se událo. Na rtech obvyklý unavený úsměv, stál před vilou mezi několika černými tisy. Byla tu malá zahrádka, obehnaná rovně sestřihnutým hlohovým plotem. Ze sněhu vyčnívaly slamou ovázané růžové keře; i barevné skleněné koule zůstaly přes zimu na tyčkách. Téhož okamžiku, když se Jeník přiblížil k vile, vyšel z domu veliký, bílý pes. Nezaštěkal a došel loudavě, čenich u země, až k Staňkovi.

Stanul po jeho boku a zdvihl potom pomalu a těžce hlavu směrem k příchozímu. Něco bylo v tomto unaveném pohybu psí hlavy, co musilo připomenouti Staňka. Jeník měl zvláštní zimavý pocit a pohlédl bezděčně do oken. Nezahlédl nikoho. Dům zdál se býti úplně pustý.

Staněk, jako by uhodl, čemu se Jeník diví, řekl:

– Jsou na sanici, nikdo není doma. Jen služebný národ.

A jaksi šibalsky se usmál.

Kapitola devátá

Vstoupili do jednoho pokoje v přízemí. To byl Hugův pokoj. Nezdálo se, že by tu právě pečlivě uklízeli. Na kobercích byly stopy bláta, ohořelé sirky válely se po podlaze, postel byla neustlána a kolem umyvadla nacákáno. Židle rozstrkány, na politém stole talíře se zbytky jídla, špinavé límečky, rozházené vodové barvičky, pokaňhané papíry, brusle, rozházené kameny dámy, po židlích a na pohovce kusy oděvu, zablácené boty pod stolem – a vzduch nevětraný, těžký, ona atmosféra v nepořádku držných panských bytů, kde zápach a nečistota rády se postříknou voňavkou.

V pokoji nebylo zatopeno. Staněk sáhl na kamna a zamračil se zlobně.

– Jako naschvál to dělají... řekl jsem jim přece... –

Postál chvilku, poklepáváje rozčileně nohou o podlahu; pak otevřel dveře a zavolal do chodby:

– Eliško!

Když se obrátil k Jeníkovi, nebylo už podrážděného výrazu v jeho obličeji; usmíval se dokonce.

– Řekněte si o hubičku, až přijde, Ratkine... – zažertoval.

– No, co tak hloupě na mne hledíte? Myslím to doopravdy... –

Ale Jeník pro rozpaky nevěděl, kam by oči schoval.

– Přestaňte s tím... řekl konečně.

Hezké děvče vpadlo do dveří, jen se po něm vítr zatočil. Do nahřelených sukní zadulo, načepýřily se a zaválaly, i černé punčochy bylo vidět. Ruce kamsi k bokům sjely a v živůtku to zapraskalo, jako když tam něco plamenem chytá.

– Jejej, pan Hugo má návštěvu! –

– A nemohu snad míti návštěvu, co? Pro hubičku si přišel ten pán, aby věděla... –

– Ale... ale! A kdepak se tady rozdávají hubičky?

Po Jeníkovi přešel pohled černých očí. Zdálo se mu, že je plný posměchu. Oči jeho zaprosily kamsi směrem ke Staňkovi. Ale Staněk jako by nepozoroval jeho rozpaků.

– No, počkala... na to ještě dojde. Především nám tady zatopí, ano? –

– A potom?

– Potom tu hubičku... –

– Má to takový spěch? To já si raději počkám, až ten pán bude mít vousy. A on taky počká, že? Bude nám to potom lépe chutnat... –

Opět pocítil na sobě Jeník pohled černých očí. Ale tentokrát nezdály se mu posmívat. I to, jak to řekla, se mu nějak líbilo. Rozpaky jej opustily, vzhlédl a usmál se na ni.

Rozdělávala v kamnech oheň a jazyk se jí ani na okamžik nezastavil. Kratičké pauzy vyplnila smíchem. Ne, vlastně by se neměla smáti, dneska by věru neměla. Vždyť, co se jí dneska nepříhodilo! Pamatuje se pan Hugo na toho malého desátníka, co sem za ní chodil? Nepamatuje? Takové knírky měl, jako když mu je pod nosem namaluje, a strach nějaký o ně měl; mluvil-li, přidržel si je, kašlal-li, honem ruku pod nos, smál-li se, hned byla opět ruka na nich... a při hubičce se člověk ani řádně o ně pošimrat nesměl. Tak... a ten desátník jí poslal dneska psaní. Ne, takovou blbinu! Že se o ní pěkné věci dozvěděl, že po důstojnících nebude zbytky vyjídat... a kdyby byla něco pořádného, že by u takové... rodiny ani den ve službě nezůstala – no takové koniny, jaktěživa nic takového nečetla... A aby se měla před ním na pozoru, a že... počkejte, jak jen to napsal? Ano, takhle: že by si sice nerad vzal na svědomí a sprovodil takovou potvoru se světa, že za to ani nestojí, ale aby mu jen nechodila do rány... Tak to napsal – no, ať jí někdo řekne, není to hovado? A zrovna mu padne do rány a pěkně mu řekne své mínění, že by si mohl prsty oblíznout, kdyby se jen k těm zbytečkům po důstojnících dostal. Tak mu to řekne. A jen ať jí někdo poví: jestlipak to není hovádko boží?

Staněk ležel na divanu, chuť na žerty už mu přešla; hleděl ke stropu a mlčel.

Jeník stál u okna a hleděl ven. Pokoj byl v zadní části domu, okna vedla do polí. Teď to byla tam venku jediná sněhová plán, svíravě pustá, úmrlčí pod tím šedým nebem, jež každým okamžikem chystalo se vysypat nové spousty sněhu. Několik hromádek hnoje kouřilo opodál; na těch sních se neudržel. Vrány zdaleka cítily jejich výpar a sletovaly se k nim v celých hejnech; Jeník nějak ostře prociťoval chtivost jejich zobáků; také v něm bylo cosi, co chtivě lapalo, žalostně bilo křídly, vrhalo se dolů po kořisti a opět vzletovalo, právě jak ty vrány venku. Na dlaních měl pocit něčeho mazlavého, nové a nové hromádky hnoje promáčely se bílým povlakem sněhu a vrány chtěly žrát. Jednou v noci rozmáčkl si na obličejí štěnici. Zcela bezděčně teď si na to vzpomněl, neboť pocítil cosi právě tak nečistého na svém obličejí. Kromě toho bzučel mu u ucha chrobák, ano, takového něco, co přilétlo z trusu. Bylo to u levého ucha a celá levá strana hlavy třásla se mu odporem.

Pak zaslechl Staňkův smích.

Obrátil se. Služky už tu nebylo. Staněk stále ještě ležel na divanu, tloukl o sebe podpatky bot a s krátkými přestávkami propukal v smích.

– To je holka, co? –

Opět se zasmál. Ale nuceně nějak, od srdce mu ten smích nešel.

Náhle se však vztyčil a v jeho obličejí objevil se takový napjatý, bolestně lačný výraz.

– A víte, Ratkine, já mám tu holku strašně rád... – řekl s jistou zasmušilou tvrdošíjností a snad jen proto, aby zakryl náhle se dostavivší rozpaky, počal se hrozně mračiti.

Jeník vzhlédl a v jeho očích bylo plno podivu. Nečisté a hříšné ukrylo se již opět za barevné, vonné závoje, tajemství se nesdělovalo již hrubým hlasem, ale nechávalo blouditi ve svých sladkých tmách a dovolovalo očím nalézti jen to, co toužily nalézti. Hle, on ji

má rád! On ji má rád! On i ona stali se náhle částí onoho krásného tajemství a Jeník hleděl na Staňka očima plnýma podivu; nenapadlo mu ani zdaleka, že by tu mohlo býti něco směšného.

Staněk hleděl zamračeně k zemi.

– Ví to už... řekl jsem jí to... – dodal.

– Co?

– Že ji mám rád, co jiného...

Podiv v Jeníkových očích ještě vzrostl; zářily a zářily.

– A co ona? – Jeho hlas byl jako oči; zářil a zářil.

– Ona? No, smála se... –

Jeník zklamaně vzhlédl.

– Smála?

– Totiž... ne, že by se mně smála, ne, jak vy všechno divně berete...! –

Staněk se zamračil ještě více, jistě jen proto, aby zakryl vzmáhající se rozpaky.

– Vždycky se směje, i tenkrát se smála... A co, plakat snad měla?

– A řekla něco?

– Rozumí se, že řekla... Řekli jsme si to všechno. Shodli jsme se. Počkáme ještě nějaký ten rok a pak už uvidíme... Proč bych si ji nevzal, co? Ostatně, i to jsem jí řekl, a udělám to asi... Nu a vojáky teď může mít, to mě nemrzí, věřte mi... Ať se po ní fantí, těší-li je to... A slyšel jste ji před chvilkou, řekne mi všechno. Všecičko. Pěkně za nos je umí vodit... –

Opět se rozesmál, ale pohlédnuv na Jeníka, ustal náhle.

Při posledních jeho slovech nastala v obličejí tohoto zvláštní změna; výraz podivu zaměnilo leknutí, oči se poděsily a rty cukaly.

– I vás bude vodit za nos...! –

Řekl to skoro bezděčně, zdálo se, že byl sám překvapen tím, co řekl. Krev se mu vehnala do tváří.

A pohlédl náhle vyzývavě na Staňka.

– Ano, i vás bude vodit za nos.

Ale vyzývavý pohled nevyrušil Staňka z klidu. Houpal se, obejmuv kolena rukama a oči mu úsměvně mžikaly.

– Myslíte, že bude? No, to není ještě tak jisté. Ale i to jsem jí řekl... –

Zasmušil se krátce. Pak se opět rozesmál.

Výborná holka je to, zkrátka. Chacha, i matku... zkrotila. Nu, co na mne tak koukáte? Zkrotila. Chodil k nám jeden nadporučík. Jednou byla u nás nahoře společnost, i nadporučík... a najednou, kde že je nadporučík? Zmizel. Chvíli to trvá, nadporučík se nevrací. I sejde mamán dolů, a – najde milého nadporučíka v kuchyni u Elišky. Rámus. Mamán zuřila, strašně. Panu nadporučíkovi byly jemně ukázány dveře, oh naše mamán umí dělat scény! A Eliška, s tou to už tak jemně nešlo: na místě aby prý se klidila a nepěkně nějak ji mamán nazvala. Zůstaly obě samy v kuchyni, mamán hrozně křičela; Eliška ani muk, jako by jí tam ani nebylo. Pak ale počala ona mluvit, stále hlasitěji a prudčeji; a čím ona více křičela, tím tišeji mluvila mamán. A... zkrotila ji. Mamán vyšla potom z kuchyně jako opařená.

Jeník hleděl na jeden obraz na stěně. Lovec s tesákem v ruce a rozzuřený kanec hnali se tam proti sobě. Chtělo se mu skoro vykřiknouti, zavřel oči. Ted'! Ted'! Zdálo se mu, až otevře oči, že uvidí na obrazu již něco jiného: rozdrásané tělo, krev! Krev!

Otevíral pomalu oči. První, co uviděl úzkou štěrbinou pod přivřenými víčky, byla – – –

Ale, kde se tu najednou vzala jeho matka?

Stála před ním a držela v ruce něco bílého. Blažené teplo válo z toho i z jejího obličejce. Co to bylo? Ach! Když byl malým hochem, matka mu vždycky na noc nahřála noční košilku; zatetelil se vždycky zimomřivě a pak s rozkoší vjel do toho blaženého tepla, které mu matka překlopila přes hlavu.

Otevřel rychle oči.

Nic. Jenom jako by někde dveře prudce zapadly.

A hukot větru v telegrafních drátech; takový zvuk. A nic.

Staněk seděl před ním a kýval tělem, jako někdo, kdo hraje na piano.

Pak venku v chodbě zařinčela šavle a bylo slyšet Elišku, ona s někým hovoří. Příjemný mužský hlas jí odpovídal.

– To je jistě poručík Hrádek... – povídá Staněk.

– Je po uši zamilován do sestry... Nešťastně, víte? On to myslí vážně... a ona by nejraději celou posádku najednou... To víte, trápí se proto. Nerad se jí ukáže na očích, jen tak obchází, jako mlsný kocour kolem kaše a vzdychá. Eliška, ta to po něm umí... Počkejte, zavolám ho... uvidíte. –

Vyšel a vrátil se za okamžik s mladým důstojníkem.

– To je můj spolužák. Ratkin... –

Poručík srazil podpatky a kývl hlavou k Ratkinovi. Podivno, jak byl rozpačitý; dlouho se rozhlížel, kam by položil čapku. Konečně ji položil na postel, pak ještě jednou se k ní vrátil a trochu dále ji posunul, jako by se bál, aby nepadla. Počal škubati na svých rukavicích, ale nesvlékl jich.

Staněk mu přisunul židli.

– Rád na chvílku posedím, rád... Nemám právě nic jiného... a – jak se vám daří, milý Hugo...? Dovolíte, abych vám tak říkal, že ano?

– Jako mezi svými, jako mezi svými, poručíku... řekl Staněk, ne svým, jakýmsi mužským hlasem: posměšek popotahoval už kdesi za cípek toho hlasu.

– Bravo! Bravo! Tak je to dobře! –

A důstojník se skorem zarděl.

Jeník hleděl úkradmo na jeho obličej, který byl jako z vosku.

I oči měl podivné. Oči byly sice tady, klouzaly po předmětech tady v pokoji, namáhaly se, aby tu zůstaly, ale přesto jejich pohled odbíhal odtud stále někam jinam a s něčím dalekým hovořil. – A úsměv, to nebylo něco na jeho rtech, nýbrž něco před jeho rty, za čím se mohly ukrýti. Ale Jeník cítil pouze cosi podivného vanouti z toho obličej, smutno mu bylo z toho a srdce přepadla úzkost. Opakoval si, co o něm

vypravoval Staněk. Nešťastně zamilován, trápí se. Ale to všechno mu bylo hodně nejasné. Četl už ovšem takové příběhy v knihách, ale to bylo přece jenom asi něco jiného, krásné to bylo a Jeník si přál, aby také tak se mohl trápit... Ale tohle bylo jistě něco jiného.

A tak, kdykoliv pohlédl na mladého důstojníka, hrdlo se mu stáhlo a oči polekaly.

Staněk potrhoval záludně koutky rtů a mžikal očima: připravoval se asi na nějakou čertovinku.

– Hm, přece jenom měla pravdu sestra... – řekl náhle.

Poručík sebou trhl; zardění a bledost v jeho obličeji se rychle vystřídal.

– Jak to? Nerozumím... – Hlas se mu drolil.

– Přeli jsme se spolu o vaše oči, máte-li černé, nebo modré... Erna uhádla. Byla by mne málem ztloukla, když jsem stál na svém, že máte černé...

Poručík učinil pohyb, jako by chtěl vstáti. Jeho oči utkvěly světelně na Staňkových ústech.

– A skutečně... modré oči mám! Modré! Uhádla! –

A jako by mu byl ten nadšený výkřik odňal všechnu sílu, celý se náhle do sebe na židli zhroutil. Seděl tak chvilku se skloněnou hlavou a jako ze sna několikrát se krátce zasmál.

Staněk se šklebil a dával Jeníkovi nějaké znamení; ztropil si zcela zřejmě z důstojníka žert.

Jeník to již vytušil. Zmocnila se ho neobyčejná lítost. A stud. Pohlédl hněvivě na Staňka; byl by ho nejraději zbil.

Poručík se opět tak krátce zasmál, jako ze sna.

Jeník se již nemohl přemoci. Vstal.

– Půjdu již, Staňku... Jste špatný hoch, abyste věděl... –

Staněk odklonil hlavu, tupě se usmíval a mnul si ruce.

Poručík vytrženě vzhlédl. Jeho oči žhnuly jako v horečce. Počal škusbati na svých rukavičkách a hleděl z jednoho na druhého. Pak obrátil se k Jeníkovi.

– A... vy již odcházíte? Můj milý mladý příteli – chci vám jen říci, abyste nezapomněl na poručíka Hrádka... Na modré oči nezapomeňte...! Hled'te, přeli se o ně – a ona uhádla! I natlouci proto chtěla, slyšel jste? Pro moje oči? A co teď s těma očima? Vyloupat si je, aby nikdy už ničeho neviděly, vyloupat si je a jí k nohám položit! K jejímu náramku je zavěsit! Hle, oči poručíka Hrádka od jedenáctého pěšího regimentu; vyloupal si je, protože nevěděl, co jiného dal by darem! Takový je poručík Hrádek. Vojákům nerad ubližoval – –

Oči mu kolem bloudivě zatékaly, jako by něco hledaly...

Venku padal sníh, když Jeník vyšel; vysoké bílé sloupy vířily ve vzduchu. Chumelice houstla, bílé sloupy se skácely, vše zmizelo v bílé tmě. Jeník zůstal náhle státi v ohromení náhlé hrůzy. Tisíce ledových ruk vzpínalo se z bílé tmy po jeho hrdle. Ach ne, ach ne, nebylo asi tak lehké, žít!

Několik zlých dnů měl potom Jeník. Svět jej obkličoval nenávisným kruhem úkladů a lží. Láska nechodila světem s pomněnkovými očima, nýbrž s hadem za řadry. Řekneš s hadem, a ani tím nic nepovíš. Snad ještě hůře je, vše na tobě bude jednou pokáleno, už si sám jaksi z útroby páchneš, nečistá věc do tebe již sestoupila. A za nocí bývalo nejhůře nemožno usnout z těžkosti myšlenek, kam že se tedy poděješ, k bohu se se svou mukou uchýlíš. Jeník se modlil jako ještě nikdy předtím. Svě malé, živé srdce nastavoval bohu v sepjatých rukách, jak dítě nastavuje poraněný prst matce, aby mu jej pofoukala. Marně. Bezohledné, přísné oči shlížely dolů. Bůh ho již nechtěl, pozdě, nečistá věc již do něho sestoupila. Pozdě, nedal jsem se před tebou, hříšná myšlenko, na útěk, když jsi se mi schýlila k uchu a šeptala, svádějíc. Nezačlenil jsem si oči, podíval jsem se jednou a to nestačilo, podíval jsem se i po druhé. Bůh vztyčil hrozebně prst, ale já se podíval ještě po třetí. Pozdě. Bůh ho již nechtěl. Opět se vášnivě rozmodlil. Pokrývka páchla slzami. Marně.

Bledá zimní noc stála v okně. Přistoupila až k jeho posteli a viděla zmítající se malé lidské tělo. Chtěla potěšit, a nevěděla jak. Neboť

byla to jedna ze zlých nocí a potěšit neuměla. A přece jí bylo líto toho malého zmítajícího se těla a byla by ráda potěšila. Vzpomínala si dlouho na nějakou písničku. Ale uměla jenom jednu. Ta písnička, to byla meluzína. Zpívala ji modrými, ztuhlými rty...

Jeník ji slyšel. Už se nemodlil, neprosil ani ruce nevzpínal. Konec, konec. Meluzína plakala, vzdychala a úpěla. Bylo to, jako by si někdo přišel poplakat s ním. A Jeník plakal. Nejprve to byl pláč, který otrásal celým tělem. Pak už jenom slzy, tiše kanoucí po tváři. A konečně i slzy oschly. Oči nehybně utkvěly na jednom bodu, rty byly pevně stisknuty. Srdce se sevřelo a zaťalo jako v pěst. A to byl vzdor. Jako by tam hřebík zabil v ono místo, kam hleděly nehybně oči... Pak konečně přece přicházel spánek. A, usínaje už, umiňoval si Jeník ještě – – že zítra – – – napíše psaní – – jakou bolest má – – – napíše – – – Nevěděl komu, nevěděl ani, co vlastně napíše, zdálo se mu jen, že někomu musí všechno požalovat, svým utrpením a zoufalstvím někoho ohromit, vyrazit ze sebe takový zoufalý výkřik, jako volání o pomoc v noci...

A těch jiter po takových nocích! Nečisté světlo sáhlo po tobě jak studená, lepkavá ruka. „Nu, bude už panstvo konečně vstávat?“ ozvala se bytná a to byl první hlas nedobrého dne. Oba spolubydlící zaklímali ještě, s ponožkou v ruce. Zívalo se, odfrkovalo se nad umyvadlem, drkotalo se zuby nad předříkávanou lekcí, hrůza se zmocňovala z toho dne, který takto počínal. Den tu stál jak stařec s jediným zlým špičákem ve vykotlané dutině úst; tomu starci ne-sejdeš po celý den se zlých, špehujících očí. Cestou do školy rostlo záští a nejasná vzpoura, už jsi si na konec sám rachotil, jak vůz kamení. Sněživé nebe lepilo se ke střechám, kouř komínů padal dolů a průjezdy páchly jak sklepy. Na kostelní věži skuhraly kavky. Lidé měli nevlídné obličejy a kašlali. A pak tu stála budova, nadýmala se a polykala mládí. Chňap, a byls tam. Modré žilky na mapách, proč nejste skutečnými řekami, s lodičkou u břehu, jež by nás vzala a odnesla daleko odtud? Kamna byla přetopena, počínala bolet hlava.

Zvuk zvonce padl na třídu, včelí úl změnil se v osikový lesík. Jeník si sáhl na čelo. Bylo pod ním pusto. Dobrá, když pusto, tak pusto. Hledej si tam, starče, s lucerničkou, najdeš-li co. Ale stařec si tolik práce nedal, dlouho nehledal, sednout a pecku, tu on maloval do notýsku skoro s rozkoší. A Jeník mu popřál této rozkoše za posledních dnů několikrát; stařec namaloval a nezamyslel se.

Na štěstí nevěděli profesori o jeho stycích se Staňkem; tím jim ovšem ušla vzácná příležitost k bouřlivějšímu rozhorlení. Ostatně od Jeníkovy návštěvy u Staňků byly tyto styky úplně přerušeny; jenom jejich pohledy se někdy setkaly; Jeníkův přísný a chladný, Staňkův rozpačitý.

A tu se přihodilo něco; s Jeníkem se opět zatočil barevně svět. Přišlo psaní od Lidky... Božíčku, ty musí nožičky na papíru! A jak píše velké M! Ocásek nahoře ocásek dole a je z toho velké M! Kytičku pomněnek do rohu přilepila, oh, Li-li-li-li-du-nečka zlatá! Četl a náhle osmutněl. Do smrti nejdelší by se byla trápila, kdyby jí byl nepsal; neboť má jenom jej ráda, a nikdy nikoho jiného mítí nebude. Hle, jak to napsala. A on, hlupák, nic takového krásného jí nenapsal! Četla jednu knížku a princezna se v ní tak trápila pro svého milého, až se proměnila v labuť; to byla ovšem jenom pohádka, ale kdyby to bylo na světě jako v té pohádce, taky by už nebyla děvčetem a kdo ví, čím by byla, tak se trápila, když on, Jeník, odejel. Ale ona by přece jenom chtěla být také tou labutí. A proč? Protože v oné pohádce to tak hezky končilo! Po mnoha letech se totiž její milý, princ, vracel. Šel smutný, se skloněnou hlavou a plakal, protože myslel, že jeho milá už dávno patří jinému. A jak tak jde, vidí u břehu labuť. I napadne mu, že princezna (totiž jeho bývalá milá) chodí sem se svým manželem k jezeru a krmívá labuť. Plakal proto ještě více. Sedl si na břeh a jeho slzy padaly do vody. Labuť připlula až k němu a pila slzy. A když je všechny vypila, tu pocítila takovou radost, že musela zazpívat. Když labuť zazpívá, tak umře. I takhle umřela, ale na jejím místě objevila se princezna. Sedla si vedle prince na břeh

a plakali spolu šťastím. Pak šli do hradu za černým jezerem, slavili hned svatbu a měli dětičky. A proto také jen by chtěla Lidka, aby to s nimi bylo tak, jako v oné pohádce. Hle, takové krásné psaní píše! A pak to v doušce! U nich je mnoho sněhu a z vršku za školou sjíždějí hoši a děvčata na sáňkách. Ona už letos nejezdí, protože myslí, že se to pro ni už nehodí. A s kým by také jezdila, když tu není Jeník! A tak sedí jenom u okna a dívá se. Přimhouří oči a tu vidí mezi hochy také Jeníka; má ovšem nejhezčí sáňky, a když sjíždí, mává na ni čepicí do okna. Vidí jej zcela určitě, i to, jak mu šešulka nad čelem ve větru vlaje. A tu nemůže si pomoci a musí plakat. Jeníkovi by srdce hrdlem vyskočilo, když to čte; a čte to už po kolikáté...

Propuká v smích, ale slzy stojí mu v očích. Vyskočí a štouchne spolubydlícího do zad. To je ovšem trochu potouchlý projev radosti, jeho spolubydlící je o třídu výš a nezdá se býti naprosto spokojen touto neobyčejnou roztomilostí. Hle, on se čertí! Není spokojen! Tu ještě jednu! A ještě jednu! A něčí ruka sápe se po Jeníkových vlasech, po šešulce dokonce – aj! Nedotýkati se, to je Lidčina šešulka, hohoho! A sáňky jedou, sáňky jedou – bác! Oba válí se na posteli. A Jeník na vrchu! Ale nehodlá nijak využít tohoto úspěchu, pustí druhého, dá se od něho povalit a nabouchat si do zad – tak jenom bouchej, když máš chuť – a ještě! a ještě! Buchcuj si dnes po chuti, do večera budu držet.

A pak prý není na světě pro Jeníka jediné radosti! Jaké to měl oči, jaké jen to měl oči! Ne, ani oči nepotřebuješ, oči můžeš zavřít – přece vidíš: co je tu na světě krásy! Včera jsi neviděl a dnes vidíš – přes noc se ten zázrak přihodil. Jde například Jeník, sníh chrupe pod nohama. Jako by dívčí zoubky cukr chroupaly! Mráz štípe do tváří, nutno se dáti do běhu; a Jeník by na konec světa běžel, s větry na honěnou si hrál, všechny větry svým „juchej!“ překřičel. A pak město! Byl snad slepý, že toho dříve neviděl? Tu se podíváš, tam se podíváš, a všude něco vidíš. Hle, tu například knihkupec! Tolik pěkných knížek za výkladní skříní! Na tu bys měl chuť – nebo ještě více

na onu! Má takový krásný název: Zámek u jezera. Budeš mít peníze... a koupíš. Tu zase jde před tebou dáma – a voní. Božínku, jak voní! Nebo je slavný pohřeb a hudba hraje. Něco se přihodí, je veliký sběh lidí a lidé se tlačí; působí to radost, protlačovati se mezi nimi. Nebo přijede do města veliký cirkus a tu je jemine! něco k vidění; popatřit na takovou krasojezdkyni zblízka, která mluví podivným cizím jazykem a jak ani jinak není možno, je taková krásná, taková hrdá a krásná – něco takového musí ovšem poblázniti hlavu. Ještě dlouho budou viděti oči pohyb její ruky, ana švihala bičíkem o sametovou černou sukni, zapátraná očima kamsi do veliké dálky...! A viděti ji večer, podobnou hrdé a nepřístupné královně! Tak, jak vždycky vstupovala do manéže! A pak strachovali se o ni, letící střemhlavě, s vášnivě rozchlíplými rty a zavřenýma očima, vyrážející podivná zavýsknutí... A k tomu ona smutně divoká hudba! Vracel jsi se pak domů, jak z dalekého města, snad jsi byl v Africe, Indii, za mořem někde, někde v dalekém barevném světě.

A to jsi ještě neřekl ničeho o divadle, o divadle, prosím! Co tady bylo krásy? Někdy to byly velmi žertovné hry, ale těch Jeník neměl rád, neměl rád šašků; chtěl na jevišti viděti lidi se skutečnými radostmi a skutečnými bolestmi. A zejména lásku mužů a žen chtěl tam viděti, lásku, hovořící závratnými slovy, tklivými posuny a něžnými očima... A tu stával bledý, s rozvanutými prudkým dechem rty, a jeho oči byly podobny oknům, do nichž opřelo se jitřní slunce veškerou svou slávou...

A zima už přešla v jaro a v Jeníkovi přibylo ještě více na horké lačnosti a dychtivosti života. Nepokojně vzlykal ze spaní za oněch nocí, když přicházelo jaro. O jednom z prvních jarních večerů hrál v jejich ulici kolovrátkář. Vysoký, snědý, krásný cizinec s vášnivými očima, v sametovém promaštěném širáku. Úryvky italských oper naplnily ulici horoucím stýskáním a výkřiky vášně. Ženy nakláněly se z oken, dobročinnější a pohnutější než jindy a házely cizinci do nastaveného širáku peníze. Posílal jim dvorně zamilované pohledy

a usmíval se, ukazuje krásné, bílé zuby. Šeřilo se už. Vlažný, modrý stín ležel mezi zdmi domů, zatímco jejich vrcholky byly poházeny růžemi západu. Kdosi zatleskal. A hned vzápětí tleskalo se ve všech oknech, celá ulice tleskala; tleskalo se jaro, že ho bylo tolik ve vzduchu, tolik v horoucích melodiích italských oper a tolik v krásných pohledech a úsměvech cizince. Sametový širák zamával širokým obloukem. To už došel cizinec až na konec ulice. Ještě jednou zamával kloboukem a usmál se nejkrásnějším svým úsměvem; celá ulice mohla v tom okamžiku vidět jeho krásné, bílé zuby. Pak přehodil kolovrátek řemenem na plece a ubíral se dlouhými, rychlými kroky dolů do předměstí. Ženy zůstaly ještě dlouho vykloněny z oken. Jejich smích tryskal do chladnoucího vzduchu jak horký roztavený kov a dole pod okny chodil Jeník, lově chřípěma po tom, čeho byla plná ulice.

Jak krásně bylo teď v městě, když přišlo jaro! Jako by krásná pohádka z nečistých slupek se vybalila. Z otevřených, květinami zastavených oken zněly do ulic klavíry. Když ubíral se ráno do školy, ulice se chumelily bílými zástěrkami služek, pospíchajících do trhu a milé stařečky potkával, bloumající už po svých ranních procházkách; jejich oči mžouraly proti slunci a oni se zastavovali, jako by se všemu divili a vynadivit nemohli. V parku byly stezky posypány žlutým říčním pískem, vše se tu rozlaškovalo mladými lupeny a na lavičkách seděly krásné dámy, s květinami připevněnými k živůtkům a s knihou v ruce. I koncerty tu bývaly. A jak jaro postupovalo, různé slavnosti nadešly, domy byly ověšeny prapory a chvojí, a časně ráno chodila hudba městem. A večer mohl sedat u otevřeného okna, poslouchat zpívající jez a cvrčky a vdechovat vůni luk a šípkových růží, kterou větřík zanášel až sem...

Ale měl ještě jinou vášnivější lásku než město. Kraj. Jak jen trochu času bylo, už si s ním ležel v náručí. Když se takhle toulal krajem a byla tu jen obloha a hlína, slunce a vítr, pták a pryskyřice, jaká to sváteční radost byla v jeho prsou! Ach, právě v těchto mlčenlivých

a zvučících věcech kolem něho, jež s takovou láskou zdály se s ním slévati v jediný opojný, tekoucí pramen života, právě v nich hlásili se k němu nejpokrevnější jeho rodiče a dárci života.

Jeho láska ke kraji vzrostla ještě doma o prázdninách. Neboť tu byly lesy; co by kamenem dohodil, kolkolem šoumalo zelené vlnobití lesů. Tu se mohl ztratit, tu mohl snít závratný sen svého budoucího pohnutého života. Čím vším nechtěl být! Nestálo snad v knihách, které četl, mnoho o tom, jaké veliké věci možno vykonati? Hle, tu například vlast porobená spí; nebylo by možno ji probudit?

A mladou kněžnu vídával o prázdninách v zámeckém parku. Chodívala zasněná, s rukama založenýma nazad a krmívala pávy, vynořující z houštin ozlacené své peří jako náhlé pohádkové zjevení, Jeník vždy ukryl se za strom a ztlumil dech, by se neprozradil. A hleděl na ni vytrženýma očima, lekaje se svého příliš hlasitého tlukotu srdce. Pak když opět zašla pomalým krokem mezi buky, šel tam, kde dříve stála, a položil hlavu na ono místočko...

A tak mohl prchat čas přes toto kypění mladé krve a jednotlivé dny s malými svými událostmi brázdily ji malými a prchavými stopami, jak křídlo vlaštovky hladinu řeky.

Přešla dvě, tři léta. A takový byl Jeník: Sympatizoval s dobrodruhy, v prsou mu to vonělo a mokvalo jak zahřátá jarní hlína, kůže se mu loupala pod letním sluncem, plakal pro nespátřené a jím nedotknuté ženy, chystal chlapecké své ruce k nějakým odvážným činům, hádal se v lesích s kukačkami a v hrdle mu houstlo neurčitým vzlykotem, mladými jásavými bouřkami slz a smíchu, jako vášnivá trumpeta, chystající se zavolat k útoku.

Až potom po těch třech letech – –

Kapitola desátá

To byl Jeník Ratkin už v kvartě. Bydlil stále ještě v tomtéž domě, rachotina stará, ještě jim nepadla nad hlavou a na bábě bytné také ještě obruč nepraskla.

Dům měl cosi podobného mezaninu s nizoučkými kumbálky a v těch bydlela stará vdova; měla stále cihlové skvrny na tváři, něco zeleně zápalného vařilo se jí v očích, vpředu čelisti scházel jí zub a kromě toho scházela jí i dobrá pověst. Špičatila ústa, když potkávala Jeníka na schodech a oči se zeleně vařily.

Nastěhovala se k ní rodina herců. Dušný herec pro úlohy starých bezzubých starců a třicítiletá paní s bledým, úzkým obličejem, vypadlá jaksi z obhroublého rámce potulné šmíry; hrávala nešťastné matky a ženy tiše trpící; hrávala však z nouze i hašteřivé tetky, nechutné figurky z frašek. Měli asi čtyřletou holčičku.

Přivezli jim několik beden a nesli je nahoru; Jeník scházel právě po schodech dolů a bílá paní stála mezi dveřmi.

Pozdravil a ona poděkovala; pak stál před domem, drahocenný, jemný obraz nescházel mu z očí.

Naproti v přízemním okně, velmi špinavém, tloukl švec do kůže, ulicí přešel stařec z chudobince v dlouhém almužnickém, šedém plášti a velké vločky sněhu, padající, vodnatěly na dlažbě.

A jak tu tak stál, musil mysliti na mladou kněžnu, kterou vídal doma v zámeckém parku.

Nyní to však byla bílá paní, stojící mezi dveřmi, jež na se přijala všechnu záhadnost a nedotknutelnou, smutnou, nebezpečnou krásu kněžny.

Děvčátko přiběhlo před dům; to byla její holčička, andílek to byl a kvíteček.

Vzpínalo dlaně a chytalo do nich vločky.

Starobylá, ohromná vrata byla protlučena hřeby s velkými hlavicemi, které byly od poslední návštěvy císařovy pozlaceny.

A tu děvčátko nechalo vloček a počalo nehtem zeškrabovati pozlátko; ruce však brzy zábly, schovalo je tedy pod zástěrku, cupitajíc.

Při tom dostal Jeník několikráté úkosem její pohled; prsa se mu naplnila růžovou něžností a dlouho neotálel.

Zachtělo se mu činu.

Několik krejcarů v kapse měl a vedle byl hokynář. Odskočil k němu a koupil plnou kapsu fíků.

Když se vrátil, děvčátko se zavěšovalo na velký kruh ve vratech. Byl na rozpacích; díval se neklidně po protějším okně, kde seděl švec, a opět po děvčátku.

Náhle s jakýmsi beztvarým, širokým úsměvem vykročil a podával děvčátku fíky. Potečkovalo jej udiveným pohledem od paty k hlavě.

Náhle odskočilo do průjezdu, dvě oči blýskalo naň odtamtud z šera. Nevěděl nic chytřejšího než dělati k tomu hodně dlouhý obličej.

Ale k této písničce znalo děvčátko ještě jednu sloku; za okamžik opět vyběhlo před vrata, dívajíc se tupě do protějšního okna, broukalo si nějakou písničku, a ty, strýčku s fíky, vlez mi na záda.

Vzmužil se a podával děvčátku opět fíky.

Zase tak udiveně na něho pohlédlo, ale tu, bim, vyrazilo mu náhle fíky z ruky, poskočilo, rozesmálo se a vběhlo do průjezdu.

Slyšel je, cupitající po schodech a smějící se: potom bouchly nahoře dveře.

Nesmálo se jen děvčátko, snad se smála nyní i bílá paní. Stál tu a sepjal ruce.

Myslíl na kněžnu, která krmila pávy a zmizela mezi buky.

Ne, nemyslíl již na kněžnu. Na bílou paní myslil a jeden kout v jeho nitru počal se plniti podezřelým obsahem.

Mládě znepokojnělo a plaše zavylo; blýskalo se v dálkách.

A pak se to stalo.

Vracel se po dvou dnech domů, dveře v mezaninu byly otevřeny a děvčátko stálo na prahu. Maminko, maminko, honem, to je ten s fíky!

Bílá paní vyšla a omlouvala se; přelévala se a tivila ve volném županu, dlouhé vlny s ní chodily.

Bylo to nehezké od Kamily, ale musí jí odpustit, omlouvala se.

Vyšla i vdova s hektickými skvrnami na tvářích a zvala jej, aby vstoupil.

Počal tam chodit; a blýskalo se stále krásněji a stále zlověstněji.

Paní Helena žehlívala a upravovala kostýmy pro večer; záhyby jejího županu se vlnily a rozlévaly žhavý vítr. Nemusila se dlouho dívati a viděla. Když někdy hodně zbledl a křivily se mu rty, zahryzla zuby do spodního rtu a poslala mu očima cosi, jako pohlázení po nepokojné hlavě.

Někdy mnohomyšlně říkala:

– I, ve mně taky není nic dobrého..., a zúžila oči na žahadla.

Jednou šla kolem něho a vsunula mu dva prsty za límec kabátu.

Zvrátil hlavu a stočil po ní obličej, bílý jak plátno.

Vytrhla rychle prsty a řekla: – Ale... chlapečku...?

Vdova se mnoho smávala a nepozorovaně, šla-li kolem něho, dotýkala se ho podloudnými, významnými štípanci.

Kamila protahujíc se mezi jeho kolena a škubajíc jej za knoflík, žadonila, aby jí namaloval rytíře.

I dušný herec se u nich někdy v kuchyni zastavil, a navlhčuje jazykem zpřelámané cigáro, pomlouval ředitele.

V těch chvílích skotačivil Jeník s Kamilou nejvíce, aby se naň nemusil dívati; říkával:

– Kamilko, tahejte mne za vlasy... Víc, ještě víc...

Děsil se něčeho, něco strašného, cynického zdálo se ležeti za všemi těmihle věcmi, nějaký cynický zákon života.

Večer po divadle čekával, až oni vyšli, a šel pak opodál za nimi.

Dušný herec mnoho kašlal: jako by se ona vždy úže přivinula k svému muži, když se rozkašlal, zdávalo se Jeníkovi.

A tu nakrčoval ramena a propouštěl zuby krátký sykot.

Šlo se tmavým parkem, zimní vichřice hýkala ve stromech. Podobalo se to, jako by se sem seběhly všechny pláče světa.

Pamatoval si z Vrchlického básně slovíčko Evoa a mumlal do vichřice: Evoa, Evoa, Evoa!

Bylo nutno projít průchodním domem; hlas se tu dunivě rozléhal. Jeník zaslechl, ana řekla:

– Hú, to je zima... už abychom byli v posteli... –

Evoa, Evoa, mumlal Jeník.

U domu jich dostihl a zatím, co dušný herec chrastil klíčem v zámku, ptávala se ona Jeníka, jak se mu dnes líbilo v divadle.

Svítil jim na schody sirkou. Někdy sirka zhasla, a než rozsvítil druhou, cítil panin dech blízko u sebe.

A tu se mu třásly nohy jako dva nepokojné plameny a jeho oči bily vyděšeně tmou.

Pak přál dobrou noc a seděl nahoře obyčejně ještě chvíli na schodech, zatím co v koutech starého domu ozývaly se větrné šelesty a záhadná ťukání...

– – – Jednoho březnového jitra odjížděli.

Den předtím odvezli jejich bedny. Dva robustní muži tloukli dunivě těžkými botami o schody, když je snášeli dolů.

Zůstaly po nich zotvírané dveře, jimiž čísel průvan, bláto na podlaze a zápach dýmek.

Táhlo tu a Jeník si přidržel šátek u úst; nepochybně jen proto, že tu tak táhlo.

Kreslil Kamile posledního rytíře; stála u něho a ležela tváří na jeho rameni.

Paní Helena z vedlejšího pokoje volala Kamilu. Tu přetrhl náhle celou kresbu a řekl:

– Maminka vás volá, Kamilko...! –

Pohlédla naň ulekaně, křivíc rty jako k pláči.

Paní Helena znovu zavolala a Kamila odcházela zvolna, ani už na Jeníka nepohlédnuvši.

Vdova přistoupila k němu od plotny, popleskala jej po zádech a obklopujíc jej zeleným hladem svých očí, řekla:

– Ted' tu budeme sami hospodařit, vidíte? Pane, že si to nějak zařídíme...

Hleděl na ni s přihlouplým úsměvem, co z vedlejšího pokoje pronikl křečovitý, zmítavý pláč Kamily.

Vstoupila paní Helena.

– Co jste udělal Kamilce, pane Ratkine? –

Zbledl hrozně, zajíkl se.

– Paní Heleno... paní Heleno...! –

Nemohl více říci. Zasténal pouze.

Nahmátl rychle klobouk a vyběhl ven –

A druhý den ráno odjížděli.

Stál nahoře na schodech a poslouchal, až vyjdou.

Konečně šli.

Vdova seběhla s nimi až dolů ke vratům. Slyšel její hlas:

– A co vzkáže Kamilka panu Ratkinovi? –

V odpověď zazněl jen drobný Kamilčin smích, snad smála se i paní Helena.

Stál nahoře, až u půdy, s knihami v podpaží, a ze stropu visely pavučiny, obalené prachem.

V jedné z nich seděl bachratý pavouk a cloumal nožkami.

Cítil toho pavouka na svém srdci.

Pak bylo ticho a Jeník šel. Už jich nebylo vidět. Zašli. Vlak je odnese. Bylo březnové jitro, předčasně vlažné, ulice se potily, dlažba klouzala pod nohou jak měkkýši. Hlína v parku se pařila, křehké duhy slzely v kalužinách.

Blízký pivovar zapáchl sladem.

Tlouklo osm hodin, bylo už pozdě do školy. Obrátil se a šel dolů předměstím, které prudce spadalo k řece. Před ním kráčel pán v galoších a pohvizdoval si; chvilkami zatočil hůlkou ve vzduchu. Domky v předměstí páchly pod rozředujícím březnovým sluncem.

Pak už pán v galoších nešel před ním, ale kdosi před ním stále si ještě pohvizdoval. Posměšně, ostře, prohrál jsi, hochu, konec.

Konečně přišel k zelinářským zahradám a k řece. Klády tu byly vyrovnány, byly vlhké a voněly lesem, lze tu na nich prosedět dopoledne.

Kromě toho ústila tu do řeky stoka z barvírny; veliké lalůčnaté, duhové skvrny ležely na černé vodě; díval se do vody a měl pocit něčeho strašně kalného.

Ztupěl...

Odpoledne šel navštívit vdovu.

Hledal někoho, kdo by mu připomněl onu, která odešla, kdo by vyslovil její jméno, dotýkal se jí v hovoru.

Vdova nebyla doma, bylo zavřeno.

Za dvorkem byly šance. Šel na šance.

Vdova tam bila do divanu, jako by se s ním popadla do křížku.

Cihlové hlavice šancí, napité vodou, sálaly v slunci tmavou červení. A dole ležel kraj, jak ohromná hromada rozestřeného, vlhkého třísla, které pod sluncem vonělo.

– Nasadili mi páni do divanu štěnice... – povídá vdova.

Stríkla špína, Jeník se odvrátil.

– Až ke mně mladý pán zase přijde, povím mu něco, čemu se hrozně podíví... – dodala ještě po chvilce.

Zavolala ze dvorku jednu ženu a odnášely spolu divan. I tu zatočila po něm ještě zelenýma očima.

Po chvilce šel také nahoru.

V mezaninu se otevřely dveře a vdova naň zakývala. Měla prst na ústech, oči nastražené slídivě do všech koutů.

– Tak jen jdou, mladý pane... –

S tichým šelestem vzdouvala se a vyhrnovala jakási hrozná opona.

Když po hodině vyšel, jeho oči natrženě bloudily. Šel domů pavlačí. Už se šěřilo; opřel se o zábradlí.

Dvorek zahoustl už tmou a z dlažby vylézaly krysy.

Díval se tam dolů do dvorka velkým vyděšeným pohledem a třásl se zimou – –

Kapitola jedenáctá

Jeník se vrátil na své místo v gymnazijní kapli a otřepával si kolena tak hlučně, že se po něm až ohlíželi. Pak zamnul jaře rukama, byl by nejraději propukl v hlasitý smích, takovou měl radost.

Podářilo se mu! Hurrá! Zrovna pod slídícím čenichem proklouzl!

Pěkně si to zařídili, aby snad nějaké hříšné duši nenapadlo vyhnouti se zpovědnici a božímu stolu: obavy přece jenom asi měli, že by někomu mohlo býti nepříjemným prvé a o druhé že by nestál – vymysleli si tudíž pěkné zařízení, aby žádná z mladých duší nepřišla zbytečně do hříchu. Ve zpovědnici dostaneš stvrzenku, že jsi se skutečně vyzpovídal, a druhý den při přijímání ji odevzdáš. Pan katecheta bude mít aspoň klidné svědomí, že v svěřeném mu ovčinci žádná ovečka nevyověděla poslušnost. Ano, to všechno je správně a důkladně promyšleno; jde jen o to, aby svěřené ovečky uznaly tuto vzácnou péči o spásu jejich duší. Až potud je všechno správné. Neboť kdo by pochyboval, že ovečky skutečně budou tak uznalými? A přece je něco červivého – v ovčinci svěřeném. Napadnou takovou mladou hlavu všelijaké potouchlé myšlenky. Jak například uvést v náležitý poměr tuto zpovědní stvrzenku, tento mizerný vyzvědačský kousek papíru – s bohem? A z jedné otázky vyrůstá druhá, z jedné pochybnosti, která si ještě netroufá ušklíbnouti se, vyrůstá druhá, posměšná už a bezohledná. A pak už ti čert nedá dobře dělat, ohlížíš se, jak bys přešel od slov k činům, se zpovědní stvrzenkou se tedy naskytne taková příležitost a už se to provede.

Podářilo se. A hned bylo veseleji. Ale předtím nebyly dobré dny.

Jeníkovo nitro všecko otrásl se dosud tím, co zažil před několika dny. Venku bylo plno jarního slunce, všude bylo bílo a čisto z nějakého nového světla, ale na Jeníka slunce se nesmálo; leželo na něm jako pohled něčích očí, které se divily a litovaly. Odevšad hrnul

se naň neobyčejný stesk. Něco navždy uprchlého zdálo se mávati na rozloučenou v modré hlubině oblohy a usmívati se skrze slzy; laskavý větřík těšil, ale potěšit nemohl.

Nebyly to dobré dny. Neodcházelo to od něho, stále znovu a znovu jej to znásilňovalo, ve všech koutech to vyrůstalo jak jedovatá, purpurová houba. Celý svět vydával omamný šelest odhalovaných šatů. Za všemi okny byly temné pokojíky, kde se to dalo mezi dvěma lidmi za horkého šepotu. Celý svět podobal se překocené ženě, někomu dosud neznámému, který se pojednou všecek změnil, když byl překocen; snad z překocené ženy vyskočila druhá, ukrytá dosud žena, by ti bez ostychu ukázala a dala všechno a opět zmizela, tak málo přirozeným se zdálo to, co se dalo. Všechny sukně vydaly svá tajemství, nohy v sukních nosily ženy do temných pokojíků, aby tam z nich vyskočila druhá, ukrytá dosud žena, ach, a byly jste pro nás, nohy, jakýmsi trapným překvapením tehdy, když jste se objevily pod odhalenou sukni, na všechny sukně hledíme nyní s jakýmsi trapným udivením.

Nebyly to dobré dny. Byl tím stále jaksi olepen a vysilován. Tělo se bránilo. Nepoznávši dosud pravého, vzbouřeného hladu, nemohlo býti nasyceno do usmířeného klidu. Láska vyšla na prázdno. Láska byla jen zraněna hrubou učitelkou rozkoše. Učitelka, běda, zahovořila potom také o té, jež mu byla „bílou paní“, a snad, že měla a věděla, proč, šla hned do plného. Bílá paní stála tu, obnažená jejíma plenícíma rukama, jediného bílého místečka nezbylo na jejím těle. Nebylo už té, která se podobala kněžně v zámeckém parku. Učitelka snad zpozorovala, že zamířila skutečně do plného. „I koukněme, jemináčku, snad se do ní opravdu nezamilovali? A na konec si myslíš, že by byla dělala drahoty. Ted' jim to můžu říct, nějaký tušení měla a legraci z toho měla taky, to jen tak před nima byla svatá, ale přede mnou to holt řekla na plnou hubu, že by jako s nima z toho ještě moc neměla, ale řekla to otevřenějc, povídala – – jdou, jdou, co dělají, mají přece rozum – –“

Následující dny, to byly dny smutečních slavností. Jeník pohřbíval nerozumnou svou lásku. Bylo mu jako někomu, kdo se dozví nad rakví své milenky, že byl od ní klamán. A milenka ležela v rakvi, ale ve výrazu jejího obličejce nebylo vědomí hříchu; spíše jakýsi uštěpačný úsměv vystupoval z odhrnutých koutků jejích rtů a z důlku brady. Tento úsměv říkal: Nu tak, chlapečku, budeme už rozumní?

A bylo to potom v neděli. Jeník proležel celý den v hrozných bolestech hlavy. K večeru se probudil z krátkého spánku. Otevřel oči a všecek se udivil. Hlava už nebolela, podivná tklivost ležela na všem, pocítil neobyčejnou úlevu. Byla krásná jarní neděle, všichni odešli, byl doma sám. Záclonky v pootevřeném okně tichounce povívaly a zvuky kolovrátku odněkud sem doléhaly, zjemněně dálkou, podobné pouze krátkým zavzlyknutím. Pak děti kdesi pod oknem zdvihly křik, v předměstí někde bylo slyšet chlapecké i dívčí hlasy, já sot jen kvůli jáсотu; křik se blížil a bylo to jak fanfáry jara.

Jeník potřásl hlavou, vlasy mu spadly do čela. Vjel oběma rukama do vlasů a byl by jáсал s dětmi.

Ruce zůstaly vztyčeny nad hlavou, zaluskal prsty.

Nějaká otázka zdála se bzučeti náhle v pokoji, jako časný chroust, přilétly sem z venku: Nu tak, chlapečku, budeme už po druhé rozumní?

Budeme, budeme! zajásalo to v něm a on opět luskal prsty a potřásal hlavou, i peřinu odhodil a kotrmelec v posteli udělal –

A tak tedy nadešly velikonoční exercicie.

Katecheta měl oči zelenější než jindy a jeho hlas konal pravé divy.

Svědomy svěřených mu oveček mělo býti důkladně proklepáno. Kdo na to zapomněl, měl si znovu uvědomiti, že Kristus umřel na kříži za nás všechny, kteří válíme se v neřestech a hříšcích, a že každý novým hříchem přibíjíme Krista znovu na kříž...

A hříchy, ano, jaká náplň hříchů! Jako svrabem, tak pokryto jest všechno hříchem! Ale člověk, mající svrab, se aspoň škrabe, mezi

čisté lidi nejde, v koutě někde sedí a škrabe se, škrabe hnis boláků svých, pln hanby a studu – leč hříšník s tváří pokrytecky nevinnou po tržištích veřejných neštítí se chodit a hanbu své duše na odiv stavět...

Zelené oči katechetovy bodly v ona místa, kde stáli žáci vyšších tříd.

Ano, nyní, před svatou zpovědí, chtěl by on tak na mnohého prstem ukázat a optati se ho: Proč jsi sem vešel, nemaje roucha svátečního?

Zamlkl na okamžik, zatímco jeho žravé oči slídily v obličejích. Ozvala se rozpačitá zakašlání, pohledy uhýbaly, několik tváří zčervenalo.

Katechetovi lezly oči téměř z důlků.

Ať si nemyslí nikdo, že hřích lze utajiti. Na tváři každého černým písmem je napsán a hanba jeho je zřejmá očím kněze...

Jakoby náhodou setkaly se v tom okamžiku oči katechetovy s Ratkinovými. Ratkin cítil, že se začíná červenati, ale opanoval se a s jakýmsi posměšným vzdorem vydržel katechetův pohled.

Horlící hlas náhle jaksi ztemněl, skoro v mumlání přešel, šlo asi o náladový úvod k něčemu velmi důležitému. O nějakých velmi zajímavých hříších bylo nutno se zmíniti.

Nesesmilníš!

„Nezřízená žádost tělesná, vznikající z pudu pohlavního – – –“

Dovedeš pochopit, mládeži, jaká hrůza tu číhá za každým slovem? Pohled jen k oněm ústům na kazatelně; nejsou to již lidská ústa, nýbrž ohromný otvor oné trouby, která tě jednou zavolá k poslednímu soudu! Běda, třikrát běda, necítíš-li to, nestojíš-li tu jako přimrazena, s roztrženým srdcem! Běda, tisíckrát běda, máš-li pro ta ústa jen úsměšek!

Zaryjte se v prach země ústa, která jste se už poskvřnila! V smažící plameny proměňte se myšlenky, trýzněné nečistou zvědavostí! V bezmocný pahýl proměňte se ruce, které jste se už dotekly! V jediný bolák proměňte se těla, která jste už zahořela!

Ratkin hleděl na katechetův obličej. Nebyl nijak ohromen vášními větami, měl jen dojem odporného divadla.

Pak pohlédl směrem k lavici, v níž seděli profesori. Jak je to možno, že nikdo z nich neprotestuje, napadlo mu! Což oni nevidí odporného divadla? Ale v přísných jejich tvářích nezračilo se ani nejmenší pohnutí; jako zaprášená okna prázdného domu, tak tu civěly ony zamřelé tváře. Ratkin přeběhl je rychlým pohledem. A náhle byl potěšen. Profesora Ramlera tu nebylo. Ano, to byl takový... trochu jiný člověk. Všichni to pocítovali, trochu jiný člověk.

Nebylo to zaprášené okno prázdného domu.

Za tím oknem někdo žil, objevil se často v okně, by pokýval hlavou a usmál se.

Za tím oknem neosnovalo se spiknutí proti nim, odtamtud bylo přihlíženo s tichým porozuměním.

Nenašlapoval zvysoka, neplul nad nimi v nepřístupnu. Rád zíval. Vstoupil do třídy a už zívl. Snad se nudil pod tímto stropem jako oni.

Nikdy nekáral, alotria, dála-li se už někde v lavici, přibíjel pouze svým zvláštním úsměvem, přivádějícím v pohyb levý koutek rtů a vrásky kolem levého oka; a podivno, pouhý tento úsměv vhněl přistiženému ruměnci do tváře a udržoval jej dlouho v rozpacích. Došel-li mezi jeho hodinou nějaký mravokárný oběžník, který měl býti přečten, činil to s posměšnou nedbalostí nebo s komickým přibarvováním hlasu. Tak se kdysi prozradilo, že žáci gymnázia, i z nižších tříd, navštěvují pokoutní hospody, tam se opíjejí, kouří a hrají v karty. Výsledek dlouhého vyšetřování bylo exemplární potrestání tří viníků a dlouhatánský oběžník, který měl býti žactvu v každé třídě pozorně přečten. Profesora Ramlera zastihl oběžník při jeho hodině v septimě. Přelétl jej zběžně očima. „Hmm... hm... no, dobře... Pan ředitel vám vzkazuje, abyste tolik neflámovali...“ Více neřekl. A při tom se ani neusmál. Mezi ním a ostatními profesory bylo zřejmé napětí. Profesor Ramler užíval zvláštního jemného parfumu, což poskytovalo ostatním profesorům příležitost k hrubé nešetrnosti. Vstoupili-li

po jeho hodině do třídy, vtáhli vzduch a už už se kasali. „Kdo měl teď hodinu? Profesor Ramler, ne? Všechna okna otevřít.“ Jednou opět šlo několik studentů kolem ředitelny, když tu se pootevřely dveře. Kdosi byl na odchodu z ředitelny. Bylo jasně slyšeti dušný, zaschlý hlas ředitele. „Doufám tedy, pane kolego, že si dobře míněná slova svého staršího, zkušenějšího kolegy vezmete k srdci. Poručím se vám...“ Dveře se otevřely zcela a vyšel profesor Ramler. Sňal brýle a čistil skla kapesníkem. Na jeho rtech jako by se sbíral úšklebek, ale místo úšklebku zív. Jeho obličej nejevil žádného rozčilení... A takových podrobností, z nichž bylo možno souditi, že poměr mezi ním a ostatními profesory je silně přiosťřen, bylo známo více... Skutečně, profesor Ramler tu nebyl. A Ratkin byl potěšen. Zůstal pěkně doma, omluvu třeba panu řediteli poslal: zuby bolí, nemohu přijít – nebo podobného něco. A Ratkin už za okamžik věřil v tuto omluvenku a takovýhle obrázek měl před očima: jak ředitel s omluvenkou chodí od jednoho profesora ke druhému a každému s významným úsměvem povídá: „Kolegu Ramlera bolí zuby...“, a každý z nich se také tak pouze významně usměje jako by chtěl říci: Pěkné zuby, známe to – –

V témž okamžiku však katechetův hlas vzrušil opět Ratkinovu pozornost...

– Hrozím se, že bych měl uvěřit, že je tu mezi vámi dokonce někdo, jenž, oddav se celý ďáblu, propůjčil tělo své hanbě – –

Propůjčil tělo své hanbě! Hlele, tedy tak se tomu říká? A on se hrozí uvěřit, hehe! Ratkin byl stržen náhle pocitem prudké radosti. Nuže, on se oddal celý ďáblu! Propůjčil tělo své hanbě! Ale nelituje. Nemyslí, že spáchal hřích. Smuten pro to byl, to ano: ale ne proto, že spáchal hřích, ne proto! A nic se nehroz uvěřit: je tu skutečně někdo mezi námi... Kdyby mohl, řekl by ti, že se ti směje? Že ti nevěří! A že míní ve hříchu setrvati, tak!

Měl v tom okamžiku radostný pocit vykonané pomsty, odemstěné křivdy. Stál tu a v očích mu blýskalo. Bylo v něm mladě a krásně, jak při jarní bouřce bývá asi zemi – – –

Tak se připravila jeho duše ke zpovědi. Byl sám všecek udiven tím novým světlem a v jeho nitru to tryskalo a houkalo, jako výstřely. Tak náhle se to s ním přihodilo, náhle se stal bojovníkem. Čeho? To jenom nejasně chápal. Ale – nebyl tu někdo, jenž mu chtěl násilím zavázat oči? Neplížil se někdo potměšile k jeho srdci, aby je oloupil, okradl, zbavil odvahy, by samo se probouvalo? Jak se to tam dole všechno vzepřelo!

A jak tak v něm rostla chuť k zápasu, musil vzpomínati na řadu příběhů, které kdy četl; to byly příběhy o junácích, litých z jednoho kusu, příběhy, v nichž vše se obětovalo za čistý cíl a za každou píď urvané půdy platilo se krví, kde zrak se zbaběle neuhnul a zbraň se nevydávala bez boje nepříteli, kde se vztyčeným čelem vrhaly se vášnivé obžaloby ve tvář sveřepému utlačovateli – a těmi příběhy posiloval svou chuť k zápasu. Hle, onen kovář například s perlíkem v ruce! To už nejsou bodákům nastavená prsa, to je skála z nejlepšího českého křemene! A vztyčený perlík, hrom, který dosud neuhodil! Ale uhoď! Vzdej se, kováři! Ne! Rozmysli si, kováři! Ne! Musíš! Ne! A Ratkin nahlas křičel: Ne a ne! A bylo mu, jako by se dával na pochod za zvuků hudby, pod výbojně vlajícími prapory...

Pak nadešel den zpovědi a to byl takový den, že nemohlo dát slunce zemi krásnějšího daru. Každá větvička v parku chvěla se jak žilka s proudící krví, mladé, přes noc vyrazivší listí čepýřilo se jak kanárci po koupeli, všude bylo cosi jak pohled hlubokého rozzářeného oka, jako poletující polibek, nebo jako rozčesaný zlatý vlas... Víčka se přivírala, jako pod tlakem něčích rtů a tváře prosily, aby je vánek pohladil. Ratkin měl pohnutý den. Tak co, sluníčko, budeme dělat čertovinky, ano? Řečeno a uděláno. Bylo to ovšem příliš málo podobno pokání, ale když bylo tak těžko v takový den říci svému svědomí, že je obtíženo hříchy, nebo představit si Boha jako přísného, zamračeného soudce! A tak už hned po ránu s Ratkinem čerti šili. Poněvadž nevěděl zatím nic lepšího, navštívil báby v trhu. Dobře to myslel, ale začni si něco s babami. Byly by ho uklo-

valy, poněvadž řekl jedné z nich, že je podobna jeho mladší sestře. Chtěl potom říci bližnímu nějakou lichůtku, postěžoval si Ratkin, a uznal za vhodné zkusit své štěstí na jiném poli. Chodil ulicemi a vždycky občas ohlédl se po slunci. Tu po každé smekl klobouk směrem k němu, a řekl: „Služebník, jasnosti... ale máme to dnes na sebe štěstí, pořád se potkáváme...!“ Ale poněvadž, ať se hnul, kam se hnul, všude bylo slunce, konečně jej to omrzelo, udělal na slunce dlouhý nos a řekl: „A víš co? Vlez mi na záda...!“ I slunci bylo však dneska nějak do žertu, vlezlo mu skutečně na záda, předlo tam a vrčelo jak kotě a teplé místo mu tam vyhrálo. Nechal Ratkin kotě kotětem a jeho pohled padl na přicházejícího proti němu pána. Penzista nějaký, scvrklou hlavičku na tenké stopce, v očích mu mžilo a krůčky řap-řap-řap, co jeho hůlka vytukávala na chodníku ťuk-ťuk-ťuk. Když si náš dědeček babičku bral, pomyslně si Ratkin, rozhodl se náhle na čemsi a přistoupil k starému pánovi. Ten udiveně vzhlédl a bylo to v jeho očích, jako když pavučinku prstem propíchněš. Ratkin nabral nejvážnější výraz, jakého byl schopen, a smekl hluboko klobouk. „Jdu dneska ke zpovědi, vašnosti, a proto vás prosím, byste i vy mně hříšnému odpustil, jestli kdy – – zkrátka: odpusťme si, co jsme si...“ Starý pán zalokal bezzubými ústy jak ryba na suchu a hleděl vyjeveně na ruku, kterou mu Ratkin podával. „I-i-i... mladík jakýsi... a neznámý... prosím, co libo...“ Ale vtom již jej uchopil Ratkin za ruku, potřásl jí silně, opět hluboko smekl klobouk a zachováváje stále nejvážnější výraz, odcházel se vztyčenou hlavou, ani se neohlédnuv – –

Bylo to zlé s Ratkinem toho dne. Čert ho posedl, nic jiného to nebylo. Kající lítost nedostavila se ani v posledním okamžiku, když už přiklekl, aby otevřel knězi hříšné své srdce. Když zpozoroval nad svou hlavou žehnající pohyb jeho ruky, měl dojem, že počíná něco, při čem bude těžko udržeti se smíchu. Co jen to měl ten člověk v sobě za měch, že mu tak hvízdalo v nose? A proč jeho obličej vyjadřoval takovou nudu, teď v okamžiku, když měl býti prostředníkem

mezi Bohem a jím? Hle, on dokonce počal krmiti nos tabákem, jen aby ubohý, k němu přiklekající hříšník nemyslil si snad, že nalézá se někde blízko bran nebeských, nýbrž na docela obyčejné zemi, kde každý zpívá, jak mu zobák narost'. A Ratkin náhle zpozoroval ucho, které se schýlilo směrem k němu. To ucho čekalo. A jak tak hleděl na ono ucho, už jej posedla bláznivá myšlenka: což, aby svěřil tomuhle uchu nějakou strašlivou historii, až by se při ní krev v žilách stavěla? Spletl zpovědní formuli, páté přes deváté, a začal. Zpovídá se a vyznává, že... trápil zvířata. Kněz se pohnul. Ano, trápil zvířata. Tak například chytal myši, napíchal do nich špendlíků a pak je pustil. Několika kočkám uřízl už ocas. Jednomu psu předhodil kus masa, do něhož nabodal cvočků. Kněz odklonil poněkud štolu a pohlédl na Ratkina udivenýma očima pod těžkými, přepadávajícími víčky; v nose mu zahvízdalo jak ženoucí se vichřice. Ale Ratkin byl neumlčitelný. Nejhorší věci dělal s ptáky, to musí vyznati. Rdousil mlád'ata před očima ptačích samiček, poléval hnízda s mlád'aty vařící vodou, oškubal celého ptáka a pak ho pustil, trápil ptáky v kleci hladem, upaloval jim nožičky sirkami, uřezával hlavičky – takové věci dělal. Kněz opět naň pohlédl, ale Ratkin nepozoroval v jeho obličeji nejmenší stopy po nějakém bolestném údivu nad jeho hříchy prolezlou duší, hleděl naň spíše tak, jako by se ho chtěl optati, kolik je hodin, nebo bude-li brzy hotov. Tenhle onuděný pohled působil naň tak, že zmlkl. Dostal několik otázek, na něž jednoslabičně odpovídal. Hřešil-li proti šestému přikázání? Něco prudkého hnalo se mu do úst, ale zahryzl náhle rty a řekl neobyčejně ostře: ne! Snad jen v myšlenkách nebo řečmi hřešil? dotíral kněz novou otázkou. Poněvadž nedostal odpovědi, vzhlédl tázavě k Ratkinovi; teprv teď vyhrkl Ratkin přímo proti jeho obličeji prudce: ne! a rty mu zbělely. Kněz chlemtl visícím spodním rtem a počal drmoliti cosi, co bylo přehlušováno hvízdáním jeho nosu. Ratkin z toho porozuměl jen tomu, že i zvířátka stvořil Pán Bůh, a proto že se jim nemá ubližovati, že každý hříšník je oním žoldněřem, jenž podal Kristu houbu

namočenou v octě, a že přijde-li nějaká nemravná myšlenka, nutno si jen vzpomenouti na vzor čistoty, sv. Aloisa, patrona studentské mládeže. Ratkin si v duchu sliboval, že na tohohle patrona jistě nezapomene. Kněz mu požehnal a vztáhl k němu ruku, aby ji políbil; ale Ratkin, jako by toho nepozoroval, vzal pouze od kněze zpovědní stvrzenku a šel.

Roupy v něm zůstaly i druhého dne před přijímáním. Chtěl ukázati, aspoň sobě ad oculos, že mu nezáleželo na takhle nabízené spáse duše. Stvrzenku sice odevzdal, ale střeliv kolem sebe zvědavě očima, místo, by přiklekl k přijímání mezi ostatní, uklouzl opět druhou stranou na své místo, jako by se nechumelilo. Byl jist, že toho nikdo nepozoroval.

Kapitola dvanáctá

Čekalo jej však přece jen malé překvapení.

Když po přijímání vycházel ze vrat ústavu, stiskl mu někdo loket. Vzhlédl a viděl světlou, vlasatou hlavu s kloboukem v týle a smějící se ústa v obličeji, zářícím jak měděný kotlík.

– Tak, pojd'te, muži... pojd'te... na slovíčko! – povídala smějící se ústa.

Ratkin znal studenta od vidění; byl z některé vyšší třídy.

Přímo u gymnázia byl park; jak tam vešli, ponořil student pihami trochu zkropený nos téměř do Ratkinova obličeje, střelil očima za sebe, vpravo a vlevo, a zazubil se.

– Vítám vás, muži, od stolu božího...! –

Ratkin zatušil cosi a zmateně hleděl na smějící se ústa. Student se náhle rozhorlil.

– A co... snad si nemyslíte, že... něco blafnu? Já! Já! Viděl jsem – a dost! Vlastně ne dost – viděl jsem, a... seznámíme se... –

Šli, student stále jaře rukama mnul a trousil smích. Usedli na jedné z odlehlejších cest na lavičku.

– Valenta se jmenuji... Karel Valenta... Kódl, zkrátka... Tak se mi říká... Totiž Zach mi tak říká... Neznáte Zacha... sextána? Ne? Toho musíte poznati... Oh, Zach! Zach! To je junák... –

– Zach...? Takový dlouhý... s bradkou...? –

– Rozhodně s bradkou... ale i jinak, nejenom s bradkou, s celou hlavou... s hlavou, jakých je málo... A co vám neřeknu... ta hlava, jakých je málo, ne, vůbec ne málo, druhá taková se nenajde, za to ručím, já Kódl Valenta... tedy ta hlava se tluče ve školních lavicích, repetovat ji dokonce nechají... ano, takové profesory máme, bl-by, já řku: bl-by, že nepoznají hlavu s mozkiem... Ale – ať! Já vám to dnes říkám, a pamatujte si, že jsem vám to řekl: Zach jim jednou ukáže, u-ká-že... –

Zdál se být hodně vřelý člověk, tenhle Valenta. Kypělo to v něm, jak v přetopeném kotli a slova unikala mu z úst, podobna horké páře.

Ratkin se rozpomenul; jméno Zach už skutečně několikrát slyšel, jednou mu jej i kdosi ukázal. Byl to už starší student, jehož jméno mezi mladšími studenty mělo jakousi aureolu. Dělal profesorům velkou hlavu. Znal snad dobře všechny cesty, které vedly za školu.

– Jak se jmenujete? – optal se náhle Valenta.

– Ratkin... –

– Ratkin, Ratkin... Snad to nezapomenu... Čím je tatík? –

– Soudce... –

– Hm! –

Vyňal z kapsy náhle malou knížku v červené vazbě.

– Znáte? –

– Co je to? –

– Draper. Dějiny konfliktů mezi náboženstvím a vědou. Kacířská kniha... –

– Nečetl jsem. –

A Ratkin se začervenál.

– Ne? Tož, vzít a číst...! Vlastně, nečíst – studovat! Uvidíte – pochodeň!

Tu se však přerušil.

– Řekněte mi ale, Rrrr – Ram... –

– Ratkin... –

– Ztracené jméno, Ratkin, že ano? Řekněte mi ale Ratkine... proč jste vlastně nešel k přijímání?

Ratkin opět se začervenál. Pak jaksi nevrle řekl:

– Ani k zpovědi bych nešel, kdyby to šlo... –

Valenta hleděl naň delší okamžik pozorně ze strany, náhle však se jaře rozesmál a zamnul rukama.

– Ale vždyť vy jste... skutečně... jak bych to řekl? povaha už taková nějaká... rebelantská, na očích to člověk vidí.

Ratkin se musil usmáti, neboť Valentův obličej s mžourajícímá očima vypadal v tom okamžiku velmi směšně.

Tu však uhodil se Valenta několikrát do čela a nadšení v jeho obličejí přešlo okamžitě opět v rozhorlený výraz.

– A víte... co si tahle kotrba vymyslíla? Vymyslíla si – – –

Přerušil se a pohlédl v jakémś zmatku úkosem na Ratkina.

– Eh co, řeknu to... Vymyslíla si má kotrba... takový protest. Aby mi za to na ní rohy narostly! A řekněte mi, je tohle nějaký protest: místo modliteb vzít si Drapera a při přijímání podržet si pod bradou Drapera místo modlitební knížky? A já si až do tohohle okamžiku myslił, bůh ví co velkolepého si má hlava nevymyslíla! Tak jsem tu seděl a v nitru se šklebil: jak vás udivím, až vám povím, co chytrého jsem provedl, a... a... jak jsem samým náboženstvím v základech otřásl... A tu do vašich očí se podívám a už je mi náhle jasno, že nejen nic chytrého jsem neprovedl, ale že si toho Draper rozhodně nezasloužil, aby s ním takový osel, jako jsem já, páchal podobné blbosti. Ale...

Oči jeho náhle ulpěly na Ratkinovi, v hlavě se mu asi nad něčím vyjasnilo a v jeho obličejí počal se sbíratí úsměv; hned nato se rozesmál.

– Ale i vy jste si tak nějak... na piano zaprotestoval. Chtěl jsem vás pochváliti – a tu už vidím, že ani vás nelze pochváliti. Neeee – lze! Opatrně, opa-tr-ně, aby vás nikdo neviděl, že protestujete – tak jste proklouzl. Můj Draper v druhém vydání...! Ne tak směšný, připouštím... snad vůbec ne směšný – ale! Takhle například říci: Nechte mne na pokoji, pánové, když se vám to líbí, tak to dělejte... ale já to dělat nebudu, protože předně... za druhé... za třetí... důvody pěkně vyjmenovat (Valenta při tom zálibně hvízdł) – ano, to by byl protest... –

– A vyletěli bychom, ani by nám dveře nestačily...! – Ratkin všecek zčervenal a pohlédl na Valentu se zřejmým posměchem.

– Vyletěli! Právě že: vyletěli! Ale se ctí! Pro přesvědčení! A přesvědčení – to je drahá mast. Podívejte se, mezi mými spolužáky není ani jednoho, s nímž bych mohl o těchhle věcech mluvit. Ale aspoň dvě třetiny z nich jistě vystudují, profesori z nich budou, kněží, doktoři, advokáti, a jaká ještě smet! Z čehož plyne, že cesta má je vůbec jiná a že já vůbec nemohu být ani profesorem, ani advokátem – ale že jím přece možná budu, budu-li provádět takové hlouposti, jako dnes například s Draperem... A kde že je v tom jaká čest, v tom pokrytectví? Nu, a vy například; vystudujete – a co potom? –

Žádná jiná otázka nemohla Ratkina uvést do větších rozpaků.

– Čím, dejme tomu, budete? Knězem snad dokonce? – vysmíval se Valenta, pozoruje jeho rozpaky.

Nu, odpověz přece, rozpomeň se, myslíval jsi přece na to, říkal si Ratkin a tonul stále ve větších rozpacích. Těžko bylo ovšem říci Valentovi, že čím chce on býti, není ani kněz, ani profesor, ani advokát, vůbec nic takového – – a že on sám vlastně ani neví – –

Naštěstí šlo kolem hezké děvčátko, Valenta zůstal za ním hleděti s otevřenými ústy a zapomněl na svoji otázku.

– Hrome! co je tohle za holku? To se musí vyšetřit! Nepůjdete se mnou? Ne? Nu, však se sejdeme brzy. Přijďte třeba ke mně...! –

Řekl mu, kde bydlí, a pospíchal za děvčetem.

Ratkin hleděl za nimi a usmíval se, aniž věděl proč. A jak tu tak seděl, jeho pohled byl stále nepřítomnějším: zdálo se, že úplně již zapomněl, že tu před okamžikem s někým seděl a hovořil. Mezi stromy bělala se zeď hudebního pavilonku. Oním směrem hleděl Ratkin. Nebylo nablízku nikoho. A podivno, jak se tohle mohlo pojednou přihodit: Ratkin slyšel hudbu. Nebylo o tom pochybnosti, v pavilonku koncertovala hudba. A pěšina před ním proudila procházejícími se. Mnoho pánů a dám. Byl pozdravován, zaslechl tu a tam i své jméno, všichni se po něm ohlíželi. Ano, on byl velice znám, on, Jan Ratkin! Právě v posledních dnech postaral se opět, aby se o něm nezapomnělo mluvit! Ale on tu seděl, a nebyl nijak

pyšný, že jej tolik lidí zná. Šťasten byl, to ano. Šťasten, že se mu opět něco velikého podařilo vykonati – – Ale to vše nebylo tady, nýbrž někde daleko, v nějakém velikém městě... velmi velikém... daleko někde... – –

Když se vracel domů, stanul na okamžik před vraty. Ulice byla téměř prázdná; jedna řada domů byla ve stínu, na druhou svítalo slunce. Na slunečné straně běhal listonoš od jednoho domu ke druhému. Pak od předměstí zazněl dusot rytmických kroků a na rohu ulice objevila se setnina vojáků. Důstojník v čele tasil šavli, komandoval a ohlédl se bujaře po setnině.

Tambor udeřil v buben, setninou proválo cosi a vojáci se napřímili. Z okna jednoho z protějších domů vyklonila se dáma; Ratkin ji znal, Důstojník pohlédl do okna, salutoval šavlí a usmál se; šavle blýskla v slunci. Dáma kývla hlavou a cosi jako odraz zablesknuvší šavle přeběhlo jejím obličejem; její zuby blýskly v úsměvu. Buben rachotil, nohy prudčeji bily o dlažbu. Ratkin bezděčně se usmíval. Bylo mu, jako by měl vypnouti prsa, nadnésti hlavu a – pochodem pochod! – vyraziti, jíti pevným krokem a zdraviti někoho v okně zamáváním klobouku. Vojáci už přešli a on tu stál jak mladý kůň, hrabající netrpělivě kopyty; každému svalu chtělo se napnouti a zazvučeti jak struně.

Náhle vtáhl udiveně chřípěma vzduch. Několikrát. Cosi bylo ve vzduchu, vůně nějaká známá. A už ne vlastně vůně, ale proudění jakési vřelé, složené z tichého smíchu, vzdechů a šelestícího šatu. Rty se rozevřely, ale ihned opět pevně stiskly; obličej se náhle odkrivil, oči plaše se zajíklly a na spodním rtu objevily se bílé skvrny, jak se do něho zuby zařaly. Ratkin zaváhal. Pak se křivě usmál. A vešel do domu.

Zaklepal v mezaninu a rychle vešel. Vstupuje, pocítil, jak se mu náhle změnil výraz obličej: jako by mu v nastalém průvanu zmrzl. Cítil, že se usmívá. Posměšně a tvrdě.

Vdova žehlila. Ustala a počala si utírat ruce o boky, jako by mu chtěla podati ruku. Ale pohlédla naň a pomátla se nějak.

Hovořila, co jí jen na jazyk přišlo. Ale on mlčel. Hleděl na ni pouze. Neviděl ji od onoho dne, kdy se to mezi nimi přihodilo. Jak ji dnes podivně viděl! Jako by se odněkud shora na ni díval a při tom nic jiného necítil než takový posměšný, síly vědomý klid! Jako by ona byla pouze něčím, co možno odstrčiti špičkou boty!

Hleděl na ni posměšně a jako by se měnil z hocha na pohrdajícího muže. Snad to cítila. Byla nesvá.

– Ano... jak že se vlastně jmenujete...? – optal se náhle.

Přišlo mu to tak podivným, že dokonce ani neví, jak se ona jmenuje. Věděl snad, ale zapomněl. A proč by nezapomněl? Vždyť na tom přece ani nezáleží! A Ratkin posměšně zkrivil rty.

Haurová se jmenuje. Její muž byl krejčím, Haur... A počala povídat o svém muži. Měl souchotiny a dlouho stonal.

A zase mu to připadalo tak podivným, že ona mu vypravuje o svém muži. Vůbec to, že byl někdo, kdo byl jejím mužem. Byl-li snad do ní zamilován? Říkal-li jí hezká a laskavá slovíčka?

Ani nevěděl, jak mu ta myšlenka přišla: optal se jí náhle:

– Bil vás váš muž...?

Otázka byla náhlá a podivná; překvapeně vzhlédla.

– Ještě tak... aby bil! I tak se dost natrápil... –

– To je divné... Ale nadával vám aspoň... hodně? –

Jen tak letmo odvážila se vzhlédnout.

– Což, nadávat... to mužští dovedou... – Ratkin se náhle rozesmál.

– Dovedl tedy, vida! I dobytku! snad někdy řekl? –

Opět se usmál; ale pojednou ho cosi napadlo.

– Děti nemáte?

– Měla jsem... jedno. Umřelo. Hoch to byl. Ted' by mu šlo na dvánáctý rok...

– Starostí aspoň ted' nemáte... – řekl, a jako by svým úsměvem kolem ní kličku stále úže a úže zatahoval.

– Ba, kdo ví, k čemu to není dobré, že umřel... –

Hleděl kamsi přes její hlavu; jeho hlas měl nucenou lhostejnost:

– Nebude to asi tak lehké, pouštětí hocha do světa. Víím, u nás jak to bylo... Zamkl na okamžik a poněkud zčervenál.

– Matka, totiž... Těžko jí bylo, když jsem šel. Vždycky je jí těžko, když odcházím. To je jasné: abych se jí zase tak vrátil tak, jak odcházím. A posledně, když jsem odcházel, tu to bylo nejhorší –

Ratkin pokusil se usmáti. Ale jeho úsměv byl zlý; šlehl jako jazyk plamene. Vdově jako by se obličej rozklížil, v moci ho neměla, každá jeho část vyjadřovala něco jiného.

– A teď, až se vrátím... jako bych viděl matčiny oči, jak se budou ptát...

Vzhlédla, viděl její oči. Hloupé. Jenom hloupé!

Kdyby byla v tom okamžiku něco řekla, nebo se dokonce zasmála, byl by šel na ni s nehty a kopanci.

Ale ona ničeho neřekla.

Ona se bála.

Viděl to: ona se bála!

Neřekl ani slova, vzal klobouk a šel.

Za dveřmi vydýchl. Bylo mu najednou tak dobře. Měl vědomí síly a v prsou mu to pracovalo jako vítr v dmoucím se plachtoví.

Nevšiml si ani, že nahoře na schodech stojí bytná. Zpozoroval ji, teprve když stál u ní. Zařízla se v jeho obličej zlým pohledem. Začervenál se. Ale v témž okamžiku měl na sebe zlost, že se začervenál. Pokoušel se o lhostejný úsměv.

– Špehujete? –

Ale jen to vyslovil, už jej to opět zamrzelo. Proč raději nemlčel? Proč se tak prozradil svým podrážděným hlasem?

– Pane Ratkine? Pane Ratkine! Co tomu řeknou vaši rodiče? –

Bylo to, jako by mu náhle někdo silně do ucha hvízdal, v hlavě mu zpustlo, jenom jediná myšlenka tam zůstala. Teď teprve zdál se být hřích hříchem. Bylo to něco s velikými, černými křídly, které

jej pokrývaly celého. Chtěl něco říci, ale náhle se odvrátil a šel do svého pokoje.

Spolubydlící nebyli doma. Přistoupil k oknu. Domky v předměstí kácely se mu před očima, jako by byly z karet, větrík kolem okna přeletěl a vchrstl mu do obličeje cosi chladného. Věc vypadala vážně.

Pak pohlédl bezděčně do okenní tabule. Nějaký velmi smutný patron hleděl odtamtud, že by se nejtvrdší srdce nad ním obměkčilo. Jeník se tedy obměkčil, učinil grimasu. Chlap v okně se toho honem vděčně chopil a učinil posunek ještě jadrnější. Jeník ukázal nejlepší vůli a ve hře bylo pokračováno, což nemohlo zůstat bez vlivu na danou situaci. Počalo se vážně přemýšlet, jak z té kaše ven. Kápnouti božskou, to by nikomu nepomohlo. Nakapeme na cukr raději tu druhou a fantazie naše, tyť jsi jako louka pestrá, zdaž bychom na tobě nenasbírali kytku, kterou právě potřebujeme? Připravil si terén i v mezaninu a šel potom na bytnou. Ale bytná dělala nijaké oči. Stále jí v tom vězel nějaký červíček...

Kapitola třináctá

Ratkin jel domů na svátky; stál na peronu a byl příjemně vzrušen, neboť to byl vřdycky znamenitý den, když takhle vlak jej nesl přes hory a doly.

Bylo prochládlé jitro a slunce právě vyšlo. Na jedněch z kolejí stálo několik vagonů a jejich zvlhlé střechy se leskly. Vše vůkol mělo ostatně takový vlhký lesk; že i Ratkinovy oči, o tom nepochybuj.

V divokém víně křičelo množství vrabců, jako by také jeli na svátky a nemohli se dočkati.

Nádražní zvonky zadrnčely, vlak už musel brzy přijeti.

Náhle se k Ratkinovi cosi blížilo a nadělalo to mnoho hluku. Ohlédl se. Viděl veliký vak, který za sebou vlekl udýchaného, zpoceného člověka a onen udýchaný člověk dělal puf! puf!

Přiblížilo se to k Ratkinovi až na dva kroky a puf! vybuchlo mu to přímo do tváře. Jako když vystřelí – a když se kouř ryzptýlil, kdo se tu nezabil na Ratkina, jako Valenta. Jeden jediný veliký úsměv zdál se mu hýbati ušima, kůží na čele, vztyčovati špičku nosu a plesati v dvou řadách obnažených zubů.

Náhle prudce trhl víčky, očima blýskl mu nějaký okamžitý nápad. Vyskočil a kopl do svého vaku.

– Počkejte mi u toho... hned se vrátím! –

A odběhl. Ratkin viděl jej probíhati čekárny. A než se nadál, už tu byl zase zpět. Ale ne sám; vedl s sebou studenta, jenž hleděl do chladného, ranního vzduchu jak noční svítlna, kterou zapomněli zhasnout.

– Tak... to je Zach! A to je Ratkin!

Valenta to řekl jaksí slavnostně a hleděl vítězoslavně z jednoho na druhého, jako by šlo o historickou schůzku dvou potentátů.

Ale Zach nevěnoval žádné zvláštní pozornosti novému známému; sotvaže naň pohlédl.

Valentovo nadšení však nezchladlo.

– A co byste řekl, Ratkine... kde jsem ho našel? Hádejte! Kde možno nalézt Zacha, he? Co? V restauraci! Po ránu žaludek rumem si ohříval...! –

Zach shlížel na Valentu s jakousi shovívavostí ve výrazu obličeje, s jakou navykli odrostlí lidé přijímati rozmary dětí. Mlčel. Ratkin cítil, jak se mu žene krev do tváře; byly to rozpaky i pocit urážky.

Valenta nepřestával mluvit.

Mohla si náhoda vymyslet, prosím, něco velkolepějšího? Bude to veselé cestování ve třech! Blahoslavená budiž náhoda!

Ale Ratkin si myslil: Čert vezmi náhodu!

Myslil si to i potom, když už vsedli do vlaku.

Jaký to byl protivný žvanil ten Valenta!

– Lístek – mám! Šunku! Cigára! Mám! Všechno mám! –

Čert ho vezmi i s jeho šunkou a cigáry! Do vedlejšího kupé nasadlo také několik studentů a počali ihned zpívat; Valenta zpíval s nimi. Zach mhouřil ospale oči a svinoval si cigaretku; usedl k oknu naproti Ratkinovi, a když svinul cigaretku, podal mu beze slova tabák. Ale Ratkin neuměl vinouti cigaretky, zavrtil proto hlavou a začervenal se při tom. Odvrátil se a hleděl oknem.

Přejížděli právě řeku, železný most hřmotil, pavučinky par plouhaly nad řekou a slunce je pročešávalo zlatým hřebenem. Na jednom místě zablýskalo to v hladině, jako by se tam meče zkřížily. A náhle celé město objevilo se dole v kotlině na okamžik; zazářily tam řady oken v slunci a to vypadalo velmi slavnostně; jako by to byly blyštící se hudební nástroje a spustily náhle tuš...

Nějaký prudký cit zchvátil náhle Ratkina. Po prvé viděl své město takovýmá očima. Hle, tam mezi těmi zdmi je kus jeho života, jeho úzkostí a toužení... (to, co žil v posledních dnech, převálo Ratkinovi letmo kolem očí, otřásajíc mu srdcem) ... hle, kus skutečného už života, jak se tam s ním sepral, jak zkoušel jeho sílu. –

Ratkin zpozoroval vedle své hlavy jinou hlavu a cítil na sobě něčí upřený pohled. Věděl, že je to Zach, ale dělal, jako by jeho pohledu nepozoroval. Teprve za chvíli k němu vzhlédl.

Zach přimhouřil oči a usmál se. Pak se naklonil až k Ratkinovi.

– Poslechněte... nepíšete básně? – optal se a jeho pohled zdál se poletovati a bzučeti jako vosy.

Ratkin marně se bránil, aby se opět nezačervenal.

– Proč? Máte takové... svinské oči... svinská kukadla! Nu, a... že píšete básně? –

Ratkin se zamračil.

– Nepíšu... –

Zalhal. Právě v posledních dnech zvláštní sešitek si spíchl a celé čtyři básničky už do něho vepsal. Ale jen zalhal a už celý jeho obličej stál v krvi.

– Ne? To je jedno. Nepíšete-li dosud... budete psát. Každý student píše... totiž může psát – ale vy... musíte! To je to! Podívejte se jen na své ruce... no, žádný žert, jen se podívejte... –

Zach se zasmál, až u Ratkinova obličejeho dechu páchl rumem.

– To nejsou žádné ruce... to jsou ručičky! Drobné a bílé! Stará se hoch ve vašem věku o to, aby neměl za nehty špínu? A vy se staráte! Protože nemožno nečistit si nehty... když touž rukou píšeme básně... Quod demonstrandum... –

Ratkinovi potrhávalo to koutky rtů. Nemohl se už udržeti.

– To je žvást...! – řekl.

Zach se neurazil, povytáhl pouze ramena a mlčel.

Valenta teprve teď zpozoroval jejich hovor a přistoupil k nim s nadšeným obličejem.

– Sláva! Pokřápnem si...! –

Ale Zach počal zívati, zvrátil hlavu do kouta a zavřel oči.

Valenta se rozhovořil. Ale vbrzku uznal Ratkin za vhodno napodobiti Zacha a Valenta opět se vrátil k zpívajícím studentům.

Pak na jedné stanici vystoupil Zach i Valenta a Ratkin zůstal sám. Od oné stanice vedla alej k městečku, ležícímu za vrchem; jen kostelní věž vyčnívala a jeden vysoký komín táhl tam dlouhý pruh dýmu k lesům. Vlak ještě stál a v aleji objevil se poštovní vůz; šátek zamával z jeho okna; to byl Valenta.

Ale Ratkin nemával. Mysлил na městečko za vrchem. Viděl poštovní vůz jeti jeho ulicemi. Pak náměstím. Dlažba zadrnčela, jedno okno se otevřelo a kdosi se z něho chvatně vyklonil. Je to hezká slečna a její obličej v tom okamžiku temně okrvavěl. Ruměncem neplatil ovšem Valentovi. Ale ten, jemuž platil, nepodíval se zúmyslně nahoru k oknu. Zíval. Ano, Zach zíval... To bylo ovšem dost podivné, že ono městečko za vrchem, z něhož bylo viděti pouze věž, mohlo ukrývati takováhle zajímavá tajemství.

Trať se stáčela a vrch i kostelní věž zmizely. Ratkin zavřel oči a dlouho tak seděl, usmívaje se chvilkami v zamyšlení.

Když se z něho konečně protrhl, seznal, že celou tu dobu mysлил na Zacha. Několikrát také vedle Zachova obličejce objevil se strýcův obličej. Podivnou jakousi souvislostí. – – –

Otec mu poslal na stanici vstříc povoz. Sám však nepřišel. Půjde-li to prý, přijde kousek cesty naproti, vyřizoval kočí.

Jeník neshledával zprvu nic podivného v tom, že otec nepřišel. Náhle však byl upozorněn podezřelým výrazem kočího, snad kočí neřekl všechno, zamlčel cosi.

– A proč vlastně nepřišel naproti? – optal se.

– I vždyť přijde... pěšky... říkal... –

Kočí byl zřejmě v rozpacích; jeho pohled uhýbal.

– Ale proč až na stanici nepřijel? –

Kočí jako by byl přeslechl otázku. Ratkin ji opakoval.

– A abychom snad jeli, mladý pane... –

Obešel koně, ale když se vrátil. Jeník tu stále dosud stál a čekal. Chtěl vědět pravdu. Konečně se ji dověděl; nedobrá byla.

S-s-s-s-s-sik!

Takový zvuk hnal se mu kolem hlavy. Jeník bezděčně přidržel si klobouk jako před ženoucím se větrem.

Co že to byla za slova? Jedno po druhém si opakoval. Rozuměl dobře? Měla skutečně takový smysl? Měla, zcela zřejmě.

– Maminka – stůně! –

Stálo tu několik akátů a Jeník na ně hleděl, jako by se divil, kde se tu najednou vzaly. Byly dosud holé. Jeník se divil. Nebylo snad na nich před okamžikem listí?

Uchopil kočího za rukáv.

– Poslechněte. Sýkoro... –

Zarazil se. Opět se musel podívat. Jak mu jen napadlo, že se ten člověk jmenuje Sýkora? Zcela určitě se mýlí... s někým jiným se mýlí – –

– Poslechněte, Sýkoro... –

Ví, že se mýlí, a přece to opakuje ještě jednou – jaké hlouposti to u čerta provádí? A teď dokonce zapomněl, co chtěl říci. Ano, tohle:

– Podívejte se jen... zrovna na svátky se rozstůně... jestlipak to není k zlosti? –

Řekl to on? Což nechtěl říci něco docela jiného?

Byl zmaten. Odvrátil se a vsedl do kočáru – – –

Otec skutečně přišel kus cesty vstříc. Výraz v jeho obličejí byl neobyčejně vážný; každý rys v něm vzdychal: jaké neštěstí! jaké neštěstí! Ale Jeník pocítil brzy nepříjemný dojem; něco strojeného, patetického bylo v otcově zármutku.

Hryzl si rty a hleděl cize na otce.

– Kdy se rozstonala maminka? – optal se.

Na nic zvláštního při tom nemyslí, ale jen to řekl a stalo se s ním něco podivného; jako náhle rozevřený ostrý nožík blýskla ta otázka.

– V pondělí... najednou tak... ano v pondělí... – řekl otec a každý rys jeho obličejí zadeklamoval v patetickém zoufalství.

– V pondělí... měli jsme zpověď... – řekl jako pro sebe; zuby zdály se mu drkotat pod zkřivenými rty.

Otci asi ušlo zvláštní jeho pohnutí. Hm, tak... tak... – řekl pouze, vyňal schránku s doutníky a dlouho přebíral se znaleckou důkladností, než se konečně rozhodl pro jeden z doutníků.

Jeník odklonil hlavu. Jeho oči vyjeveně utkvěly na něčem: opodál na poli pálili pýr; dým plouhal nízko při zemi. Ráno svítilo slunce. Teď byla obloha zatažena a nízko visela nad zemí. Chystalo se k dešti. A pod nízkou oblohou ploužící se dým... Jeníkovi stydlo srdce. Jeník se bál...

– – Posléze stál u matčiny postele. Nohy mu jaksi horce rozbředly, stál a bylo to, jako by plul. Zbylo z něho vlastně jen srdce a v trosky drobící se hlava; srdce mu bylo kladivem o hlavu.

Matka asi spala. Měla modrá víčka a ústa jak plamen. Stín pobíhal po zavřených víčkách, chvějící se stín motýlích křídel. Náhle se oči poněkud otevřely a objevil se úzký proužek něčeho, co nebylo okem, ale ihned se opět zavřely a hlava křivě odklonila se ke zdi. Pak jedna ruka počala putovati po peřině, jeden dlouhý okamžik a náhle se zastavila – Jeník by byl málem vykřikl: zdálo se mu, že ta ruka naň hledí. Očima plnými hrůzy a výčitek. Odtrhl pohled, chtěl se dívat jinam. Pojednou ucouvl o krok, upíraje oči v jeden bod. Nestál někdo u noh postele? Něčím strašlivým naplnil se vzduch v onom místě, něco odtamtud hledělo, kruté a mstivě, nějaká ruka tam psala hrozebná slova – Bůh! Jeho oko! Jeho hrozící ruka! Tres-tající, k zodpovědnosti volající Bůh! Hle, na tvé matce vzal jsem odplatu v týž den, kdy jsi se mi rouhal! Jeníkovi rozduly se strašlivě oči a klesal k matčině posteli; pláč mu vyletěl z hrdla, jako utržené srdce, několik hrozných zvuků bez slz...

Pokoušeli se jej odvésti.

Ale on nechápal, co mu chtějí.

Matka nadsunula hlavu a hleděla na Jeníka, ale jako by jí něco překáželo, aby jej mohla viděti. Pozdvihla ruku a učinila zvláštní

bloudivý pohyb před očima, jako by chtěla onu překážku odstranit. Nepodařilo se jí asi, ruka opět sklesla. Pohybovala okamžik rty a polykala.

Pak opět vzhlédla.

– Jenda... – řekla, píchla několikrát prstem do peřiny a rty zkoušely úsměv.

Jeník hleděl napjatě na její ústa. Celý na nich visel, jako žízní umírající na otvoru živoucího pramene.

– Neplač! – řekla opět. A dodala:

– Dali ti už... jíst?

Pláč se opět přihnal. Matka znepokojněla. Musili ho odvésti – –

Počalo pršet. Zámecký vrch mizel v bělošedých parách, tma hrnula se s crkotem deště.

Hlouček dětí brouzдал se pod okny na náměstí, jehož nedlážděná plocha bředla. Chlapci běhali se sejmutými klobouky, aby hodně rostli. Holky zvracely hlavičky a nechaly padat dešťové krůpěje na zavřená víčka; jejich hrdýlka se nadýmala jak u zpívajících ptáků. Hospodáři vyšli před vrata s dýmky v ústech a hleděli k obloze; hleděli na ni tak jako na své ženy, když od nich dostali první dítě; očima smějícíma se a vděčnými. Jejich nohy stály pevněji a brady se netřásly; o nové síle se jim zdálo. A jediným blaženým zvukem naplnil ten jarní déšť celý prostor; zvukem laskání, dotýkajícího se chvějící nahoty. Z dvorků a humen hnojiva silněji zapáchla! Pak ale zavál prudší větřík od zámeckého vrchu a vůně lesa odtamtud se přihnala jak veliká zelená vlna.

Jeník seděl u okna, oči široce rozevřeny – ale neviděl ničeho. Jenom několik čar se mu před očima klikatilo a tam, kde se křížily, počalo se tvořiti něco podivného. Nejprve to byl pouhý černý bod, z kterého vyletělo několik jisker: pak to rostlo, zvětšovalo se a už to byl žhoucí kotouč, který se vířivě roztočil. Jeník hleděl do něho oslepenými očima. Hrůza mu vyrazila pot po celém těle. Musil, musil sledovati očima vířící žhavý kotouč. Najednou to pocítil, že musí.

Bylo to jako temný, nepřekročitelný rozkaz. Musil. Všechno od toho záviselo, bude-li sledovati. Tak to pocítil všechno. Ale kotouč, bíle rozšířený jak polední slunce, otáčel se každým okamžikem rychleji – a Jeníkovi počínalo býti jasno, že nebude moci sledovati. Že je všechno ztraceno. A stále ještě s nejzoufalejším vynaložením všech sil pokoušel se sledovati očima vířící kotouč. Oči se mu točily hrozně v důlcích, působilo to strašnou bolest hlavy, v nejbližší vteřině musilo tam v hlavě něco prasknouti. Náhle se něco stalo. Jeník cítil pouze, že nemůže už dobře viděti. Něco mizelo, oči hledaly, padala tma. Podivná, modrá tma... A hučelo v modré tmě, letící vlak, první vagon, druhý, třetí... a už ani počítat nelze... ne, ještě počítá, ale teď už to nejsou vagony, ale prsty na pravé ruce – což je to možné, aby měl na pravé ruce osm prstů? Někdo kreslí ve vzduchu velikou osmičku... osm... osm... osm... – ale, Bože můj, čeho osm?

Probudil se v posteli.

Jeho oči rozbloudily se cize kolem. Náhle se udivili. A kde se tady vzal otec? A jeho přítel Gusta Majer? Bylo možno pozorovati na jeho obličej, jak se úsilně zapřemítal. Pak zavřel opět oči, chvělo se to kolem nich ostrým napětím. Několikrát zahryzl rty, čelo prořízla kolmá vráska.

Jedna podrobnost po druhé oživovala mu v paměti. A jak tu tak ležel a na všechno se rozpomínal, podivná myšlenka mu přišla, a jako by si ji byl ani sám nevymyslíl, nýbrž někdo jiný mu ji vložil do hlavy. Tak tu trčela jasná náhle a hotová: Umře. Musí umřít. Udělá něco, aby už nebyl. Ještě dnes to snad udělá nebo zítra, ale provede to, to je jisté. Neboť nechce dále žít na tomhle světě, kde jej nespravedlivý, krutý, mstivý Bůh vhání do osidel hříchu, jen aby mohl s posměchem trestati.

Usedl na posteli a pokusil se usmáti.

– Nic to není... už je zase dobře... – řekl.

Vztáhl ruku směrem k Majerovi.

– Servus, Gusto... taky už na svátcích...? –

Ano, Majer se přišel přeptati, přijel-li už.

Otec se rozhovořil. Jeník křivil nervózně obličej. Otcova povídavost budila v něm odpor. Chtěl se optati, jak je matce. Ale slova mu zestydla v hrdle.

Vstal a pokusil se projít pokojem. Točila se mu hlava a bolel žaludek; musil se zachytit stolu.

– Zůstaň raději ležeti... Je to taková slabost... po cestě – řekl otec.

– Ano, slabost po cestě... opáčil Jeník se zvláštním posměšným přízvukem, jenž otci asi ušel.

Vyšel na chodbu. Služka nesla do matčina pokoje nádobu s ledem. Počkal, až vyšla, a optal se:

– Jak je?

– Dobře. Spí.

Jako by byl dobře nerozuměl, optal se ještě jednou.

– Trochu lépe, zdá se. Usnula právě.

Jeník zakýval hlavou.

– K čemu je třeba ledu?

– Doktor poručil.

– A co říká doktor?

– Co říká? Co vždycky doktoři říkají.

– Hm!

Vrátil se opět do pokoje. Otec konečně odešel; zůstali s Majerem samotni.

Majer byl stejně stár s Jeníkem a studoval gymnázium v Praze. Seznámili se hned o prvních prázdninách, kdy Ratkinovi přestěhovali se do Mírova. Jeho otec byl důchodním; bylo jej možno potkati mezi 5. a 6. hodinou v zámeckém parku, kde po týčž vždy cestách od jara do zimy chodil v onu dobu nevrlý, letitý už, zlobně chrchlající muž. Za skly koulely se v důlcích ohromující oči vysloužilého šikovatele a v šedivém kníru stále to bzučelo jak sršán; potkáš jej, pozdravíš a oslovíš tě hlasem, jako by stál před celou setninou. Majer chtěl býti knězem. Matku měl podivínku. Proměnila hochův pokojík

v cosi podobného domácí kapli. Byl tu oltář, napodobeniny mešních rouch a mešního náradí, vůně vosku, růžového oleje a kadidla – a hoch tu sloužil mše, lámal hostie, koupené od kostelníka, dával požehnání malou monstrancí, a matka ke všemu tomu přihlížela ne jako ke hře, ale s obličejem vážným a dojatým... Někdy se dály tyto „obřady“ i v Ratkinově přítomnosti. Pro něho to byla směšná podívaná. Bavil jej hoch, který zachovával všechnu vážnost kněžského výkonu. Nechtěl mu působiti bolesti a přemáhal se po tu dobu vždycky do zdrženlivého mlčení. Jenom, trvalo-li to příliš dlouho, říkával: „No tak, pospěš si s tím už, pospěš... rád bych se dostal z tvého kadidla na čerstvý vzduch...“ Poměr Ratkinův k Majerovi nebyl přátelstvím. Dá se celkem snést, říkal o Majerovi. Dal se celkem snést, jako ticho. A na Majerovi bylo všechno tichem; vše, jako tichý pád bílých, květiných plátek; a pomalé klopení jeho víček s dlouhými brvami v okamžicích rozpaků uvádělo Jeníka dokonce v nadšení. Majer býval v rozpacích často. Zejména pro vše, co se týkalo ženských – – –

Zůstali samotni. Jeník usedl na pelest postele, Majer přešel k oknu.

Mlčeli chvíli. Pak se optal Jeník:

– Co nového?

Epidemie taková byla v Praze, vypravoval Majer.

Tři neděle měli prázdnou... A co on, Ratkin?

Ale Ratkin přeslechl otázku. Mlčel a louskal klouby rukou. Majer naň několikrát pohlédl rozpačitě pod dlouhými brvami. Pak řekl tiše: Půjdu už.

Ale tu se Ratkin vytrhl:

– Ne, ne, zůstaň ještě...

Uhodil několikrát zaťatou pěstí o koleno, jeho obličej svedl kratičký zápas o úsměv, letmý, trapný úsměv kolem očí, zatímco vtáhl rty mezi zuby a hryzl je.

– Jak vidíš, přijel jsem... na pohřeb, řekl potom.

– Ale ne...

Majer chtěl ještě dále odporovati, ale tu vešla služka. Setmělo se už, ptala se, má-li přinést lampu.

Ne, není dosud potřebí.

Když odešla, Ratkin vstal a přistoupil k Majerovi. V posledním zbytku světla bělil se jeho obličej.

– A... na kněze si dosud hraješ? – Ratkinův hlas byl zlý. Majer neodpověděl.

– A jaký je Bůh, co si myslíš? Spravedlivý, dobrý, vid’?

– Přestaň, – řekl tiše Majer.

– V písmu stojí: spravedlivý, dobrý... Tedy je, co? Počkej...? Napadlo mu cosi, zaujalo jej to zřejmě, bylo slyšeti ve tmě jeho zrychlený dech.

– Počkej...! Dejme tomu: ty si hraješ na kněze. Nechceš se tím naprosto rouhati, naopak, tvá zbožná duše chce někudy ven, nic jiného. Ale máš monstrance, hostie, napodobíš sloužení mše... a tu by Bůh najednou rozsoudil, že takovéhle věci nehodí se ke hře, že se rouháš a že zasloužíš být potrestán... A potrestal by tě tím, že by poslal nemoc na tvoji maminku, nechal by ji několik dnů se trápit a pak umřít... Počkej, co jsem chtěl říci...? –

Ratkin se přerušil a mnul si čelo.

– Nevím už... – řekl ponuře. Pak si opět vzpomněl, a jako by mu byl Majer odporoval, řekl prudce:

– Je to tak... tak... zrovna tak! Což jestli se má matka trápit a umřít pro můj hřích? –

– Jaký hřích? – zamumlal Majer.

– Můj hřích. Můj! Ne – tvůj! Tys nespáchal. Ty nikdy nespášeš. A proč nespášeš? Proč já spáchal a ty nespášeš? Což já jsem si hříšné myšlenky jen tak z ničeho vymyslel? Nevymyslel. Počkej... řeknu ti... Kdyby tě ženská k sobě do pokoje zavolala, a: tady mne máš, dělej se mnou, co dělají mužští s ženskými – co bys ty udělal? Dal by ses do křiku, a utekl bys. Nebo snad i padl před ní na kolena

a s pláčem ji prosil, aby přestala. Myslím, že bys takového něco jistě udělal. A hled', já neudělal. Proč? Protože... protože... to je právě to, co nevím... Pokušení odolat mám, to vím, ale jak mám odolat, to nevím. Na Boha v tom okamžiku si vzpomenout, ano – ale, proč jsem si nevpomněl? Vidíš, Bůh věděl, že jsem takový, že neodolám – a přece nastražil mi pokušení, že jsem neodolal – –

Zamlkl na okamžik a řekl pak dutě:

– Bůh není dobrý, není spravedlivý... –

Ve tmě bylo možno pozorovati prudký, odmítavý pohyb Majerovy ruky.

– To je hřích... – zaznělo odtamtud poděšeně.

Jeník přiložil obě ruce ke spánkům a jel jimi pomalu po obou tvářích; byl to zoufalý posun dětinné bezradnosti. Opakoval to několikrát. Náhle se však ruce zastavily a Jeník řekl zvolna a každé slovo bylo svalený balvan:

– At' – trestá! At' – se mstí! At' mne – zašlápne! –

Zavrtěl hlavou.

– Ne! To ne! At' mne teď slyší, co říkám: Nevěřím – že je Bůh! –

Opět prudký, odmítavý pohyb Majerovy ruky.

– Ratkine! –

Ale Ratkin – válel balvany. Ústa jeho byla k udávení naplněna množstvím slov, jak žvanečky rozkousaného srdce. Kdosi hnal se jeho nitrem s polnicí u úst. Musil mluvit. Musil žalovati, ukazuje na viníka prstem. Ale zdálo se mu, že to nemluví on, nýbrž že někdo jiný křičí to z jeho nitra. Jak těžký hrozen vzpoury, zrnko k zrnku, hromadila se nesouvislá slova u jeho úst. Ne, nic mu není po lidech!

Lhou! Klamou! Hrajou komedii! Bloudit ho nechali, do všeho vrážet hlavou! Je hotov s lidmi! A Bůh si hrál vždycky na schovávanou! I s Bohem je hotov!

Se vším hotov!

Se vším hotov!

Neobyčejným steskem náhle v něm všechno rozbolelo. Tak mlád – a musí zemřít! Tak mlád, tak mlád, opakoval si stále, a znělo to v jeho nitru jako volání kukačky, šel kdosi, měl sklopenou hlavu, obličej v dlaních; byla to dívka a plakala, nad ním plakala. Jeník neviděl jejího obličej, ale byl krásný, světlo jí prýštělo mezi prsty a kolem jejích rtů bylo teplo, vánek jižní a vonný... Neplač! Neplač! Musí to být! Pod kvetoucími jabloněmi si na mne vzpomeň!

Tak mlád! Tak mlád! Hladil se po vlasech. Byly tak husté a měkké. Pak po tvářích přešel několikrát plochýma dlaněma, dotýkal se prsty víček a rtů a slzy mu tekly z očí; bylo to všechno tak mladé a muselo to umřít! Složil rty v úpěnlivý úsměv; s takovým úsměvem bude ležet v rakvi. Tímto úsměvem se rozloučí s krásným a záhadným světem, tímto úsměvem naposled požaluje a vyčte!

Představoval si všechny podrobnosti pohřbu; kteří lidé asi přijdou a jaký bude výraz jejich obličej; a když mu napadlo, že nad zavřenou rakví mezi plameny svíc bude se třásti světelný pruh slunce a v nastalém tichu zazní náhle zvenčí zpěv ptáka, tu se mu opět slzy hustě vylily. Zjevovala se mu drahá a krásná místa, na která už nepřijde. Stromy podél cest, které odkvetou bez něho, parky, kterými budou bloudit dívky s jinými hochy, města, k jichž bouřlivému srdci se nepřivine, celý širý svět, hřmící jak jediný velký orchestr – a ve všem tom nikde on! Tiskl ruce ke spánkům.

Náhle pocítil na své tváři cosi, jako něčí pohled. V jednom rohu pokoje stál kdosi a pozoroval jej. Strýc! Jeník rozevřel široce oči. Nic.

Nikdo tu nebyl v pokoji. I Majer zatím odešel, aniž toho Jeník zpozoroval.

Dveře se pootevřely, pruh světla sem vtryskl, volali jej k večeři. Šel, ale u dveří se zastavil. Okamžik váhal. Pak zavřel dveře. Opět okamžik váhal. Srdce se zastavilo. Zašeptal po tichu:

– Strýčku...! –

Nic.

– Strýčku...! –

Nic, jenom srdce prudce zatepalo. Ano, srdce počalo opět tepati. Nejprve několik nepravidelných úderů, jako zabušení na dveře kýmsi, kdo má naspěch; pak hluboké vydýchnutí a nitro naplnilo se zvláštní úlevou, pokojným a něžným polosvětlem...

Otec toho večera hodně pil. Seděl tu s rozepjatou vestou, rudý v obličeji, zapomínal se, mluvil mnoho a hlučně. Občas sama sebe okřikoval.

– Pst... ať nevzbudíme mámu... –

Sepjal ruce nad vystupujícím záhybem břicha.

– No, lepší se to, lepší. Včera večer bylo hůř... A ďas ví; pohodlí má, starosti nemá, jediné dítě má z domu... a každou chvíli tahle drahá zábava s doktorem... –

Snad že jej cosi v Jeníkově obličeji okřiklo, pomátl se poněkud a uznal za vhodné poopravit se.

– A třeba ne každou chvíli... Řekni: kolikrát už to nebylo... A kdyby jen třikrát – nad hlavu je toho! A kdypak já si tak ulehnu? He, co? Ale já nejsem pro ležení – já tu jsem na tom světě pro starání se, pro dřinu od rána do večera, den po dni, rok po roce – tak! Nic zlého o tvé matce, je to tvá matka, nic zlého o ní, ale –

Učinil významnou pomlčku a řekl pak nepříjemným, uměle naříkavým hlasem:

– Ale – rozmyslit si to má člověk... dokud je mlád... –

Stočil zrak s patetickou výčitkou ke dveřím, za nimiž ležela matka, a opakoval několikrát, pokyvuje hlavou:

– Dů-klad-ně rozmyslit... –

Jeník hleděl na otce cize, ne svýma očima. Ano, sám to cítil, změnilo se něco v jeho očích: hleděly chladně a ostře. Chlad, neobyčejný chlad cítil. I celý jeho obličej jako by byl složen z takových studených jehliček, z jakých se tvoří ledové květy na oknech. Hleděl na otce, a podivno, jak jej viděl; hle, říkal si, soudce Ratkin z Mírova! Jaký nepříjemný člověk! Napil se a mluví hlouposti! Tady za stěnou

stůně jeho žena – neřekl: matka – a on tu pije a pomlouvá ji! A – to jsou jeho rodiče!

Služka přinesla novou láhev piva. Otec k ní pozdvihl oči zpod těžkých víček.

– A dobře je nám takhle, co? Počkejte, he... jak se vlastně, holka jmenujete? Rozárka, tak! Co tomu tedy, Rozárko, říkáte? Až se paní vystůně, dáme ji do penze a budeme hospodařit spolu – což?

A otec se chechtal; náhle se však přerušil.

– Pst, potichu...! Paní to nesmí vědět... –

Jeník vstal.

– Copak? Spát už? Jam hora adest, hehe! A jakpak je, studente, perfectum od fero?

Jeník se však beze slova obrátil a šel.

– A což, ani dobrou noc neřekneme?

Ale Jeník jako by neslyšel. Zavřel za sebou dveře, ani se neobrátil. Otec utkvěl naběhlýma očima na zavřených dveřích; jako by si uvědomoval, že se stalo něco, čemu by se měl podívat.

– Tvrdou hlavu měl ten kluk vždycky – řekl potom pomalu.

Náhle se však bez příčiny rozčílil, sám nevěděl proč. Zrudl a vypil sklenici do dna.

– Takový cucák... – řekl a mávl rukou.

Jeník stál u okna. Tma. Pocítoval ji tak tělesně, jako někoho, kdo mu položil těžké ruce na obě ramena a na hlavě mu seděla, jak veliký černý širák. Padal neviditelný déšť, podobný šepotu a vzlykání.

Připadal si chabý a ubohý jako plena a tápal kolem sebe rukama. Cítil, že se usmívá, a nevěděl proč. Jako by se usmíval nad tím, že je tak chabý a ubohý. Dotápal se k posteli, neodstrojený ulehl a ihned usnul.

Byla ještě noc, když procitl. Nepršelo už, měsíc svítil, celý pokoj zledověl v jeho bílém světle. Jeník usedl na posteli. Oči udivily se nad vší tou bělostí, jak nad zázrakem. Přejel dlaní po podušce, jako by s ní chtěl setřít tento světelný, bílý poprašek, pak zdvihl daň až

k očím a pozorně ji prohlížel; opět se nad něčím udivil a zavrtěl hlavou.

Znovu se zvrátil do podušek, zavřel oči a ležel tak chvilku, odychuje zhluboka a blaženě se usmívaje. Nějaký krásný sen chtěl asi dosnít, vypít všechnu jeho sladkost – a měsíc sunul se po jeho obličejí a dotýkal se hebce zavřených víček, jak bílé dívčí ruce.

Pak teprve se vztyčil a seskočil z postele. Učinil několik kroků a stanul opět, obličej přikrytý dlaněmi; jeho prsa se dmula; rozmávl ramena a napjal se celým tělem.

– Jemináčku... já bych řval! –

A buch! buch! buch! třikrát uhodil se do prsou.

– Já bych – – já bych – – –

Ale to už neřekl, co by ještě chtěl! Sám to snad ani nevěděl.

Šel a pootevřel potichu dveře. Naslouchal. Úplné ticho, vše zdálo se pokojně spáti. I matka nepochybně spala, polepšilo se jí, žádné nebezpečí už nehrozilo. A Jeník pozdvihl vděčně srdce ke komusi, jenž nedává zahynouti; nebyl to nikdo přísný a krutý, ne, nebyl to Bůh, jenž se dává uprošovat v kostelích; někdo jiný to byl, veliký a milující, jenž popřává stromům po dlouhé zimě zazelenati se a rozkvésti, krásný a usmívající se dárce života... Jeníkovy rty chvěly se neslyšnými díky.

Pak přece jeden zvuk pronikl rušivě tichem – otec chrápal. Jeník bezděčně svrástil obličej.

Vzpomněl si na starého papouška, popudlivého a odporného, s chraptivými křiky v rozevřeném zobáku. To bylo kdysi v jednom zvěřinci, papoušek sedával na tyči před stanem a Jeník tu stával, bledl a třásl se odporem.

Viděl papouška pojednou před sebou, popudlivě nadýmající se hromadu nečistého peří, a rozevřený zobák chraptěl... Kuš, papoušku! Kuš, papoušku!

Ale tu již opět cítil, jak jeho okamžitá hořkost mizí, něco silného v něm počalo překypovat – a shovívavě soudit bylo možno a zažertovat bylo možno.

– Dobrou noc, papoušku, zazubil se potichu a zavřel opět dveře.

Přistoupil k oknu a otevřel je.

Hrome! jak to zářilo a vonělo!

Hrnulo se to proti němu, jako voda z jezu, vlna za vlnou, kyprá a chladná; jako omoklé ratolesti, tak to šlehalo a máčelo obličej. Městečko leželo pod měsícem, zkamenělé stádo, podobné snu. Vše v prostoru zdálo se býti zotvíráno dokořán, vším proudilo toto bílé světlo, jako stříbrná hudba zázračných nástrojů zotvíranými sály. A ticho bylo, jen kdesi ještě krápal ze střechy, tenounký pramének někde žvatlal a od zámeckého parku dovívaly sem šepoty a ztlumená mumláni. Ve vzduchu smoudl zápach po ulitém ohništi.

Jeník zahleděl se ke kostelu.

Stál tu cize a nezkrásněl v měsíčním světle. Jeho věž vrhala dlouhý stín, jak černé křídlo. Musil jsi mysliti na netopýry, narážející o pavučinové trámy zvonice, na prskání věčné lampy, měsíc tápal asi mezi lavicemi jak kostlivec a v koutě zpovědnice hryzla myš. Sídli tam Bůh, jakýsi nevládný stařec, který žil na štíru s lidmi, míval záchvaty hněvu a hrozil berlí. Oči od toho utíkaly.

Naproti u pošty otevřeli vrata dokořán. Pak zadunělo to v průjezdě a poštovní vůz vyrachotil. Kůň odfrkl, bylo vidět v měsíčním světle páru u jeho tlamy. Vozka přehodil koně houní, odzvíl na celé kolo a zaznělo to naříkavě: ájo-jo-jo-jo! Snad byl kůň dojat tímto naříkavým zvukem, nebo kýho čerta, ulevil si také teskným zaržáním. Vozka popošel několik kroků ke středu náměstí a hleděl kamsi k dolní části náměstí; čekal asi pasažéra. Stál teď v plném světle a bylo vidět, jak si nacpává dýmku. Škrtnutí, plamínek poposkočil a modravé věnečky dýmu načechraly se nad jeho hlavou, zaváhaly okamžik a najednou, jako když se rozpomenou, že mají naspěch, trhly sebou a užuž spěchaly kamsi nahoru... Jeníkovi ze všeho toho bylo jaksi tklivě. Jak to bylo všechno milé, ten člověk tam na náměstí, ržající kůň, obláčky dýmu... všechno! Prosté a srdéčné! Člověk, zvíře, měsíční světlo, celý prostor! Jako vrásky jedné

dlaně, všechno to tak patřilo k sobě a pojilo se to v něco dobrého a rozmilého!

Zdola na náměstí zazněly rychlé kroky. To byl asi očekávaný pasažér, neboť vozka jaksi uspokojeně dohoupal se k poštovnímu vozu, třepal koně, sňal z něho houni, složil ji a hodil na kozlík. Kdo to asi je a kam pojedete, napadlo Jeníkovi; jede-li za nějakou milou nebo nepříjemnou záležitostí, těší-li se na někoho atd.

– Dobrýtro, pane učiteli... – slyšel hlas.

– Dobrýtro. Nejdou pozdě?

– Ale... času dost... až dost...

Dvířka u poštovního vozu bouchla. Kola zachrastěla v šterku. Poštovní vůz zahrnul u kostela do ulice a silněji zahlomozil; ozvěna odrazila se od zámeckého vrchu. Ticho se opět šířilo; jen ještě na okamžik zalehl sem drkot kol, když pošta vyjela na kopec za městem a náhle bylo úplné ticho.

Jeník zavřel oči. Zvláštní bludný úsměv vyjadřoval štěstí, stesk i touhu. Zdálo se mu, jako by to byl on sám, jenž sedí v poštovním voze. Tiché městečko, ostříbřené měsícem, zůstává za ním. Ohlíží se ještě jednou, hledá dům rodičů a kyne mu rukou, vidí zámecký park a kyne... Na jeho rtech jsou slova podivná, sladce trpké chuti. Vrátil se sem ještě někdy? Kdo ví? A v dálce pískají vlaky. Perony hemží se lidmi. Vřava nádherných ulic stoupá k večernímu nebi. Řady ekypází zastavují se před budovami, kde hrají hudby. Jdou mladí muži, hovoří o něčem velikém a krásném, co chtějí vykonat; bude to něco takového, čeho je třeba našemu národu. Nejmenuje se snad jeden z oněch mladých mužů Jan Ratkin? Ano, je mu skutečně velmi podoben. A kdo se tu ptá po Janu Ratkinovi? Krásná žena je to, v rozpacích se teď ocitá a její obličej oblila krev. Ratkin má v srdci ptáka a přistupuje ke krásné ženě: ach, zdaleka, zdaleka jsem za vámi přijel –

Vtom zavolal kdesi kohout. A za ním druhý, třetí. Ze všech koutů městečka ozývaly se v okamžiku jitrní jejich hlasy. A náhle zvláštní dlouhý záchvěv provál vzduchem; nějaký šumot zalehl sem od zá-

meckého parku, jako by se tam všechny stromy počaly pojednou chvítí. Větrník zavál.

Jeník otrásl se chladem. Zavřel okno a šel spát. V okamžiku opět usnul.

Bylo už velmi pozdě, když se probudil. Šel ve snu prudce klesající silnicí, za ním na kopci byl les, před ním dole neznámé městečko, slavnostně jaksi rozšumělé, u vchodu chvojová brána, nad střechami prapory. Dva lidé vyšli proti němu z města. Zaclonili si oči proti slunci a hleděli směrem k němu. Náhle zamávali klobouky a počali cosi volati. A tu již také Jeník poznal Zacha a Valentu. Došel až k nim; Valenta téměř třeštil radostným překvapením, chytil jej do náručí a roztančil se s ním uprostřed silnice.

– Výborné! Znamenité! Hubičku, bratře! Tak! Ať žije mládí! Vivat!

Zach stál opodál a řekl svým lenivým hlasem:

– Nečekání hosté – nejvítanější. Bud'te vítán, básníku! –

Valenta jej přerušil.

– S nadšením vítán! S-s-ovacemi, jak se říká, vítán! A k věci, in medias res, jak se opět říká: napíšete nám báseň, Ratkine! –

– Jakou báseň?

– Proslov...

– Jaký proslov?

– Slavnostní proslov!

– Ale k čemu báseň? K čemu proslov? –

Valenta spráskl ruce nad hlavou, jeho směšně vypoulené oči vyjadřovaly neobyčejný úžas.

– K čemu báseň! K čemu proslov! –

Náhle sebou trhl a ukázal za sebe k městečku.

– Neslyšíte? –

Od městečka zazněly výstřely hmoždířů a hudba ryčně zahrála, prapory vlály.

Valenta se vztyčil, nadnesl hlavu a jeho obličej přijal nadmíru slavnostní, rozzářený výraz. I Zach se počal tvářiti velmi slavnostně.

Jeník hleděl z jednoho na druhého, chtěl se něco ptáti, ale výstřely z hmoždířů a hudba nadělaly tolik hlomozu, že vlastních slov neslyšel – cítil jen, že pohybuje rty – a vtom se probudil.

První, co udělal, bylo, že se zasmál svému snu. Takový – nesmysl! Napište proslov, hehe! Básníku, chachacha! Ale náhle se skorem rozhořčil: Jaképak posměšky – s básníkem, co? Co je to za pitomý vtip? Tu se však již opět smál: co se v takovém snu jenom nesemele?!

Vrtěl okamžik hlavou, přiložil pak ukazováček k nosu a řekl jaksi významně:

– Ale – *něco* v tom je... něco v tom je...! –

Rychle se umyl, ale tu pojednou se vztyčil a stanul s mokrým obličejem, mrkaje vesele očima.

– Ano, *něco* v tom všem rozhodně vězí...! –

V tom všem – myslil tím příhody a pocity včerejšího dne, dnešní noci, svůj sen, nepocítěné dosud vědomí síly, zvláštní bezohlednou chtivost v krvi, podivnou bystrost smyslů – a takový docela jiný že je. silák takový, čert jedním slovem... Pošťuchovalo jej to například, by došel k otci a optal se ho: tak co, staroušku, napil ses včera hodně? Nebo vůbec oslovovati lidi na ulici, dávat jim směšné otázky a dívati se jim drze do očí – –

V kuchyni tloukli cosi v hmoždíři, mosaz zvonila, všechny prostory domu zdál se pronikat tento veselý zvuk. Přímo proti oknu stál na obloze sluncem prozářený oblak, podivného bujného a ztepilého tvaru, podobný vzpínajícímu se bělouši...

Jeník šel k matce. Seděla na posteli a služka ji právě česala.

– Proč tak boucháš dveřmi? optala se.

– Bouchl jsem?

Chtěl jíti k matce, políbíti ji, ale zaražen stanul, váhaje. Což skutečně jsem bouchl? myslil si. Hleděl na matku, něco cizího leželo v prostoru mezi ním a jí. Ne, jací to jsou přece jenom podivní lidé, ti jeho rodiče? Nebyl mu v tomto okamžiku celý ostatní svět bližší jich?

Celý svět! Celý svět!

Hudba, ryčná hudba byla v těch dvou slovech.

Tady v pokoji byly napolo stažené žaluzie a nebylo tu vidět vzpínajícího se bělouše. I vzduch tu byl těžký a zkažený. Několikrát hluboce vydýchl.

– Proč jenom neotevřete okna? Je tu takový vzduch... k zadušení... –

Řekl to tak hlučně, že sám nad tím halasem užasl.

I matka udiveně vzhlédla.

– Proč tak křičíš? –

Musel se odvrátit, smích jej pokoušel.

Když vyšel ven, stanul na okamžik za dveřmi a učinil grimasu, jako by se dusil smíchem.

Vrátil se opět do svého pokoje a vzal klobouk; zachtělo se mu proběhnouti se v zámeckém parku. Jeho oči padly na otcovu příhradu s knihami.

Byly to téměř vesměs německé knihy.

Skoro mechanicky sáhl po jednom svazku. Obrátil několik listů. Byly to německé verše. Heinrich Heine. Stará knížka. Snad v ní i strýc Jiří čítával.

Něco... něco... jako zapadlé stezky zámeckého parku, pokryté mnoholetým listím... taková nějaká vůně dýchla naň, jak obracel v knize listy.

Stál tu s kloboukem na hlavě a rty se zapomenutě rozusmívaly.

Pokusil se čísti. Ale s jeho němčinou to bylo velmi zlé; nerozuměl téměř ničemu. Četl však přece dále, pil jenom zvuk hudebních slov a cítil, že je to něco nevýslovně krásného.

Konečně ruce s knihou klesly, jak ruce hrou unaveného houslisty. Zavřel na delší okamžik oči.

Pak pozdvihl opět víčka, těžce a násilně, jako by mu to působilo bolest.

Čosi jako zklamání objevilo se teď na okamžik v jeho obličejí. Ale hned nato potřásl hlavou a v jeho pohybech a posunech zračila se zvláštní netrpělivost, jakási nedočkavá touha, prudká chvátavost – zadržet něco, zabránit rychle něčemu, aby to neprchlo, rychle, pro boha, rychle!

Počal opět čísti, jeho prsa se vzdouvala a hlas byl udýchaný.

Po chvílce seděl u stolu, papír před sebou, tužku v ruce.

V jeho obličejí jevil se střídavě opět onen výraz zklamání a hned nato prudké nedočkavé touhy.

Přímo proti oknu stál stříbrný oblak: neměl však již bujný a ztepilý tvar vzpínajícího se bělouše. Podobal se zástupu bílých, zpívajících dívek...

Jeník stál před domem, nitro plné tklivého pohnutí.

Napsal dnes dopoledne báseň. Skutečnou báseň, o tom byl pevně přesvědčen. V nitru mu to aspoň slzelo, když si připomínal jednotlivé verše. Aby tak měl někoho, komu by ji dal přečísti! Nějakou takovou příbuznou duši, která by dovedla pochopit! Rozechvíť se nad básní týmž citem, jeviti pohnutí! Neboť tohle byla už skutečná báseň, tím si byl jist. Jak to přišlo jednoho dne jako blesk z nebe, jak po prvé poznal ženu, jak se mu potom strašně rozevřely oči, jak trpěl, že se to stalo takhle, a – –

– – – nikdy už více, kdybych mřel hladem,
špinavý hrozen nezdvihnu z bláta.
Na ňadra milenky hlavu když kladem,
chvíle to asi musí být svatá...!

Onen pocit osvobození, když to napsal! K smíchu mu byly dnes ty pokusy, jež dříve vpisoval do svého sešitu. K smíchu!

A teď tu stál před domem, citlivý byl všecek, spojený se vším chvějícími se nitkami, blažený i nadšený; pod bradou měl takové

lechťivé místečko, které ho nutilo zvracet hlavu a potrhávat víčky; i ve tváři musil mít něco nového, zajímavý nějaký rys kolem očí nebo rtů, kterého tam včera ještě nebylo.

Bílá kočka plížila se podél zdi na pomalých tlapkách, zastavila se opodál a zdála se pozorovati Jeníka.

V mhouřivých očkách jí záhadně zahrálo, napjiala se celá, rozšklebila tlamičku a ukázala růžový jazyk. Jeníkovi bylo náhle, jako když si musí na cosi vzpomenouti a nemůže, něco... hříšně vášného to bylo – a krev se mu hnala prudčeji do spánků.

– To je slečinka, co? Kroutí se jako před ženichem, nestyda... – ozvalo se za ním.

Švec Strnad z přízemí stál za ním a podával mu umatlanou ruku.

– Pěkně vítám zase jednou domů, mladý pane... –

Zapovídal se a vyptával; ukazoval rád, že byl také ve světě.

– A u nás pořád všechno při starém... Jenom o jedno škvrně máme zase víc... a osm už je jich, mladý pane, osm... Čtyři ještě a bude tucet... A i ten tucet snad bude... –

Zachechtal se v jakémisi nahořklém humoru.

Po chvílce loudal se Jeník náměstím k zámeckému vrchu. Nějaká otázka se v něm sbírala, jako hlas, smělejší stále a zvučnější. Hlouček hochů u kostela točil řehtačkami. Otevřenými dveřmi blikala barevná světla Božího hrobu, a jak lidé vcházeli a vycházeli, ze světla v šero a z šera do světla, přebíhalo po nich střídavě světlo a stín. Jeníka to na okamžik zaujalo. Pak ale odvrátil prudce hlavu a řekl: Ne. Znělo to, jako by něco od sebe odstrčil odmítavým pohybem... Ne.

Na svahu za hřbitovem pouštěli dva chlapci papírového draka. Vítr tu silněji val a přinášel zápach hutí.

Jeník postavil se obličejem proti větru, dulo mu kolem uší, a Jeník si myslil: Hle, vítr duje. Cítím jej, slyším jej, zdá se mi, že něco povídá – ale nerozumím mu. I život je takový. Dívám se a z údivu nevyházím. Poslouchám, radost mám nebo i bolest, ale těžko říci,

proč právě radost nebo proč právě bolest – nerozumím zkrátka. Víím jen, že život duje. Něco mohutného tuším – nerozumím. Lze porozumět? Porozumím já někdy? Tu je například tenhle Strnad a jeho žena. Oba nehezcí až k ošklivosti. Ona věčně s velikým břichem, podobná velké bledé houbě a roznášející zápach ve svých nečistých sukních; jak to, že spolu ještě mohou dělati takové věci a mítí dítě?

Z jedné otázky vyrůstala druhá otázka, celá řada otázek, a Jeník se loudal k zámeckému parku. Jeho obličej přijal posléze výraz rozpačité bezradnosti. Zatukal si na čelo a pomyslně si: Můj ty milý osle Ratkine! Především nerozumíš proto, že vůbec ještě málo rozumíš. Nevědomý chlapec jsi – a dost! Víš, že se dělá to a to a přijde dítě. Ale proč právě přijde dítě? A vůbec o tom všem – pranic nevíš. Sám jsi dělal – a nevíš! Vždyť ty i, přiznej se, dokonce v tajnosti cítíš, že to ještě nebylo a nemohlo ani býti „to“. Jaká že by to byla žena, kterou jsi poznal? Netvor – ne žena! A vůbec to, jak jsi poznal – jak to bylo všechno směšné a odporné! Tak je to, milý synku, a nemysli si, že jsi už poznal. Jinaké, jinaké je to, ale jaké, dosud nevíš. Počkej, až vousy narostou... Jeník zkřivil obličej k smíchu, ale neusmál se. Zhořkl trochu a nachmuřil čelo. Pak ale stalo se cosi podivného s jeho obličejem, v očích chystalo se mu to k letu a rty se vzduly ve zvláštní výraz dychtivosti.

Ó, tohle! Tohle! Aby tak to byla žena, kterou by miloval! Mladá, jemná, bázlivá! V krásných šatech vůni, ve vlasech vůni, oblak vůně kolem ní! A – světlo proudící z mlhy krajek! Až by se její bílé ruce přestaly bránit! Až – by se přestaly – bránit...! Neboť jistě to má býti bráněno a dobýváno!

Nějaký zázrak, bílý a růžový, zjevil se jeho očím. Sníh, který krvácel bledými růžemi! A linie, působící jako hudba, dlouhé, lísavé tahy smyčcem! Smilujte se, růže! Oh, tišeji – tišeji, hudbo!

Jeník mumlal a stenal v nitru.

Nad hlavou se mu poněkud setmělo. Udiveně vzhlédl. Skutečně, ani nepozoroval, že jde již zámeckým parkem. Chlad sáhl po jeho horké hlavě. Vlhké, modré stíny choulily se mezi buky; teď opět slunce vysvitlo a mezi buky to vlálo jak zářící, modrý dým. Vítr hlomozněji protáhl holými korunami, slunce úplně vybavilo se z mraku, a staré listí vzňalo se vůkol zlatem a krví. Jeník přivřel oči a hluboce vdýchl: fialky zavoněly. Nejprve to byla jen ta vůně fialek. Ale pak – otevřel náhle Jeník široce oči, jako by byl vdýchl nějakou jinou, překvapující vůni a všecek se udivil. Nesunulo se nějaké světlé zjevení mezi buky? Já, já jsem to, kněžno – já, Jan Ratkin! Já, jehož vzdechy se tu ploužívaly za vámi, jak šelest suchého listí za vlečkou vaší sukně. Ale, já jsem už – přece jenom jiný. Bože, jakýma jinýma očima vás dnes vidím. Mé oči se nelekají, jejich pohled není pokornou modlitbou – mé oči odvažují se na vás hledět, a jak hledět! Bože můj, jaká vy jste krásná, kněžno!

Sešel z cesty, jeho nohy brodily se v nakupeném listí. Šel, zastavoval se, oči upřené v jakémsi vytržení k zemi, a opět šel. Občas vydal vítr zvláštní flétnový zvuk a Ratkin se vždycky touživě usmál. Park střídavě temněl a rozsvěcoval se. Odněkud doléhal sem stejnoměrný zvuk, duté údery do dřeva, pes štěkl a někdo zapráskal bičem. Jeník se opět zastavil. U jeho nohou ležela zdechlina vrány, nečistá hromádka černého peří; rozchlíplý zobák zdál se vyrážeti zoufalý křik. Opřel se zády o strom a dlouho hleděl na rozchlíplý zobák. Jeho obličej počal jeviti cosi jako úzkost.

Náhle znepokojeně vzhlédl; někdo musil býti na blízku. Jako by kdosi listí shraboval, takový zvuk to byl – Dva lidé objevili se opodál mezi stromy. Jeníkovi píchlo v kolenech, srdce hnalo se kamsi nahoru, dech se přerval, nějaká žilka v nitru praskla – mladá kněžna kráčela opodál a dva kroky za ní lokaj.

Mohl zcela dobře viděti výraz jejího obličje a uděsil se. Hle, nevypadá, jako by polykala slzy? Vtom její ramena se otřásla, jakoby zimou, v jejím obličjeji okamžik to zápasilo a onen výraz bolesti

zmizel; zastavila se a obrátila tvář k lokajovi; řekla potichu několik slov, její ústa se aspoň pohybovala.

Pohlédl na lokaje a opět se uděsil. Lokaj povytáhl ramena, jeho obličej vyjadřoval nudu, posměšnou lhostejnost, a drzý úsměv zkřivil jeho rty. Zakolébá se na rozkročených, svalnatých nohách v přiléhajících světlých nohavicích, jednu po druhé pozdvihl a zálibně se na ni zahleděl.

Bílý obličej kněžny zčervenal. Pravá ruka s bičíkem se pozdvihla, jako by chtěla udeřit, ale bezmocně opět sklesla. Oči se zoufale kolem zatočily a utkvěly znovu na lokajově tváři. Počala mluvit. Jeník slyšel vášnivě vyražený hlas, ale slovům nerozuměl, byla to nějaká cizí, neznámá slova. Mluvila chvíli a zůstala pak stát s pootevřenými ústy, s hlavou zvrácenou nazad... Byla o hlavu menší než lokaj, její oči hroužily se v jeho obličej.

Jeník viděl její oči a srdce se mu zastavilo.

Lokaj mlčel, jediný rys nezměnil se v jeho obličej. Vyňal pomalu krabici s cigaretami, vzal jednu a vsunul ji do úst. Pak ji opět vyňal, pokrčil rameny a zívá.

Kněžna ucouvla o krok, její obličej zrudl a ruka s bičíkem se pozdvihla. Ale tu již uchopil ji lokaj za ruku a svíraje ji, hleděl kněžně chladně a pevně do očí. Okamžik tak stáli proti sobě, oko v oku. Pak kněžna sklonila hlavu. Bičík upadl na zemi...

Lokaj se shýbl a políbil kněžnu na ústa. Objala jeho šíji prudce rozmávnutými rukama...

Jeník už ničeho neviděl. Zakryl si obličej dlaněma.

Co to bylo? Co to bylo? Tohle! Tohle!

Viděl rozchlíplý zobák, vyrážející zoufalý křik přímo proti jeho obličej.

A náhle ostrá vzpomínka z minula třeskla hlavou: stojí na pavlači, zešeřilo se už a dole na špinavém dvorku vylézají z dlažby krysy...

Je po poledni o Bílou sobotu.

Lékárníkův hoch, Ludvík Vika, studující reálky v R., stojí za humny, oko ostře upjaté k blízkému stohu; je to oko číhajícího lovce; pravá ruka svírá cosi, nepochybně kámen.

Ludvík Vika studoval dříve gymnázium, ale ne a ne přijít mu na chuť. Ted' studuje reálku, ale i s tou je na štíru. Opakuje kvartu, propadne však jistě letos opět a to jej naprosto nermoutí, neboť ted' snad konečně vyhoví jeho touze. Už od chlapectví stůně Ludvík jedinou touhou. Chce býti myslivcem. Nenapadne mu vůbec, že by mohl býti něčím jiným. Je to horká nebezpečná krev, vře, každou chvíli by mezi lidmi překypěla, neboť lidé jsou prostě nepochopitelní, vyhovět je jim těžko a čert je vezmi! Zato v lesích je dobře, jdeš, hvízdáš si nebo i mlčíš, a není tu nikdo, kdo by ti koukal pořád na prsty. Ale hlavně, pušku máš na rameni, a chytne-li tě radost, třeba jen tak do vzduchu si vystřelíš. Ovšem ne vždycky do vzduchu; udělá to před tebou frrrrr a ty už máš pušku u líce... Jako malý chlapec upadl Ludvík tváří na rozžhavená kamna; zůstala mu strašná spálenina, která vždycky, byl-li jen trochu vzrušen, zalévala se krví, zvyšujíc tak prudký, dravý výraz obličejů. Jeník měl Viku rád, ale stýkali se jen náhodně – –

Ludvík stojí opodál stohu, jizva na levé tváři zalila se krví, oko blýská.

Ke stohu sletují se vrabci. Větrí asi nebezpečí a jsou velmi plaší. Blýskající oko a podezřelá poloha ruky je znepokojují. Zdá se, že na sebe výstražně pokřikují. I trochu posměchu podobá se jejich křik.

Ludvík stává se netrpělivým. Cítí nedostatečnost své zbraně. Skřípá dokonce i zuby...

Jiný hoch loudá se sem humny. Nemá žádného určitého cíle, to je zřejmé. Jde tudy, ale mohl by jít také jinudy.

Je to Jan Ratkin.

Zpozoroval ted' Viku, pochopil situaci a roztržitě se usmál. Jeho roztržitý úsměv zdál se skandovati:

– Aj, vidím bohatýra k ráne pripraveneho s okem bojovne sršícím...! –

A ďale zdál se říkati roztržitý úsměv:

– Vypadám jako úsměv, ale nejsem úsměv. Ostatně – vše je jedno, vše lhostejno...

Tu již jej také zpozoroval Vika. Zahodil kámen, vložil dva prsty do úst a ostře zahvízdl.

Snad to mělo býti na pozdrav, ale Jeník si prikryl uši dlaněmi. Vika hvízdl ještě jednou. Ticho městečka a polí roztrhlo se v půli.

– Burdu takhle na tebe... – povídá Jeník. Burda je obecní policajt, vědomý svého důležitého povolání a brundibár, až Bůh brání.

Vika se opovržlivě ušklíbl.

– Kamenem do nosu by dostal... –

– A víš co, nech si svého Burdu... a pojd' do hospody... – dodal.

Do hospody! Hle, podívejte se na toho Viku! Řekne to, ani se nezačervená!

Jeník udiveně vzhlédl. Je v rozpacích a má zlost. Neboť, předně: peněz není. A proč medle není peněz? Táty se optejte, proč si kapsu zašil! Není to dnes po prvé, že se ocitá Jeník v takovýchhle rozpacích. I teď stydí se říci, že nemá peněz.

– A proč bys nešel? Nemáš snad peněz? – ptá se Vika.

– Nemám... –

– To je jedno, já mám... oba se napijem... –

Jeník mlčí. Hledí stranou a hrozně se mračí. Pak náhle se rozhodne:

– Nu, pojd' tedy, zaplatíš...! –

Ale cestou stále se ještě mračí. Na úzké stezce mezi stodolami a plůtky je vlhko a chladno. Vyplašené slepice s křikem prchají.

– K Samsonovi? – ptá se Vika.

– Třeba k Samsonovi...

Když vycházejí na náměstí, potkají Majera s neznámou slečinkou. Slečinka je štíhlá k přeštípnutí, sukni sebrala do štípičky, ostatně

nezdá se být už zrovna mladá a má v obličejí pohrdavý výraz. Ratkin zdraví, Vika drbl pouze do klobouku. Husa, zavrčel, když přešli.

– Kdo je to? ptá se Ratkin. –

Vika se čertí.

– Kdo je to! Vidíš přece! Dáma! Rukulíbám měli jsme říci! Maje-rova sestřenice je to, nebo takového něco...

Ratkin kývl hlavou; vzpomněl si, byla tu už jednou o prázdninách.

Vika se zastavil a hledí okamžik za vzdalující se slečnou.

– Jen se podívej, jak se kroutí! Dáma! Aby každý poznal, že je z Prahy! Takhle se u nás nosí sukně, koukejte chrapouni, Mírováci! A Mírovákům lezou oči z důlků... Kantorka taková... –

Vika si odplivl, oči mu zlostně krouží.

– Pojd', zapijeme vztek! Já... já bych tyhle drndy všechny do jednoho rybníka zahnal... a pískejte si, ječte, frkejte – byla by to pěkná podívaná! Slečinko, dejte pozor, ucouráte si sukni. Slečinko, ouvé, střevíček vám uplave! –

A Vika se směje svému nápadu jako čert.

Ratkin se zachmuřeně usmál.

– Bylo by ale lépe pověsit jim dřívě kámen na krk... – povídá.

– Aby už nevylezly?

Ratkin pouze přikývl a opět se chmurně usmál.

– Neřest taková... – dotvrdil Vika a zakolébal se silácky v bocích.

Samsonova hospoda je až dole na předměstí. Dřívě patřil bratřím Samsonům největší hostinec mírovský v radničním domě, ale zchátrali. Jeden z bratrů podřezal si v záchvatu šílenství krk, druhý teď upíjel se dole na předměstí k nějakému podobnému konci. Pil, jed jedem uléval. Dokud bylo možno s pány v taroky si zahrát, tu na člověku ještě něco záleželo. Za jedním stolem sedí, rovný s rovnými, něco tu pro zasmání lze říci a páni se smějí. A Karel Samson vždycky ví něco pro zasmání, a je-li třeba, i ve vážný hovor s pány se pustí. A páni naprosto nejsou uraženi, pozorně ho vyslechnou,

za vzdělaného člověka ho mají a jako rovný s rovným s ním jednají. A jak už se pije, hodně se pije, srdečnost člověka zchvátí a tykat se začne. Karel Samson s mnohými pány si tykal! A – pryč je to! Ale rudozlatá řeka piva teče dosud! Kalnější, potměšilejší pod tímhle učeným stropem – ale nutno se jí svěřit! I sem ostatně chodí lidé; páni to ovšem už nejsou. Zdají se míti mnoho trampot, a pijí-li, nepotěší se, jen do stolu tlukou. Jako berani zdají se tihle mužští do všeho vrážeti hlavou; jejich ženy doma, to jsou coury, na jméno jim nelze přijít a děti jim dřou kůži z těla. Karel Samson – tomuhle všemu rozumí, Karel Samson ví, co to jsou trampoty. Má teď vůbec o životě takové své mínění. Jednou možná promluví. Pak tu nastane v hospodě ticho a všichni naň budou hledět s rozkřáplou hubou a oči jim polezou z důlků. Ano, jednou možná promluví. Za sebe a za svého bratra Jana. Karel Samson měl totiž svého bratra velice rád. To není nic podivného. Ale podivnější je, že z proříznutého hrdla stále ještě crčí krev. To vidí ovšem jenom – Karel Samson. Pije někdy – a pivo má náhle takovou podivnou chuť. Zdvihne sklenici proti světlu, všechno se mu počíná v obličejí viklati. Lehké odpočívnutí dej zemřelému, pane, mumlá a pokyvuje hlavou... Nedobré je to s Karlem Samsonem – – –

Hospoda je úplně prázdná. Teprve po chvílce objevila se hostinská a postavila před hochy po sklenici piva. Každý její rys a pohyb zdá se bédovati hroznou únavou.

– Á... mladý pán z lékárny... – Pěkně vítám na svátky... – povídá s mdlým úsměvem.

Pomžikla po Ratkinovi; tohohle neznám, říká její pohled; ale zároveň říká: není také třeba, abych ho znala, ostatně nezdržujte mne, jsem unavena, do řeči chuti nemám.

Vika všiml si jejího pohledu.

– To je soudců, Ratkinů... – povídá.

Ocitla se v rozpacích a zamnula ruce do zástěry.

– A koukejme... pěkně vítám... –

– Starej není doma? – ptá se opět Vika.

– I je... Leh' si na chvíli... To vědí... – Oči se jí najednou rozzalovaly, kývá bludně hlavou, polyká slzy a jde.

Vika se zamračil a napil se hltavým douškem do půl sklenice.

– Taky nebude dlouho chodit... –

Mávl rukou.

– A co studie? Jde ti to? No jo, co pak ty! Ale se mnou to je pořád ta stará píseň! Puknu zase – ve vší slávě! –

Pohlédl s jakýmsi vítězným výrazem na Ratkina a vypil do dna. Vstal a šel si sám pro nové pivo.

Vrátil se s doutníkem v ústech.

– Tu máš... kuř taky... –

Ratkin zavrtěl hlavou.

– Ted' ne, až potom snad... –

– A pij, člověče... –

Ratkin by pil, ale nechutná mu. Skoro s podivem pozoruje Viku.

– No, co tak na mne koukáš? Že puknu – a takhle o tom mluvím? Člověk zvykne i šibenici, říká se. Umím v tom už chodit, ani se nezačervenám. No nevěř, začervenám se. Dost je mi hanba, což o to! Jsem ve třídě nejstarší. A nejhoupější. Myslíš, že ne? Jsem. Víím to. Tluču se někdy do hlavy. Koukej, říkám, k čemu tě nosím na ramenou, měchuřino, vykul oči, odtud až semhle, tuhle nepatrnou stránečku, přečteme si to jednou, dvakrát, bude-li třeba, desetkrát – to by bylo pěkné, aby v tobě něco nezůstalo! Koukej například, říkám jí, Louda, Zinke, Stibral, Hořina – to jsou moji spolužáci, primusové – jací to jsou chlapíci, jak to v jejich hlavách jde jako na drátčích! A vezmu si ti hlavu takhle do dlaní, oči vykulím do knihy a začnu. První řádek nesouvisí dobře s druhým, druhý s třetím, někde jsem musil nějaké slovo přeskočit – začnu znova. Ale jen začnu, u některé písmenky se zastavím, taková podivná mi připadá, bachratá, bříško má – a myslím si, jak jen si mohli lidé vymyslet písmenky, které mají bříško. A tu už opět skočí mé oči na jinou písmenku, která na mne

vyplazuje jazyk, jiné prší do nosu, třetí opět sedí na boběčku a tlačí, tlačí – najednou ti mám v knize boží dopuštění! No nic – dám se do toho znova. Ted' už doopravdy. Slyšíš, palice, ted' už doopravdy. Celých dvacet řádek přečtu – a najednou vyskočím. Chytím se za hlavu. Stalo se něco? Ne, nic se nestalo. Jenom hlava jako když se mi chce rozskočit. A bědoval bych, že by se skála musela obměkčit. Proč se jen tak musím trápit s tím učením? Ne, mamó je to, marno, nic se svou hlavou nesvedu. Po pokoji chodím, zastavím se u okna – a vyplivnu. Střechy, okna, vozy, kouř – což pak lze tady žít? Lidi tu smrdí pod nos jeden druhému. Chodí za bránu na procházku, za branou je silnice, na silnici prach, tráva je šedá prachem, stromy jsou šedé prachem – a dost! Víš, takhle... lesy, ohoho, lesy, lesy! (Vika vtáhl labužně vzduch, oči zaplanuly.) Když takhle na pasece slunce jen jen slévá! Stojíš a zdá se ti, že máš v ústech a ve všech žilách tmavě červenou hustou šťávu z malin! Nebo sprchne, houby cítíš, tu a tam větvička tě pokropí, jako by s tebou žertovala! Buky jdeš, tmavou bučinou, víš, je to jako zelený sklep... no, rozumíš mi snad? Chlad a ticho, že se promluvit bojíš a tu už zase mezi modříný a smrčí přejdeš, světla je tu a bzukotu, jako u muziky – no, kolikrát si myslím, je to tak krásné, báseň bych o tom napsal, kdybych dovedl... Ale kde já bych takového něco dovedl? To jen tak v hlavě se mi to plete... a vždyť snad ani pravopisně psát neumím. A vůbec – báseň! Tableta palice, aby si vymyslila! Jako bych nevěděl, že je hloupá, až stydno mluvit! Vidíš, sám se za mne červenáš, když o tom mluvím. No, počkej, přestanu už s těmi hloupostmi... (Vika zamkl na okamžik, napil se zhluboka a zůstal sedět s přivřenýma očima, v jichž úzkých prouzcích chvěje se to blaženým úsměvem.) A co tomuhle bys řek'? Taková malá hájovna. Kolem lesy pod sněhem. Mráz jenom štípe. Ale z komínu hájovny vystupuje dým. V hájovně topí, teploučko je tam u kamen. Je to takový milý obrázek. Na sto kroků v lese cítíš dým z hájovny. A je ti milo. Jdeš – a mezi stromy milý obrázek náhle se objeví. Psi radostně štěkají a skáčou na tebe.

Někdo z okna vyhlédne, ale ty děláš, jako když nevidíš a jen se tak do vousů usmíváš. Pak vstoupíš, v chodbě si setřepáváš sníh, ram-pouchy s vousů oklepneš, pára z tebe jde – a tu dveře u světnice se otevrou, mladá, hezká žena stojí mezi dveřmi a usmívá se a za ní vidíš vysoko šlehající oheň v krbu – a ona ti pušku s ramena sejme, svlékat ti pomůže, směje se a povídá – nu, co tomuhle říkáš? –

Vika pozoruje Ratkina s vítězným úsměvem. Ale pak vítězný úsměv znenáhla vyprchává, ret tiskne se tvrdě ke rtu, i v očích zle to zadoutnalo.

– Zbláznil bych se, když na to myslím... že bych mohl takhle... víš, pořád v lesích...

Nedopověděl. Jako by náhle slov neměl. Učinil pouze rozmávlý pohyb rukou. Ratkin vidí tento rozmávlý pohyb, ne, slyší ho spíše, množství krásných slov zdá se z něho řinouti, plných divoké touhy a Ratkin jim naslouchá s oslepenýma očima a bludným úsměvem.

Vzpamatuje se opět a vidí před sebou Viku. Je udiven. Byl to snad Vika, který tak krásně hovořil? Hle, ještě teď se mu chvějí rty! A kdo by to byl v něm hledal? Čertův chlap je ten Vika! Je do něho zamilován a nejraději by mu to hned řekl: čertův chlap jsi, Viko, a já tě mám rád...! Napil se s chutí, i pivo teď už je dobré, a pozoruje ze strany Viku. Hle, a báseň by chtěl napsati, kdyby dovedl! Aby tak věděl – že on dovede! Milý Viko, tady v kapse mám notes, a do toho notesu jsem si něco vepsal. Co? Naprosto nic zvláštního. A rád bys to věděl, co? Není to vlastně nic zvláštního, nedalo mi to ani mnoho práce, je to vůbec něco takového, co já lehko dovedu. A chceš-li to už vědět, je to báseň. Napsal jsem ji ostatně jen tak mimochodem. A možno, že ji roztrhám. Neboť dovedu rozhodně napsati ještě lepší – –

Vika opět již hovoří, je to asi něco veselého, neboť se směje, ale Ratkin ho neposlouchá. Myslí teď pouze na jednu věc. Sáhl několi-krát rukou po kapse, v níž má notes, ale vždycky opět utrl. Náhle se rozhodl, notes objevil se v jeho ruce; rozpačitý, zmatený úsměv

ustrnul mu na rtech a oči oslepené mžikají. Vika je konečně upozorněn zvláštním jeho chováním.

– Co to máš? – ptá se.

Ratkinovi ochraptěl poněkud hlas:

– Přečti si to, chceš-li... Nic to ale není... –

Nejraději by schoval v tom okamžiku notes opět do kapsy.

– Počkej, dopijeme dřív... Dopij taky... Přinesu nové... –

Vrátil se s pivem.

– No tak ukaž, co to máš... Tohleto? A – básnička? –

Pak čte. Ratkin číhá po každém hnutí jeho obličeje. Je pln štěstí a pýchy – ale i nedůvěry jakési a trapného očekávání. Je to jeho báseň, kterou Vika čte! Hle, čte ji s úsilnou pozorností! Nezavrtěl nyní maličko hlavou? Zdá se, že některé verše čte dvakrát, jeho obličej počíná jeviti rozpaky. Ted' už jistě dočetl, ale dosud nevzhlédl.

– No, pěkný je to... – povídá a stále ještě hledí do notesu.

Teprve za okamžik pomžikne očima přes okraj notesu k Ratkinovi a setká se s číhajícím jeho pohledem. Podrbe se ve vlasech a zamrká víčky.

– Jenom mi to tak trochu... trochu nejde dohromady... Počkej, ještě jednou to znova – – –

V Ratkinovi roste pocit pýchy. Hle, zdá se skutečně, že jeho báseň stojí za přečtení. Hledí na Viku, rozpaky už zmizely, jeho úsměv vyjadřuje sebevědomí.

Konečně mu vrací notes.

– Ty, divoký to ale je... hodně divoký... – povídá.

– Divoký? –

Ratkin se usmál s nucenou přetvářkou a mávl rukou.

– Pravda, pro školní čítanky se to nehodí... – řekl.

Vika vyprskl, ale jaksi nezúčastněně; něco ještě asi nechápe a vraští čelo.

– Ale... že jsi zrovna tohle... – vyhrkl konečně.

Ratkin se opět sebevědomě usmál.

– A proč ne zrovna tohle? –

Vika jako by se počínal zlobiti.

– Děláš, jako bys nerozuměl... Vymyslíš sis to... nebo stalo se ti něco takového...? –

– Stalo... –

– Jistě?

Ratkin přikývl. Cítil cosi, jako pýchu, ale v témž okamžiku pohlédl do velikých udivených očí Vlkových a k pýše přimísilo se něco jiného, stud, nebo podobného něco.

– Co je na tom divného? Každému se to musí jednou přihodit... – řekl v rozpacích poněkud, s vynucenou převahou.

Vika se náhle rozesmál. Oči mu blýskaly.

– Každému, máš pravdu... Ale já nejspíše některou dříve zaškrátím... No, pijme! –

Napil se.

– Počkej, půjč mi ještě jednou tu báseň... Prohlížel ji, mrkaje vesele očima.

– Chlapík, jářku, chlapík! Každý verš je... nevím, jak bych to řekl... a rým pěkně na konci... No, je to jako skutečná vytištěná báseň! Za nic bych něco takového nesvedl! Taky mi někdy takové krásné věci přijdou do hlavy, sám nevím, jak se mi v té palici mohou vylíhnout... ne takovéhle, jiné zase... ale napsat to... dokonce verše, rýmy... za živý svět bych to nedovedl... Víš, v lese se mi to obyčejně přihází... myslím na krásnou lesní vílu, která by se zamilovala do mladého myslivce, tím myslivcem bych byl já... a já bych také miloval krásnou vílu... a nikdo by o tom nevěděl, žádné lidské oko by ji nespatriilo... jenom les by znal naše tajemství... a... a...

Vika se náhle zarazil a zčervenal všecek rozpaky. Mlčel okamžik, pomžikávaje po Jeníkovi.

– Ne, nedovedl bych za nic něco takového napsati... – zamumlal konečně, uhýbaje očima.

Jeník sice musí mysliti na krásnou vílu, toužná měkkost převála po jeho obličejí, ale přes to dovede říci jaksi superiorně:

– Hm, není to nic tak hrozně těžkého... samo od sebe to přijde... –

– Počkej, snad i o tvé krásné víle napíšu báseň... – dodal za okamžik.

Vika strhl k němu své leknutím zvětšené oči, ústa se mu třásla.

– A co ty... proč ty?... o ní... a co tobě po ní? Ne, to nenapíšeš...! –

– Snad napíšu. Budu-li chtít, napíšu...

Jeník sám nechápe, proč se té myšlenky tak zachytil.

Vika zrudl, oči a rty přijaly výraz úpěnlivosti.

– Ty, Ratkine – nenapíšeš... –

– Napíšu... –

Oba hoši sedí dlouhou chvíli mlčky. Obličejí jsou červené, oči uhýbají. Občas pohyb úst, jako by chtěla promluvit; ale nemohou, zdá se. Ruce jezdí po ubruse, někdy jsou ruce obou tak blízko, že se mohou dotknout; ale tu opět rychle couvají. Jeník má na rtech zvláštní strnulý úsměv. Hlava je horká, celé tělo je horké, ale je to docela příjemné. Krásná víla, krásná víla – říká si – a neurčitá tesknost jej zalévá, bolestná i sladká. Nepozorovatelně na Viku pohlédne, je mu tak milý, na ústa by jej políbit mohl, ale cítí, že nejen nepolíbí, ale kdyby se ho Vika optal, napíše-li báseň, znova a znova by říkal: napíšu! napíšu! V týž okamžik i Vika vzhledne, Ratkin odvrátí rychle oči, uchopí sklenici a vypije do dna. Vika se zamračí a dopije také. Pak jaksi posměšně pohlédne na Ratkina, jako by chtěl říci: Nu tak, zaplať si, když jsi se napil! Ratkin se začervená.

Ale tu vstoupí Karel Samson. A jak tu tak stojí mezi dveřmi, možno mysliti na zpustlý, větrný mlýn. Rameny sice ještě občas pohne bludný vítr, ale – neklam se, poutníče! My už nejsme, a je-li v nás ještě cosi živého, jsou to za noci netopýři! Veliký je Karel Samson, sehnouti se skorem musí, aby mohl projít dveřmi, i plece má takové medvědí a mohutné ruce, ale zdá se, jako by nejbližšího okamžiku něco musilo v tom velikém těle splasknouti a celé to silné tělo zvad-

nouti v něco neobyčejně ubohého nebo rozbřednouti, vytéci rukávy a nohavicemi. Jeho oči ulpívají a ústa pod knírem s dlouhými, chabě svislými konečky mají podivně smutný výraz; i v tom chabě svislém kníru je něco podivného, něco, připomínajícího pomalé břednutí a z jeho konečků zdá se zvolna po krůpějích kapat.

Páni, a při prázdných sklenicích! Opřel se rukama těžce o stůl, jeho hlas je poněkud šeplavý. Však jsme se už divili, že se mladý pán z lékárny ani neukáže! A kabátek se zeleným límcem ještě neušili? Však ušijí, ušijí, na všechno přijde čas. I mně ušijí. Jiný kabátek zase... Znamenitého krejčího má pámbu, hehe. Ale ten stříhá raději než šije.

Stůl zapraskal pod jeho velkýma a jakoby ozáblýma rukama; zima z nich čišela. Zasmál se několika dušnými zvuky a zahleděl se na Jeníka.

– Ale... tohohle pána neznám, řekl. Soudních? Hled'me, to bych nebyl... věru... Pana soudního Ratkina tedy – – –! Hleděl na Jeníka, jako by byl něčím překvapen. Ne, podivno, jaká to je podoba! Páni se asi už nepamatují na mladého Razíma, což, optal se. Je to snad na třetí rok už, co zemřel. Nevím ani teď, čím byl v Praze, snad vůbec ničím, leccos se o tom povídalo. Do novin, myslím, že taky psal. A nějak podivně v Praze skončil. Leccos se o tom povídalo. Ale když byl mladší, to byl takový vám klučina milý. Karel Samson nespouštěl očí z Jeníka. Podivno, taková podoba! taková podoba! mumlá. A tatínka znám, dobře znám, odbočil náhle, násilně jaksi. Míval štěstí v tarokách tatínek... A takového má syna! Já ani v tarokách neměl štěstí. A syna taky nemám...

Vzal sklenici ze stolu.

– Ještě pivo, což? –

Samsonová objevila se ve dveřích.

– Dej mi klíč od sklepa, povídá.

Samson nejistě k ní vzhlédl.

– Nemám. Neviděl jsem ho... –

– Máš... Netrap mne... –

– Ty netrap! A jdi... máš blechy...! Co koukáš? Nemáš snad blechy? Všechny ženský mají blechy... –

Mlčela. Vtála se do jeho obličeje pevně svýma hořekujícíma očima.

A on náhle zkrotl jako při poklesku přistižené dítě. Sáhł do kapsy a podal jí klíč.

Kolem oken přesunula se řada postav, v průjezdě to zahučelo, a hned nato vehrnul se do místnosti hlouček lhoteckých hasičů. Přišli na „vzkříšení“ a to už bylo tak starým zvykem, zastavit se tady v předměstské hospodě, dát se trochu slyšet a mít se trochu dobře. Zamoklé dýmčičky zůstaly doma v kapsách zaklíněných kabátů; dnes se furiantsky odkusovaly špičky s doutníků a při tom se mohlo statečně odplivovat do všech koutů. A pak seděti tu v uniformě – třeba jen v takovéhle uniformě! – bylo přece jenom něco jiného, než – – – Nu ano, vojanská uniforma to už není, ale trochu té bujnosti z vojanských dob v nás přece zůstalo. A nejsou Lhotečtí věru tak daleko za Mírovskými, a přišli-li Lhotečtí do Mírova, vždycy je dosavad bylo slyšet...

V okamžiku bylo šumno. Sklenice bily o tácky, chlapi mluvili všichni najednou a plácali si na stehna. V rozevřených ústech cenily se silné čelisti, jako by chtěly sklo drtit, a zapáchlo tu brzy po zatuchlých, zpocených tělech.

Ratkin s Vikou stále ještě mlčeli. Tahle změna scenérie přišla oběma docela vhod; v nastalém hluku ztratilo jejich mlčení svou tíživost. Vikův obličej měl dosud onen napjatý výraz, stopy úsilně pracující myšlenky. Ratkin zvracel hlavu nazad, usmíval se roztržitě a učinil občas bujný pohyb pravou rukou, jako by chtěl vzít někoho kolem krku. Jeho rty a tváře dychtivě zčervenaly a oči světélkovaly; pil už trochu více Ratkin. Už ani nevěděl, co si vlastně udělali s Vikou; ano, stalo se něco, něco neurčitého to bylo, hrdlo jim to zadržlo a promluvit teď nelze, smířit se nelze a ustoupit nelze! A mladá

kněžna není daleko, parkem chodí mladá kněžna, v okamžiku tam doběhneš, až k zemi se pokloníš a řekneš: Gratuluji vám, kněžno – k lokaji. A kdyby bičík zdvihla, za ruku ji uchopíš, bičík by z ruky vypadl a – – já nejsem lokaj, kněžno, já básně píšu, nejkrásnější básně na vás napíšu...! A není to vlastně kněžna, víla je to, lesní víla – – ano, božičku můj, co jiného? Zcela jistě je to lesní víla – – –! Rozevřel dychtivě oči, jako by byl přišel na něco překvapujícího.

Ale tu jej zatahal Vika za rukáv. Jeho obličej byl blízko, jizva na tváři se ohnivě vzňala.

– Ty, Ratkine... ne, nemůžeš tu báseň napsat. Co je ti po víle, a co ty o ní víš? Nic o ní nevíš. Protože nemáš tak lesy rád. Lesy, ty jsou její. A já mám lesy rád. A ona třeba vůbec ani není lesní víla. Ne, jistě není. Kde by se vzala lesní víla, vid'? Ale to já jsem si tak vymyslel, a proto je mi tak, jako by byla. A budu chodívat lesem a stále si budu myslet, že ji přece jednou potkám. Ale to nesmí nikdo vědět. A já jsem to neměl nikomu říkat. Nikdo to nesmí vědět. Ale kdybys napsal báseň, už by to bylo jinak. Nevím proč, ale bylo by to už jinak. Snad já... víš... kdybych báseň napsal... ale, aby ji nikdo nečetl... někde v lese hluboko bych ji zahrabal... –

– Napiš! –

Ratkin má plné hrdlo slz, ale posměšek a vzdor nezmizel z jeho obličej. I hlas jeho je posměšný.

Jizva na Vikově tváři vzňala se ještě ohnivěji. Ratkinovi je, jako by hleděl do plamene. I v jeho nitru chytlo něco plamenem.

– A co, není-li to vůbec víla... je-li to mladá kněžna? optal se za okamžik.

Vika nechápavě vzhlédl. Jeho oči jako by se polekaly.

Ratkin zavrtěl hlavou a pak ji nízko sklonil.

– Ne, není to kněžna... kněžny milují lokaje... řekl, a okamžik jako když něco polyká.

– Co to máš... s kněžnou? Jaká kněžna?

– Nic nemám s kněžnou, lokaj s ní má... – Jeník nepříjemně zkrivil obličej jako do smíchu a dodal:

– A báseň o víle ještě dnes napíšu... –
Vika zaskřípal pouze zuby. Mlčel.

U vedlejších stolů rozříhal se a rozchaptěl smích. Lhotští dobírali si Karla Samsona; ale Samson hleděl přivřenýma očima z jednoho na druhého, se zvláštní posměšnou shovívavostí; krotký úsměv zdál se prouditi po svislých knírech. Jeníkovi připomněl v tom okamžiku Guliviera na jednom obrázku, ihned však opět ztratil souvislost a pouze to jméno podivného zvuku zůstalo mu tkvíti v hlavě a na jazyku. Gulivier, Gulivier! Zvláštní pohnutí se ho zmocnilo a byl by nejraději křičel to jméno nahlas. Pocítil, že se mu hlava trochu zatočila a nějaká změna se v tom okamžiku se vším kolem přihodila, docela nepatrná, nevěděl ani, v čem vlastně spočívala, ale něco směšného to bylo, i na něm muselo být teď něco směšného, někde v jeho obličejí – ale co? co?

– Dopij a půjdeme. Musím s tebou venku ještě mluvit... – Vikův hlas byl takový horký. A jizva na tváři mu hořela. A oči mu hořely.

Jeník nechápavě vzhlédl.

– Gu-vi-li – Guvi-li-er... ne, Guli-vier! – řekl s přihloupkým úsměvem.

Ale Vikův pohled uvedl jej v rozpaky. Proč se vlastně Vika tak podivně tváří? A čemu se směje – Gulivier...? nebo jak se jmenuje ten chlap? Samson Gulivier, hoho!

Samson stál u jejich stolu, řekl cosi, pohlédl na Jeníka a usmál se. Vika zaplatil a šli.

Před hospodou se Jeník zastavil. Hlava se mu opět zatočila, očima zamrkal a uchopil Viku za loket.

– Ty, mně se zdá... že se... motám... – Zvrátil hlavu nazad a rozesmál se na celé kolo. Ale tu pohlédl na Viku a ihned přestal. Vika se hrozně mračil, Jeník odtáhl ruku.

– No, co tak koukáš? optal se nejspíše.

- Máme spolu ještě něco domluvit... Pojd'! - Vika trochu chraptěl.
- Kam?
- Ven za město.

Ale Jeník jako by už neposlouchal. Přikývl sice, ale neslyšel.

Jeho oči chtivě, závratně zatočily se kolem. Lačně chvěly se jeho chřípí a rty...

Přicházel jarní večer, nízká, zamračená obloha tiskla se k zemi, jako rty ke rtům. Něco vonělo, jak čerstvě nařezané mladé proutky. A tklivý tón svatvečera ke všemu se přimísil, poslední chvat a šumot před návštěvou kohosi dobrého a pokojného.

Před domky a na dvorech se kropilo a metlo; i ten pokropený prach voněl. Čeleď šplíchala se u studen, ženské přebíhaly dvorem, zpola již svátečně ustrojené, s upravenými už, vlhce se lesknoucími vlasy a hospodáři loudali se náměstím ke kostelu, významně tvářily se jejich hladké, čerstvě vyholené obličejce, ba i boty vrzaly významně. Stojánky se svíčkami a obrazy svatých v oknech dýchaly mírem, mír a tichá blaženost zdály se snášeti na vše; na lidi i na zvířata ve chlécích. Sloupečky dýmu nad střechami byly důvěrnější než jindy a nebylo možno jinak, všechny cesty k městečku byly jistě posypány zelenými ratolestmi.

- Nu tak, půjdeš, nebo ne? řekl jaksi výhrůžně Vika.
- Hned, počkej...

Došli zatím na náměstí. Lid v zástupech stál kolem kostela. Hudba zahrála, vysloužilci dali se od radnice na pochod. Pak starosta Kokeš vyšel před radnici; hlava mu seděla na ramenou s neobyčejnou důstojností jak na oltáři. Počal si navlékati levou rukavici, držel ruku daleko od těla a konal to tak, jako by to byl signál, že už to může jít. Zdálo se, že v tomto okamžiku je na celém náměstí pouze tato ruka, lezoucí do bílé rukavice. Několik úředníků v uniformách vyšlo z radnice, starosta zdravil, úředníci salutovali; i to vypadalo velmi důstojně. Ratkinův otec byl také mezi úředníky. Ratkin se ušklíbl. Pojd', zmizíme, řekl.

Úzkou uličkou mezi staveními, svalenými plůtky a stodolami vyšli opět na humna.

Dali se po mezi směrem k pastviskům. Oba mlčeli. Vika s pevně, tvrdě semknutými čelistmi, Ratkin s neustávajícím úsměvným chvěním kolem úst.

– K Hlavatici? – optal se konečně Vika.

– Třeba k Hlavatici... –

Hlavatice byla skála v pastvinách.

A opět mlčeli.

Po chvílce Vika stanul a vyňal z kapsy nůž. Pěkný, důkladný zabiják.

– Máš taky nůž? optal se.

Ratkin zdál se myslet na něco dalekého. Jen tak napolo slyšel.

– Nůž? Mám... –

– Ukaž... –

Ratkin sáhl do kapsy a podal Vikovi svůj nůž. Maličký perořízek.

– Hm, kudlička... Tu máš, vezmi si můj... –

A Vika vsunul svůj nůž Ratkinovi do ruky, hledě úporně kamsi stranou.

– A tady to máš! Vyzývám tě na souboj... vyrazil náhle a jeho obličej kolem červené jizvy hrozně zbledl.

Ratkin pohlédl na Viku, na nůž a ani se skorem nepodivil, proč právě souboj – to už byl dnes takový podivný den, nepochopitelné věci dály se v něm i okolo něho, směšnosti už nebylo ani hrůzy, jen vytržení jakési neznámé, – ani pravého ponětí nebylo, jen představa jakási barevná a romantická vyhoupla se z nitra, plného nadšení i zoufalství. A Ratkin opět pohlédl na Viku. Bodne mne, jistě mne bodne, napadlo mu náhle. Ale nepocítil při tom žádné hrůzy. Na prsou bylo dokonce takové chvějící se místečko, které zdálo se očekávat. Bude to taková malá blažená rána, a on bude najednou tak sláb, mdlý a bude se usmívati. A tu se Vika zhrozí toho, co udělal.

Počne lomiti rukama. Ale on mu řekne: Jdi a neboj se. Nepovím nikomu, neprozradím. A moje rána je malá. A nebolí. Děkuji ti za ni. A pak lidé jej tu naleznou a budou se vyptávati. Nepoví. Bude se pouze usmívati. Nemůže ostatně nic bližšího vysvětliti, milí lidé. Sám tomu dobře nerozumí, sám dobře nechápe, jak se to všechno přihodilo. Jen to je jisté, z nešťastné lásky se to stalo. Z malé rány na prsou krvácí a láska to zavinila.

Ratkin pohlédl na Viku. Stál tu, odvrácen a hleděl k lesům. Co tam hledaly jeho oči? S kým tam hovořily? Ach, ona bílá skvrna na kraji lesa, nebyla to jeho lesní víla?

Lesní víla! Lesní víla! Jsou šťastní chlapci, lesní víla vychází jim z lesa vstříc, by se na ně z dálky usmívala. Je to čistá láska, ukrytá hluboko v srdci a nic ji dosud neposkvrnilo. A kde že je jeho víla? Leží v náruči kašlavého herce? Líbá se s lokajem? Nebo – – nebo – – a Ratkin ucouvl, jako by se nečisté zvíře oň otřelo. A tu pojednou větřík od lesa zavál, lesem zavonělo a dívčí smích tryskl blízko, blizoučko; kukačka zakukala jednou jen, jedinkrát a děvčátko se náhle přestalo smáti, vidíš, už za rok umřu, povídá smutně. Ne, neumřeš, nesmíš umřít, vykřiklo to v Jeníkovi a jako by si nemohl honem vzpomenouti, jak se děvčátko jmenuje. Ale – jak jen si mohl nevzpomenouti! Lidko, Liduško, kvítečku, ptáčku!

Slzy se mu počaly hrnouti po tváři. Nůž mu vypadl z ruky. A náhle rozmávl ruce, bědující výkřik vyrazil a počal běžeti. Běžel hodný kus cesty, vodopády zdály se řítit po jeho bocích a do skal nad vodopády bily blesky. Pak už nemohl dále. Něco bílého bylo před ním. Několik mladých bříz. Padl na jednu celým tělem a objal ji. Horká tvář ležela na bílé, chladné kůře a slzy se počaly hrnouti znova. Znělo mu v uších. Teprve za okamžik poznal, že to v městečku zvoní. A jakoby v odpověď rozklinkalo se to za lesy z několika míst. I v zámku. Přitulil se k bříze ještě úžeji. Slyšel na okamžik jen zvon zámecké kaple. A ještě divočeji objal bílou břízu. Zvony a zvony! Jeho srdce bilo s nimi. Pak hudba z městečka sem dolehla. Jeden

dlouze, žalně vydechnutý tón křídlovky kroužil okamžik nad lesy a zapadl pak v jejich ticho jak pták, ubírající se spát.

Zešeřilo se už hodně. Nad hutí vyrazil do tmy světelný, červený sloup. Cesta od huti k městečku zčernala v tom okamžiku ještě více. A v nastalém osvětlení bylo viděti ubírajícího se po ní muže. Šel pomalu, těžce a opíral se o hůl. Po černé cestě v červené záři kráčel černý muž. Jeník se díval, na nic nemyslí, jenom jeho srdci bylo stále tajemněji a tajemněji. Báł se odtrhnout od bílého těla břízy. A báł se k ní už vinout. Zdálo se mu, že v nejbližším okamžiku musí bříza promluvit tichounkým dívčím hlasem... Zavřel oči. Ale občas se ještě zachvěla víčka a slza zpod nich se vyhrnula.

Pak zaslechl blízko kroky. Báł se otevřít oči; srdce přestalo tlouci. Konečně je otevřel. Ale byl to pouze Vika. Stál tu, rozpačitý všecek; nevěděl, kam by pohledem zamířil. Podával Ratkinovi jeho nožík.

Ale Ratkin stále ještě tiskl se k bříze.

– Tu, podívej se... nožík. Aby se ti neztratil... – Vikův hlas byl nezvykle měkký, srdečný.

– A, báseň napiš... Proč bys nenapsal? dodal a vydal zvláštní zvuk, který měl snad býti smíchem.

Tu pozdvihl k němu Ratkin obličej.

– O lesní víle? optal se.

– O lesní víle... –

– A víš, jak se lesní víla jmenuje? –

– No... jak by se... – Vika se všecek udivil.

– Nevíš? –

Přiložil ústa až k březové kůře a řekl tiše, ale vášnivě:

– Lidka, Liduška!

Pak teprve zdvihl opět hlavu.

– Ano, tak se jmenuje... –

Den před odjezdem loučil se Ratkin s břízami u lesa, jedna z nich měla nyní jméno, Lidka se jmenovala. Už dopoledne se počasí změnilo, vál chladný vítr a honil po obloze zimavé mraky. Temně modré lesy dýchaly novou zimou a nevrle hučely. Pupence na břízách byly jak ozáblé a Ratkinovi z nich bolelo srdce. Pohlédl vzdorně k nebi. Ale v témž okamžiku musel se již opět usmáti. Co mu to vlastně napadlo: hleděti k nebi? Oči by si mohl vykoukati, nic tam nevykouká. Ano, milý pane bože, zase jsme se trochu poučili. Drapera číst měli jsme včera to potěšení!

Když se vracel, potkal Majera s jeho pražskou sestřenicí. Aby prý šel s nimi. A kam že jdou? Proběhnout se naposled, k Újezdu se stočí a zámeckým parkem zpět. Nu, vyprovodí je kus cesty, ale do parku s nimi nepůjde. A proč nepůjde do parku? Tak, nechce se mu. Majer se podivil. Vždyť míval dříve zámecký park tak rád, namítl nejistě. Míval. Nu neví, proč už nemá. Ostatně... snad pávi mu jej znechutili. Má ta chamrad' pěkné peří, ale hnusné nohy; nahoře huj, dole pfuj! Majer se zasmál, slečinka pohrdlivě stiskla rty. Okamžik nevolného ticha, pak řekl Majer rozpačitě: Když Ratkinovi se nechce, vždyť my také nemusíme do parku. Můžeme zpět například přes střelnici, co říká, Emo? Slečna Ema učinila zvláštní pohyb obličejem, jako když nůžkami stříhneš. Ne, ne... půjdeme do parku, řekla zbytečně ostře a rozhodně. Ratkinovy a její oči se setkaly. A nic dobrého si neřekly. Co se tak rozkatila, bohyně, myslil si Ratkin, a jaká je celá jedovatá! Hadí hnízdo takové! Jaký měla pohrdlivý výraz v obličejí, oči, nos, tenké rty – všechno! Mám své povýšené stanovisko, vždycky a ke všemu – to říkal její obličej. Život? Známe to. Láska? Známe to. A milovala jste někdy? Hm, k čemu je třeba milovat; známe to. Tak mluvil její obličej. Prudký vítr činil z její štíhlé, hubené postavy kymácející se, titěrnou figurku. Nevolné ticho trvalo delší chvílku. Majer byl od posledního setkání zcela zřejmě rozpačitý a Ratkin už litoval, že jej napadlo, by je doprovodil. Zlobil se a stal se popudlivým. Ostatně prudký vítr znemožňoval téměř hovor. Až když přešli do hlubokého

úvozu a vítr tu poněkud ustal, steskl si Majer, že svátky tak rychle uplynuly. Čert je vem, svátky! Jsem rád, že už jsou pryč! houkl Ratkin, a sám se podivil, proč se tak rozejel. Jsem věru rád. V městě, tam je přece jiný život. Například do divadla můžeš jít... i jiné zábavy, výlety, a leccos jiného – Ratkin s jakousi úmyslností přeháněl – se staršími studenty se seznámíš, ledakams tě někdy zatáhnou – Ratkin významně se zamlčel – a hlavně... k slušným knihám se dostaneš. Přivezl jsem si sice jednu s sebou, Drapera – neznáš? Ale kdež bys znal? Co je to za knihu, optal se Majer. Ratkin pomžikl očima směrem k slečně Emě, jako by chtěl říci: a teď nastav uši, bohyně, abys věděla, s kým máš tu čest...! Co je to za knihu? Takováhle je to kniha. Dozvíš se v ní pěkně a jasně že... církve – ne, počkej! – že když si věda posvítí na to, co církve hlásá, že to vypadá všechno trochu jinak – rozumíš? V tom okamžiku musel však rychle vzhlednouti a začervenat se silně. Nebyl to takový zvuk, jako by si byla slečna Ema hvízdla? Skutečně, měla sešpulené rty, pohrdlivě sešpulené rty a celý její obličej, ba i její pohyby vyjadřovaly posměch. Oh, jaký filozof! řekla náhle, a jako by se přemáhala, aby nepropukla v smích. Pak obrátila se k Majerovi: Podíval se, Gusti, to on je v těchto věcech ještě hloupý, že? No, nic si z toho nedělal. Já taky. My oba jsme hloupí. Nerozumíme něčemu tak hlubokému. Proto bude lépe, když pan... pan Ratkin? když tedy pan Ratkin bude s námi hovořiti o jiných věcech... Jak posměšně a jedovatě to všechno řekla, jako by měla v ústech malého syčícího hada! A počala se ho s nejnevinnější tváří vyptávat zvláštními pokouřujícími otázkami na některé podrobnosti z gymnázia, na profesory, vysvědčení – jako by chtěla říci: no, vidíš, vždyť já vím, že jsi pouze takový malý studentík ještě, který se musí učit, profesory poslouchat, pěkně známky na vysvědčení nosit, aby tatínek za vlasy nevykrákal! Ratkin cítil stud i vztek, obličej se mu zaléval krví a slzy by mu byly málem vytryskly. I Majer byl zcela zřejmě zaražen chováním sestřenice a zdálo se, že by ji byl rád přerušil; pohlédl brzo na ni, brzo na Ratkina a také se červenal. Myšlenka, aby se pomstil, vyvstala náhle

v Ratkinovi a v témž okamžiku nabyl již opět úplného klidu. A jak vítr dul a po obloze střemhlavě hnaly se křídlaté mraky, rostlo v něm jakési divoké rozjaření... Počkej jen, počkej, frajle... však se bohdá ještě naskytne příležitost...!

Obrátila se k němu opět s otázkou. A čím že vlastně chce býti, až vystuduje? Přivřené oči zase se posmívaly – zatracené oči! Ratkinovi zaškubalo kolem rtů. Pozor, Ratkine, řekl si, zakousni se dobře a nepusť! Ne, Ratkin nepustí. Rozvážně si sousto k ústech zpřevracel – a tu to máš! Čím že chce býti? Ne, to dosud určitě neví. Ale zdá se, že by mohl být básníkem. Řekl to, ani se nezačervenal. Přivřené oči hleděly naň ještě posměšněji. Jak to? Píše snad už básně? Píše. Oh! Oh! udělala. A jaké? Všelijaké. Podle nálady... vlastně podle toho, co se v životě přihodí. Ale!... ale! – zavrtěla směšně hlavou – a hodně se přihodilo? Ratkin zůstával úplně klidným, kdežto ona stala se náhle poněkud nejistou. Ale, božíčku, pak to ještě nakonec budou nějaké velkolepé básně! řekla, ale posměšný tón jí jaksi selhal. Nevím, odpověděl klidně a pokrčil rameny. A možno si některou přečíst? Ano, má jednu u sebe. Napsal ji tady v Mírově... a... vztahuje se k něčemu, co se stalo ne příliš dávno. Vyňal notes z kapsy, listoval v něm okamžik a pak jí podal. Tady, řekl.

Počala čísti. S posměšně důležitou tváří, ovšem, jak jinak. A on vrazil ruce do kapes a měl chuť hvízdati si. Pozoroval ji po straně a tvářil se, jako by nešlo ani o žádné překvapení.

Viděl ji, ona se náhle začervenala, a zajásal v nitru. Vida, není zrovna ani tak ošklivá, když se červená, pomyslí si; hihi, docela pěkný čumáček má, bestie jedna! A jsme si teď kvit, co?

Vrátila mu notes prudkým pohybem ruky.

Majer po něm natáhl ruku.

– Půjč... přečtu si to taky... – řekl ostýchavě jaksi.

– Ne... – vyhrkla rychle – je to nestydaté...

Ratkin co neklidněji pokrčil rameny a schoval notes do kapsy.

Majer hleděl z jednoho na druhého.

Šli teď opět proti plnému větru. Vítr dul. Oh, jak vesele teď vítr Ratkinovi dul!

Teprve po chvíli řekla:

– Snad nebudete tvrdit, že jste si to nevymyslíl...? – Ale její hlas nebyl už tak pevný jako dříve.

Pokrčil rameny.

Bylo pozorovati její zuřivost a zmatek po nezdařeném pokusu o pohrdlivý smích. Šel úmyslně stále po jejím boku a dráždil ji ještě více naprostým svým klidem. Ale mohl se jen ztěžka opanovati, divoká radost jím proudila. Mstil se! Mstil!

Majer zůstal několik kroků pozadu.

A tu ona se opět obrátila k Ratkinovi, a otázala se s pohrdlivým smíchem:

– Slyšte, jak jste, prosím vás, stár? –

Duj, větře, duj, pomyslíl si Jeník, srdce mu také zadulo a on řekl:

– To je podivné. Vy se mne ptáte. Ta... ta... se neptala... –

Zahryzla do spodního rtu.

– Pfuj! řekla pouze.

Teď byla řada na něm, aby si hvízdil. A on si skutečně hvízdil. Pohlédla naň, obličej jí zrudl a rty zbělely, jak je k sobě tiskla. Pak odklonila rychle hlavu.

Stála tu u cesty skála. Vítr houkal a plískal přes její balvany, jako by tu měli čerti posvácení. Ratkin obrátil se jaře k Majerovi.

– Ty, co, ztečeme tu baštu? –

Majer mnoho chuti neměl, vítr tam nahoře pořádně běsnil. Ale dal si přece říci.

A teď to šlo z balvanu na balvan.

– Počkej, dej pozor z druhé strany musíš, abys byl za větrem... – volal Ratkin.

Majer zůstal v půli cestě, dále se mu nechtělo; tam nahoře nebyly s větrem žádné žerty. Zůstal v závětří za jedním balvanem a volal na Ratkina:

– Ty, nelez tam, tadyhle je pěkné místečko! – Ne, dující větry nebyly Majerovým živlem.

Ale Ratkin byl již nahoře. Vítr by jej byl málem překotil. Ale zachytil se pevně a teď stál tu, svítě očima i dychtivými rty, jako by vyzýval větry. Sňal klobouk a vlasy mu vlály, i srdce jeho vlálo, jak červený prapor.

Pohlédl teď dolů a spatřil ji.

I ona v tom okamžiku vzhledla a viděla jej. Její obličej zdál se být zpleněný vztekem nebo lítostí. Odvrátila prudce hlavu.

Zahryzl zuby do rtů a jako pod tlakem náhlé myšlenky počal rychle slézati.

V okamžiku stál u ní.

Ohlédl se po Majerovi. Ne, Majer sem nemohl vidět.

Zamrkala očima, jak před náhlým světlem a ucouvla o krok.

– Polibte mne, řekl a rty se mu zmítaly jak v zimmnici.

Oněměla a couvala před ním.

Pak teprve mohla zamumlati:

– Blázníte...?

– Polibte mne, řekl znovu a zaskřípal zuby.

Něco tonoucího objevilo se v jejích očích a tváře jí umřely. Sjela rukama, jakoby náhle uvadlýma, podél jeho hlavy a položila pootevřené, jako v hloupém úsměvu strnulé rty na jeho ústa.

V témž okamžiku bylo Jeníkovi tak střízlivě a zároveň směšně. Vida, věděl jsem to, ani líbat neumí. Odvrátil se rychle. Bylo mu nepříjemno dívati se na ni.

Ale tu již se také vracel Majer.

– Ty už jsi dole? A kudy jsi sešel? volal.

– Kudy? Ani nevím. Vítr mne snes, vidíte, slečno? – To znělo trochu ironicky. Ale on při tom na nic nemyslel. Bylo mu jen tak najednou podivně střízlivě. A – smutno. Dokonale smutno.

– A musím se už vrátit. Zdržel jsem se dlouho... –

Rozloučil se rychle a šel. Jenom ještě slečniných rozevřených, zdivených očí si všiml.

Smutno bylo pod vichřivou, rozervanou oblohou, bylo slyšet, jak z dálek hučely lesy; ozáblé jaro se těžkomyslně choulilo v závětrích.

A ty rozevřené, zdivené oči hleděly na Ratkina odevšad, kam pohlédl.

Čemu se dívíte, oči?

A čemu se dívíš ty, Ratkine?

Ale ještě lecčemus se podivil toho dne Ratkin.

Když se vrátil domů a vstoupil do pokoje, stál tu otec a držel v ruce dopis. Ruce s dopisem poskakovaly, zlý vítr jej varhanil. Fantazie naše, tyť jsi louka nejpestřejší, ale tu pravou kytku jsme na tobě přece nenabírali, bytné červíčka z hlavy nevypudili a bytná musila s červíčkem honem na pravé místo.

Bylo to zlé.

Nad nadávkami se udivil Ratkin. Volal očima na pomoc matku, odvrátila se nenávistně. Nadávky tápaly, čím by ještě potupily. Mrzl pod nimi v kamennou němotu. Byl tázán, mlčel. Nadávky znovu dobýjely. A tu se počal hořce usmívati.

Otec se již neovládal a uhodil. Jednou, dvakrát, pak již ran nepočítáš.

Jeník hledal očima opět matku. Bránívala jej kdysi. Odpověděl mu pouze pohled štítivého odporu. Zimavěl hrozným úžasem, jako by v něm bili raněného. Nezahojené rány, které mu zasadil život, byly nyní tupeny surovými údery a štítivými pohledy.

Zle končil Ratkinovi tento den.

Druhého dne odjížděl ke vlaku poštovním vozem, nikdo jej nevyprovázel. Silnice bředla, padal déšť, smísený se sněhem, a Ratkinovo srdce bylo zestydlé na kus ledu.

Ale v jeho tlumoku byly dobře uloženy čtyři svazečky Heinea.

Kapitola čtrnáctá

Patnáctiletý hoch jde po břehu řeky, slunce svítí na řeku – slunce je rádo, že je sluncem, řeka je ráda, že je řekou, jenom hoch neví, má-li se těšiti z toho, že je hochem. Na jeho čele ovšem není vrásek; ale také není úsměvu na jeho rtech; podobá se někomu, kdo je trápen žízni. Město je za ním, po levé straně louky, po pravé řeka. Louka s motýly připomíná hochu dětství, neví proč, řeka budí touhu, hoch neví proč. Na některých místech prosvítají v řece zlaté písky; je to jako čistá chvějící se nahota pod vodou a hochu chvějí se brvy. Neusměje se však. Za lukami dýmá pivovar. Pobíjejí tam sud, nebo co. A to je teď jediný tvrdý zvuk v tichu. A dým vysokého jeho komínu je jediným černým praporem, který tu vlá. Hoch jde dále po břehu mimo skladiště se dřívím, vdechuje pryskyřici a zvrátí při tom rozkošnický hlavu, jako by si lil do hrdla štíhlý kalíšek s něčím neobyčejně lahodným. Dojde až k železničnímu mostu. Je tu domek hlídače od dráhy. Pronajímá loďky a prodává mimo to mošt. Hlídač s hochem se znají. Usmívá se, když na sebe hledí. Jako by jeden druhému srdečně říkal: zasměj se a ukaž zuby! I hlídač má krásné bílé zuby v sazovitém vousu. A dcerku má bílou, jako jsou ty jeho zuby. Zaslechla hochův hlas a vykoukla ze dveří. Kššššš, udělá hlídač a hoch řekne: Hlele, Mařena! A všichni tři se smějí, hlídač, hoch i Mařena. Hlídač má chlapecký smích a hoch hledí na jeho ústa. Neboť hlídač je chlap takový ohromný a z litiny udělaný; zdá se býti částkou toho železného mostu, který tu má v opatrování; a když po mostě letí vlak, most zvoní, drnčí a mumlá, a on tu stojí s praporečkem v ruce, věru! i v jeho údech se to zdá tak zvonit, drnčet a mumlat. A přece má dětský smích. Proto hledí hoch udiveně na jeho ústa. Pak jde hlídač s hochem k loďkám. Jsou tu tři, jednu hlídač odepne a hoch vsedne. Hlídač odstrčí loďku od

břehu. Ať mi donese Mařena ještě malou láhev, řekne hoch. A hlídač volá Mařenu. I láhev je konečně v loďce a hoch přikryje ji kabátem, který svlékne. Mařena je bosa, má snědé nohy; hoch vidí z loďky její kolena. Doroste už brzy a bude líhati s hochy v travě, napadne mu náhle, neví ani proč a je mu smutno. Mařena zacloní si oči proti slunci. Nu bude-li líhati, ať si líhá, co je mi po ní? myslí si hoch a počne prudce veslovati. Voda se skoro ani nebrání; působí jí to, zdá se, radost, vzdávati se síle mladých paží. Vlnky jsou stále rozpustilejší, nakukují do loďky a smějí se do hrsti. Slunce oslepilo oči a hoch tone v něčem oslnivě bílém, jiskřičky na něho padají, srdci pokoj nedají. Konečně je hoch unaven. Zabral ještě několikrát silně do vesel a dostal se blízko ku břehu. Nevesluje už, loďka volně splývá po proudu podél vrb. Temně olivový stín pod kořáním vrb, hořká vůně, šídla a vážky vzletují a usedají opět, běličky v úžasu shromažďují se do stříbrných zástupů a mžikem opět rozprchávají se všemi směry, jakmile hoch v loďce se pohne. Ale hoch sedí skorem nepohnutě. Ruce se mu chvějí únavou a dech jeho proudí zhluboka, horký a prudký vůní krve. Slunce se zrcadlí v něm jako v řece a on je šťastný a nepřemýšlí o svém štěstí, jako plynoucí vlna, poletující vážka, odpočívající veslo. K něčemu dobrému se teď přivinul, někdo dobrý hledí do jeho srdce. Ale oko dobrého plní se neobyčejnou tesknotou. Hoch to neví. Oko dobrého nemá, proč by zatesknilo nad vlnou nebo nad vážkou; leč nad srdcem hochu zatesknilo. Hoch to neví. Oněměl teď nepochopitelným něčím, sám neví, co to je... Tiše, tiše, říká v nitru, prst by si na ústa chtěl položit a pokynout všemu, aby se nepohnulo a zůstalo tak, jak je... Bílý slunečník a červený slunečník vynořily se nad vrbami. Dvě dámy jdou po břehu, ale hoch jich nevidí. Nechce jich vidět a zavírá oči. Když je po chvílce otevře, zdá se mu, že spal, dlouhou chvílí spal. Vše je teď jaksi jinaké – především ticho už není takové. Hledí na protější břeh. Topolová silnice leze tam do vrchu, po silnici chodí vojenští trubači a tamborři jeden za druhým, bubnují a troubí o překot; mají školu. Zdá se, že

si umínili působiti co nejvíce hlomozu, a hoch zamumlá: paviáni! Vytáhne zpod kabátu láhev a pije. Pak chopí se vesel a zamíří ke středu řeky; tam přestane opět veslovati a nechá loďku pomalu snášeti proudem nazpět k železnému mostu. Oči ulpí v neurčitu a jeho obličej zmocňuje se nepokoj. Zdvihne cosi ze dna loďky, je to patrona po vypálené raketě, obrací ji v ruce, prohlíží, ale vše to dělá jaksi mechanicky, nepřítomně. Pak vytáhne náhle zápisník a tužku, učiní několikrát pohyb tužkou, jako by chtěl počít psáti, ústa se mu modelují jako pod tvořícími se slovy – ale tu vždy zavrtí hlavou, zkříví nervózně obličej a spustí opět ruku. Několikrát se to opakuje, obličej hochův je stále nespokojenějším. Ohlédne se zlostně směrem k topolové silnici a zamumlá opět: paviáni! Ale tu se to počíná v jeho výrazu vyjasňovati a úsměv za úsměvem putuje po jeho rtech v mžikovém střídání, smutný, vášnivý, radostný, teskný, a hoch počíná psáti. Několik pouze veršů napadlo mu napsati a teď je hotov. Je šťasten, deštík spadl na horké srdce. Je šťasten, rozhlíží se kolem, měl by vlastně poděkovati řece, že to tak dobře dopadlo. Vezme opět láhev, napije se, a ostatní vyleje do vody. Dělá to bez rozmýšlení a bez zvláštního úmyslu, je prostě šťasten a působí mu to radost, rozdělit se o mošt s řekou. Pak čte polohlasitě napsané verše a je mu z nich smutno, neboť to nejsou veselé verše, o marné touze je v nich, o věčně marné touze... A tu, zdá se, napadne hochu zvláštní myšlenka. Váhá okamžik, pak vytrhne list s verši ze zápisníku, složí jej několikrát, vloží do láhve, zazátkuje a hodí láhev daleko před sebe do vody. A jakmile to udělá, zvláštní tajemně důležitý výraz vstoupí v jeho obličej. Nevidí kolem sebe ničeho asi, jeho myšlenky bloudí po tajemných cestách; i jeho úsměv je tajemný. Teprve pod železným mostem se vyruší, neboť právě jede vlak. Jako hromobití sesype se to na jeho hlavu a hoch hledí nahoru, srdce se zastavilo, něco ohromného valí se přes něho, něco strašného, jako sám osud... Vlak už přešel, ale kovové žíly mostu ještě dlouho se chvějí, i hoch se chvěje a vrtí hlavou. Mařena stojí na břehu, její oči

a smějící se zuby jsou jediná blýskavice. Teď teprve ji zpozoruje hoch a stáhne nevrle obličej. Učiní bezděčně pohyb rukou, jako by kynul, aby ustoupila stranou; do cesty nevhodně mu vstoupila, zaclonila mu cosi, zdá se...

Hoch se vrací domů. Jde opět podél řeky. Blíží se už k prvním domům města, obklopeným zelinářskými zahradami. Jsou tu vyrovnány klády a na kládách sedí mrzáček. Hoch jej zná, už od narození je prý takový zmrzačený, nohy má jaksi uvadlé, v nohavicích jako by ničeho nebylo, jen kolena o sebe tlukou, když mrzáček, vraště úsilně obličej, dá se o berličkách na pochod. Vypadá to tím trapněji, že mrzáček si při tom obyčejně pobroukává: levá – pravá, levá – pravá, a pokouší se tvářiti se vítězně, jako junák. Hrud' má propadlou, dolíčkovaný obličej všechen obsypaný světlým chmýřím, vodové oči a neobyčejně široká ústa, obklopená množstvím pohyblivých vrásek, které jsou v neustálém pohybu. Z tohoto obličejce starého dítěte neuhodneš stáří; ale je prý mu už přes dvacet. Tady na kládách tráví dny od jara do zimy, přilepen k nim jako ohyzdný velký škvor, nebo cloumaje sebou kolem nich s nemotornými pohyby tuleně. Sedí tu, hledí na řeku, ale nezdá se, že by ji viděl, čichá ji spíše podle toho, jak se mu chvějí chřípí. Občas píchne berličkou do vzduchu a uchechtne se čemusi, neboť, podivno, tomuhle mrzáčkovi připadají věci i lidé okolo tak směšnými, tak opovržlivě směšnými. A hlavně – ženské! S těmi je on jednou provždy hotov! A dovede vám říci své mínění o nich, až se vám dech zatají! Pro něho nezrálo ovoce na nejsladším stromě. Mohl jen vždycky plížiti se kolem a hroziti stromu berličkou. Proto je takový. A zdá se skorem, že sem chodí k vodě hlavně kvůli ženským. Tady je vždycky ženských dost, máchají tu a bílí prádlo, a mrzáček z nich oči nespustí. Vidí je skláněti se a vztyčovati, s třesoucími se boky a ňadry. Každý kousíček obnaženého jejich těla je bílou, oslepující hvězdou. Jeho oči lezou jim pod sukně a protrhávají jupky. Slyší jejich smích, jako vzbuzený lechtáním nebo škádlením.

Vidí je líhati za poledne mezi pokropeným prádlem s nataženými nohama a přál by si býti luční kobylkou. Vidí je vztekati se, povalovati jedna druhou, říčeti. Cítí jejich výpar. Jeho znetvořené, malé tělo se třese, jako připravené ke skoku. Pokřikuje na ženské, jak to slychá od vojáků, když jdou tudy na vojenskou plovárnu. A ženské jej znají. Dovedou se s tím „frňousem“ pobaviti. Rozkatí se na oko, ale švanda je z toho vždycky. Jenom jednou to vypadlo trochu dramaticky, snad že ženské trochu více se rozkatily, nebo měly chuť trochu více žertovat. I mrzáček byl toho dne jako posedlý. Slyšíte toho mlíčňáka? křičely ženské. Ani čuchnout by mu žádná nedala a plnou hubu toho má, prevít takový – –! vřískla jedna, v bocích se podnikavě zakolíbala a po ostatních vyzývavě se rozhlédla. A co, pojďte, prohlédneme si ho! Ženské zavřískaly. Konečně ještě jedna se sebrala a blížily se k mrzáčkovi. Mrzáček ztichl, koutky širokých úst strnuly mu v tupém úsměvu. Ale tu už ony jej povalily mezi klády, jeho berličky zatřepaly sebou ve vzduchu. V témž okamžiku ženské opět již odskočily, vřískajíce. „Vždyť on je to opravdový mužský!“ Ostatní ječely, jako by je na nože bral. Mrzáček pro první okamžik strnul. Jenom kratičká škubnutí otřásala jeho tělem. Pak zavrňel, podivně jaksi, jako kojeneček překvapený spánkem při pití a sliny mu tekly z koutků úst. Otevřel oči, podobné krvavým bouřím. Vstal neohrabaně a usedl opět na klády. Všechny vrásky kolem úst uvedeny byly v pohyb, tváře se nadouvaly jako torba, kterou rychle vyprazdňoval chechtavým odfrknutím. Oči podlouzně pomžikávaly po ženských a bílý jazyk tlačil se mezi rty. Vrčel a mumlal, jak spokojené zvíře. Iš, je opravdovým mužským! Zůstaly paff, čubky, hihi! Však tu měla být s ním pouze jedna, s ním sama, bylo by to třeba jinak dopadlo! Jistě by to bylo dopadlo jinak!

Mrzáček tuhle příhodu často vypravoval. I hoch ji znal.

Sedával tu s mrzáčkem na kládách, pošetilý hoch. Jeho oči vykřikovaly hroznou otázku, ale rty se bludně usmívaly. Usmívaly se a ten úsměv jako by na věky, na věky něco pohřbíval. Lidé už

nebyli lidmi, když tu tak seděl, viděl a poslouchal mrzáčka. Lidé byli zvířaty, krásy nebylo, lásky nebylo, lidského smyslu v ničem nebylo. Potupeny, poplvány ležely tu u nohou hocha všechny jeho touhy. Co jen nutilo tu sedati pošetilého hocha?

A jak se teď vrací do města, zpozoruje mrzáčka, až když stojí téměř u něho. Učiní opět pohyb rukou, jako by i jej chtěl odstraniti, aby mu nestál v cestě, aby mu cosi nezacláněl.

Mrzáček se chechtá. Jazyk se mu tlačí mezi rty a jeho první slova zamokla v slinách.

– Vědí, mladý pane, nač právě myslím? Takhle všechny ryby v řece otrávit, plno aby jich po řece plulo, jedna vedle druhé... a všechny obráceny nahoru bílými bříšky... oche-che-che...

A několikrátě ještě opakuje, slintaje oběma koutky.

– Bílými bříšky nahoru... bílými bříšky nahoru... –

Hoch zesíví jaksi v obličejí, ústa se napnou vzduťými čelistmi. A ruce se mu třesou. Skutečně, zdá se, že ruce mají chuť vyrvati mrzáčkovi berličky z rukou a bítí mu jimi o hlavu.

Jako by se však náhle rozhodly, zaboří se ruce prudce do kapes a hoch vyhrkne pouze: Kuš!

– Kuš! řekne ještě jednou, mrzáčkovi přímo do tváře, odvrátí se rychle a jde.

V jedné ze zelinářských zahrad skřípe hrozně pumpa a hoch zrychluje krok. Až v městě jej opět uvolní.

Jde kolem klempířova krámku, uvnitř zínčí plech a před krámkem visí klec s učelivým kosem. Kos hvízdá několik prvních taktů: Za vodou, za vodou, za vodičkou... A hoch si mechanicky říká: kose, kose, černý ptáku!

Černý kos zpívá.

Není to kos. Je to bílé, dívčí hrdlo a na něm šňůra černých perel. Podivno, co vše vidí hoch.

Jde kolem zahradní restaurace. V kuželníku třeskla koule. Třesk, a hoch vytrženě vzhledne.

Ale zahrada je jinak prázdná a pod kaštany leží konejšivý, zelený stín.

– Nejste unavena, Natašo?

Natašo! Ne, co jen mu to napadlo! Natašo!

Hoch má daleký, daleký pohled. Za hory, za hory letí jeho pohled.

Varja, Gemma, Věra... sladká jména snů, jakými tě očaroval Turgeněv!

Nataša... jméno nejsladšího snu!

– Nic více než jméno, vůně pohádky, malý, stepní vánek!

Natašo, Natašo, Natašenko!

Jde teď po jeho pravém boku; hoch bojí se pohlédnouti v tu stranu, tají dech a hryže rty.

I otázať se bojí, pouze v nitru mu vzlyká.

– Je to možno? Je to možno, že jdete po mém boku? –

Ale Nataša ví, co se chce ptáti. Hledí stranou, záhadné světélkování vstoupí do jejích očí.

– Proč by to nebylo možno? Studenta jsem si zamilovala. Pěkná věc, což? A jaký pak vlastně vy jste student? Špatný student! Ale – ale (Natašin hlas obletuje jak pohrávající si motýl) ale... hvězdu máte na čele, to je to... –

A hoch má na okamžik skutečně něco zářícího na čele.

Jenom na okamžik.

Pak obličej jeho náhle zvadne; drnkne si do čela a kolem rtů objeví se zlý úsměv.

– Hvězda? Kde by se tu vzala jaká hvězda? Z knihy jsem to asi někde vyčetl, co jiného? A kde pak by se tu vzala jaká Nataša? Pěkně jsem si to všecko vymyslel. F-fit! hvízdal a mávl rukou.

Kolem jede pivovarský vůz, obtěžkaný sudy, drtí dlažbu, roztrásá okna a ta vřava dělá hochu dobře. Chtěl by křičeti do té vřavy.

Pak policejní revizor jde kolem, zůstává státi uprostřed ulice, hledí před sebe, za sebe, hledí vpravo, hledí vlevo, a tváří se velmi vážně, podezřívavě jaksí, jako by říkal: čiju, čiju člověčinu.

Je už pozdní odpoledne, vlahý stín roste mezi domy, jenom okna vyšších pater proti západu září.

V jednom okně nad nějakou prací skloněná dívčí hlava... Pelargonie s červenými květy a skloněná dívčí hlava. Jsme tu v okně, já a dívka, a máme milou, sváteční chvílku – říká pelargonie. Máme takovou tichou zábavu – a nevyrušujte nás, nemáme času. Dívka má pěšinku ve vlasech, úzoulinkou, mraveneček by mohl po ní putovat.

Hoch okamžik hledí k oknu.

Sbohem pelargonie! Sbohem pěšinko! – říká potom a jde.

Náhle však – stůj!

Hoch hledí před sebe, stín a světlo rychle se vystřídaly v jeho obličeji.

Starý, zežloutlý pán drobnými krůčky sype se proti němu, i jeho hůlčička sype se drobnými krůčky i opelichaný pinčlík v jeho patách.

Ted' stojí již oba proti sobě, starý pán a hoch. Pán stane a udělá grimasu, jako by chtěl kýchnout. Jenom ustrašený úsměv zbude z té grimasy. Hoch nakloní hlavu stranou, celý jeho obličej je jediná veselá šibenička. Má na jazyku otázku:

– A co játra, strýčku, ještě nedělají dobrotu?

Ale neřekne nic, zasměje se pouze starému pánu do obličeje, uhne a jde mimo.

Leč na veselé šibeničce se to houpá, houpá –

Připomněl leccos stařeček, připomněl. Je to bývalý jeho žalářníček – jak by nepřipomněl? Ráz na ráz vybavují se vzpomínky. Ženou se jak černohlavá, rozedraná klučiska.

Vlastně ten rozchod s žalářníčkem byl nejveselejší. A ani ne s žalářníčkem, ale s družkou jeho nejvěrnější. Ej, jak jste mi, paničko, podnes milá. Duši moji jste ostříhala, černého nevděku se dočkala!

Hoch se šklebí a cení zuby.

Nu, necpete se na mne, čertovská klučiska!

A co byste tomu řekli – s Draperem to počalo. S takovou hříšnou knížkou.

Vzal si hoch knížku na svátky a svatosvatě ji tam zapomněl. Bouře se prostě nad hlavou strhla – a pro bouři zapomněl. Žalářnickové totiž tatíkově černé psaníčko poslali, stížnost jakousi na něho „v ohledu mravním“ – no, a bouře byla. A pro bouři na knížku zapomněl. Hříšná knížka však brzy černé růžky vystrčila. Jen se do města vrátil a druhý den od tatínka „písemnost a vyrozumění takové“ došly – jakou že bezbožnou knihu zanechal to doma? Tož takové že to je? Teď ovšem je pochopitelné, že mohl podlehnouti takové mravní zkáze! Boha se spustil, to je to. A hrozný konec že jej čeká, už teď rozedral rodičům srdce. Knižka ovšem zůstane doma a ostatní že ještě uslyší.

Hoch cení zuby. Oh, tenkrát je cenil ještě více.

Napsal také psaní. Kniha že není jeho, nýbrž jeho přítele, a nemůže být tedy řeči o tom, že by zůstala doma. Ostatně není to ani špatná, ani hříšná kniha, je to znamenitý vědecký spis. Nemůže také uvést nikoho do mravní zkázy a jeho četba je pro každého jistě jen s prospěchem. Proto ať si jen otec knížku přečte a pak ihned pošle. Kromě toho sděluje, že se bude stěhovat z dosavadního bytu. Nemůže bydlet u lidí, kteří slídí za každým jeho krokem. Z toho že mu hrozí mravní zkáza a ne z četby vědeckých spisů –

Bylo to tak, klučisko, nebo nebylo? Bylo.

A za dva dny přijel sám otec.

Hoch mhouří oči a svírá obličej; něco s hukotem žene se kolem jeho očí, jak zběsilý rychlík.

Zajímavě se to tenkrát utvořilo, takováhle scéna například:

Otec s bytnou sedí u stolu, on stojí u okna a hledí ven. Je velmi větrný den, dva topoly dole na konci předměstí kymácejí svými vršky. I v něm je větrno.

– Kolik dostával dosud na útratu... náš synáček? ptá se otec.

– Jak jste si ráčil přát. Zlatku týdně – odpovídá bytná a z jejího hlasu je slyšeti radost z vítězství i jakési ustrašení.

– Tááák? Ode dneška ani krejcar. Jen na nejnnutnější potřeby račte jej založit a o každém nejmenším projevu neúcty k vám mi hned, prosím, napište. Chce-li se už jednou houpat na šibenici, ať jen pokračuje na té cestě, na které se nalézá... Ale dokud je pod naší otcovskou mocí – – –

Pohlédl k oknu.

– Sem se obrať, nestydo!

Hoch se obrací, pavučinky má před očima.

– Půjdeš teď se mnou k řediteli. Před ním řekneš, kdo ti onen špatný spisek půjčil!

Hoch se dívá – starého papouška vidí. Papoušek křičí, přímo k jeho srdci zobákem se sápe.

Ale vždyť to není papoušek, otec je to – říká si, po všech žilách mrzne, a v tom okamžiku setkají se jeho a otcovy oči. A – otec uhne, ústy naprázdno zamele a jen ještě jednou úkosem na hocha pohlédne, nejistě už a ustrašeně, a do všech jeho pohybů vstoupí neklid. Vstane, několik kroků udělá, odkašlává a opět usedne. Oči na okamžik v prázdnu utonou, jako by na něco z minula vzpomínaly – a tu náhle vzpomněly a otec zakýval hlavou; bezradnost ulehla v jeho obličej.

– Nu, a... řekněte, co dělat, co dělat...! Ne, není to tak lehké, mítí syna... Úklady číhají na všech stranách. Tu takový spisek splete hlavu... a... jsou ještě horší věci... právě že...

Otec vzdychl a mávl rukou.

Hoch počíná bystře naslouchati; co se to stalo náhle s otcovým hlasem? Neútočí již. Couvá. Ale v hochu vstala nedůvěra: není to lest? Nechtějí jej zaskočiti? A v jeho očích nepřestává hořeti zlovestná jiskřička...

Pak jdou s otcem ulicí. Zamýšlí se mnou něco, zamýšlí – uvažuje hoch. Povede mne k řediteli? Ani slova ze mne nedostanou a do očí

se jim vysměju. Já, já jsem v právu – a ne oni! Nejsem už chlapcem a oni nemají tak se mnou jednat. Pokládají mne za špatného a zkaženého. Nejsem jím. Jsem pouze nešťasten. Proč to nechápou? Proč chtějí mne pouze ponižovat a tupit? Bráním se. Budu se bránit. Ať se stane, co stane...

Tu řekne otec:

– A proč se chceš vlastně stěhovat? – Jeho hlas je jaksi pobízivý a sdílný.

– Napsal jsem ti přece...

– Napsal... Ne právě v nejslušnější formě, hm! O tom až potom. Ale... paní je přece taková výtečná žena. Ví, jak to chodí s mladými lidmi – –

– Myslíš?

Otce zarazil zvláštní posměšný tón téhle otázky.

– Na to jsi ještě příliš mlád, abys to dovedl posoudit a ocenit..., řekl až za okamžik a z jeho hlasu zavál opět chlad.

Hoch hryže rty. Do hrdla se mu hrnou slova, ostrá a rozdírající, a v hrudi jako když kámen v lomu prachem trháš.

– Dovedu posoudit... že se mnou jedná špatně, – a slovo po slovu odsekává ode rtů, jak pevné, tvrdé kostky – jedná se se mnou, jako s chlapcem, který spáchal něco hanebného, a já ani nejsem chlapec, ani jsem nespáchal nic hanebného.

– No, nejsi chlapec... zdá se, že jsi skutečně už trochu přerost, hm! (otec nabral zvláštní pichlavý tón)... ale chceš říci, že paní v dopise lhala?

Hoch jako by se do nitra rychle zatáhl. Mlčí.

– No, tak co, lhala?

– Špehovat se nemělo, žalovat se nemělo... a... ani bít se nemělo... – mumlá hoch.

– Vida, nelhala paní! Synáček dělá lumpa, a ještě snad za to pochválit se měl? Co se mu plete táta do jeho záležitostí, he? I napráskat se opováží mladému pánovi. A mladý pán už přece není

chlapcem! Takové spisky čte, a v nich napsáno stojí – černé na bílém – že boha není. A není-li boha, zákonů není třeba a pořádku a mravnosti není třeba. Ani poslušnosti a úcty k rodičům netřeba. Tak jsme si to vymudrovali, ničemnosti děláme, a najednou – výprask dostaneme. Po chuti takový výprask ovšem není, uražení jsme. Místo abychom za výprask ještě poděkovali. Ne-ne-ne-ne! Hrej si na dospělého, v mých očích jím nejsi a nebudeš, dokud... dokud sám o sebe nedovedeš se starati, na živobyť si vydělat... Do té doby – – –

Otec nedomluvil; hoch jej přerušil zvláštním, nepřirozeným smíchem.

Středem ulice jde řada vězňů v šedých šatech, z práce bezpochyby; velké střevice tlukou o dlažbu a z jejich obličejů vane zima, jak z plesnivých, sklepních okýnek.

– Vidíš... také tak budu chodit... Na šibenici se budu houpat... Sám jsi to dnes řekl... –

A zase ten nepřirozený smích.

Vězňové se ohlížejí, někteří se mračí, někteří se smějí. Brýlatý starý dozorce s klesavými koleny přidal do kroku, jako by chtěl vězně popohnat.

Hoch cítí, jak mu otec stiskl loket a slyší jeho vylekaný hlas:

– No – tohle! Co tohle tě... napadá? Takového něco! Mlč... mlč... pojd'...!

Z jeho hlasu a pohybů běduje bezradnost.

A někde v tom okamžiku přirazil vítr okno a sklo se sypalo. Ještě dnes slyší hoch ten zvuk. Bylo to, jako by někdo trhal řetězy.

A večer otec odjížděl. Chodili spolu po peroně; otec opatrně vyhýbal se každé zmínce o tom, co se přihodilo. Pak, když už měl přijeti vlak, počal jeviti zvláštní rozechvění.

– S tvým panem třídním jsem mluvil, řekl náhle... jsou s tebou ve škole spokojeni... Aspoň tedy tohle... To ostatní – – no, musíš hledět, aby to bylo taky v pořádku...

Vítr se sem přihnal z protějších kopců, lidé na peronu proměnili se na okamžik ve vlající hadříky. Otec stáhl si klobouk nízko do čela. I hoch to udělal. Hleděli různě.

Pak opět otcův hlas:

– Tady máš ten – spisek... A co se týče tvého přestěhování – napíšu ti v nejbližších dnech. Matku sem nepochybně pošlu... No, a teď tu buď spánembohem... a považ, jaký jsi nám způsobil zármutek...

Hoch by rád řekl něco srdečného. Nemůže. A má pocit něčeho falešného...

Když šel potom domů úpícím stromořadím, pod fialovými mraky bouřlivého večerního nebe, připadal mu divočící vítr jako dobrý, jediný přítel. Chtělo se mu svěriti se větru, plakati a dáti si jím osušovati slzy. Ale nezaplakal. Jen zlomené stenání zůstalo vězeti v jeho hrdle...

Příští měsíc odstěhoval se do malého pokojíku k dvěma stár-noucím slečnám; slychával vedle jejich hlasy, často něčím raněné, většinou rezignující, dva ubohé, šedé ptáky, naříkající do hrkotu šicího stroje...

Ratkin sedí u okna a hledí do ulice. Je sobotní navečer, jakýsi milý zjev přistupuje k lidem, běže jim měkkým pohybem kladiva a péra z ruky, jde i ke studentům a poklepává jim srdečně na rameno.

Ratkin hledí k nebi a po nebi putuje malý, růžový obláček. Je to dechnutí kohosi, proměněné v bledou růži; snad myslí Ratkin na něco tak poetického. Snad by také chtěl míti Ratkin hodně dlouhou ruku a napíchnouti ten obláček na ukazováček. Skutečně, co se Ratkina týče, nezdráhal by se marniti čas takovýmihle pošetilostmi; bylo by konečně i možno roztlouci ten obláček v stříbrném hmoždíři a poslati zlatě-růžový prášek někomu darem. Komu, to už je trochu těžší si vymyslet. A to už se Ratkin jaksí křivě usmívá.

Naproti oknu je krátká, slepá ulička; děvče mete tam před domem, má asi pouze jedinou sukni a má oblé boky.

Je to nebezpečná věc, na čem teď spočinuly Ratkinovy oči, je to oblé, mladé a pevné, kolébá se to pod sukní a chlubí: heled'te, lidičky, jsem já to pěkný zadeček, co? Hříbě, říká si Ratkin, vše v něm zamávalo vstříc tomu mladému tělu – ale náhle osmutní. Rozběhl se bystře – a tu už zabředl. Nedobrý pot mu vyrazil po těle. Oči, nesmíte se dívat, ruce, nesmíte se vztahovat, mluví v něm zlomený hlas. Zaboř, Ratkine, hlavu do dlaní a opláchni si oči a ruce slzami! Zle je s námi. – Toužíme a nerozumíme. Toužíme – a je to, jako když stůněme. Jsme také hříbě – ale věsíme hlavu. Jsme hříbě, ale spíše jsme snad nešťastným princem, zakletým v hříbě. A nevíme, máme-li se chovat jako princ nebo jako hříbě. Je to jedním slovem takové nedorozumění.

Děvče obrátilo hlavu k oknu, usmálo se na Ratkina a ukázalo zuby. Ratkin rychle ucouvl a zůstal státi opodál okna; stydí se za svůj útěk a hledí s odporem na své vlhnoucí ruce, na dva bezmocné, zbabělé žvanečky na konci rukávů.

Teď ozvalo se pod oknem hvízdnutí, známý signál. Ratkin slyší, ale nehýbá se. Nové hvízdnutí a hlasy pod oknem. Ratkin váhá, mračí se. Pak teprve přistoupí k oknu; nelze vlastně nic jiného dělat, neboť Valenta je nezmar. A Valenta stojí pod oknem. Valenta v životní velikosti, veliký hluk a tisíc těkavých pulců na dvou nohách, žoldák ve službách vřavy s ustavičnou polnicí u úst. Není sám, má s sebou velmi slušně oblečeného hocha a lhostejným výrazem v obličeji; Štolc se jmenuje a není na něm už ničeho z chlapecké hranatosti a překotnosti; jakási půvabná oblost leží v jeho pohybech, v odklánění hlavy při hovoru, při čemž jako by zahaloval slovíčka do úsměvů. I ve škole je takový a jeho výraz zdá se říkati profesorům: Vidíte, jsem zdvořilý, slušně oblečený, celkem i pilný hoch, to vám stačí, a do ostatního vám nic není, možná, že leccos u mne není tak, jak by mělo býti – ale právě do toho vám nic, pranic není; ostatně, buďte ujištěni, jsem zdvořilý, v každém případě zdvořilý. I teď tu stojí pod oknem a jeho úsměv zdá se říkati něco podobného: není

mi dvakrát milé, že tu tak Valenta na celou ulici řve, ale nenamítám ničeho, usmívám se zdvořile, jsem zdvořilý hoch; roztrhne-li si Valenta hubu, není tak zle, zbude tu ještě můj zdvořilý úsměv a tím, prosím, račte vzít za vděk.

Věc je prostě ta, že Valenta se Štolcem přišli si pro Ratkina. Půjde se někam, bude se něco dělat, jak a co, to se ještě uvidí. A Ratkin si musí důkladně obrnit uši, bude-li váhati. Nu, Ratkin skutečně váhá. Měl vlastně v úmyslu jíti jinam, na „písky“. Černoch tam má od několika dnů boudu, polyká oheň, tančí jakýsi válečný tanec a zápasí s místními siláky; a mohl by jednou polknout sama sebe, černoch věru neleží Ratkinovi na srdci. Černoch má zlé, vypoulené oči zvířete a tlusté pysky – a co, měžž si třeba prasečí hlavu! ale černoch má útlou, bílou ženu s ustrašenýma očima a smutnými ústy bez úsměvu, a z té Ratkinovi rozbolelo srdce, jak ji po prvé uviděl. Jak tam seděla za pokladnou v šatě z černého sametu, slyšel Ratkin její srdce naříkati, jak flétnu. Napadlo mu, že černoch ji asi ukradl, a ihned tomu také uvěřil; celý příběh si o tom vymyslel a i tomu příběhu konečně uvěřil. Stál tam před boudou a volal ji tak očima, že k sobě strhl několikrát její pohled; ale tu vždy rychle odklonil hlavu. Konečně ona vstala, řekla cosi cizím jazykem a podávala mu vstupenku, naznačujíc zároveň pohybem ruky, tititi platiti. I to učinila bez úsměvu, mechanicky jaksi neúčastně, Ratkin neměl peněz. Ale to nebylo to, co jej uvedlo v takový bolestný zmatek. To nebylo jen to, co jej hnalo potom k řece a nutilo jej dlouho do noci naslouchati hučícímu jezu...

A chtěl-li dnes Ratkin jít na „písky“, byl by tam nesl srdce bohatší o jednu malou jizvu, podobnou natrženému úsměvu; byla to vlastně hodně pošetilá jizva.

Ratkin stále ještě váhá. Pak se konečně rozhodne a jde. Naproti u děvčete zastavil se voják, děvče naň cení zuby a voják si asi myslí: hergot! mordie! Jeho slovníček lásky je asi značně jednoduchý.

Valenta je nadšen, nesl by Ratkina, ne sice doslova nesl, ale jaksi na perutích svého nadšení nesl. Neboť, víš, Ratkine, ty jsi chlapík. Ty

a Zach. Vy se neztratíte. Valenta při tom pohlédl na Štolce a pocítil potřebu nenechat ho státi jak toho černého vzadu. Nu, o Štolce taky žádný strach. Je sice jako z alabastru ale – tichá voda, tichá voda! Jste to vůbec tři... Bazarové. Valenta sice neví, proč právě Bazarové, ale Valenta Turgeněva četl, a Bazarov nebyl jen tak nějaké obyčejné zvíře; tož tedy Bazarové!

Ratkin zdá se okamžik úsilně přemýšleti. Ne Bazarové, řekne pak, Rudinové. Myslím totiž jen sebe. A vlastně ani ne na sebe... Mate se a potrhne bezradně rameny.

Valenta uchopil jej za rukáv.

– Pleteš si to nějak, miláčku... Ale to je tak, myšlenek máš tadyhle chumáč, hrne se ti to a tu nevíš, jak by ses vymáčkli...

Ratkin se začervenál.

– I vím, nestarej se... Ty nevíš. Řekneš Bazarové, a zatím sám jsi Bazarov.

– Já – Bazarov?

– Ano, Bazarov. Žvanil.

Valenta sebou zatřepal, jako by se chtěl z kabátu vy třepati.

– Ajajaj, Bazarov žvanil. Ergo i Turgeněv je žvanil. Ratkiniátko to řeklo... – Teď se i Valenta rozčilil.

Ale tu objevil se na scéně nový člověk. Catulle Mendès. Ne sice právě on, ale jeho knížka, takové rozpustilé, nahaté historky. Štolc ji vyňal z podpaždí a vsunul ji mezi Ratkina a Valentu, jako by jí chtěl zažehnati zlého ducha sváru. A skutečně, Rudin a Bazarov indignovaně se odvrátili a ukázali svá ctihodná záda rozpustilým, smějícím se francouzským štěbetkám, ba Rudin zapomněl dokonce, že tím staví příliš na odív své potrhane lokty; možno též, že to byl jeho úmysl, jeho plačící pýcha.

Štolc doporučil knížku několika slovy, jež dle svého zvyku zabalil do úsměvů. Ale Valenta, který všechno četl, znal i tuhle knížku a rozhorlil se. Svinstvo je to, kluci to čtou a pak onanují.

Štolc naklonil však pouze zálibně hlavu k jednomu rameni, a mhouře oči, učinil ve vzduchu pohyb rukou, jako by hladil dlouhý, zlatý vlas. Ženské mají míti pěkné prádlo, řekl pouze.

Valenta hučí. Kalhotky, košilky, známe to. Svinstvo! A vy jste, Štolci, Francouz, žádný Čech. Vata a kraječky – žádný křemen... A tu si Valenta na cosi vzpomněl a už se všecek klokotem zavařil. Budeme tu míti letos veliké oslavy Husa, víte to? Ohromná schůze, snad i průvod. Půjde se, to se ví. Mohli bychom takhle kátovi něco pod oknem zazpívat. Hranice vzplála – co? Zlomena hrůza popske světovlády! Však ještě žije k pomstě národ český, ve hněvu svatém zvedá rameno! Nu, domluvíme se. Zatřese se tím, Víte, jak to řekl Vašatý?

Hoši jdou ulicemi, zdi vydechují na ně mdlý žár a slabý vánek letí jim po hlavách, jak po vrcholcích stromů. Jejich srdce potřásají výbojně rudým chocholem. Omnibusy jedou od večerního vlaku, ale jsou to vlastně vítězné triumfátorské vozy, a Ratkin i Valenta mají tisíc chutí pozdraviti je nadšeným pokřikem, zatímco Štolc má pro letní večer svůj obvyklý, zdvořilý úsměv: Dovoluji se představit, vážený večere, jsem Štolc zdvořilý. A nerač se vyrušovat, voň a dýchej dle libosti; nemám vlastně, co bych ti řekl více, jsem totiž Štolc, Štolc zdvořilý...

A na rohu Primátorské ulice stojí tři děvčata, již se několikrát rozloučila, dohodla se úplně, jaké zítra vezmou šaty, rozešla se už a zase vrátila – nu, je takový večer, a třeba ještě tohle a tohle do ucha pošeptat. Co je šeptem, to je čertem, hihihih... a my holky máme taková strašná tajemství, str-r-r-rašná! Ale teď už pa-pa-pa-pa, děvčata! Ne, přece ještě něco, ale zadušujte se, že – ani slovo a nikomu! Vánek letí kolem, přiletěl z parku, kde po celý den spal v jasmínech, a když vidí tři děvčata, políbí tu nejkrásnější z nich na obě oči, a ona zacuká víčky. A ta nejkrásnější, to je Růžena Vildmanová, je krásná a je pyšná; bude už brzy dámou a – zeptejte se jí – bude tvrdá k mužům, jenom špičky prstů dovolí jim políbit, a to

ještě budou muset prosit, na kolenou prosit a mnoho mužů bude kvůli ní trpět, nepochybně se i někteří pro ni zastřelí a poslední jejich slovo před smrtí bude její jméno. To je popelkou proti ní Anda Mrázková a dokonce Stáza Vodičková, která je taková nějaká krátká a všecka baňatá a studenti jí říkají nadto ještě „džbáneček“, ale ona má ve svém srdci kouteček a v tom koutečku leží láska jako malý, bílý psíček a Stáza Vodičková má oči malé maminky, a jeden student je tu v městě, který by měl vědět a neví nic o bílém psíčku...

Děvčata tu stojí, jenjen se už rozletět, ale už tu opět je něco. Podívejte se, baron, hovora a Mefisto! Ale teď už, děvčata, najisto dobrou noc, nebudeme tu přece státi, jako bychom na ně čekaly.

Dobrou noc, dobrou noc! A nezapomněla, Růžo, zítra! Ne, aby tak zítra přšelo! Ví co, může mi psát, Ando! To bude nejlepší, budeme si psát! Ale děvčata se nerozcházejí, ne, teď už věru nelze se rozběhnout, jako když do nich střelí, ti tři hlupáckové mohli by si myslet bůh ví co. A hleďte, ti protivové míří skutečně k nám...!

A tu už stojí baron, hovora a Mefisto – Štolc, Valenta a Ratkin, smekají klobouky a děvčata jsou velice překvapena – kde se tu ti tři najednou béřou? Ostatně, rozcházejí se už – božínku, kolik je vlastně, pane Valento, hodin? Valenta přikládá polnici k ústům, děvčata neříkají mu nadarmo hovora a Ratkin přistupuje k Růženě Vildmanové: Mohu vás, slečno, doprovodit? Růžena Vildmanová neodpoví, pohlédne mimo něho na Štolce a řekne: Půjdete si se mnou, pane Štolci, pro památník? Slíbil jste mi – – – Štolc mhouří oči. Někdy jindy, řekne pouze a řekne to tak, jako by to ani nebyl Štolc zdvořilý. Růžena Vildmanová je krásná a pyšná, bude jednou tvrdá k mužům, ale teď zčervenala všecka a má téměř slzy v očích. I Ratkin má červené skvrny na tvářích, mžiká očima a zlobí se tím více, že na sobě cítí něžný pohled a ví, že to naň tak hledí „džbáneček“ svýma očima malé maminky; a kdyby věděl o bílém psíčku, jistě by ho vytáhl z jeho úkrytu a zakroutil mu krk. Nemůže se už udržet a řekne:

– Dobrou zábavu. Jdu na „písky“ k černochovi...

I, co se vrtíš, džbánečku? Přestaň, džbánečku, klofnu! Klofnu! Ale Stáza Vodičková nemůže si pomoci, Stáza Vodičková musí nějak říci, že tu stojí a že lapá každé jeho slovo a proto povídá: K černochovi? Je prý to tak zajímavé. Rozhodně se tam také zítra podívám.

Mluvila by ještě a dýchala dále, ale nemůže. Ne, jistě, ani dýchat nemůže, tak na ni pohlédl Ratkin; dobře jej nazvala děvčata Mefistem, pohlédnout uměl, jako když řízne.

– Rozhodně se podívejte a nezamilujte se do černocho – –

Smekl klobouk a jde. Ale po několika krocích dohoní jej Valenta se Štolcem; Valentova polnice vřeští. Chlapík jste, Štolci, chlapík. Pěkně jste ji vzal u huby. Mistrně. A když na písky, tak na písky, nemám nic proti tomu.

Písky jsou prostranství, určené pro artistické kočovníky všeho druhu; teď tu je veliký kolotoč, střelnice a černocho. Po jedné straně je uzavřeno prostranství kaštanovou alejí, která se sem rozběhla od městského parku; hoši usednou na jednu z laviček v kaštanové aleji.

To, co mají před očima, není právě žádný zázrak, ale je to přece jenom něco barevného a sen se s tím může pokochat, je-li právě schopen pošetilosti. A přivřeš-li například oči, už tu není ozářený, vířící kolotoč, a není tu kolovrátek a výskání děvčat, ale je tu nějaký fantastický ostrov světla, nějaký ostrov dalekého jihu, nebo jakési město dalekého severu, vůbec něco dalekého, dalekého, krásná žena, mluvící cizím jazykem, s tajemstvím v očích, barevná světla, hudba, zahrady a moře – – – neboť jest takový rozšířený letní večer, země je otevřena a země je sladká, jak milenka, vstupující do lože milence.

A proto má Ratkin srdce podobné keři dozrávajících malin...

– Chtěl by, chtěl by – u čerta, co že by vlastně chtěl? Je někde cosi, a on by se chtěl k tomu po špičkách blížiti, zadržovati dech a rozhrnovati potichouнку houštiny a náhle by tu stál tomu tváří

v tvář; bylo by to jako zázrak, rozepjalo by mu to náručí vstříc a on by ucítil na svých rtech dlouhý polibek, ve kterém by mizel pomalu jeho život, ale bylo to krásné a sladké, neboť by to nemělo konce a on by věčně zůstal spojen s těmi rty, a nebylo by nic, než ten polibek a sladké vděčné slzy, pomalu kanoucí z jeho očí...

Ratkin tu sedí a nepozoruje ani, že tu zůstal sám se Štolcem.

Valenta odběhl ke kolotoči, jsou tam kuchty, snad se dá něco dělat, řekl.

A nyní uchopil Ratkin Štolce za rukáv. Štolci, Štolci, zasténal pouze. Pak učinil neurčité gesto, takovou bludnou, tápavou křivku.

– Cítíte to také? Jak to našeptává a jak vás to táhne! Že třeba odejíti odtud jinam... jinam... a tam umřít štěstím. Ne tady! Jenom ne tady! Tady nelze umírat štěstím. Tady... nelze potichoučku rozhrnovati houštiny. Podívejte se jen, tu před námi.

Před nimi stojí voják s děvčetem, má ruku kolem jejího boku, leží si tu v náručí, neostýchají se.

– Takové to je tu – všechno. A na všechny dojde. I na Růženu Vildmanovou. Na bělošku již došlo. I na mne došlo. A já... já chci jinam...

Štolc se zdvořile usmál. Co se Vildmanové týče... a vůbec zdejší děvčata... Nedořekl a mávl rukou.

Ratkin vzhlédl a zasmušil se. Co ten to tu plete? Pěknému panáku jsem si požaloval! Stal se náhle zlým a popudlivým. Ženské mají míti pěkné prádlo, neřekl to tak Štolc před chvílí? napadlo mu a pohlédl mu přímo do tváře.

– A vy vůbec jste Štolci – taková prادلena!

Zasměje-li se, udeřím ho, myslí si. Štolc se skutečně zasmál; do obloučku při tom složil ústa, jako by vydechoval kroužky dýmu. Jak se ten člověk směje! myslí si Ratkin, neudeří, hledí pouze na Štolcova ústa a po všech údech umdlévá a slábne. Potom svěsí těžce hlavu, pokyvuje jí zvolna, něco ubitého leží u jeho nohou, a jemu dělá dobře seděti tu se svěšenou hlavou a kormutlivě se usmívati.

Kdosi usedne k nim na lavičku, povídá cosi, a Ratkin konečně zdvihne hlavu.

– To je dobře, Zachu, že jste přišel, to je dobře, řekne.

Zach pohlédne pozorně na Ratkina a neřekne zprva ničeho; pak přeloží nohy křížem a opět pohlédne na Ratkina. Jeho pohled je vlastně pomalým zdviháním víček.

– Tváříte se nějak vážně.

– Je mi také vážně.

Zach frkl nosem a hledí k nebi. Ratkin chce něco říci, ale nedá mu to, a také se zahledí do oblohy; dým z pivovarského komínu ulpěl na ní velikou, šedivou skvrnou, podobnou ohromnému pavouku. Oba mají touž myšlenku a řeknou stejně: pavouk.

Zach se usměje.

– Vidíme mrak a řekneme pavouk. Snad je přece dobře, že jsem přišel. A teď pohleďte támhle, co řekneme oba teď?

– Valenta! Oba řeknou Valenta a smějí se.

Skutečně, Valenta se sem žene a není v dobré míře. Nedá se prý prozatím nic dělat, všechno ženštivo je v rukách vojáků.

Ratkin mumlá: Lokaji, vojáci a – Štolcové mají štěstí.

Zach vstane. Pojd'te, Ratkine, řekne. Valenta by šel také s nimi, ale to víš, Zachu, snad se dá přece něco ulovit. Okoukneme to ještě se Štolcem.

Huba, nic jiného, hučí Zach. Nu, pojd'te, zajdeme k nám. Vzduch zemdlel k opojnosti, je téměř slyšet temné crčení hustých míz, v zášerích vrat šeptají dvojice mladých lidí a kolem svítilen sněží noční hmyz. Dole v městě dotrubují čepobití a Ratkin tiskne ruce ke spánkům, chtěl by býti někde v lukách a položití obličej do rosné trávy.

– Zachu, Zachu... já si nevím rady.

– S čím?

– Vůbec s ničím. Nesmíte se mi smát, ale já už jistě nevím kudy kam.

– Počkejte, Ratkine... povíme si o tom...

Zach to řekl nezvykle srdečným hlasem.

– Já totiž taky nevím... – dodal.

– Tak, hleďte například, Zachu, tuhle v sobě nosím takový krásný obraz, touha je to vlastně a ne obraz, ale přece mi to připadá jako obraz, vidím to téměř, namalované je to ve mně – ale to je to, žít bych tak chtěl a ne nositi jen v sobě obraz. Nu, pravda, jaké pak žít, chlapec jsem a život teprve přijde. Říká se to tak a povězte mi, co to je: život přijde? Udělám maturitu, pokloním se na všechny strany a řeknu: tak pojď už, živote! Ale musím to říci pěkně potichu, neboť kdyby to slyšel tatík, pěkně by se rozkřikl, že... tak a tak... nu, prostě, že si musím s životem dáti ještě chuť zajít. A co je to za slovo, chlapec? Ve školní lavici sedím, a tedy chlapec. A jaký že jsem chlapec? V boha nevěřím a ženská už mě dostala...

Zach mu položil ruku na rameno.

– Počkejte, Ratkine... to s tou ženskou je skutečně pravda?

Ratkin se jaksi v ramenech zatřásl a okamžik váhá.

– Nu, řekl jsem to už. Ale to jenom vám... vám, Zachu. Je to pryč, jako by toho nebylo, nechci o tom nic vědět. Počkejte teď, teď jsem k tomu přišel, hned vám to vypovím. A co bych povídal! Zkrátka to řeknu. Žít se mi nechce. Krásný obraz v sobě nosím a krásně žít nelze. Když si něco krásného představuji, je to vždycky jako by někde daleko, daleko... snad docela na jiném světě. Co tedy? Půjdu na jiný svět. Půjdu potichu, jako bych rozhrnoval houštiny... Víte, Zachu, dnes jsem si takového něco vymyslel –

– Co? Zach, zdá se, vkládá v hlas i pohyby úmyslnou, vynucenou hřmotnost.

– Nesmíte se smát. Takového něco – o lásce. Jenom jednou v životě by to mělo přijít, dlouho, dlouho bylo by třeba těšit se a čekat, blížiti se po špičkách, se zadržovaným dechem, víte, bylo by to tak, jako když se potichounku rozhrnují houštiny, nu – a pak by to konečně bylo tady. A – náručí by se zavřelo. Navždy. Neboť by se v náručí umřelo.

Zach odfrkl několikrátě nosem, ruce mu nepokojně hrají.

– Víte, Ratkine, poradil bych vám prozatím něco. Obratíte svůj obraz ke zdi.

– Jak to... ke zdi?

– Dělá se to tak, tuším. Obraz někoho, kdo umřel... nebo někoho, jehož pohled by mohl vyčítat, obrací se ke zdi. Aby raději nebyl na očích, víte? Ale teď pojdte, jsme už u nás.

Octli se v uličce u řeky; mezi jednotlivými domky prohlédá řeka, podobná temné sedlině v sousedství těchto špinavých domků a zapáchajících dvorečků. Její vlnky nežvatlají a neobrazí nebe; není jim do hry a do žertů, splihly a ztíšily se, jako děti jdoucí kolem márnice. Jsou tu jen dvě tři svítilny, a to jsou takoví malí mrzáčkové světla, mrkající zanícenými víčky.

Přišli k vyššímu, jednopatrovému domku; tady bydlí Zach; a tu ze tmy domovních vrat vystoupilo děvčátko, podalo Zachovi lístek, od slečny, řeklo, a už odběhlo. Zach nezdá se býti nikterak překvapen, zmačkal lístek a strčil do kapsy. Dejte pozor, Ratkine, je tu tma... držte se mne, povídá. Stoupají po schodech, schody zavrzaly a dole se rozštěkal zlobně pes; pak otevře Zach jedny dveře a oba vstoupí do neosvětlené a horkem zalknuté místnosti; je tu pološero, na posteli sedí muž v podvlékačkách a sípavě kašle, pak je tu žena, ta stojí na stoličce a natahuje hodiny. Vedu si hosta, povídá Zach a postrkuje Ratkina před sebou do vedlejšího pokoje; muž i žena jeden přes druhého se rozhovořili, ale Zach rychle zavřel dveře.

– Tady je příjemně, co? Počkejte, rozsvítím a pošlu pro pivo.

Okno vede na řeku, je otevřeno, opodál hučí jez.

Pak konečně lampa je rozsvícena a veliký džbán piva stojí na stole. Vítám vás u Zacha, povídá Zach a Ratkin naň hledí, nesvůj je dosud, a myslí si; kdo jsi vlastně? Psaníčko od slečny dostal – a od které vlastně slečny? A v obličejí mu dnes žilky hrají, jiný je než jindy! Zach, Zach – vůbec i jméno má podivné. A – mapy má na stole rozložené, vida! Podivný jsi ty člověk nějaký! A co já tu s tebou budu povídat? Sám bych měl být, mluvit se mi už nechce.

– Přistavíme stůl k oknu, pomozte mi, Ratkine. Budeme tři, ve třech se sedí lépe: víte, myslím řeku. No, už jsou tu! Bzzz, morituri te salutant, Ratkine!

Zach míní tím noční hmyz, který se třepe kolem lampy, a v jeho hlase ozvala se trpká strunka.

Vyňal z kapsy několik cigaret a položil je před Ratkina; pak si nacpává dýmku a hledí oknem.

Mám pěknou vyhlídku, ani byste neřek. Bydlím tady kvůli vyhlídce. Nenosím totiž krásný obraz v sobě, to je nepraktické. Tahle vyhlídka, to je můj obraz. Nerozumíte mi, pravda, jak byste mi rozuměl. A pijte, pijte, bratře. Nu, rozhodně, po jistém smyslu bratře, dodal a nadzdvihl koutky úst.

Napil se, zažehl dýmku a opět hledí oknem.

– Pěkný obraz! Znameníť obraz!

Náhle vytáhl z kapsy zmačkaný lístek a hodil jej Ratkinovi. Přečtete si to, řekl.

– Ještě sám jste ho nečetl...

– I tak vím, co je v něm, jen čtete.

Lístek je psán tužkou, písmo je špatné, divná je to slečna, myslí si Ratkin.

Blahorodi pan Zach, studující!

Nemyslete eště dávno nejsem pro vás tak špatná děláte, že ste študovanej člověk a chovani neni podle toho, mě dobře milostpani varovala měla sem si dát svami pokoj mohla sem uspořit mnoho slzi. Před Pepi ste se taky tak vyjádřil, poněvač mě bolela hlava ale to je pravda že mě bolela hlava a žádnýho pana neměla sem nahoře, mohla bych na to přísahat nesmějte se mí přísaze Pepi to děla na schval neb ona nikdi nikoho ráda neměla a tohle je podruhý v mojim životě a vyste druhy, co do myho srdce nuž zarazil drahy Karle na svy ruce se podívej a musi ti bit líto, žes to moh udělat něco takoviho říct

jakobys nuž zarazil Ted' puđu spát a divam se pořad do tvyho okna je už rano zřeky se kouři ty asi spíš možna že máš málo pod hlavou chtěla bych ti podložit ale to bych šla pošpičkach nezlob se máš okno otevřeni a po ranu je zima měl bys okno na noc zavírat, tak prosim tě ho zavírej, dobrou noc karlouši dobrou noc štěstí.

tvá jedine milující Anděla.

Jedou pramaci bojim se abi tě nezbudili počkam eště až přejedou ted' sou už prič snad tě zbudili neměli bi tak časně jezdit.

Pa, Pa, Pa –

Posledni Poznamka dnes je to 62 dni co tě znam dobrou noc dobrou noc.

Je to psáno tužkou, obyčejnou šedou tužkou, písmo je šedé a neohrabané; Ratkin stále ještě hledí na ta písmena, ale ted' jsou to malé jakési bytosti s široce rozevřenými, křičícími ústy; je tu také srdce a v něm vězí nůž; ale jsou tu také divoce rozpuklé, vášnivé rty, červená pečeť hříchu.

– Ukažte, povídá Zach, vezme lístek, nepohlédne v něj a pomalu jej rozškubává. Pramaři jedou, bojím se, aby tě nevzbudili, myslí si Ratkin. Otevře ústa, ale neřekne ničeho. Hromádka roztrhaných lístků leží na stole. Nehýbá se, není tam nic, co by kroutilo očima, je to malá mrtvola. Oddaná a tichá. Nůž pronikl srdce.

Zach se usmívá. Nu vidíte, Ratkine, taky mám svůj obraz, povídá. A pijte, pijte!

Ano, Ratkin se ted' napije. Má ted' chuť, nehoráznou chuť k pití, střecha, zdá se, hoří nad hlavou, pijme!

– Je to dívka pro každého. To jste pochopil přece, co? Nu, hledíte tak na mne, co na tom divného? Zach vypil dvě sklenice za sebou. Že nevíte kudy kam, řekl jste to? Vidíte, já taky nevím. Ale nemyslím

na to už. Rozehrál jsem se, nepřestanu v půli. Nehraju na pravítko, vzal jsem si skutečné housle. Bledý je Zach, svítí šedýma očima a hledí střídavě na Ratkina a kamsi přes řeku. Opět pije. Poslouchejte, Ratkine, Zach mluví. Zach zřídka mluví. Ale dnes se mi chce mluvit. Mám vás, Ratkine, rád, vy jste – horké srdce. Nemyslete si, i já měl v sobě – svatý oheň. Každý lepší chlapec má v sobě svatý oheň. Rozbíhá se takový chlapec, rozbíhá, na každém trnu kousek masa zanechá; pamatujte si to, Ratkine, je to pěkný obraz, víte, pro báseň, ale nenapadlo mi to teď, už dávno jsem si to vymyslel. Nu, což o kousičky masa, ale i šat se potrhá, to je ta nepravost, šat se potrhá a na to jsou staří přísní. Sssss – a svatý oheň čadí, jak jinak, čadí.

Ratkin visí velkýma očima na Zachových ústech.

– Ano, ano, tak je to, všemu tomu rozumím – ale...

– To je právě to. Ale... Tomu za tím „ale“ ani já nerozumím. Ne, nerozumím. Je to tak, a dost. Nemyslete si, já ji i na čelo líbám. A vlasy hladím. Hlavu jí na prsa položím, plakal bych. Zkrátka, těžko je duši i tělu. Vidíte, mám tady mapu na stole rozloženou, cestuji tak, utéci bych odtud chtěl, po dalekých zemích se toulám; jsou tu ostrovy a země až daleko na severu, krásně by se tu žilo. I jí kdysi o tom povídám. Prchneme daleko, daleko, budeme žít bílí uprostřed bílého sněhu, tak jsem jí to řekl. Plakala, jako by to bylo pravda, líbilo se jí to.

Pohlédl na roztrhané lístky před sebou; víčka i rty se mu chvějí. Počíná je rychle skládati dohromady, lístek k lístku, chvátavě a s něžností, jako by se dotýkal bolestivých míst raněného. Mlčí, pouze občas při tom vzhlédne k Ratkinovi a usměje se naň rozpačitě a smutně.

Ratkin hledí na jeho ruce, radostno mu je i hořce a myslí si: hle, nedalo mu to, nůž z probodeného srdce vytahuje. I na jiné věci ještě myslí, nůž již skoro ani není nožem, a je-li tu krev, crčící krev, jsou tu i růže, růže...

A Ratkin konečně řekne:

– A přece, přece... to již je život. To u mě, víte, Zachu, to bylo jen takové nedorozumění –

Zach složil již lístky dohromady, přečetl je a teď vzhlédl.

Oba bezděčně vstali a uchopili sklenice.

– Život! říká Zach.

– Život, život! říká Ratkin.

Hlas jejich je rozechvěný, zdvíhají sklenice a hledí na sebe rozzářenýma očima.

Pak Zachův pohled uhne oknem kamsi za řeku. Chvilku tak setrvává, pak se obrátí a povídá:

– Dojdu ještě pro pivo, budeme pít na bratrství, Ratkine...

Kapitola patnáctá

Život, život! – jeho slávě se pokloňme, jeho chválu zpívejme! Není dosud tady, ale jeho ohně hoří za nocí na vzdálených kopcích. Posly už vyslal a my v jejich ruce složili sliby své oddanosti. Chceme milovat velikého a krásného vašeho pána, tak to vyřid'te, poslové! Chceme býti takoví, aby jeho oko na nás s hrdostí spočinulo, aby se usmíval, pokyvuje hlavou k rytmickému našemu pochodu. Ale, vyřid'te mu, ať nás nezradí, ať nás neprodá! I s ním chceme se dáti v zápas! I s ním – vyřid'te mu to. A chválu jeho že zpíváme, nezapomeňte!

Ratkinovi často vlhly oči; to přicházelo tak samo sebou, byl tu v nitru takový houslový tón a každou chvilku si požalovat musel. Z jednoho dne v druhý přeléval se Ratkin jako jediný pramének roztoužení.

A teď chtěl něco psáti. Měla to býti pěkná povídka, kytička sasaneč a petrklíčů. Mělo to být něco takového jako Jarní vody. Nu, to by snad dovedl. Ne, nedovedl. Žít dříve třeba. A bude žít. Nebude to již dlouho trvat. A přijde Gemma. Nebude to již dlouho trvat.

Ostatně, ne – Gemma! Ne – tichoučká Gemma. Ta, jež přijde, nasadí mu nůž na prsa; budu-li chtíti, bodnu, nebudu-li chtíti, nebudnu, tak bude říkati ta, jež přijde; jako divoký šípkový keř bude, růže a trny, růže a trny.

A přišel jeden říjnový večer, jedny prázdniny opět přešly, byl říjnový večer a zlé, rozduťté mraky hnaly se po obloze. Vítr plískal a svítilny v ulici mžouraly jako zlé kočky; úzkost musela přepadnouti ty, kteří čekali onoho večera milenky, neboť svět zdál se býti opět jednou pln potměšilých, záludných úmyslů a někde v prostoru byl hlas, který volal a varoval: Haló! Haló!

Ratkin chodil ulicí podél městského parku a jeho oči byly jako ozářená okna, za nimiž se tančí; trochu to kolem něho houkalo, ale

co se jeho týče, mohli třeba malí dráteníci z nebe padat; vlastně mu to bylo zcela příjemné, že se dnes tak vítr od řetěze utrhl, ať ukáže, co dovede; neboť on právě chtěl udělati totéž, nesl svou lásku ve svém srdci, slyšíš, větře, lásku, a to je také trochu hukotu, nemyslíš?

Chodil tu a čekal a teď měla přijít ona a slyšeti, co on jí dnes poví. Jeho srdce dnes mělo se otevřít, jak krabice, z níž vyskočí malí čertíci, zapletou se jí do sukní a do vlasů, by ji všchnu zcu-chaly k omámení. Ne, ne, jinak to mělo býti. Jako v houštiny chtěl ji zavést ve svou lásku, by se bála a držela pevně jeho ruky, jak dvě děti, ustrašené tmou, měla je v náruči spojit láska. – – – Ne, ani tak to nemělo býti. Ona půjde teď proti němu, stane před ním, otevře ústa – Ratkin vidí její pootevřená ústa a nedýchá – otevře ústa a řekne: Není mi po nikom nic, a po ničem nic, jenom vás mám, Ratkine, ráda.

Nějaké zlé zvíře řádilo po parku, vylo a lámalo větvičky, házelo jimi po Ratkinovi, ale Ratkin se pouze usmíval; ta bestie jednou měla vidět hochu, který si nedá pokaziti dobrý rozmar; a měla jen míti uši, však by ji už za ně uchopil a zkrotil. Ano, to by byl dnes dovedl.

A tu šla ona proti němu, Pavla bylo její jméno a po malinách v ústech chutnalo; jarní vánky to jméno zpívaly a lidé se od nich je vyslovovat naučili. Šla proti němu a s větrem stalo se něco zvláštního; stál tu teď a hrál na housle, jako by to ani nebyl vítr. A nikdo jiný nešel ulicí než ona, kvůli ní vítr hrál. Blížila se k němu a plula, zlatá, elektrická rybička, na deset kroků dostal od ní do srdce ránu. Pak došla až k němu, vítr už nehrál na housle, nýbrž skočil do jejích sukní a choval se jako uličník. Ratkin to viděl a tušil něco nedobrého; pohlédla naň a jemu bylo ještě hůře; měla jiné oči, nebylo to tak, jak očekával. A neřekla nic, žádné z oněch zázračných slovíček, poděkovala pouze na pozdrav, nezdálo se ani, že by se radovala. Nestarala se vlastně ani mnoho o něho; měla tolik práce se svou sukní,

s kloboukem a vlasy, vítr ji zle pocuchal. Šla s hlavou skloněnou proti větru, nemohl teď ani viděti jí do obličeje a tu cítil, že je konec a slyšel, jak se vítr směje. Ano, vítr měl proč se smáti, neboť se mu opět jednou pěkná čertovinka povedla, slečinku o dobrý rozmar připravil; nemohla tu teď kráčet jako bohyně, míti v moci každý záhyb sukně a ukazovati, jakou už je vlastně dámou; hněvala se, všechno se jí to pokazilo i Ratkin se jí zprotivil, hloupé to bylo od něho, státi tu a čekati na ni.

Cítil, že je konec, nevěděl ani, jak to přišlo, ale cítil, že je konec; že mu něco umřelo a že musí promluvití cosi jako pohřební řeč; ne mnoho, pouze několik bolestiplných slov, hrst hlíny na rakev. Bude mu to těžké, ano, to bude; neboť je to už nepochybně jeho osud, býti vždy při prvním kroku sražen zpátky a on tu chtěl jednou pro vždycky něco o svém osudu říci.

Šla vedle něho a nebyla teď už tím, čím byla dříve; byla teď jedním ze skalisk, na která narazil, a on chtěl teď pouze smočiti prst ve svém srdci a napsati na skalisko několik slov svou krví.

A tu počal mluvití, v přestávkách, vždycky několik slov mezi jednotlivými závaný větru, jeho hlas byl temný a raněný a jí bylo ještě neveseleji; nerozuměla tomu, co povídal, bylo to něco takového, že z toho dostávala strach, měla jej za potřeštěného, kloudná zábava s ním vůbec nebyla a zprotivil se jí ještě více; a dostala teď chuť, říci také své slovo, teď momentálně jí to napadlo a ona řekla:

– Nehněvejte se, pane Ratkine, ale u nás doma si nepřejí, abyste mne doprovázel; nemá to také žádného účele. A řekl bys, že si při tom sedala na vítr, aby užuž jí nenávratně odnesl.

Ratkin chvilku nemluvil. Ale jeho obličej nebyl již tak smutný a v koutcích rtů mu to pocukávalo.

– Ale dnes ještě smím... naposled? optal se potom. Přikývla. A vedl jí až k domu. Podala mu ruku, neměla vlastně ničeho proti němu, usmívala se teď naň dokonce. Hleděl na ni, její ústa jej jako peříčkem lechtala, když na ně hleděl, nemohl od nich odtrhnouti

očí. Teď už nebyl melancholickým princem, slyšel hlas své mladé krve, jako úsečný povel, a tu řekl:

– Ale, políbím vás... mohu vás přece políbit?

Neřekla ničeho, vyprostovala pouze rychle ruku, ale on ji držel pevně. Nemohla mu již uniknouti, objal ji druhou rukou, ale k jejím rtům se nedostal, políbil ji pouze na tvář. Pak ji teprve pustil a ona vklouzla do domu. Stál tu červený, se zářícíma očima, a posílal za ní svůj smích. Ano, smál se teď, hrst hlíny hodil na rakev, ale i jednu růži tam hodil, tak to bylo lépe, a nebylo teď třeba, aby šel se svěšenou hlavou...

Třetího dne obdržel od Pavly dopis. Hněvala se naň, velmi se hněvala; nebyl jistě dobře při rozumu, když se něčeho takového odvážil – – – však přece, vida: nikdy více už to nesmí udělati, nikdy více, neboť potom by byl už doopravdy konec. Ach tak – tedy nebyl ještě konec? Ratkin se smál. Ne, skutečně, už jí to vícekrát neudělá. Nikdy. Může být klidná. Neboť, takhle on to nemyslel – co já jsem, slečinko, chtěl, to byla láska, a ne hubička ve vratech – nedorozumění to bylo, zasmějme se tomu. A Ratkin se smál, chodil se vztyčenou hlavou, a nesklonil ji ani, když potkal Pavlu; tu zdravil a jeho ruka s kloboukem opsala při tom výbojnou křivku, jako by jím mával, ale on už letěl jinam, on už se nevracel.

Letěl, letěl, ale jeho den nepřicházel. A Ratkin psal dlouhou báseň, Ikaros se jmenovala, a vypravovala hoře a touhu vězně na pustém ostrově. A orel tu sídlil v skaliskách ostrova, a když vězeň bloudíval po břehu, lomě v dálku rukama, orel často slétával až blízko nad jeho hlavu a křičíval tak domlouvavě, jako by mu chtěl něco říci. A tu vždy vězeň přestal lomiti rukama, nevěděl, odkud ta víra přišla, ale počal vždy věřiti, že přece jeho den přijde, a že se mu podaří uprchnouti z pustého ostrova. Orel a vězeň stali se brzo přáteli, a přišel konečně i den, kdy vězeň pochopil, co mu chtěl orel říci; a tu ukryl obličej v jeho peří a plakal, zatím co orel vydával skřeky, podobné vítězným fanfárám a vězeň nazýval orla

nejsladšími jmény, neboť orel jej chtěl unést na svých křídlech. Ale měl ještě mnohokrát lomiti rukama nešťastný vězeň. Orel byl sláb a nemohl jej daleko nésti, srdce věžňovo bylo příliš těžké touhou. A tu počal vězeň krmiti orla krví svého srdce, aby zesílil. A teď věděl, že přijde jeho den, neboť musel přijít jeho den, když dával orlu krev svého srdce. – –

Ratkin zdál se býti nemocen, byl bledý a jeho oči měly chorý lesk. Po všech žilách řeřavět – a přitom bylo třeba den po dni po několik hodin jít píščinami, živoucího pramene tu nebylo, a co se ve velbloudích žaludcích našlo, to nebyla voda. Nebo bylo třeba sedět ve sklepě, podél zdí stály řady oznámkovaných soudků, ale v nich nebylo vína; jednou v nich něco bylo, boží to vědí, ty teď spokoj se s prázdnými soudky, a nauč se čísti nápisy na nich; jako my to dělej, my to také dělali. Ano, píščiny a sklep – to byla škola. Několik starších profesorů bylo vystřídáno mladšími, přišli a trochu čistšího vzduchu s nimi vproudilo; to byly dvě, tři palmy v píščinách, a ty schly a churavěly, nic se tu nemohlo dařit, píščiny zůstaly píščinami. Jednou by se tu musela všechna okna zotevírat a vyvětrat! Vyházet pokorné, nízké lavice a vyházet pyšné, superiorní katedry! Zpřelámati pravítka a vyrvati zkušební zápisníčky z poskakujících, rozčilených rukou! A musela by býti slavnost nového vysvěcení školy! Květiny a zpěv! A zpívající dívky přišly by sem k hochům, aby jim řekly, že od nich chtějí, aby byli silnými, krásnými a šlechtnými muži. Ano, jednou – – – jednou – – –! Byly někdy zázračné dny jara a léta, slunce téměř mluvilo k lidem, laskavě a domlouvavě, a školní světnice tu zela, jak tlama žízňivého psa s vyplazeným jazykem; a tu by byl vstoupil profesor, s úsměvem v bílém vousu, ano, byl by se jistě usmíval zvláštním, ze slunečného světla utvořeným úsměvem, a byl by řekl: Žádné knihy dnes, mladí přátelé, žádné knihy. Půjdeme ven pod kvetoucí stromy a budeme hovořiti o lásce. Je už dnes takový den a nemůžeme udělati nic lepšího; i o jiných věcech budeme hovořiti, o mužnosti, síle a kráse, skutečný chléb

života budeme lámati a jísti. Byly někdy zázračné dny jara a léta, ale profesor, který by takhle promluvil, nepřišel...

Byl den 18. narozenin Ratkinových, sobota, a toho dne po obědě zašel Ratkin k Zachovi; podivná tklivost jej jíkala, když myslel na to, že je mu dnes 18 let. Zach byl nemluvnější ještě než jindy. Ratkin hovořil a pak zamlkl i on.

Tu po chvíli řekl Zach:

– Anděla mi psala. Je to už přes rok, co zmizela... a teď najednou píše. Vidíš, do srdce jsem se jí zapsal.

Zasmál se nepříjemně a chvíli mlčel.

– Děs aby tomu rozuměl. Ženským a – životu vůbec. Kdo je to – taková Anděla? A taková – Lorča? Bestie to jsou, jistě že bestie, ale jakýsi modrý plamínek mají v sobě, svíčičku jakousi – – nevím, jak bych to řekl. Co říkáš, jaká Lorča? Tam naproti je, mají zas novou.

A Ratkin teď opět musel si vzpomenout, že je mu dnes 18 let. Řekl to Zachovi.

– To abychom ti dali nějaký dárek, co? A Zach se drbl do čela a rozhlížel se po pokoji. Počkej, je tu něco. Přišel jsem k tomu náhodou. Vzácná věc.

Podal Ratkinovi Tolstého Kreutzerovu sonatu.

– Seber si to honem a hned číst. Pokocháš se. A Zach zamžikal potměšile vráskami kolem očí...

Ještě před večerem přihnul se Ratkin zpátky. Zach ležel na posteli a nadzdvíhl pouze hlavu.

Ratkin hodil mu na postel knížku.

– Tady máš. Nech si svůj dárek. Je to, je to... blázinec. Nesmysl je to. Lež je to.

– Bon. Blázinec. Lež. Nesmysl. Ale nekřič tak, bolí mne hlava.

Ratkin se jaksi zarazil.

– Hlava tě bolí? To je škoda.

– Škoda? Proč?

– Chtěl jsem totiž – – – Ratkin se ocitl ve velikých rozpacích.

Stál tu, červený, přešlapoval a hledal, co by vzal honem do ruky. Chtěl jsem ti totiž říci, že bych šel dnes s tebou tam naproti. Přečetl jsem si knížku – a zrovna půjdu. Jako když na mne naplivá, tak mi bylo, když jsem četl. Ostatně, víš, Zachu – Ratkin sklopil oči a jeho hlas ztemněl – musím z toho někudy ven... bylo mi v poslední době dost špatně... nespím, straší mne to, zle je se mnou...

Zach spustil nohy z postele, ušklíbl se nejprve, ale pak zahleděl se velmi pozorně a vážně v Ratkinův obličej.

– Nu co, chceš-li, můžeme jít, řekl potom.

Ratkin byl poněkud zmaten.

– Zachu, bolí-li tě hlava, k čemu bychom chodili. A vůbec, já nevím. Mám-li jít, nebo snad přece... Vždyť je to hrozné, Zachu, hrozné je to...!

Zach se dobrácky usmál.

– I, půjdeme. A co myslíš, řezat tě tam budou? Ne, řezat. Třeba jen bolavý prstíček ti tam pofoukají. Ba, stojíš tu tak, jak chlapec s bolavým prstíčkem.

A Zach už se jenom smál a žertoval, vzal kabát a klobouk a pak šli. Musíme zadem, a ještě hodně opatrně, řekl Zach. A peníze máš?

Ratkina jako když mezi oči klovne.

– Peníze – nemám.

Dlouhatánský Zach se smíchem všecek rozkýval. Peníze – nemám, opakoval po Ratkinovi a třepal jej po zádech.

– Vždyť já jen – třeba se podívám, a dost. Vidíš, peníze skutečně nemám. A Ratkin nevěděl, kam pro rozpaky obrátit oči.

– Vida ho, peníze skutečně nemá... skutečně nemá... Nu, tady jsou, já mám. A ber jen, ber. Třeba jen se podíváš, a dost. Ty... ty, milovníče jeden...

Za mostem uhnuli opět k řece, a šli úzkou cestičkou podél rozvalených zídek a špinavých dvorků. Březnové odpoledne se sklánělo, led před několika dny odešel a dva rybáři chytali tu ryby; hoši u nich okamžik zúmyslně postáli a šli dále. Jarní vody hučely, vzduch byl

kvasivý a ostrá červeň křičela od západu; Ratkin hleděl na řeku, hleděl k obloze, zdálo se mu, že se musí s něčím rozloučit a nevěděl, s čím, někdo jej volal jménem, tak mu to připadalo, byl to úpěnlivý hlas, ale on pouze vrtěl hlavou a usmíval se. Ty, jenž mne voláš, pohled na můj úsměv: můžeš-li, porozuměj ty mu, když mu nerozumím já!

Pak konečně řekl Zach: Tady. Mrskl okem do jednoho dvorku, přešel jím rychle a Ratkin za ním. Temnou chodbičkou vstoupili do malé, zatuchlé místnosti. Starší, tělnatá žena hrála tu v karty s mladým černovlasým děvčetem, oblečeným pouze v noční, ne zcela čistou jupičku a spodní sukni.

– Koukla, Lorčo, nápadníci. Pěkně vítám, pánové. A – dohrajeme to. Ne, sem si mně, páni, nesedejte, jen pěkně nahoru. Uvidí vás tu někdo a budu mít nepříjemnosti.

Děvče líně otočilo hlavu, neřeklo nic a hrálo dál.

– A vida, fileček tu přece ještě byl, švadronila stará. Bum – stada! I, tu máš – eso mi píchla. Dost. Šestáček jsem projela. Zaplatí, Lorka, slivovičku!

Děvče přistrčilo k ní několik krejcarů a vstalo. Mělo houpavé boky a prsy, černé, netečné oči a hrubá ústa. Ratkin hleděl na ni a po celém těle cítil podivnou úpěnlivost; nebyla hezká a nebyla ani příliš čistá, ale jemu bude s ní dobře, bude-li jen ona chtít, dobře mu s ní bude, nikdy nebude na ni zle vzpomínati, hezká a dobrá bude žítí v jeho vzpomínkách. Má ovšem málo peněz, ale jednou se naskytne příležitost, a tu jí pošle hodně, hodně peněz. Ano, to udělá. Nikdy na ni nezapomene, bude-li k němu hodná.

Děvče zpozorovalo jeho pohled, ale učinilo pouze nepodařený pokus úsměvu a houpajíc se v bocích, vyšlo ze dveří.

– Dovolíme si učinit návštěvu, volal za ní Zach, ale nedostal odpovědi. Poručil víno a stará v okamžiku zesládla. Přinesla láhev, sklenice a pomžikla očima po Ratkinovi.

– Pán tu ještě nebyl, nemám ještě tu čest –

Ale Zach již sebral láhev se sklínkami a strkal Ratkina ke dveřím.

– Přísné inkognito, milostpaní! Ostatně, jaké inkognito! Obrátil se ještě mezi dveřmi a řekl ztlumeně: Je to levoboček našeho katechety. Tak, a – poklusem, synu velkého otce!

Vystoupili po několika špatných schodech a stáli teď v úplné tmě. Ratkin slyšel tlouci své srdce a šátral po Zachovi. Ale tu již otevřel Zach jedny dveře. Vstoupili do malého pokojíku s jedním okýnkem, šero tu bylo, vlhkota a zápach špatné voňavky; děvče stálo u okna a zalévalo myrtu, udivte se, bozi, zalévalo myrtu. Ani se neobrátilo, když vešli.

– Je hezčí odzadu, zamumlal Zach, přistavil malý stolek k divanu a naléval víno. A odlož, synu, jak vidíš, na ceremonie si ona nepotrpí. Zařid' se dle toho.

Ted' teprve děvče se obrátilo.

– Dej mi napít, žvasto, řeklo.

– Vida, přece jsi promluvila. Myslil jsem, až přijdu po druhé, že už budeš mít zamrzlou. Hled'me, promluvila...

Napila se a usedla k hochům na divan.

– A o čem taky mluvit – – – protáhla a z hlasu jí to začpělo hroznou nudou.

– O všeličems možno mluvit. Například o tvých očích. Co říkáš, bratře, Lorčiným očím?

Ratkin se začervenál.

– Černé jsou, pěkné.

Otočila k němu pomalu hlavu a okamžik se na něho dívala.

– Co ty... taky si blázna děláš...?

– A ted', co ty, Lorčo, říkáš jemu?

– Hubičku mu dám, to říkám.

Ale Ratkin seděl nehybně a Zach se zubil.

– I co, kluci jste, k mámě si jděte, řekla pozlobeně jaksí.

– Jdu, Lorinečko, jdu. Zach vstal; i Ratkin vstával. Jen sed', synu, zaběhnu si někam a vrátím se. Kdybych se nevrátil, čekám na tebe u mostu, řekl Zach a už byl mezi dveřmi.

– Co ses tak splašil? volalo za ním děvče.

– Srdce mi od tebe chytlo, Messalino! A dvěře bouchly.

Děvče chvílku mlčelo a Ratkin hleděl k oknu. Vzpomněl si na Kreutzerovu sonatu; ano, rozhorlený stařec stál tam za oknem, hleděl sem a bušil do okna. A Ratkin nemohl jinak, rozesmál se.

– Čemu se směješ?

Pohlédl na ni, ale teď musel se opět začervenati.

– Je mi dobře u tebe, řekl trochu rozpačitě a sklopil oči.

– Proto se směješ?

– Proto.

– Kolik je ti let?

– Osmnáct. Dnes právě je mi osmnáct. A Ratkin pohodil hlavou nazad; ne, teď již nechtěl klopati oči a červenati se, teď se s ním měl opět jednou zatočit svět.

Dole někdo volal.

– Milostpaní mě volá, řeklo děvče a sešlo dolů. Ale v okamžiku se vrátilo. Pohlédlo ode dveří na Ratkina jakýmsi zkoumavým pohledem a posadilo se potom blizoučko k němu...

A rozhorlený stařec za oknem mohl slyšeti vytrysknuvší náhle smích, podobný jáсотu.

Zach čekal Ratkina u mostu.

– Jsi jako vykoupáný, řekl a potřepal jej po zádech.

Ratkin měl vlhké, lesklé oči a křehký, poletující úsměv kolem úst. Nahnul se přes zábradlí a hleděl dolů na řeku. – Hučí, hučí... Má milá jarní vodo, vzdychl náhle a poslal dolů hubičku.

– Nech toho a poslouchej, broukl Zach.

Věděl novinku. Od Valenty; sdělil mu ji před okamžikem. Valenta bydlil v témž domě s profesorem Ramlerem. A to se koukni na našeho milého Ramlera. Měl dnes návštěvu! A jakou návštěvu! Dámu! Navoněnou a vůbec báječně odekorovanou. Ale – to je to zajímavé při tom – ta dáma byla prý jistě napilá, tak si počínala. Co říkáš

našemu Ramlerovi? Hlavní však je to, že to byla nějaká dobrá Ramlerova známá, neboť jí říkal Olgo. Ramlerova bytná leccos slyšela, viděla ji také a tvrdí, že to byla jistě taková – nu, říkala prý, padlá, tak že prý alespoň vypadala. Byla u Ramlera asi půl hodiny a prováděla hrozné věci; smála se, plakala, a Ramler jenjen ji tišil. Pak poslal bytnou pro povoz a odvezl ji přímo na dráhu. Ještě po schodech prý plakala a do vozu ji musel vysadit – – Vidíš, vidíš, synu, i zívající Ramler má svou minulost. A co, posloucháš mne, nebo ne?

– Poslouchám, ale...

– Co ale...?

– Mlč raději. Víš, Zachu, on je takový krásný večer – – –

Kapitola šestnáctá

Hle, takováhle byla poslední marná pout Ramlerova za stříbrným větrem:

Bylo to nedlouho po tom, co přišel do P. A tu se s ním cosi přihodilo. Změna v jeho chování neušla lidem, měl suché, palčivé oči, plachá gesta i divné řeči vedl; lidé, mluvíce o něm, krčili významně rameny.

Potká jej například na ulici přítel.

– Nebyl jsi už dávno mezi námi, Ramlere.

A Ramler, jako by neslyšel, vynímá pouzdro s cigaretami. Vezmi si, chci ti něco říci, povídá.

Zapálí sobě i příteli, ale neříká ničeho.

– Nu tak, co? ptá se konečně přítel.

Ramlerovi zblednou rty, jak ubité velmi bolestným, odtrženým polibkem.

– Pojedu k Olze, řekne.

– Kam že pojeděš?

– K Olze.

– Kdo je to, prosím tě? A přítel krčí rameny a vrtí hlavou.

Ale Ramler neslyší.

– Mnoho milovat, chlapče, nutno, mnoho milovat.

A Ramler ztišuje hlas.

– Znal jsem jednoho hochu a ten, když šel k své milé a přicházel k jejímu domu, musil se zastavovat a opřítí o zeď; tak mu tlouklo srdce. Ráno, když procitl, měl dojem, že jej právě opustila jeho milenka; neboť dovedl snítí pouze o ní. A někdy uprostřed hovoru stával se velmi mlčenlivým a tu mohl jsi pozorovat podle pohybu a tvaru jeho rtů, že vyslovuje její jméno; vstupovalo do jeho úst, jako jinému vstupuje krev do hlavy. Zamilovaný blázen, hehe, vid'?

A Ramlerovi celý obličej nějak vypráhl. I o jakýsi krotký, rezignovaný smích se pokouší, ale nedaří se mu; jeho smích trčí do prázdna jak pahýl odumřelého stromu.

Pak chce něco říci, zdá se. Ale náhle se obrací a odchází. Nepozdraví ani a odchází.

A přítel se dívá okamžik tam, kde mizí jeho záda, světlé sukno jeho převlečníku, podobné příkrývce, jež se hrbí pod pohyby pracující pod ní bolesti. A zdá se mu, že Ramler skutečně nemá v hlavě všechno v pořádku.

A přece Ramlerův příběh byl tak prostý; totiž potud prostý, pokud se někomu nezdá být příliš patologicky složitým fakt, že počala Ramlera za noci navštěvovat žena, kterou před šesti lety miloval. Vracela se tak prudce do jeho krve, že ji cítil téměř tělesně přítomnu ve svém pokoji. A po těch nocích přicházela jitra posměšná a jízlivá. Nebylo to pekelně komické, objímati vlastní svůj sen, zatímco ona živa – –? Ano, vaše blahorodí, proč nejeti vlastně za živou? Rázem všechno rozřešit? Pravda, není vlastně zcela čistý před onou minulostí; vzpomíná-li přesně, zdá se mu dokonce, že on Olgu opustil. Nu, tyhle věci jsou ostatně složitější, než by se zdálo. Pravda je, že počal tenkrát Olgu podezřívati; kolem její mamán byl takový nedobrý vzduch; a několik mladých, útočných mužů vždy se pletlo v oné společnosti. Hehe, on byl tenkrát velmi vážný, mladý muž a uznal za vhodné se zachrániti...

Ale Olga přicházela za noci stále. A jitra byla stále jedovatější. Konečně se rozhodl: pojede. Musí ji v Praze nalézt.

Vystoupil na Františkově nádraží. Před nádražím stanul a pohlédl na hodinky: půl jedenácté.

Pak vykročil. Do noci a do mlhy. I tady snad padal sníh, ale roztál; je blátivo a kluzko. Mokrý koleje tramvajové se lesknou, městský park po pravém boku voní rozmoklou hlinou a odumřelými stromy. Z německého divadla vyhrnulo se obecnstvo, kočáry rozjely se několika směry; několik pánů a dam jde kolem něho, oči jim jiskří,

a tu už také návštěvní tabule mu poví, co tak rozsvítilo tyto obličej. Jugend! Pohádka jara! Ano, bože můj, pohádka jara!

Ramler se usmívá: nuže, on vrací se k pohádce jara... Všechno je tu tak známé, i to aroma ulic. Santa Lucia! Tolik míst je tu posvěceno vzpomínkou, jako když růžové psaníčko roztrháš a vítr je do všech koutů roznese... A kdyby všechny ty papírové hadříčky sebral a dohromady je složil, dýchne naň všemi zapomenutými vůněmi sladké jméno: Olga!

Došel až k muzeu. Václavské náměstí už zamlklo, zavaleno mlhou. A ani neví proč, obrací se k Vinohradům; stojí nad vinohradským tunelem a dívá se k Františkovu nádraží; signálová světla všech barev pijí mlhu. Také tu kdysi stával s Olgou, také bývala mlha, a oni mlčívají, poněvadž to bylo krásné. A snad tu ona posavad někdy chodí a tady stává, a ani nevzpomene, že tu stávala s ním. A možná, že tu ani nestává sama, ale s jiným mužem; tento muž nabyl nepochybně jistých práv, kterých se nemíní vzdáti; nezbyvá proto asi ničeho jiného, Ramler tohoto muže zabije. Stojí tu teď a může na tohle myslit zcela klidně: zabije!

Před jejíma očima zabije, ovšem, aby viděla, jak ji má rád, může-li zabít. A ona zamumlá pouze: vrahu! Ani strážníky nezavolá, jenom řekne: jdi! Světla zelená a červená zuřivě křičí. Ted' už jenom červená. Ale pak i ta vykrvácí a jenom chladivá a mokrá mlha smývá všechnu krev...

Ramler sáhl si ke spánkům; jsem nepochybně nemocen, napadlo mu. Ale usmíval se; neboť zítra, to račte si zapamatovat, zítra bude jistě zdrav...

Opět vykročil; a všechno potom přišlo jako na zavolanou; byl přece jenom miláčkem osudu, bozi přijmětež za to dík...!

Zaslechl hudbu, v Národním domě byl koncert. Pokrčil pouze rameny a vešel. Prošel šatnou a ocitl se v sále. Prudké, bílé světlo mnoha elektrických lamp, sálavá kytice barevných dámských toalet, mihavé černé skvrny přebíhajících sklepníků, obličej s roz-

hovořenými ústy, vějíře a vysoké účesy, skřipce a kníry, parfumy a kouř, zrcadla a vypukliny, rozhoupaný hluk sálu po ukončeném koncertním čísle. Hledal volné místo; konečně je našel; uklonil se někomu, někdo děkoval. Pak sklepník. Pivo a jídelní lístek. Ano, jehněčí. Výborně, sklepník si pospíšil. A věru, není to s ním tak zlé; jí s velikou chutí. – A pivo – ovšemže do dna, do dna, hů, jakou to měl žízeň! Ale – cigaret nemá. Pst, tu jsou! Zapaluje, hledí v obláčky dýmu, motýlkové modří, říká. A hudba opět počíná, zapamatujme si to, dobře si to zapamatujme, je to valčík.

A náhle se Ramler udivil, jak se tu vlastně ocitl. Vše si připomínal, musil vrtěti hlavou a zvědavě se rozhlížel. U jeho stolku seděl starší seschlý a nevrlý pán s paní, dvě slečny s jaksi oteklými obličejí a s tragickými gesty a mladíček s hruškovitou hlavou, krátce ostráhanou, s tlustým doutníkem v přihlouplých ústech. Žaloval valčík, žaloval a oteklé obličejí obou slečen byly tak tragicky zesmutnělé, jako by právě na ně žaloval, těžký nějaký hřích, kterému podlehly v slabé chvíli, zatím co jejich mamán neobratně potlačovala vtíravé zívnutí.

Ramler rychle odklonil oči a hleděl jiným směrem. A tu náhle stalo se mu cosi v hlavě – krach! – jako když tam ořech rozlouskneš. A což kdyby tu někde byla Olga? Náhoda by to byla, brachu, ale paní náhoda chodí světem, netřeba se tak divit! Vedle ní by seděl ovšem jiný muž, nedovede si to ani jinak představití, bon, jiný muž tedy. I ona by jej zpozorovala a řekla by mu očima, že nechce, aby ji viděl. Sklonil by pouze pokorně hlavu, neviděl by jí. Věděl by jen, že sedí tam... a že je už pozdě. Že se může na ni dívat a že ji už nikdy nesmí vidět. Pak – uplynula hodina? tři? – by oba vstali, ona i druhý muž, a šli. Sledoval by je. V šatně by jej zpozorovala a opět by mu řekla očima: nesmíš mne vidět. A mezitím, co by jí druhý muž pomáhal v plášť, opětovala by to ještě několikrát. A on, Ramler, by se na ni díval, ale neviděl by jí. Pak by šli. Táhlo by jej to za nimi. Chvílemi by se mu možná zdálo, že ji onen druhý líbá rychlými, vzdušnými polibky zamilovaných očí. Pak by se zastavili konečně u jednoho

domu, domovník by otevřel. A Ramler by náhle zpozoroval, že je vlastně opilý, neboť by obcházel kolem onoho domu, vrávoraje. Nu, dívá se snad střízlivý člověk v noci do oken zcela cizího domu? Že tam nyní v jednom okně rozsvítili? Že po zácloně tohoto okna jaksi podezřele kolísají stíny? Že i toto okno posléze vyhaslo?

Ramlerovi se to v hlavě všechno sepralo, někdo tam s někým mrštil, drnčí mu hlava, drnčí. Jeho oči rozběhly se sálem. Nic. Konec. Hudba hraje. A Olga tu není. Není! Zaplatí a půjde. Konečně vstal. Prošel šatnou. Sáhl po klice, současně i jiná ruka po ní sáhla. Vzhlédl, uklonil se, a pustil neznámého pána před sebou. Neznámého? Chtěl by to křičeti, státi tu s široce rozevřenými ústy a křičeti: Myslíte si, vy hloupí lidé, že je mi ten pán skutečně neznámý? Mýlíte se, hrozně se mýlíte, takový jsem já člověk, po šesti letech někoho poznám. A račte se dívat, jdu za pánem a i jeho záda jsou mi známa. A mrška je pan stavitel, napil se a taky vrávorčí, ožralčisko! Nu, vidíte, poznal jsem... pana stavitele. A teď, nechci to křičet, do ucha pouze: Pan stavitel je také z oné veselé společnosti, k níž patřila Olga Müllerová se svou mamán. Ano, když si tak trochu vzpomínám: zpozoroval jsem kdysi i jistou podezřelou důvěrnost mezi tímto panem stavitelem a Olginou mamán. Nepovídal bych to, stydím se dokonce, že to povídám – ale, rozumějte mi, jsem tak radostně překvapen tímto setkáním...

Výborně, schody jsou již u konce! Ale pan stavitel zašel dolů do kavárny. Ramler vešel za ním; světlem velikých lustrů vybílený sál, jenom několik černých skvrn nad mramorovými stolky. Ramler přistoupil přímo k staviteli, račte mi prominout atd. Pan stavitel se konečně naň upamatuje a těší jej to. Těší jej to a rád, velmi rád si s ním posedí. Napilý je pan stavitel, řeč se mu v ústech jen kupí. Konečně se Ramler přímo otázal. Bozi, mějtež díky, teď bylo konečně ono jméno vysloveno: Olga Müllerová.

Stavitel vytil si opět jednu číšku likéru do hrdla a vypouil na Ramlera opuchlé a překrvené oči, vyhrabávaje něco ve své potouchlé paměti.

– Nu právě, právě... vždyť já už vím, čtveráku... jak bych se nepamatoval... hehe, slečinka Müllerová... jak pak se jmenovala – Olga, co? Vždyť vy jste se strašně milovali, totiž já vím, co a jak... Tam bylo lze leccos – – Já vím, já vím. A potom jste zmizel, jako motýlek, hehe... a to jsem vám, věřte, chválil. Pomilovat a nechat. Ro-zum neztratit. Inu, vidíte, že si všechno ještě pamatuji. A jakž bych se nepamatoval! Vždyť... nu, proč bych to dnes neřek... ka-ma-rá-do-vi, co? (přitlumil hlas) vždyť s její matkou jsme byli ňáci přátelé...! To byla strašná ženská, víte, pravá kur-ti-zá-na... Ale nebyla přece dost opatrná... a měla potom všelijaké nepříjemnosti. A už ani není pryč v Praze... někde venku u sestry činí pokání a počíná šedivět. Nu... a... kolegáčku, toť žití lidského je dráha, he? Tělo měla, tělo dala, do těla se červi dají...

Ramler zůstal na pohled zcela klidný; pouze jeho úsměv podobal se rozrýpnuté ráně.

– Pane staviteli...

Stavitel nadzdvihl přetížena víčka. Ach tak, máte pravdu; číšníku, dejte nám ještě po jedné!

Hledí na Ramlera klouzavým pohledem opilýých očí. Nu, Ramlerovi je lhotejno, co jste měl s Olžinou mamán. Ale Olga, to jsou zase jeho účty. Uspořádat je přijel, aby nebyl pořád upomínán, proto přijel, aby pořád slyšet nemusel: tu... tu plat'... svou krví plat'...

– Pane staviteli, víte, míním navštívit slečnu Müllerovou... je vám snad známo, kde bydlí...

Ramler řekl asi nějaký nesmysl, neboť stavitel se hlučně rozesmál.

– Eh, vy lumpe... navštívit, poklonu učinit, no, no, no, odpusťte. Ale věru nevím, kde teď ta holka vězí, už dávno jsem o ní neslyšel, už dávno ne... Totiž... tenkrát, když jste odešel, ano, pravda, nějak se zapletla s tím novinářem Bazikou. Ten chlap si ji docela někam schoval. Ale, kdož pak... Nu, kolegáčku, v té díře také asi hodně slyšelo bylo... tak třeba na ty sysly...

Rozchechtal se a vyprázdnil číšku.

– Počkejte hochu... kdybyste snad chtěl... Bazika jistě něco o ní ví. A zajděte si k němu zítra, nu což? Bydlí tady v Korunní třídě, asi tři domy odtud, nemýlím-li se...

Ramler seděl tu s maličko skloněnou hlavou. Teď ji zdvihl a usmíval se.

Zavolal číšníka a platil. Stavitel byl překvapen. Ale Ramler rychle se poroučel. A vyšel do noci... Počínalo pršet, tři opilci řvali uprostřed ulice...

Druhého dne dopoledne stál u dveří s navštívenkou „Spisovatel Láďa Bazika“. Byl tu zvonek, ale Ramler zaklepal slabě kloubem ukazováčku. Nic.

Srdce zledovatělo a studilo mu v prsou, hlavou se provlikovala mučivá délka vteřin.

Stiskl chvatně knoflík, uvnitř zazněl zvonek. Pak okamžik ticho.

Někde dole bouchly dveře, někdo zavolal „Máry“. A zase ticho. Zledovatělý zvon srdce bil strašlivými údery. Pak konečně nějaký pohyb za dveřmi, za nimiž Ramler stál, zarachotil klíč v zámku, dveře se otevřely. Ano, ano, tu stál on, Bazika.

– Promiňte, chtěl jsem vás jen na okamžik obtěžovati.

– Prosím, vejďte jen... Otevřel před Ramlerem dveře pokoje. Tmavě rudé záclony prosívaly jen málo světla, nezbytné kusy nábytku a psací stůl, poházený množstvím papíru.

Bazika přisunul židli a Ramler usedl. Pohlédl Bazikovi přímo do očí; táž tvář, jak ji dříve znával. Veliká, nějak vesele rozkolísaná hlava na malém, uzlovitém těle, široké a vřelé oči, unylá ústa a hnědý rozevraný rámeček přeházených vlasů a bujněho plnovousu.

Bazika usedl také a pozoroval Ramlera... kratičký okamžik, a náhle jeho oči věděly.

Ramler se mdle usmál. Poznáváte mne tuším, pane Baziko, řekl.

– Nu, okamžik jsem váhal. Ale teď, ano, poznávám.

- Báł jsem se, že vás nenaleznu... řekl opět Ramler.
- Nu, a našel jste. Stává se obyčejně, co by se nemělo státi.
- Chcete mne snad varovat?
- Docela ne. A bylo by již také pozdě. Ostatně... jsme muži.
- Ano, muži.

Pauza.

- Nezměnil jste se, poznal jsem vás okamžitě.
- Skutečně? Ani já jsem nebyl dlouho na rozpacích.
- Snad jsme málo žili.

Bazika neodpověděl. Cosi posměšného bylo teď v jeho pohledu, jako by chtěl říci; k čemu ty dlouhé předmluvy, strýčku? Pak sklonil hlavu a řekl zcela tiše:

- Slečna Olga Müllerová.

Ramler sebou pohnul, jako by chtěl vstát. Ale již byl opět klidný.

- Ano, uhádl jste. Věděl jsem hned, že uhádnete. Ale nesmíte se tím zraňovati; nechci vás věru provokovat.

- Ach ne, neznepokojte se. Usmál se chlácholivě a pokrčil rameny.

- Slečna Olga není z těch, jichž láska je definitivní, dodal. A po něvadž Ramler k němu vzhlédl rychlým, pátravým pohledem, pokračoval:

- Nu, nekončí totiž s láskou k jednomu muži... Pokračování v příštím čísle, tak je to. A vy, který jste hrál možná významnou úlohu v předešlé kapitole, uděláte nejlépe, když další kapitoly nečtete... Nervy jsou v nebezpečí, lékař varuje, vypovíte paní redaktorce revui, která hrozí přinášeti nebezpečná pokračování. Předně jste ješitný, za druhé trochu rozumný a za třetí hodně zbabělý. Jde to docela pěkně. Zmizelá prohlásí se v srdci za nezvěstnou, a pak... Nu, pak konečně je nebožkou. A ona zatím má už páté pokračování.

Ramler asi čekal: teď se Bazika příkře zasměje. Ne, nezasmál. Zkřížil jen nohy a objal kolena příliš napjatýma rukama.

Ramler znepokojněl a zbázlivěl: tady někde blízko byla ještě jiná bolest než jeho. Uhnul očima a pohlédl na psací stůl.

– Vyrušil jsem vás, psal jste právě, jak vidím...

– Ne, ne, nevyrušil. Psal jsem trochu, pravda. Povídku. Nepíšu povídek, ale jednu bych přece rád napsal...

Přistoupil k psacímu stolu, vzal papíry do rukou a usmíval se zvláště.

– Dovolíte-li, přečtu vám z toho něco. Několik řádek pouze. Prosím: „Hnízdem zmijí bude vždy to, co budeme milovat. Vždyť láska obyčejně za těžkých večerů a nocí se rodí. Tma zvětšuje záhadnost, ticho intonuje bouři, která přichází. Neklid tetelí prsama, nelze usnout, neboť rozhýbalo se lávové podzemí celé bytosti. Tak rodí se láska. Ne, že jste chtěli, aby se narodila, ale že jste měli mnoho věcí, které lze obětovat, které lze hodit do plamenů. Jak je to hrůzně krásné a trpce sladké žít pod červenou září těch plamenů, ve kterých mění se v popel váš mozek, krev, síla... on všechno dá a nic nedostane a ona přece také nic nedostane a všechno dá. Všechno dá?“

Vzal jiný list.

– Tady něco vynechám. Můj hrdina, který takto filozofuje, nakonec chytí se za hlavu. To přečtu, nemáte-li ničeho proti tomu. „Oh, nemusila by se Hela smáti, kdyby teď dívala se do jeho duše? Neřekla by: Hlupáčku milý, mám jiné pevniny a jiná moře v sobě a jinou logiku, ale ani jediný vyzvědač váš nevyšťáral jedinou travičku, jediný prášek vůně těchto neznámých zámoří, která vás lákala a odpuzovala, která vás nasycovala a vyhladovala, která vám vytřešťovala palčivou zvědavostí oči a zamhľávala je bezmocnými slzami, která ve svých ledovcích zrcadlila vaši vysmutnělou, věčně sirou a opuštěnou hlavu, tam, kde jste chtěl vidět dvě, dvě hlavy, šťastné dvě hlavy, spojené žhavým uzlem polibků a nahýma, všech tajemství zbavenýma očima... Ne, jsem jiný svět, nikdy mi neporozumíte, neboť jste mne miloval. A pochopte, že láska musí

býti nedorozuměním... Neřekla by to Hela? A mnoho by se smála. – Trochu patetické, vidíte?“ dodal za okamžik, když přečetl.

Odložil papír, vrátil se na své místo a sklonil hlavu nad kolena.

– Pane Baziko – – –

A Ramlerovi nějaké velké utrpení puká na rtech a nedovede říci nic jiného, leč:

– Olga...

Bazika pohnul maličko rtoma.

– Odešla, řekl.

Ramler zakýval hlavou; zlý úsměv vyrazil mu po levé straně úst.

– Kdo ji... má teď?

Bazika vzhlédl k němu váhavě.

– Nevím, řekl krátce.

Ale v Ramlerovi stoupalo náhle zlé podráždění.

– Tak, tak... schoval si ji někdo opět na pět zámků; dělá to dotyčný žárlivý rytíř nepochybně po vás.

Bazikovy oči vychladly.

– Račte zůstatí klidným. Ostatně jste špatně kýmí informován, lidé jsou tak pitomí... –

I on měl nyní kolem úst nedobrý úsměv.

Váhal, skoro uštěpačně zdál se měřiti Ramlera. Pak jako by se náhle na čemsi rozhodl, přistoupil opět k psacímu stolu, otevřel jednu zásuvku a hledal cosi; našel snad, ohlédl se po Ramlerovi a opět zdál se váhati.

Posléze trhl rameny, přistoupil k němu a podával mu cosi.

Ramler sáhl po tom neobratně. Ach tak, podobizna!

A Ramler by byl chtěl v tom okamžiku poprosit Baziku, aby se mu nevysmál: hehe, držím tu podobiznu tak neobratně v ruce. A nedívejte se mi na ruce; stává se mi to někdy, že se mi tak třesou ruce. Zdá se mi, že jsem už o tom mluvil s lékařem... Nemýlím-li se (a nelhu-li), onen lékař se tenkrát zlomyslně zasmál; ty ženské, ty ženské, tak mi to řekl. Nu, Olga je veselé dítě! Nebojte se, nebojte – neplivnu

vám na váš obrázek. Některé odstíny jsou přímo božské – jsem dosti uznalý? Hehe, nahota je krásná; gut gebrüllt, Olga! Vidíte, novináři, vidíte; chtěl jste mne překvapit a já jsem vtělený klid; ani neplivnu na váš obrázek; v každém případě měla pro to Olga jisté důvody, že se tak... málo oblékla, když se dala fotografovati. A vy jste veliký hlupák, myslíte-li si, že trpím. Utrpení... chci totiž říci, že utrpení jsou housle, které pláčí... Ale tohle je protržený buben, na kterém sedí paňáca a pudrová moučka, rozpuštěná slzami, kape na jeho rozpuštělý dres, jako mouční červi. Ale ani z toho nesmíte nic odvozovati; je to básnický obraz, nic více. A vy to dobře víte, Olga je veselé dítě. Ne tak: květinčky na louce trhat a smát se, ale na kříži viset a smát se... Konečně, tohleto vy nepochopíte. Já taky ne. Ale povím vám něco. Čarodějem budete a velmi šlechetným dobrodincem: ukažte mi Olgu tak, abych ji přestal milovat...! Ale toho vy nedovedete. Nikdo!

Ano, to by byl Ramler přehlédli, na zadní straně fotografie bylo načrtnuto několik řádek. Opřel lokty o kolena, ruce tak neposkakují a možno číst.

– Můj rytíři od včerejška! Bylo to snad ošklivou náhodou, že byla jsem, když jsme se rozcházeli, oblečena. Pamatujete se? Měla jsem docela i klobouk na hlavě a rukavičky na všechny knoflíčky zapjaty. Bojím se tohoto posledního dojmu, bojím se, že budu žít ve vašich vzpomínkách tak zapjata a upjata – a ráda bych dala vašim vzpomínkám jinou direktivu. Jistý panák tvrdil, že dala jsem se fotografovati v příliš průhledném batistu; přála bych si, aby i vám se to zdálo; kromě toho, abyste si k mému obličejí přimyslel trochu více smíchu, neboť, věřte, chtěla jsem se hodně smáti.

Olga

A s Ramlerem událo se cosi zvláštního, nějaký bizarní sen vstoupil mu do hlavy.

Takový divný cit: jako když v domě leží nebožtík...

A kolem domu s čumákem obíhá malý psí animal, v kratičkých pauzách zaráží, vztyčí křečovitě čumák a skuhravě zavýje... Nějaká nezemská úzkost a zoufalství. Alej nevrle zašustí, bidýlko, rozhýbané větrem, někde zatúká, skulinou vrátek zahvívá pištivý průvan...

V domě leží nebožtík...

Ramler vzhlédl; má vyjeklé oči a ubité rty. Ale ubité rty se pojednou usmály. Podal Bazikovi fotografii. Dal jste mi důkladnou lekci, řekl.

- Snad to bylo nutno.
- Ano, snad to bylo nutno.

Ramler vstal: Jdu už.

Ale náhle stanul. Protržený buben vydal ještě jeden truchlivý sten.

- Nehněvejte se, ještě jednu otázku. Rád bych věděl, kde... kde bydlí Olga.

Obličej se Bazikovi prostínil překvapením.

- Víte... já jen tak, mumlal Ramler a uboze se usmíval.

Bazika přešel po něm pohledem, oči se mu zvětšily vřelou a neohraničenou modří. Potom sklonil hlavu.

- Vinohrady, Krameriova 16, přízemí.
- Děkuji vám.

A Ramler vzal klobouk a šel ke dveřím. Ve dveřích se ještě uklonil.

Ramler stanul naproti kostelu sv. Ludmily. Bylo už poledne a on stál stále na témž místě. Nechtěl už ničeho, docela ničeho, chtěl se vlastně pouze vzpamatovat. Nebylo mu skorem ani tak zle, mohl se usmívat, šlo to. A neusmíval se bez příčiny, to nikoliv, dopadlo to docela dobře, dostal svou lekci, nejbližším vlakem mohl se vrátit opět domů.

Bylo poledne, úřady, továrny a školy vylily svůj mravenčí obsah do ulic. Ruce vraženy v kapsách, pospíchali muži přímou, útočnou chůzí, houpavě drobnými krůčky spěchaly ženy, přidržující si sukně, a v ten chumel vnášela mládež, provlíkujíc se, zmítavou těkavost pulců. V jednom průjezdě roznařikal se kolovrátek, z kostela sv. Ludmily duněly zvony hlubokými údery bronzu. U vchodu do kostela sedali do kočárů svatebčané; kočár za kočárem plnil se bílým atlasem a černým hedvábím, lesklými skvrnami cylindrů a velikými kyticemi. Ramler stál na kraji chodníku naproti kostelu, snoubencům tiskli ruce a blahopřáli. I on blahopřál, především on. Stál tu, blahopřál v duchu a smál se.

Navlhlý popel mlhavé šedi činil vzdálenější obrysy kalnými a nejistými. Polední zvony dohučely, řeka spěchajících lidí vysýchala a řídla. Vedle Ramlera obsluhoval kašlavý čahoun svůj bubínek s pečenými kaštany, jejich vůně zapáchla mu v nose. Za jeho zády v nahém křoví maličkého parku přeletovalo hejno vrabců. Dva jízdni strážníci jeli směrem k Vršovickým, jeden seskočil a upravoval koni sedlo; byl tlustý a neohrabaně vylézal opět do sedla.

Pak přešla kolem dáma a zavoněla. Tři páni se ohlédli, zastavili, impertinenci v pohledu a v koutku úst. I Ramler nyní pohlédl za dámou – okamžik, a jeho oči zdály se křičeti. Zavřel oči a opět je otevřel. A tu již vykročil. Šel za dámou, zcela blízko za ní, jeho nitro bylo jediný úžas a jediná prosba; sám sebe uprošoval, sám sebe o klid prosil. Ano, zcela klidný chtěl býti a rozumný, po špičkách měla se plížiti jeho ubitá láska v jejích stopách. Ale, bude-li zpozorován a poznán? Neboť ženy věru záhy cítí, že jim v patách praskají plameny. Zchvátila jej úzkost, a přešel rychle na druhý chodník. Po několika krocích se ohlédl, zůstala poněkud pozadu; a teď mohl viděti její obličej. Vydýchl hluboce – – – pak pokrčil pouze bezmocně rameny, obrátil se a šel přímo k ní.

Přivřela maličko oči, jako před větrem, který se náhle přižene; v pootevřených ústech objevila se špička jazyka. Stála proti němu

a mlčela také. Několik kroků od nich nastavoval špinavý chlapec zohavenou ruku s jediným prstem, vyzpěvuje s udýchanými kadenecmi úpěnlivou prosbu o almužnu. Podívala se šikmým pohledem po chlapci a vyňala malou mušlovou tobolku; hodila chlapci peníz a obrátila se k Ramlerovi, majíc zneklidněné a rozdrobené oči.

– Pro štěstí. Aby naše shledání bylo hodně šťastné, řekla. Vidíte, hned jsem vás poznala. V jejím hlase bylo něco odbarveného a písečného.

– Ale... (pohlédla k zemi, kamsi na špičku své boty) je to hloupé, takové shledání na ulici... vypadá to tak příliš jako náhoda. Totiž... je to přece náhodou, ne? Ano, vím... vím... Nemluvte, vím. Ale ruku jste mi přece mohl podati. Nu, vy snad chvátáte...? Snad jste mne ani nechtěl zastaviti, pozdravil jste pouze a já jsem – – Ale, vy se na mne tak podivně díváte; vypadám snad zmateně? Nesmíte být tak domýšlivým, dokonce jste mne nepomátl, to tady ten chlapec – – Věříte mi přece, že ano...?

– Máte jiný hlas než dříve..., řekl Ramler zmučený ostrými hranami jejího hlasu.

Ústa jí ztvrdla, světlo očí vystydlo. Svlékala mechanicky levou rukavičku. Všechno je jiné, zasykla.

Po chvíli:

– Nu, to přece není divné. Ostatně – lžete, chtěl jste říci něco jiného... Ale (v obličeji se jí všechno bázlivě zatetelilo), ale když nechvátáte, když... Vyprovodíte mne? Bydlím blízko, támhle...

Hleděla naň bojácně, ramena jí zacukala; ale náhle zasmála se zlým, suchým smíchem.

– Co tedy? Je to blizoučko a pak... Zvláštní vchod, mnohosmyslná, španělská stěna... pokoj svobodné dámy... Vrhla po něm šikmý pohled, zvracejíc hlavu k pravému rameni a zaklesla tenounce hlasem, který přilepuje se na krev: Willst du mein Liebling sein?

A opět se zasmála zlým smíchem. Ramler velmi zbledl. Rozevřela naň široce oči, obličej se pomátl a polkla několikrát na prázdno.

– Copak? Co je? Ale tohle je přece hloupé! Nesmíte býti tak... maličký... Polkla zase na prázdno a řekla sníženým hlasem:

– Nu tak, půjdete?

Hleděl jí teď přímo do očí.

– Ano, půjdu. Ale musíte mi dovolit, abych tam šel jinak, než tam chodí ostatní.

– Půjdete? Skutečně půjdete? A jinak než ostatní... Myslíte, že bych tomu mohla rozumět? Ano, já tomu tedy rozumím. Tak... tak... A víte, že to bude hezké, velmi hezké...?

Obličej postříkal se jí náhle přeletem veselých skvrn, oči její radostně jej obklopovaly, slova utíkala po rozpuklé radosti.

– Hled'te, lidé se po nás ohlížejí, rozesmála se náhle. Ramler šel vedle ní, nějaké jemné, velmi jemné prsty dotekly se jeho ran.

– Ale, neutečete mi brzy? Jistě ne? A budete mi hodně povídat, budeme hodně plácát... božítku, co je vám? Usmíváte se, ale jste tak bledý... (přitulila se k němu) prosím pěkně, tak... nehněvate se, že jsem se zavěsila...? À propos, jak je to s tím jiným hlasem? Jaký jsem měla dříve hlas?

– Takový, jakým se vypravují hezké pohádky.

– Tááák? A teď?

Osmutněla trochu. Ramler mlčel. Něco bolelo a bolelo.

– Ale vy jste strašný zdlouhavec. Co tedy, jaký je teď můj hlas?

– Ne, věřte, je týž, není jiný... ale já jsem byl trochu nesvůj před chvílí. Víte přece, byl jsem vždy takový, pamatujete se přec? Měl jsem v onu chvíli dojem, že zemřela nějaká krásná pohádka, nebo tak nějak... Zakývala trochu hlavou a mazlivým pohybem otřela tvář o jeho rameno. Máte ještě stále voskovou duši, zaklesla křehkým úlomkem hlasu.

Ale hned opět, ale již jiným, trochu zdrsnělým hlasem, počala slabikovati obchodní firmu: xy, u-ze-náň. A natrženě se zasmála.

Prudká bolest vypila mu krev ze žil.

– Co je? První hloupost v druhém vydání? Bude asi nutno hodně vám odpouštět... Ale zatím, jsme doma, a něco úzkostného vystínovalo jí tvář. Pustila se jeho ramene a vstoupila napřed; byla náhle taková zmatená a nervózní.

– Bydlím v přízemí, řekla a hlas se jí drobil.

– Já vím.

Obrátila k němu rychlým pohozem hlavu.

– Co jste řekl?

Stála u jedněch dveří. Sáhla po klice, s hlavou ještě přivrácenou k Ramlerovi.

– A... je otevřeno. Buriánová je u mne. Pojd'te... A úzkost stále ještě neodcházela z jejího obličeje.

Vešli do malého tmavého předpokoje. Jedna skříně, dva prádelní košíky, malá police s troškou filigránského nádobí. Stará žena cídila tu zavěšenou sukni.

– Rukulíbám, slečinko.

– Dobré poledne, Buriánová... Tak... Sukně je hodně zablácená, což? Flámovali jsme dneska v noci (zasmála se vyvanulým, přeschlým smíchem, obracejíc se k Ramlerovi). Pojd'te dále...

Otevřela pokoj, a vpustivši Ramlera, zavřela opět a zůstala státi u dveří naproti němu.

– Co jste řekl tam v chodbě? Měla takovou úzkost před něčím.

– Řekl jsem... že vím.

– Že víte? Všechno víte?

– Snad všechno. Ty... ty... Olgo! Prsa mu zasténala.

Svlékala druhou rukavičku, oči jí nejistě těkaly.

A náhle počala mu hladit ruku.

– Máš přece ještě voskovou duši, řekla.

Stíny v její tváři vysvětlovaly. Potrásla hlavou a vesele se rozesmála.

– Jak to bude hezké, jakou mám radost...! Tak bych ti ráda ukázala, že mám radost. Ráda bych ti nějak poděkovala; jsi takový hodný,

moc hodný, žes přišel... (počala mu hladiti vlasy), už nemáš tak dlouhé vlasy...

Žhavá tma naplnila Ramlerovi oči; uchopil její ruku a počal ji líbati; ale její prsty zvadle, nehybně ležely pod jeho polibky. Náhle mu vytrhla ruku. Odlož a posad' se, řekla.

Přistoupila k zrcadlu a odkládala klobouk.

Ramler hleděl na ni; měl dojem krvácení, které činí zvolna slabým, k smrti unaveným.

Obrátila se opět k němu.

– Nu, proč se nesvlékáš? Nějak podivně se asi tvářil Ramler, neboť ona dala se najednou do smíchu.

„Jdi, trápíš mne,“ řekla, přistoupila k němu a rozepínala mu zimník.

– Tak... a teď dolů s tím huňáčem. Zasmála se opět. Burianová! Odneste ten kabát a klobouk. Tak. Kdypak jste tu zatopila? Je tu skorem ještě chladno. Zamnula rukama. Přiložte ještě, hodně tam naložte. (Obrátila se k Ramlerovi, tvář rozškádlenou radostí a navoněnou upřímným jarem.) No, proč si nesesedneš? Ne, ne... na židli ne... tamhle na divan; já jsem tu hned, svléknu se jen.

Ramler usedá. Je ztrýzněn, jakoby množstvím ostrých, mdlobných vůní. Zavřel by skorem oči. Snil by, ne už jako živý, nýbrž jako mrtvý, k jehož rakvi přišla naposled milenka. Stará žena rozhrabuje v kamnech žhavé uhlí, červeň rozlila se na tmavou garnituru nábytku. Je tu tak tmavé a zadušené všechno...! Těžké záclony propouštějí velmi málo světla, a mnoho vůní je tu z často otvíraných flakonů. Řasnaté pokrývky a koberce pohlcují každý zvuk, zrcadlo má chmurný lesk rybníka v lese. Na otevřeném klavíru přeházené partitury; a z šera svítí bílá postel, bílé podušky s modrými vložkami...

Olga stála před ním. Ach, ty jsi snil, povídá, musíš mi vyprávět, o čem jsi teď snil, musíš. Ale až potom. Jenom okamžik, napíšu něco.

Usedla za malý stolek, zády k Ramlerovi, a počala psát. Ramler hleděl na ni, na její plavou hlavu. Měla teď černou sukni a bledě-modrou blůzičku. A jak na ni hleděl, zlé myšlenky přicházely. Je to nepochybně nějaká velmi důležitá záležitost, kterou musí ona tak narychlo vyřídit? Obchodní záležitost, ovšem. Trochu delikátní, není-liž pravda?

Zašumělo mu v hlavě, vstal.

A tu ona se ohlédla: Nu? Zatrhlo jí v koutcích úst, oči zlobně vychladly.

– Áááá... vy jste zvědav? Ostatně, nedivím se; všichni muži jsou hrubí.

Tak co? Nesedne si? Tož stůjte. Přečtu vám, co jsem napsala.

– Ne, nechci.

– I ano, můj zlatý. Já chci. Ale sedněte si přec a – silentium!

– „Můj hezký mecenáši! Poněvadž chci dnešek obětovati něčemu lepšímu než nudě u vás, sděluji vám, že dnes nepřijdu. Bavte se, jak chcete. Hled'te například svou kůži předělati na něco jemnějšího – Olga.“ Puntík a pečet. Nu? (Vzhlédla k Ramlerovi.) Ach, vy jste zatím neumřel?

Zasmála se, zalepila dopis a napsala adresu.

– Buriánová...! Odneste to. Na odpověď nečekám. Jste hotova se vším? Tak. Dnes už sem nemusíte chodit. Ale počkejte. Čaj máme doma, že ano? Dobrá. No, s pánbíčkem.

Seděla chvíli obrácena k Ramlerovi zády. Její prsty přebíhaly neklidně z předmětu na předmět. Pak náhle vstala, přesunula houpací lenošku naproti Ramlerovi a uloživši se v ni, s rukama podloženýma pod hlavu a vypjatými ňadry, odrazila se špičkou botky od podlahy; lenoška se rozhoupala.

Modrá skvrna živůtku zakolísala před jeho očima.

– Jste ještě svobodný, že ano? Nu, jsi svobodný, což?

Ramler mlčel.

– Ani nevěstu ještě nemáš?

– Nemám.

– No, jsi vlastně ještě mlád. Kolik? Dvacet osm, vid’? Ale oženíš se přece, ne?

– Nevím.

– Přála bych ti hodnou ženu, povídá po chvílce tiše.

– Tak mi to někdy připadlo divně, že bych tě už nikdy neměla vidět. No, přišel jsi přece.

– Zavolala jsi mě, zahlesl slabě prsním hlasem.

Houpací lenoška trochu se zatetelila a ulpěla v rozkyvu. Ruce, podložené pod hlavu, sjely na opěradlo, její oči tvrdě na něm postály.

– Není pravda. Nikoho jsem nevolala, nikoho jsem nechtěla volati. Neučinila jsem všechno, abyste mne v sobě zabili? Já vím, já vím, co je ti. Ale věř mi, nejsem na to pyšná, že chodím v noci několik mladých pánů strašit. Já vím, je to hloupost, která se opakuje. Ožeňte se, musíte mne učiniti neškodnou. Já jsem ta, na kterou se musí zapomínat.

Ramlerovi něco ostnitého, rozžhaveného otáčí se v mozku, srdce poskakuje mezi žebry jak udýchaný pták. Pohled mu uhnul ke klavíru.

– Jdi. Olgo, jdi, prosím tě a hrej... a nic již nemluv...

Zaváhala, pak trhla rameny a šla.

Klavír byl nyní asi velmi daleko. Trvalo to dlouho, když k němu šla, zdálo se, že se vzdaluje do veliké dálky. I když zahrála, znělo to odněkud zdaleka. Znělo to všechno jako k nenavrácení a na neshledanou. Nechtěla nic jiného než opakovati mu stále, že je to k nenavrácení a na neshledanou.

Zdvihalo to v něm zlou vlnu.

Táhlo jej to za ní ke klavíru.

Přezkoušela letmo nedobrý výraz jeho obličeje, zahryzla rty. Prsty se zlobivě naježily nad klávesami, přestala na okamžik hráti; pak náhle klávesy rozdováděly se posledním vídeňským kupletem.

Ano, teď byl už Ramler velice sláb; slzy mu vytryskly z očí. S jakousi dětskou neohrabaností hledal v kapse kapesník.

Pomžikla po něm malým, zlomyslným pohledem; vyňala svůj kapesník a hodila mu jej.

Její druhá ruka ťukala zatím malíčkem na jedinou klávesu, vyluzujíc tak nepříjemně vysoké pip-pip-pip.

Oči vyschly Ramlerovi velkým, větrným chladem, který se mu vehnal do hlavy. Styďte se, Olgo! řekl.

Malé, zelené jiskřičky vytečkovaly jí zornice a pod jejím malíčkem zaťukalo opět pip-pip-pip. Pak přiklopila víko klavíru; ruce jí ulehly do klína, oči se přivřely a rty vyhrotily jako ke hvízdání.

Ramler chtěl asi něco říci, ale zachraptěl pouze. Zaleklo ji cosi, obličej jí vysmutněl; vstala a přešla kolem něho. Jděte si sednout, máte v stoje ošklivé nápady, řekla.

Ale teď se Ramler jízlivě rozesmál.

– Pokračování v příštím čísle, víte, kdo to říká? Někdo, komu jste darovala velmi hezký obrázek...

Přivrátila k němu obličej, její oči žalují.

– Vidíte, vidíte, snad se přece dorozumíme... A Ramler se směje. Přidržujíc se stolu, usedla těžce na divan. Sáhla si plochýma dlaněma kamsi ke hlavě a křivíc rty, prudce polykala. Mlč! šeptala sípavě.

Ale zdivočel Ramler, zdivočel. Sáhl pro svůj kapesník a hodil jí jej do klína.

– Děkuji vám, že mi poskytujete příležitost, abych se vám revanšoval.

Vzala kapesník a přitiskla k ústům, odkašlávajíc; pak sahajíc oběma rukama opět kamsi ke hlavě, řekla nízkým, zaškrceným hlasem:

– Pojd' sem.

A Ramlerovi napadlo: odejít. Teď hned odejít. Zatím co ona se tu svíjí, také něčím přišlápnutá. Odnést si v očích její pokoření. V očích. Ve všech smyslech.

Chtěl jít a šel.

Ale podivno, náhle stál před ní a hladil ji po vlasech. Řekla:

– Tu u mně si sedni. Ne, ne... pust' mne, pust'... tak... A tu si sedni ke mně...

Ramler byl již enervován příliš a říkal pouze: Ano, ano, ano.

– Jak dlouho zůstaneš v Praze? zeptala se Olga po chvilce.

– Proč?

– Ráda bych tě upozornila, že už nesmíš ke mně přijít.

– Nikdy? Úzkost mu stravovala hlas.

– Což nevidíš, že to bude lépe? Nuže – nikdy.

– Jsi velmi dobrá. Tak... tak... Olgo, chci to uznati. Ještě dnes pojedu.

– Snad bys mohl nejbližším vlakem, řekla nezvučně jaksí.

– Ano, chceš-li, nejbližším vlakem, hehe, do Sibiře... Totiž napadá mi... napadá mi, když jsem odjížděl sem, počal padati sníh a já jsem si řekl – ale to je hloupé, co jsem si řekl. Tebe snad bude zajímat jen to, že vlak jede v šest hodin. Teď jsou čtyři. Je to snad dobře, což...?

– Ano, dobře je to... Vypiješ se mnou ještě trochu čaje.

Přinesla lihový strojek a rozžehla plamen. Zešeřilo se už, těkavý, modrý plamen roztetelil pokojem potácivé stíny.

Usedla opět vedle něho, lehajíc zády na polštář divanu.

– Nebudeme už mluvit, vid'?' Takhle je to lepší, ticho nás činí dobrými. Ale Ramlerovi je tak těžko, býti tichým a dobrým.

– Je to snad přece škoda, že mne teď vyháníte, Olgo. Snad bychom se přece shodli. Jsem vám vděčen, mluvila jste dosti určitě. Snad nejsem právě momentálně pro vás žádoucím, ale za jistých okolností, hehe? Ale vy snad chcete mluvit pro lásku. Jistě mne porazíte. A musíte se mnou mítí hodně slitování. A dáti mi hodně rumu...

Bledá a tichá nalévala Olga čaj do šálků.

– Chcete hodně rumu? Nalejte si sám.

Sáhl po lahvici s rumem.

– Nehněvejte se. Převrátil lahvici k ústům a několikrát polkl. Popálil si asi trochu hrdlo a okamžik odkašlával. A podali mu houbu namočenou v octě, biblická reminiscence, hehe, řekl potom.

Neodpověděla. Srkala čaj malými doušky. Můžeš kouřit, chceš-li, řekla potom.

– Ano, děkuji ti, použiji tvého dovolení. Zdá se, že ti neschází pochopení pro danou situaci. Víš, co ucpává bolesti zobák, rum a nikotin; ale... ale...

Něco zlého rodilo se mu v prsou, nějaká zarudlá usazenina až na dně se zahýbala. Nepokoj podemlel celé jeho tělo a ruce mu poskakovaly, jak si zapaloval cigaretku.

– Děkuji ti, že mě posloucháš. Chtěl jsem totiž říci, že tvé pochopení – zkratka: kdybys snad učinila něco radikálního, chtěj mi přec trochu rozumět, kdybys... víš...

Postavila šálek na stůl, a obracejíc se k němu celou plochou obličejem s očima opovržlivě přivřenýma, řekla:

– Nevyháním tě. Chceš-li, zůstaň u mě přes noc. Ale zítra ráno pojedeš.

Bylo věru třeba rozumět spodnímu smyslu těchto slov.

Jako štiplavý mrazík vyrazilo to nad její rty.

A Ramler snad měl jakési bizarní vidění: odsouzcenci dávají poslední noc před popravou pít a jíst a kouřit, ano, tu máš, když chceš, pij, jez a kuř... zítra ráno ovšem...

Hehe, račte poznamenat: delikvent chová se až bezbožně klidně.

Dal si přinést některé svaté knihy a odříkává pateticky jedno místo z Jana Chrysostoma: Což jiného je žena než přátelství nepřítelkyně, nevyhnutelný trest, nutné zlo, přirozené pokušení, vytoužené neštěstí, domácí nebezpečnosti, rozkošná škoda, zlá přirozenost, dobra barvou nalíčená.

Ano, neračte opominouti: delikvent vypil trošku rumu a vykouřil cigaretu.

A pak něco, k čemu možno nakreslit dojemnou ilustraci: milenka chtěla s ním strávit poslední noc; delikvent odepřel.

A ještě kratičký rádeček; maličká slabost patrna... maličká slabost, hehe.

A Ramler vstal.

– Pojedeš dnes, vid’? otázala se tiše.

Ramler pohlédl na hodinky. – Ano, půjdu pomalu.

– Přinesu ti tvé věci.

Odešla do předpokoje a Ramler přivřel oči; nechtělo se mu už nic, nic vidět.

Pak opět zavrzly dveře a Ramler otevřel oči.

Bylo šero, dny byly již krátké.

Stála před ním Olga, oblečená v kožešinový plášť a podávala mu jeho zimník a klobouk.

– Vyprovodím tě.

A Ramler zašeptal: – Jsi hodná.

Postáli okamžik.

– Půjdeme, řekla Olga.

– Ano, půjdeme.

Náhle ve dveřích se Ramler zastavil, a ohlédl se nazpět nějak poděšenýma očima.

– Zapomněl jsi něco?

Ale on neodpověděl; pouze ramena mu zacukala.

– Lud’ko, zaprosila.

Ohlédl se po ní, stála za ním a oslovila jej jménem z dávného, nenávratného minula.

A tu se usmál a šel.

– Máte pravdu, mám voskovou a zbabělou duši, řekl.

Šli ulicí, Olga se zavěsila, nemluvili.

Pak potkali hezkou plavou dámu. Ramler se za ní ohlédl, mimovolně bezpochyby. Olga se rozesmála.

A Ramler k ní překvapeně vzhlédl.

Smála se ještě více.

Pokrčil rameny.

– Kdy jsi přijel, zeptala se náhle.

– Včera večer.

– Ke mně, vid’?

– Ano.

– Já vím.

Pohládila mu několikrát ruku.

– Na všechno už je pozdě, na všechno, řekla skoro pro sebe.

Ramlerovi zachvěl se loket, na který byla zavěšena.

– Na všechno je pozdě... i na hříchy... Letos v adventě se půjdem ještě vyzpovídat k sv. Jindřichu, a...

– Olgo!

Ramler se styděl a říkal si: že mohu ještě trpěti že mohu ještě trpět!

– Ach tak... nehněvej se; nechtěla jsem říci nic ošklivého. Ale něco ti povím. To je ti taková náladová věc. Byli jsme včera hodně veselí, leccos převrhlo se na stole i pod stůl. A mezi námi byl jeden takový vtipný originál. Vyžádal si ticho, pak poručil zhasnouti všechna světla. Víš, páchaly se po tmě všelijaké, hm, ale pak konečně přece nastalo ticho, všeobecné napětí. Ten člověk ti měl takový strašný bas, jak Mefisto. A tu vylezl na stůl a neřekl nic jiného než: mo-rál-ka. Ale potom co bylo, v tom tichu, a tím basem... to ti bylo strašné. Všichni jsme se zatřásli v první chvíli. To bylo horší než zpověď. Pak jsme mu ovšem důkladně natloukli – – – Ach, jsme již tady. Kdy že jede vlak?

Ramler pohlédl v koridoru na hodiny.

– Ano, je tak skorem čas. Zbledl trochu, zdálo se. Půjdeš zpět, že ano?

– Počkám, povídá Olga a dívá se kamsi stranou. Ramler jde si koupit lístek a vrací se k ní opět.

– Mám ještě pět minut času.

Stojí blízko u sebe, jejich oči ztrácejí se v šumotu lidí kolem.

– Kdy budeš doma? ptá se Olga účastně.

– Asi v půlnoci... Jedu do...

– Já vím, já vím.

Hrála si s knoflíkem jeho zimníku.

– Nu, vzpomenu si na tebe, hochu, vzpomenu.

Pohládl jí ruku.

– Ani jsi nesvlékla rukavičku.

Neklid prostínoval jí obličej.

– Pravda, musíš mi to odpustit.

Svlékla rychle rukavičku, pomžiknuvši po něm nepokojně pohledem a podala mu opět ruku; zdvihal ji pomalu k ústům.

– Abys snad, Lud'ko, nezmeškal.

Pohlédl na ni; měla chudinka tak ulekané oči. Zlý smích mu vnikal do úst.

Obrátil se k ní náhle zády, neřekl ničeho a šel; cosi vztekle veselého a groteskního řičelo mu v prsou a v hlavě.

Dívala-li se ona za ním, viděla jistě, jak se mu záda a ramena pohybovala smíchem.

A Ramler si říkal: má záda se pohybuje smíchem, hehe; i to je veselé, že se má záda pohybuje smíchem, hehehehe – – –

Kapitola sedmnáctá

Bylo několik dnů před velikonočními svátky, první dny dubna, pěkná jarní pohoda – a přece objevilo se ve vzduchu cosi podobného babímu létu; jemná a tenká pavučinka, laškovně poletující, tu tam otřela se hravě někomu o tvář, zachytila se na okamžik na něčím klobouku, polechtala ucho – podivná pavučinka!

Doktor Tupr měl v posledních dnech zajímavého pacienta.

Doktor Tupr byl čestný a rozumný muž; byl by si jistě dal raději utíti ruku, než aby prozradil, v jakém směru zajímavého. Oním pacientem byl jistý student Zach, a tento student přišel k doktorovi Tuprovi a vypravoval, že se mu přihodila nehoda; nu, řekněme pravdu, usmíval se při tom, když vypravoval. Doktor Tupr měl zvučný hlas a rád se rozkřikoval; učinil to i tentokráte, nemyslil to zle, v několika dnech chtěl studentu pomoci na nohy, ale vykřičet se musil přece. A čestným i rozumným mužem doktor Tupr byl; on to věru nebyl, jenž upředl podivnou pavučinku. Ale ještě téhož dne večer na korzu sdělovala paní doktorová Tuprová paní radové Horákové cosi velmi důvěřivě, obě při tom vrtěly hlavou a okolojdoucí mohli slyšeti několik rozhořčených citoslovců. Pavučinka se zastříbřila v záři svítlen a dala se v let.

Dva dny potom, před druhou hodinou odpoledne, kdy vrata gymnaziální budovy byla dosud uzavřena a hloučky studentů před budovou vrhaly do slunečního, jarního vzduchu hukot svých mladých hlasů, profesor Kytla, ubíraje se za svou povinností – měl od dvou hodin v oktávě psychologii – potkal blízko ústavu svého známého, geometra Vrátku, a dal se s ním do hovoru. Mezi hovorem vzpomněl si pan geometr na něco zajímavého a vypravoval to. Profesor Kytla zdál se býti udiven. Vrtěl hlavou a chmuřil brvy. Potom se však smáli oba, ano, něco směšného na té příhodě bylo, zcela nepopíratelně. Loučili

se potom, smáli se dosud, ale když profesor Kytla procházel chodbou ústavu, takový sirý a přísný chlad tu naň zavál, nesmál se už a jakýmsi zlobivým nakrčením vrásek poskočily mu zlaté brýle na nose.

Ústavní zvonec rozječel se právě chodbami a profesor Kytla šel přímo do třídy.

Nebyl dnes v nejlepší náladě, to tam v lavicích mohli vidět. Seděl delší chvíli za katedrou, nemohl se nějak rozhodnouti, svíral a mnul si čelo, jako by jej bolela hlava; při tom mu několikrát unikl pohled k zadní lavici, kde seděl Zach. Nebyl vlastně příliš vděčen panu geometrovi za jeho historku; mlčet teď bylo ovšem těžko a bude ovšem třeba promluvit s panem ředitelem; je tu naše neochvějná svědomitost a jsou tu naše mravní zásady, nikdo ať si o tom nedovolí pochybovat. Ne-do-vo-lí!

A profesor Kytla vstal a počal zkoušeti. Vyvolal jednoho žáka, a dal si na čas, než položil otázku druhou; měl dnes nějaké své, úporné myšlenky pan profesor, to bylo zřejmé. Potom vyvolal Zachova souseda a přešel k zadní lavici. Náhle zavesloval nosem; nemohl se již opanovat.

– Co vám to tu smrdí? Kdo tu má jaké svinstvo?

Hleděl na Zacha; nebyl mu vlastně ten chlapík nikterak protivným, vzbuzoval spíše vždycky jakýsi úsměvný soucit, jak tu usiloval dlouhatánské své údy vtěsnati do školní lavice – teď vzhlédl, hleděl profesoru Kytlovi přímo do očí a usmíval se dokonce. U čerta, co si myslel ten nemrava?

– Co se smějete, Zachu?

Zach neodpověděl, vstal a skládal pomalu své knihy; potom vyšel z lavice a vzal z věšáku svůj klobouk, stále se usmívaje, bledý byl, to ano, ale stále se usmíval. Profesor Kytla z něho nespouštěl očí. Teď se Zach směrem k němu uklonil a opět mu hleděl okamžik přímo do očí.

– Venuše krásná mne... trošičku uštkla, pane profesore, řekl. A také po očích už vám vidím, kolik uhodilo...

Opět se uklonil a pomalu vyšel ze třídy.

Rána vyšla...

Ratkin se vracel večer od Zacha, byl jarní večer, ale on nevěděl, že je jaro, život tu někde zatukal na dveře, kterými nebyl očekáván; nebyl to vlastně ani Ratkin, byly to pouze jeho skřípějící zuby.

– Kus břehu se někdy urve, když ledy jdou. Náhodou jsem tam stál já, ty ne. Děkuj, bratře, osudu, žes tam nestál ty. A – nebreč nade mnou! Tak to řekl Zach a smál se. A jak se smál! Jako když někdo housle od brady odtrhne a o zem jimi udeří!

Ratkin došel ke gymnazijní budově, bylo už 7 hodin, ale v několika oknech bylo tam dosud světlo; to bylo ve sborovně a Ratkin měl chuť sebrati kameny a ta okna jedno po druhém vytlouci; ano, on rozuměl těm ozářeným oknům, trnul před nimi v nejhlubší úctě a chtěl jim poslati pouze svůj nadšený pozdrav.

Ohlížel se již po kamenech, když tu kdosi vyšel z gymnazijních vrat. Profesor Ramler. Ratkin zdravil. Ramler jej přešel, ale ihned se opět obrátil.

– Jste vy to, Ratkine? Dobře, že vás potkávám. Pojd'te se mnou, řeknu vám něco.

Pohodil hlavou k ozářeným oknům sborovny.

– Vidíte?

– Ano.

Profesor Ramler byl zcela zřejmě rozčilen. Blýskal očima a hovořil zvláštním horkým hlasem; to bylo u něho, u klidřasa, překvapující.

– Znáš vás, Ratkine, znám vás lépe, než si myslíte. Proto tu chci s vámi pohovořit. Tam – ukázal za sebe ke gymnáziu – jedná se právě o Zacha et consortes. Sboru se totiž nezdá, že by on byl sám navštěvoval takové místnosti. To už se ví, že navštěvoval. Ale i jiní prý. O vás se zatím ví, že jste jeho nejlepším přítelem. Bude se pátrati, vyslýchati – – – Tudy půjdeme, chci zajíti k Zachovi.

– A co jste dělal tam u gymnázia? optal se náhle.

Ratkin okamžik neodpovídal.

Pak vzhlédl profesoru Ramlerovi pevně do obličeje a též on blýskal očima.

– Chtěl jsem ve sborovně vytlouci okna.

Profesor Ramler položil mu ruku na rameno a zmírnil krok.

– Ano, takový jste vy, znal jsem vás. Máte potřebu vykřiknout. Zach, vy také. Rozumím tomu. Chápu to. Že se vám chce vykřiknout. Měl by tu zazníti takový výkřik a více mělo by se pod ním sesypat než několik oken. Mládí by mělo zavolat takovým výkřikem, který by se zabodl do prsou jako nůž. Po špičkách má se choditi kolem mládí, neboť tam, kde je skutečné, krásného života schopné mládí, tam se stále leží v bolestech; po špičkách chodit a ne řinčeti železy. Mládí klesá a trpí, vstává a trpí. Spikli se proti mládí: zdraví se mrzačí, ranění se neobvazují a zbloudilým neukazuje se cesta –

– Tak, právě tak by se jim to mělo říci! Ratkin sám se lekl svého výkřiku. A profesor Ramler byl teď poněkud zmaten.

– Vidíte, dal jsem se strhnouti. A nejsem už mlád. Nejsem už mlád. Smutnota zavála z jeho hlasu, i jeho úsměv byl smutný.

– Ostatně, není to asi ani úplně správné, co jsem řekl. Mládí má zápasit, netřeba mu však zápas ztěžovat. Mládí má zápasit, snad má i krvácet z ran, padne-li, znova se vztyčovat, musí i leccos ztratit – jen dokud stále slyší z dálek svůj stříbrný vítr – –

– Stříbrný vítr?

Ratkin se náhle udivil, hleděl si na cosi vzpomenout – – stříbrný vítr – – stříbrný vítr – –

Profesor Ramler se usmíval.

– Nevím, rozumíte-li mi, a nevím také, jak bych vám to jinak řekl, je to právě jen stříbrný vítr. Takové poselství nějaké krásné, slibování mámvivé odněkud zdaleka... ne, není to tak... říci se to nedá – – Já – už stříbrný vítr neslyším.

Usmíval se opět smutně a zamlkl na chvíli.

– Ne, neslyším, proto k vám už nemohu také hovořit tak, jak bych měl. Ale mohu vás před něčím varovat a učiním to. Zním vás, Ratkine, a proto vás chci varovat. Budou vás zítra vyslýchat, a vás to bude nutkati, abyste stál před nimi se vztyčenou hlavou, nezalhal. Ale slibte mi: vy se zítra nepřiznáte. Vy budete lháti. Musíte lháti, poněvadž oni nejsou hodni pravdy. Je dost na Zachovi. Vy nesmíte jim lézti pod nůž. Slibte mi to.

A profesor Ramler podával Ratkinovi ruku; ale Ratkin hleděl kamsi mimo podávanou mu ruku.

– A co bude se Zachem? tázal se, jako by sám k sobě mluvil. Vzpomněl si teď na cosi a musil to říci.

– Kdysi řekl Zach něco... něco takového krásného o mládí. Že na každém trnu kousíček masa zanechá...

– To řekl Zach? Profesor Ramler kýval okamžik hlavou a hryzl rty. Náhle jaksi chvátavě podával opět Ratkinovi ruku, zdál se teď míti velice naspěch, a řekl:

– Musím teď k Zachovi. A vy zítra –

Ratkin hleděl mu do obličeje zářícíma, oddanýma očima.

– Budu lháti. A děkuji vám, pane profesore... také za Zacha...

Školník Stropek vláčel se chodbou kolem sborovny jako přišlápnutý šváb. Nad ústavem nestála dnes dobrá hvězda, to on dobře cítil, a za dveřmi sborovny dály se podivné věci. Plížil se po špičkách, strach mu stál v očích a v některých okamžicích zdály se tu býti pouze jeho nastražené uši.

Z jedné třídy na konci chodby pronikl veliký hlomoz. To byla sexta, profesor tam nebyl a chlapci dělali díru do světa.

Školník Stropek se všecek uděsil. Tak, ještě tohle – – –! Ticho mělo být, tak jako on byl tichý, zle bylo beztak, a takhle bude ještě hůře! Že se ta chasa boha nebojí!

Doplížil se až k sextě, pootevřel dveře a položil prst na ústa. Pst, páni se radí, chtěl říci, ale kdež ti zbyl čas, abys co řekl.

– Cerberus! Cerberus! Ven! Ven! zařičelo to proti němu. Vyklouzl opět co nejrychleji, sepal ruce a bloudil očima, jako by hledal, kde koho honem proposit.

U sborovny otevřely se dveře a ředitel se v nich objevil.

– Co je to za křik?

– Prosím, pane řediteli, v sextě byla myš, a – – –

– A mám snad já i myši chytat? Ředitel bouchl dveřmi.

Ne, to rozhodně ne, myši chytat pan ředitel nemá. Ostatně, ani to nebyla myš... mládež to je... boha se nebojí... račte, prosím, povážít, pane řediteli... jsem už tichý jako pěna...

A školník Stropek stál za přibouchnutými dveřmi a ševalil ti-chounce ústy.

Ředitel vrátil se k velikému stolu, potaženému zeleným sukнем. Páni tu seděli, byli to bozi a nebyli to bozi a seděl tu také profesor Vývrata, on nebyl bohem, byl jen zdvořilým opičákem, uměl mnoho opičích kousků a komplimentovat dovedl, jak žádný jiný opičák v světské menažerii. Ředitel pohlédl na profesora Vývrata, a vždycky, když pohlédl ředitel na profesora Vývrata, chtěl jistě něco vtipného říci.

– To tak, myši chytat! Celkem vzato, byla by to jisté čistší práce než tady... tento casus belli...

Profesor Vývrata se smál, neboť profesor Vývrata se smál vždycky, když ředitel řekl něco vtipného.

– Ve hlavní věci, jak se mi zdá, je tedy již úplně jasno – – – ujal se opět ředitel slova, vyňal hodinky a položil je před sebe. Půl desáté, pánové, čas utíká.

– Dovolte mi, prosím, pane řediteli, ozval se profesor Kalúsek; profesor Kalúsek byl krasořečník a učinil teď pohyb rukou, jako by si vsunoval ubrousek pod bradu.

– Jsem toho názoru, že nebude nemístno podotknouti tu, že nejmenší výtky nemožno v tomto ohavném, hnus vzbuzujícím případě činiti škole. Nad vše pomyšlení čistý štít našeho ústavu nemusí se

věru rdíti studem. Náš ústav, toto zlaté ložisko vědy a mravní výchovy, stojí tu hrdě a odmítá od sebe všechnu zodpovědnost za tento poklesek zkaženého jinocha; naše svědomí je čisté. To jsem chtěl jen podotknouti.

Mezi pány povstal souhlasný šumot; ano, tenhle Kalúsek dovedl uhoditi na pravou strunu. Dva mladší členové sboru tvářili se, jako by jim něco padlo do oka, a uštěpačný úsměv profesora Ramlera roztekl se v zívnutí.

Ředitel poděkoval profesoru Kalúskovi za krásná slova a zavolal školníka.

– V septimě se, pánové, učí?

– Ano, kolega Hrášek, pane řediteli.

– Zajdou, Stropek, do septimy, aby mi sem pan profesor Hrášek poslal žáka Ratkina.

Několik pánů přistoupilo k oknům. Přes noc se ochladilo a teď se počaly sypati krupky; mluvilo se o počasí.

Ředitel obrátil se k Ratkinovu třídnímu, prof. Cerhoňovi. Co je vlastně s oním Ratkinem? Staříčkový profesor zdvihl výraznou bílou hlavu; měl dosud krásné a živé oči a upřel je teď s jistou pronikavostí řediteli do obličeje.

– Jsem překvapen, pane řediteli, velmi překvapen. Nemohu říci o tom hochu nic špatného. Ostatně, tuším, není dosud nic prokázáno...

Ředitel zdál se býti trochu v rozpacích.

– Ne, ne, není... ale přátelské, velmi přátelské styky se Zachem – –

– Horší než morová nákaza, takové styky, zahučel katecheta a stůl zapraskal pod jeho lokty.

Profesor Cerhoň se pouze usmál a pokrčil rameny.

– Budu prosit, pánové, obrátil se ředitel k ostatním pánům, a bozi opět usedali za stůl. Jen profesor Ramler zůstal státi, stál tu se založenýma rukama a zdál se býti bledší než jindy. Hleděl ke stropu, moucha tam poletovala a bzučela; hle, z jejího mušího

stanoviska jak my jí tu všichni kolem stolku připadáme asi směšnými, napadlo mu.

Bylo zaklepano, Ratkin vstoupil. Několik párů očí k němu vzhledlo a opět se sklonilo ke stolu. Ředitel čistil si brýle a dosud se neohlédl.

A Ratkin tu stál u dveří, cítil upřený pohled Ramlerův, opětoval jej a usmál se, viděl převážné obličej ostatních profesorů a tu jej pronikla taková rozpustilá veselost, že měl chuť dělati grimasy. Jen se podívejte na toho starého Vývratu! Dal bych mu do zubů cukr – a pst! starej, nespoknout, nespoknout! Jako pinčl by tu pěkně musel sedět, s cukrem mezi zuby!

– Přistupte blíže, ozval se ředitel.

A Ratkinovi napadlo: Promluvil hlasem hrobovým – –

Nedíval se na Ramlera, ale cítil jeho pohled. Budu lháti, řekl si. A lhal. Lhal, jako by to z partýsků četl. Počalo mu to působiti radost, lhal mistrně. Scházel se se Zachem pouze na ulici. Nikde jinde s ním nikdy nebyl. Zach jej nikam nelákal. Neví nic o tom, kam Zach docházel. Zach s ním o tom nikdy nemluvil.

– A nepozoroval jste, nezkušený mladíku, že váš druh je člověkem mravně naprosto zkaženým?

– Vyvrhel, zamumlal katecheta a pod kůží obličej se mu to rudě zavařilo.

Ted' se Ratkin zarazil a kolem rtů mu cukalo. Ale opět ucítil na sobě Ramlerův pohled a řekl: Ne.

– Totě podivné. A o čem jste spolu vlastně hovořovali?

– O různých věcech.

– O různých – například?

– Například – o rybářství. Zach chytá o prázdninách ryby, já také. Kdosi ze sboru se krátce zasmál; i ředitel zamžikal podezřele očima, ale byl to jen letmý sluneční paprsek, mraky už se opět přihnaly.

I katecheta počal klásti otázky.

– Přiznejte se raději, hochu. Nemyslete si, že nic nevíme. Jsou tu jisté důkazy – –

Profesor Cerhoň sebou prudce pohnul.

– Dovolte, prosím, pane řediteli – –

Ředitel pohlédl na katechetu, na profesora Cerhoně, zamžikal rozpačitě očima a obrátil se k Ratkinovi.

– Můžete jít. Ostatní se dozvíte.

Ratkin poslal ode dveří Ramlerovi pohled; byl v něm úsměv i hořká smutnota.

Ředitel počal si rychle čistit brýle.

– Víím, páánové, je to případ rozčilující, ovšem, chápu pana kolegu Cerhoně, ale... Prosím, pane kolego, obrátil se k Cerhoňovi.

Cerhoň se pouze uklonil. Děkuji, nemám již, co bych řekl.

Ale katecheta nemohl se opanovat, koulel očima a ústa se mu vzdouvala.

– Ten mladík lže, lže. Je už také zkažen a není divu. Stýkal se se Zachem, není divu. Takový tvor je horší než prašivý pes. Jako před prašivým psem nutno před ním utíkat, varovat – –

– Byl jsem včera u dotyčného žáka, ozval se náhle. Ramlerův hlas, pevný a broušený; Ramler se usmíval dokonce.

Nastalo zvláštní ticho na okamžik. Pak řekl ředitel a jeho oči při tom bloudily:

– Musím podotknouti, že zakročení pana kolegy Ramlera bylo předčasným. Jinak ovšem nepochybuji o tom, že tam pana kolegu vedlo... vedla, abych to tak řekl, touha, zjistiti některá, pro celé vyšetřování snad důležitá fakta.

– Nikoliv, pane řediteli. Ramler řekl tato tři slova s poněkud impertinentním přízvukem a okamžik mlčel. Nikoliv. Šel jsem k němu jako přítel, jako k někomu, komu se přihodilo neštěstí, a jenž potřebuje pomoci, útěchy nebo rady. Prosím za odpuštění, nesrovnávali se můj názor s názorem slavného sboru.

To znělo trochu impertinentně. Ale Ramler se již neusmíval. Stál tu bledý a hleděl pevně na katechetu.

Katecheta musil si dříve navlhčiti rty žahadlem zlého jazyka a v jeho zelených očích zahýbala se celá hadí hnízda.

– Ano, nemusím snad potvrzovat, že jsem skutečně jiného, přímo opačného názoru. Rozvinu to ostatně šířeji při velikonočních exerciciích... a doufám, že i pan profesor Ramler uslyší potom můj názor...

Ramler se mlčky uklonil. Jeho pohled setkal se s pohledem profesora Cerhoně a on se usmál. I v krásných, živých očích profesora Cerhoně zablýsklo.

Když šel Ratkin ze školy, dohonil jej profesor Ramler. Dobře to dopadlo, řekl. Ratkin k němu vzhlédl a v jeho pohledu zapálila výčitka. Ale Ramler mávl rukou. Musilo to být, byli by vás sežrali. Nemluvme již o tom – – – A co se týče Zacha, odjíždí dnes v noci o půl jedenácté. Posílám jej k svému bratru a zároveň píšu jeho otcí. Nechoďte již k němu, ale na nádraží přijďte.

Ratkin chtěl něco říci, udivení stálo v jeho obličejí, ale Ramler již nadzdvihl klobouk a odcházel.

A tak šel Ratkin večer na nádraží. Vlak už musil brzy přijeti; stáli se Zachem na odlehlém konci peronu a nemluvili... Vítr silně vál, syrově páchlo to z kraje, hvězdy třepotaly; nějaká chladná ruka položila se na vřelá ústa jara. A tu objevil se profesor Ramler. Stiskl Zachovi ruku.

– Veselou tvář, Zachu, a šťastnou cestu.

Pak podal i Ratkinovi ruku.

– I s vámi se vlastně rozloučím, Ratkine. Příhoda nás na okamžik svedla, teď zas pěkně každý sám. Víte, co jsem vám řekl o stříbrném větru. Že už ho neslyším. Tož, vám také: šťastnou cestu. Nadzdvihl klobouk, kynul ještě Zachovi a šel.

Zach hleděl za ním.

– Pamatuješ se, Ratkine... vypravoval jsem ti nedávno, že Ramler měl podivnou návštěvu...

Ratkin přikývl.

– Už jej asi život přejel, řekl Zach.

– A co to povídal o stříbrném větru? optal se náhle.

Ratkin však, zdálo se, neslyšel. Hleděl do dálky, v kopcích tam číhala tma, záludná, větry rozkoukaná tma; i Zach se tam zahleděl.

Pak zapískal v blízké zatáčce vlak a tu oba pohlédli na sebe, stáli tu, a jejich obličej se slily v němém krátkém hovoru. Vlak vjížděl, usmáli se jeden na druhého, podivně, jako mlhou, a podali si ruce. Opět se usmáli a šli vstříc supícímu vlaku.

Zach stál již na stupátku, obrátil se však ještě jednou, zaváhal jaksi a seskočil; a tu se oba objali.

– Děkuji, Ratkine!

– Děkuji, Zachu!

A pak odvezl vlak Zacha mezi kopce, kde číhala záludná, větry rozkoukaná tma.

Za týden odjížděl také Ratkin na svátky. Když vlak přejížděl železný most a celé město objevilo se na okamžik dole v kotlině, pozdravil je hořkým úsměvem. Tam někde u otevřeného okna sedával Zach... Mapa ležela před ním a on snil o tom, jak někde daleko na severu bude žítí bílý uprostřed bílého sněhu. Pod oknem tekla řeka a jednoho večera hnaly se řekou hučící, jarní vody; a toho večera otázal se Ratkina kdosi: kolik je ti let? To bylo toho dne, kdy mu bylo 18 let...

Vlak jel krajem, zradostnělým příchodem jara; jaro bylo tady a Ratkin je cítil; seděl tu s bolestně roztrženými, rozlačnělými zorničkami, jaro bylo tady. Nahlíželo do okna, bledoučké bylo dosud, ale mělo již červené rty. A oblohu se skřivany mělo v očích. A mělo dýku za pasem.

A na jedné stanici přisedlo děvče, samo jaro sem to děvče poslalo, tak bylo krásné, a jaro si usmyslilo dělati zázraky. Snad i to jaro

udělalo, že děvče nemohlo zavřít úst, nemohlo a nemohlo, v ústech mělo něco, a proto mělo stále pootevřená ústa, a děvče mělo krásné zuby, ještě krásnější než rty, a nebylo by to jistě bolelo, kdyby bylo někoho kouslo. Podívalo se to děvče na Ratkina, podívalo se jednou, dvakrát, a dvakrát sklopil Ratkin oči, dvakrát nad svým srdcem kříž udělal. Hledělo to děvče na Ratkina a mělo myšlenečku nějakou asi malinkou, jen tak malinkou, co by se vešla do tenoučké jedné vrásky na čele, ale snad že mysliti bylo nudno a že bylo jaro a děvče tu nemohlo přece seděti jako buchta a dělati něco přece se musilo, počalo šlapati děvče Ratkinovi po noze; tomuhle nechtěl milý hoch rozuměti, on znal opět jinou písničku, a snad že myslil, že jeho písnička je lepší, chtěl ukázati, co on dovede; a tu počal svá kolena přiváděti do úzkého styku s jejími, tu to bylo jako beran – beran – drc, tu jen lehounké pohlazení, a tvářil se ničema při tom tak ledabyly, jako by se ani nechumelilo; však ona mu již ukáže, zlobila se teď doopravdy – a optala se jej, jak daleko je ještě do Mírova. Proč – do Mírova? Prostě proto, že tam jede. Hleděla teď na jeho ruku a přivřela poněkud oči; Ratkin měl pěknou, bílou ruku a ona se musila maličko začervenati. A co – v Mírově? Rodiče tam má, tatínek tam koupil před měsícem lékárnou. Hled'te se ho, zvědavce! Počkej – ty kolenáči! Nu, on je také z Mírova, pomyslete si tu šťastnou náhodu, on je také z Mírova! Ale v témž okamžiku uškubl rukou; dostala ji ta čertice pod svoji a pěkně do ní nehty zaťala; jako by se to samo sebou rozumělo, že si může dělat otisky na jeho ruce, a pohlédla naň tak vyzývavě, poděkování snad ještě dokonce čekala; nu, s tím poděkováním mínil si to ještě rozmyslit, zatím schoval pouze ruku do kapsy, na trochu bolesti mu věru nezáleželo. Zdálo se mu, že by se měl něčemu podívat, něco tu nebylo v pořádku, něco tu bylo jaksi nohama vzhůru, ale když se Ratkin asi minutu pokoušel přijíti tomu na kloub, nevěděl na konec, čemu chtěl přijíti na kloub, sám na sebe měl zlost a zamračil se; ale to nebylo opět jí po chuti, že on tu seděl s bubáky na čele, a tu se ho otázala, je-li v Mírově hodně lesů.

A Ratkin počal vypravovati o mírovských lesích, barevná slovíčka kupil a ona náhle ztichla, i dýchat zapomněla a očima visela na jeho ústech. Pak už nebylo co vypravovati o lesích, a tu vypravoval o jiných věcech a jako hrozen nalévalo se mu to v ústech pod slunečnou dychtivostí jejích očí; mezi vypravováním vyňal z kapsy ruku, byly na ní čtyři červené skvrny a ona je spatřila; usmála se zvláště zblednuvšíma náhle rtoma, obrátila hlavu k oknu, ale její oči byly při tom zavřené. Potom přijížděli již do Mírova, vlak zastavoval a Ratkin ukázal jí oknem svého otce, který tam stál a čekal.

– Ten? Ale to je nějaký brumbár, řekla a zasmála se. A támhle je zase můj otec, ukazovala, ten v bílém širáku. No, ale to je teprve důkladný brumbár, smál se.

Vystoupili z vozu, nerozloučili se ani, ne, jim to skutečně ani nenapadlo, že by bylo třeba se rozloučiti; a v tom okamžiku, když ji objal pán v bílém širáku, otočila ona hlavu tím směrem, kde stál Ratkin se svým otcem a usmála se naň zářícíma očima i svítivou chtivostí krásných svých zubů – – –

A když se po šesti dnech vrátil Ratkin do města, nemohlo se mu město dost vynadivit. Nu, ty, co to máš teď za oči a jak to bláznivě vypadáš? A Ratkin odpovídal: Neptej se a netrap mne, nic ti nepovím; raději ty mi pověz něco... proč tu slunce tak krásně nesvítí, jako u nás v Mírově? Proč je tu všechno šedivější než tam u nás? A proč ty jsi vůbec jiné, než jsi bylo před týdnem, zpustlo jsi pro mne a stalo se mým vězením? Hloupě a zlé jsi ty město! Ale město se bránilo. Poslyš, Ratkine, ne já, nýbrž ty jsi se změnil – vidíš, i na Zacha jsi zapomněl? Nevyčítej, nevyčítej, nezapomněl jsem na Zacha. Zach... Zach... povím ti něco o Zachovi. U řeky bydlil, děvče měl a to děvče se bálo, aby ho v noci pramaři ze spaní neprobudili. Psaní mu psalo a počítalo: Je to 62 dní, co jsem tě poprvé viděla. Milovalo jej to děvče – a víš ty vůbec, co je láska? Myslíš si, takového něco, na střechy holubem to sedá. Nebo snad, na kolečkách to jezdí a táhne to dvanáct koní černých a dvanáct bílých – tak si

to představuješ, co? Vidíš, hloupé jsi ty město! A přestaň, přestaň, nešpičkej. Když tenkrát jarní vody v řece hučely, těžko mi bylo. Ale teď už je všechno jiné, těžko už nebude, neboť – ne, nevyzvídej na mě, nic ti nepovím...

Ale i v městě byly světelné, jarní noci. Přicházely pod okno a zpívaly se zavřenýma očima; byly bílé, ale jejich píseň byla červená; stály pod oknem, jejich nahota voněla a hoch bděl. Věděl, že se dějí zázraky, a bděl. A dokud bděl, stála jarní noc vždy pod oknem a tichounce zpívala. Ale když usnul, vklouzla otevřeným oknem a usedla k hochu; jeho tělo bylo mladé a jarní noc se usmívala červenými ústy; neboť ona znala jeho tajemství – – –

Kapitola osmnáctá

Konečně přišel ten den a Ratkin jel na prázdniny; byl všední den a přece to bylo jako neděle. Celý kraj vyhlížel svátečně a lidé pracovali v polích jen proto, že jim to asi působilo dnes obzvláštní radost; i vlak, kterým jel, byl nějaký podivuhodný, neboť lidé v polích začláněli si oči a dlouho se za ním udiveně dívali. Tu a tam podél trati zamával někdo šátkem směrem ke vlaku; ale Ratkinovi připadalo, že celý kraj kolem radostně mává, i vlčí máky na okraji polí mávaly červenými šátky, nad lesy rozčechrávaly se stříbrné oblaky, jak vlající bílé šátky, nad chaloupkami vesniček stály bílé sloupečky dýmu, jak něžné oddychování dobrotivých úst, všechno bylo takové nedělní a cítilo s ním jeho radost, vkleče by to rád doznal, vkleče by rád za všechno poděkoval. Na peronech některých stanic stály krásné ženy v pestrých letních šatech pod barevnými slunečníky; vždycky, když vlak přešel takovou stanicí, bylo Ratkinovi na chvíli smutno pro některou z těch krásných žen, jako pro nedopovězenou pohádku. A zastavil-li vlak na stanicích mezi lesy, tu bylo takové ticho, jen nádražní zvonky drnčely a slyšel jsi zpěv cvrčků a volání kukaček, a Ratkin přivíral oči a jeho srdce žvatlalo jak větřík. Známe se, milé srdce, známe se; to jsi se mi nějak vystrojilo! A jak bušíš, potvůrko, železo, dokud je horké, kuješ! No, dostaneš ženu, dostaneš. Krásnou... nemohu ti ani říci, jak krásnou Panečku, oči, ústa, vlasy – zázrak! A ňadra! No, nelekej se, srdce! Nejsme už děti, a nutno teď již i na takové věci mysliti, jako jsou například ňadra. Nedělej se, prosím tě, tak tuze hloupým, jako bys to nevědělo; za velikou láskou jedeš a najednou... ňader se zalekneš. Tak jen se už s těmi dětskými kalhotkami rozžehnej, bohu je poruč; a krásnou ženu dostaneš, ručím ti za to. Za ruku takové stvoření vezmeš a ono jen se tak blaženě usmívá, ruky neutrhne, prstíček jeden po dru-

hém políbit si dá, každému ptáčku jeden máček a jedna makovička nestačí, ani dvě, ani tři... A má-li rádo? Má, má, má, tady z té skály, chceš-li, skočí! A za rok bude mít ještě rádo? Za rok, za deset let, věčně bude mít rádo, a... opustit nesmíš, zemřelo by, v půlnoci by přicházelo strašit; kam bys položil hlavu, vždycky by to bylo na její nešťastné srdce a vždycky by z něho tekla krev... ano, ano, pokojné chvílky nikdy bys už neměl, slyšíš, Jeníčku?

A Ratkin dívá se oknem, ale protože má oči přivřené, zdá se mu pouze, jako by někdo ve veliké knize rychle listy obracel, obrázků je v ní mnoho, i takových písmenek zlatých, jakoby sluncem napsaných.

Pak opět stanice mezi lesy, a zase tu stojí dvě dámy v letních šatech pod barevnými slunečníky. Hovoří s přednostou, přednosta je mladý a má také vojenský postoj těla. Dámy jsou krásné a přednosta je jistě velmi zábavný pán, neboť obě se vesele smějí, hrajíce koketně očima. Vlak se opět hýbe, přednosta salutuje; i podpatky srazil a celý se jaksi vojensky napřímil. I ty, dobře to dovedeš, říká si Ratkin a usmívá se... Byl všední den a přece to bylo jako neděle.

K vedlejšímu oknu nahrnulo se několik lidí a kamsi ukazovali. A na jedné noze stojí, skutečně! Čáp. Louka tu byla a na ní stál čáp. Stojí v takovém zarytém mlčení, jako Navrátil u tabule, napadlo Ratkinovi. Víte to, Navrátilo, nebo nevíte? Neví. Navrátil nikdy nic neví. Tak si sedněte, Navrátilo! Chachacha, chachacha! Ve vedlejší oddělení sedí několik mužských a mladá venkovanka. A čáp... panečku, to je nějaký filuta, chichi! Koulejí se vtipy, kulaté pěkně, kulatoučké. Tak vám například napadne takovému čápu – –

Co? Jak že to bylo? I vy – –! Mužští jako posedlí plácají rukama o kolena, venkovanka uhořet může. I Ratkin se směje; není už přece žádným chlapcem, aby jej takovéhle řeči uváděly do rozpaků.

A kraj je stále známější, i jeho vůně, vnikající otevřeným oknem, je taková už domácí. Je to starý přítel, v jehož obličejí každou vrásku známe, vousáč známý a milý. Ratkin se vyklání z okna. No, poznáváš mne,

starý, poznáváš? Všechny vrásky jsou vyzlacency sluncem, kdesi potok blýskl, jak řada bílých zubů v smějících se ústech. Vlák proletěl kolem několika lip, obalených včelami, zašumělo to v uších, jako by tam podél trati stál hudební sbor s tisícem malinkatých skřípek a bubínků a spustil tuš. A Ratkin jmenuje některé vesničky jménem, radostně a vřele, jako by známá děvčátka za bradu vzal a křestním jménem je oslovil; dobře se na vás, děvčátka, pamatuji, velmi dobře...

Zbývá už pouze projeti jedním lesem, borkovinou. Tatík jej ovšem bude očekávat na stanici s kočárem; a Ratkin si jej představuje, jak tam stojí, hovoří s předností a vytahuje občas netrpělivě hodinky. Vlák vjel do lesa, a Ratkin postřehuje téměř vůni ryzců, takovou chladnou, orosenou vůni, jež mu připomíná nějaký pozdní večer v lese, s rosou v trávě, s křikem tetřeva a klekáním za horama: nemůže si však už vzpomenout, kdy to bylo a jak to bylo, a ví jen, že při tom byl také dým něčího doutníku, neobyčejně tklivě vinoucí se večerním soumrakem.

A už jsou opět z lesa venku. Vlák teď letí jako prostovlasé, výskající děvče, vlasy vlají, červená sukňe plápolá a hrdlo stříbrem tryská, až všemu kolem zrak i sluch údivem přechází. Haló! Jučechej! Haló! Naši páni jedou! Z cesty, chamradino! Haló! A v Ratkinovi každá žilka hrá a výská.

Mírovský zámek proskočil na okamžik mezi vrchy. I ty, hlavu vystrčí, očkem hodí a hned se zase schová! Vlák náhle zmirňuje rychlost. Ratkinovi počíná tlouci srdce.

Hrká to, hrká, pak tomu dojde dech. Zasyčela pára, vlák stojí. Ratkin rychle sestupuje, rozběhne se očima a tu již je čímsi zchlazen. Že by nebyl nikým očekáván? Na stanici je málo lidí, známý nikdo. Nikdo, s kým by se pozdravil; a Ratkin je tím velmi dotčen.

– A, tu jsi, chlapče. Vida, byli bychom málem zmeškali. Vítám tě domů.

Otec teprve nyní vyběhl na peron. Je zřejmě v dobré náladě, objal jej a třikrát políbil na tvář.

– A jakou jsi měl cestu? Tak, tak, hlava bolí, co? Nebolí? Přepadlý jsi trochu... Hlad máš snad, ne? Mohli bychom snad – nebo až doma? No, jak chceš. Ale přepadlý jsi, ba že jsi...

Ratkin pokládá za vhodné také něco říci. Pokládá vůbec za vhodné, by dal otci najevo, že už není chlapcem, nýbrž dorostlým, mladým mužem.

– Přepadlý že jsem? Nebude to tak zlé. Prosím tě, taková neko-nečná cesta. K uzívání.

Pokusil se to říci nejhlubším svým hlasem a účinek se dostavil.

Otec naň překvapeně pohlédl.

– Jaký to máš, chlapče, hlas? To se koukněme. Já řku: bas, bas!

Ratkin zamžikal očima a hleděl kamsi přes otcovo rameno.

– No právě, vždyť už nejsi chlapec, povídá otec, hlavu k rameni přiklonil a prohlížeje si Jeníka přivřenýma očima, upřímně se rozesmál. Počkej okamžik, zaběhnu jen tamhle k přednostovi...

Vrátil se ve chvílce. A teď hajdy, pojedem! Ať jsme už radši doma.

Když vsedli do kočáru, otec se opět čemusi rozesmál.

– Tenhle přednosta je taky filuta...

– Copak?

– Ale den jak den k němu přijď, vždycky nějaký nový vtip má po ruce.

Černou, struskovitou cestou vyjeli k silnici. Odpoledne se sklání, stromy podél silnice vrhají už delší stíny a les opodál potemněl. Mírné, nažloutlé světlo má něhu usmívajících se očí, úsměvu, třesoucího se v brvách. Kdesi v dálce v lukách blýskla kosa, oči se rozevřely a opět přivřely. Silnice je měkká prachem, že je slyšet i skřivana nad hlavou jak pramének perlící se z obláček dolů k němu. Ústa se přiložila k tomu čerstvému praménku a usmívají se. Jedna ruka visí z kočáru, je vlhká a horká a vánek ji laská.

– A jak dopadlo, Jeníku, vysvědčení?

Skřivánkovi jako když hrdélko zmáčknu, nezpívá už. Silniční prach začpěl a v hrdle štípl.

Jeník ani neví proč, ale je čímsi popuzen. To si nějak pospíšila tahle důležitá otázka, na krajíčku si ji přivezli, jen ji vyklopit. I úsměv jeho je jaksi křivý. Eminence jestli přinesl, to je ta hlavní otcovská starost!

– Hehe, nějak ti do odpovědi není.

Pohled otcův stal se neobyčejně ostrým, pokouší se smáti, ale smích selhává.

– I to ne. A Jeník to řekl skoro uštěpačně. Našel v kapse vysvědčení a podal je otci.

– No proto, proto... to by bylo pěkné překvapení...

Rozložil vysvědčení, ale stále přes ně ještě hledí na Jeníka.

– Bolí tě snad hlava?

– Bolí. A Jeník stiskl pevně rty.

– Hm, zatrolená. To máš po matce dědictví. Taky ji to již nepustí.

Jeníkovi stává se otcův hlas velmi protivným, jako když v něm slídí, připadá mu, a svírá rty ještě více. Nejraději by hvízdal, hvízdnutím si ulevil.

Chtěl by se dívati jinam, ale nedá mu to a pozoruje po očku otce, prohlízejícího vysvědčení; prohlédl je zběžně a počal znova, zastavuje se u každého předmětu.

– Ale, ale – řekl náhle, jako by byl čímsi překvapen, a jeho čelo na okamžik srašťelo.

– A co že je to ta... filozofická pro – pe – deu – ti – ka, hehe? vzhlédl náhle z vysvědčení.

Jeník pohlédl kamsi přes jeho hlavu, ale cítí, že se počíná červenati, oči se mu skorem zamhlily, a usmívá se rozpačitě i podrážděně.

– No...? udělal otec.

– Ale, taková věda je to... já sám nevím...

– Oh, chocho, eminenc z toho má a neví, co je to. Otcův smích zní teď zcela upřímně a Jeník stává se klidnějším.

– Není to ono: barbara, celarent, darii, ferioque? nebo jak je to. studente?

Teď i Jeník se směje.

– Ano, to je ono, a takových pitomostí ještě celá kniha...

– Ale, ale... Jeníku!

– Přisahám, pitomostí celá kniha. Mimochodem řečeno, v šedém plátně vázaná...

Otec se sice stále směje, ale jako by se bylo cosi v jeho smíchu nalomilo, a pohlédl opět letmo ostře na Jeníka.

– Nějak zkrátka jsi hotov s tou... vědou, povídá po chvilce a jeho oči odklonily se kamsi do kraje. Mlčí a úsměvnost se vytrácí z jeho obličeje.

– A co že jste si udělali s katechetou? ptá se náhle, bodnuv Jeníka zpytavýma očima.

Jeník uhnul.

– Jak to?

– No, že ti nedal lepší známku, tak asi...

A otec se chvíličku směje, podivně se směje, jako když malé kuličky mezi prsty hněte a jednu po druhé po Jeníkovi hází.

To ovšem může pozlobit a Jeník odpovídá opět podrážděně.

– Snad nemám dost svatý obličej...

– Ajajaj...!

– A pak je co nesmírně fádní...

– Ajajaj... A co že je nesmírně fádní? Náboženství?

Jeník místo odpovědi dal se do smíchu.

– Čemupak se směješ?

– Tomu, jak mne vyslycháš.

A Jeník už hlavu nazad zvrátil, odlehčuje mu ten smích, směje se docela bujně a oči mu září.

Otec nadzvilh vysoko obočí, v jeho široce rozevřených očích zračí se překvapení.

– Že vyslychám? A ba ne, nevyslychám, ptám se prostě... Je zřejmě v rozpacích.

– Ano, ptáš se prostě.

A zase takový bujný smích. I otec se konečně usmívá.

– Však si tě ještě vyslechnu, na svědomí se podívám.

– Je klidné.

– Uvidíme, uvidíme.

Otec složil vysvědčení, vrátil je opět Jeníkovi a vyňal pouzdro s doutníky.

– A což, hodně kouříš?

Jeník by se byl málem začervenál.

– Ani ne, tu a tam...

– To je asi taky pravda! Neměl bys, neměl. Nemáš právě nejpevnější zdraví.

Náhle se pro cosi rozesmál.

– Napadlo mi...

Ale neřekl, co mu napadlo, jenom rukou mávl, hlavou zakýval, a zapaluje si doutník, pomžikl vesele po Jeníkovi očima.

– Krásně je tu, co? optal se a několikrát silně bafl.

Jeník pouze přikývl.

– Lesy cítíš? Je v nich letos jako v kostele, modlit se tam možno... Zlatý rok...!

Jeník pohlédl stranou na otce. Přišlo mu cosi k smíchu. Ale nezasmál se. Jenom zvláštní zasněný úsměv strnul mu na rtech.

Je v nich jako v kostele, modlit se tam možno – stále to slyšel.

A – zlatý rok!

Jak hezky to otec řekl...

Z polí vlála vůně jak z vřelého, rozkrojeného chleba; bylo to jako zlatý dým, vznášející se nad velkým oltářem, takový ohromný oblak zlatého dýmu, s nímž se mísil modrý, kořený dým blízkých lesů.

Nemohl odolati, obrátil se k otci a řekl:

– Tak jsi to hezky řekl, modlit se tam možno...

Chtěl ještě něco říci, ale začervenál se pouze a mlčel. Otec překvapeně vzhlédl a hleděl mu okamžik do očí. Teprve potom řekl:

– Hezky? Myslíš? Inu, ovšem že modlit.

Ještě ostřeji pohlédl mu do očí, zasmál se a dodal: – Třebaže náboženství bylo takovou fádňní věcí.

Jeník podivně sevřel rty a otci to neušlo.

– No, není tak zle. Mládí je mládí a rádo střílí z kanónu, řekl chlácholivě.

– Ale aby tak to slyšel katecheta, zasmál se opět za okamžik.

Jeník poněkud zbledl, víčka mu zacukala.

– Katecheta by také neudělal z fádňního méně fádňní, řekl.

– No, neudělal... pravda, že neudělal..., otec zahryzl rty a odklonil oči. – Podívej se, už vidíme k nám, přerýl náhle hovor, ukazuje rukou kupředu.

Jeník nadzdvihl se rychle na sedadle, za prsa to chytilo a srdcem zakymácelo jako zvonem. Přejeli poslední kopec; šedivá silniční stuha běžela odtud prudce dolů a na jejím konci leželo městečko jako hezká hračka. Domečky zdály se býti tak malé, že se Jeník musil usmáti. Jemine, to je to droboučké a něžné, řekl si. A nad tím ležela taková světlá a tklivá pohoda, jak zvečeřívající se nebe nad pasoucím se stádem.

A jak tu tak stál vztyčený, vítr vál proti jeho obličejí a stále něco našeptával a našeptával.

A Jeník si sáhl k srdci; slyšel na tisíckrát opakované ve větru jedno jméno a celou útrobou počal se těšit a toužit – –

Otec byl při večeři neobyčejně veselý.

– Matko, nesněz mi Jeníka očima, buď tak dobrá, říkal.

Nebo:

– Podívej se naň ze strany, takový jsem býval, když jsem začal chodit za děvčaty.

Náhle:

– À propos, Jeníku, žádná čertovinka dosud v srdci?

Matka chtěla něco říci.

– Paperlapa, paperlapa... matko, tomu ty nerozumíš. A směje se, pohlédl na Jeníka.

Ale náhle se přestal smáti a jako by jej zamrzelo, že o tom počal. Přešel pokojem, zastavil se u okna a neobraceje se, řekl velmi vážně:

– Je to jistá zkáza pro mladíka, chytne-li se záhy holek. Na to je vždycky dost času.

Jeník se sice zprvu začervenal, ale teď by byl nejraději propukl v smích.

Otec přecházel pokojem, ale mluvil již málo. Jenom občas, zdálo se, vyměnil s matkou pohled.

– Do zahrady se nepodíváš, Jeníku? optala se náhle matka. A ba že, jak by se nepodíval. Matka šla s ním.

Zvečeřelo se, i růžovost oblohy už vyhasínala. Přes městečko táhl dlouhý pruh dýmu z blízkých hutí. Bude pršet, řekla matka, hutě páchnou. Když vstoupili do zahrady, překotilo se to přes Jeníka jak zelená, šťavnatá vlna. Z malinových houštin sáhla po nich hořce navoněná tma; bolelo cosi v té tmě, sladce bolelo, jako tiché krvácení uzrávajících malin a Jeník naběhl téměř husí kůží. Pohlédl na matku. Budou brzy zralé, řekla. Ne, to on nemyslí, nerozuměla mu. A jak by rozuměla?

Pak stáli uprostřed zahrady, ochlazené vůně zalitých záhonů je obklopily. Noční fialy cítím, řekl. Vždyť stojíš u nich, zasmála se. Shýbl se a voněl k nim, až se mu oči přivíraly. Tak. A ještě. A ještě. Vztyčil se, zavrával a zbledl. Co to bylo, bože?

Mami, zasténal téměř. Matka stála před ním všecka znepokojena. Mnul si čelo. To se mi zatočila hlava, řekl posléze a zasmál se. Ale matka nemohla se stále ještě vzpamatovati a držela jej oběma rukama, jako by se bála, že upadne. Sňal jí ruce, ale nepustil je a stál tak proti ní, dívaje se jí do očí a směje se.

– Mami, řeknete mi něco...?

– Co? Byla stále ještě nepokojná, ruce se jí chvěly.

– Co myslil tatínek tím kázáníčkem o děvčatech, to...

– Ale nic, to víš, zaplácá si rád.

Byla v zřejmých rozpacích.

– Svatou pravdu, mami, hrozil jí, stále se směje.

– Ale, vždyť ti říkám...

– Pravdu pravdoucí, mami.

– Taková hloupost je to, nic jiného... a vždyť to beztoho víš...

– Na mou duši, nevím.

– No tak...

– Konečně!

– To je skrze tu... Andu Karasů. Jak slyšela, že už přijedeš, byla jako...

– Jen to řekněte, mami.

– No, jako posedlá.

V Jeníkovi srdce radostně vzkřiklo.

– A tatínek se to dověděl, to je to celé. Myslí si, že jste si psali... a že...

– Nu, co si ještě myslí?

Ruce kamsi za hlavu rozhodil, v zátylí je sepal a stál tak s vypjatýma prsama a rozzářeným obličejem.

– Vymlouvala jsem mu to, vždyť je to, můj bože, k smíchu? Jsi skoro ještě dítě... žádný smysl to nemá...

– Výborně, mami.

Nepozorovala ani, že se jí vysmívá.

– Mladé je to, bavit se to chce, říkám, zamlčela se na okamžik.

– Ovšem, ona už vlastně není... jak bych to řekla?

– Co není ona?

– Prostě, dítě už není.

Vzhlédl překvapeně a prsa se mu zalila vlhkým horkem.

– Skoro přes noc rozkvetla, ani ji nepoznáš. Opět na okamžik zamlkla. Tatínek by snad ani nic neříkal, ale když oni se na ni ti mužští tak lepí a tak člověk ani neví, jaká je to holka...

Ze záhonů nočních fial modrý plamen vyskočil a hnal se kolem Jeníkovy tváře. Jeník sáhl si ke spánkům.

– Tatínek šel asi už do hospody, vidíte mami? optal se náhle.

– To už asi.

– Půjdu za ním.

Matka byla překvapena, ale řekla pouze: Jen jdi, bude mít radost...
A brzy se vraťte, volala ještě za ním.

Před vraty zůstal Jeník okamžik nerozhodně státi. Vedle před domkem seděla omladina, hrálo se tam na harmoniku. Před chvílí hnali kolem z pastvy a ve vzduchu zůstal ještě teplý zápach dobytka.

Jeník hleděl dolů po městečku, tam dole byla lékárna a Jeník několikrát prudce vydýchl. Naproti před radnicí chodilo několik lidí a ženský smích zazníval odtamtud.

Skoro přes noc rozkvetla, stále ta slova slyšel. A on – je ještě skoro dítě, řekla matka. Musil se tomu usmáti: je ještě skorem dítě, svatá pravda, mami!

Popošel několik kroků dolů po městečku, ale náhle se opět obrátil a vrátil se do zahrady. Matky tu již nebylo, zachtělo se mu ještě chvilku býti úplně samu. Nějaká krásná slova chtěl si vymyslet, která by jí řekl na uvítanou, taková krásná, že by to bylo tak, jako by jí darem přivezl drahý šperk. Stál ve tmě malinových houštin se zavřenýma očima a cítil, jak bledne touhou...

Byla už tma, když opět vyšel před dům. Stál tu a jeho rty se pohybovaly. Hleděl ke kostelu, bílá hřbitovní zeď svítila ve tmě, ale na bílé její stuze byla temná skvrna; někdo tam stál pod hřbitovní zdí a Ratkin zbledl ještě více.

Nestál už, šel, ale jeho rty se stále ještě pohybovaly. A nebylo oblohy, ale nějaké květy visely nad jeho hlavou, snad to byly noční fialy, snad té těžké vůně nesneseš a omdlíš.

Jeho rty se pohybovaly, ale slova z nich nevycházela.

Pak náhle zaslechl svůj hlas a zpozoroval, že mluví k někomu. U bílé zdi stojí oba, je to hřbitovní zeď, kostel je tu také a za kostelem vychází měsíc.

A on slyší svůj hlas: Aničko posedlá, já jdu za tebou...

Anička mlčí a on opakuje ještě jednou: Aničko posedlá...!

Rty její se pootevrou, i z jejích úst proudí světlo, jak z měsíce za kostelní věží a ona říká:

– Stála jsem tu a dívala se k vám do oken...

– Nedívej se tam už, jsem u tebe.

– Ne, nech mě, prosím tě, ještě chvíličku tam se dívat... Bylo to krásné, jak jsem tu tak stála, dívala se a čekala...

– Teď je to krásnější...

Zavrtěla hlavou.

– Není, Jeníčku...

Jeho ruce se podivně vztáhly, jako by jí neviděl a hledal ji ve tmě rukama.

– Není, Jeníčku, není. Více je toho, já nevím čeho, je toho tolik, snad na to umřu, ale není to krásnější.

Sepjal ruce a ústa mu plakala.

– Chtěj, aby to bylo krásnější, chtěj...

– Jak?

– Čekej mne ještě stále.

Pohlédla naň nechápajíc.

– Nejsem ještě u tebe. Jdu teprve. Hleď, jak dýchám, jak mi tluče srdce, jak spěchám, jak daleko je k tobě. Snad sedíš na měsíci. Není možno, abych byl již u tebe, když jsem tě dosud nepolíbil. Stojím; ale kdybych byl u tebe, nestál bych, nýbrž klečel a líbal místočko u tvých nohou. Ne, nejsem ještě u tebe, neboť jsem ještě neuvěřil, že to je možno, aby ten, jenž stojí přede mnou, byla – –

Oči se mu náhle široce rozevřely; padl na ni rukama, ruce sjely po jejích šatech a on klesal k ní, k ní, k ní...

– Aničko! Aničko! Aničko!

Hřbitovní zeď padala jak opona, tma před námi, tma za námi.

A když potom celé městečko zbělelo měsíčním světlem, cosi, co nebylo jedním člověkem, ale co mohlo být dvěma, úzce k sobě přítulnými, objevilo se v pastviskách za hřbitovem, vrhlo to dlouhý

stín, který se zmenšoval, až splynul s tím, co mohlo býti dvěma lidmi, i to se potom zmenšovalo, až splynulo s nocí – – –

Bylo už k desáté hodině dopoledne a Ratkin ještě spal. Matka nahlédla do pokoje, hlavou zakývala a opět odešla.

Pak ještě jednou přišla a po špičkách přistoupila k posteli. Možná se domnívati, že probděla noc; vysílené oči mžikaly. Hleděla na hochu a kolem úst objevil se záhadný úsměv. Kolikrát takhle nad ním bděla! Ale dnes... Co jen to bylo dnes? Za těma zavřenýma, spícíma očima ležela hádanka. Cizí svět. Něco s nesrozumitelnou pro ni řečí. Je možno, že tohle nosila ve svém těle? Že to bylo jednou tak její jako nikoho jiného? Hleděla na něho, jak tu tak spal klidným a zdravým spánkem, musila se opět usmáti. Nespí právě proto tak šťastně a klidně, že je doma, u ní?

Náhle jí užasly oči. Víčka spícího se chvilinku podivně chvěla a zpod nich počaly téci slzy, jedna po druhé, zatím co ústa se šťastně usmívala...

Pro Boha, co je to? Jaký to má sen? Kdo to je, jenž k němu přichází ve snu, a on s ním hovoří, směje se a pláče?

Náhle strnula.

Jako by jí byl někdo pošeptal do ucha slovíčko, které bylo klíčem k tajemství.

Stála okamžik vztyčena, usmála se tklivě a vyšla po špičkách z pokoje.

Hned nato otevřel Ratkin oči. Na stropě slunce, na podlaze slunce, všude slunce. A hle, slzy! Což plakal? A ba, plakal. Ale, což mu je neosušila Anička? A leží, věru. Podušky, pokoj – ale pak to byl pouze sen! Všechno? Sedl si v posteli a chopil se za hlavu. Ne, ne, ne! Jen tohle bylo sen! Ale předtím – v těchto loktech Aničku kolébal, na těchto prsou ležela její hlava, tyhlety ruce po ní sahaly, celou svoji hlavu má ovoněnu jejími polibky, celou svou hlavu, a nejvíce oči, a nejvíce ústa...! Rukama nad hlavou jak praporem zamával, oči mu světelně vybuchovaly a slunce bylo s ním, slunce jej milovalo,

na postel naň skočilo a s ním se rozpustile sepralo, do podušek jím mrštilo, tancujíc po něm k zadušení a vyzvánějíc do jeho vzdechů zlatým svým smíchem... Dost, dost, rozpomenout mne nech, roz-po-me-nout! Vztyčil se a opět padl obličejem do podušek, vzdychaje a sténaje štěstím. A je to skutečně možno, že to všechno bylo? Je, sluníčko? Světe, je to možno? Poduštičky bílé, je? Takhle jsem se do ní zamuchlal, jako do vás, ale stokrát více, až do jejího srdce jsem se schoulil a na měsíc volal: Hej, měsíci, vidíš mne? A ona taková veliká byla nejdříve, až někam k měsíci dosahovala, a nebylo možno rozeznat, co je měsíční světlo a co je záře jejích očí, taková veliká šla vedle mne, že jsem nemohl uvěřit, jak smím jít vedle ní; a čím více jsem věřil, tím byla menší a menší, až mé rty dosahovaly k jejím a v ten okamžik padala z nebe hvězda, zrovna před námi padla, oči oslepila a my se už neviděli...

A Jeník boří hlavu do podušek, vzdychá a vzdychá.

Oči, oči! Proč máš teď tak veliké oči, Aničko? Protože vidím teď více, všechna krása mi tam vstoupila. Jak že to povídáš, Aničko? A ona to opakuje ještě jednou. Vánek letí přes pastvíska, vánek letí přes ně, vrbovou píšťalku má a píská. Ona si položí prst na rty: slyšíš? Slyším. Co je to? Naše svatba; vánek sám se na ni pozval. Ona se usmívá, úsměv jí vyrůstá z úst jako květina, hvězdy z nebe přišly se podívat na tuto květinu. Děkuji ti, Jeníčku, nastokrát ti děkuji... Zač mi děkuješ? Za to, že jsem to mohla udělat...

Jeník opět usedl na posteli, jeho oči mají hluboký lesk vděčnosti.

Oh, jaký teď bude – čistý! Především čistý. Jak přes noc rozpuklé třešňové květy! A dobrý bude, všechny lidi bude milovat. Vstane teď, půjde k matce a řekne jí: Jsem třešňový strom, rozkvetl jsem přes noc.

Pohlédl na hodiny. Proboha, je to možno? Přišel ovšem pozdě v noci – ale, tolik, tolik hodin!

Oblékl se rychle a jako divoch vpadl do kuchyně. Ale náhle se zarazil; matka naň tak podivně pohlédla.

Chtěl říci: Jsem třešňový strom...

Ale bylo mu, jako když něco drahocenného upadne mu z ruky a rozbije se.

– Byls tak dlouho venku a tatínek se hněval, povídá matka. Obrací se k němu zády a nevšímá si ho už.

– Chodil jsem venku... byla taková krásná noc...

Je to jeho hlas, který to říká? Hlas někoho, jenž se omlouvá, hlas viníka?

Plný studu vyšel. Na schodech by se byl málem rozplakal.

Zatřásli třešňovým stromem, květy do bláta napadaly... Lehl si v zahradě do trávy, tváří k zemi, nějaký kamének vrýval se mu do tváře, ale on přitiskl tvář k zemi ještě více a zaťal zuby; vlhce, hrobově jaksi páchlo to pod kořáním trav.

Ale náhle vyskočil. Tiskl ruce ke spánkům a bloudil očima.

Co to dělám, napadlo mu, zbláznil jsem se snad? Nic se vlastně nestalo, nu, skoro nic, hloupě se na mne podívali, hloupé jakési slovíčko řekli – a já tu vyju, jako když mi srdce z těla trhají.

Chtěl se zasmáti. Ale smích se mu nedařil.

K ní bylo třeba jít. K ní – a už dávno měl být u ní!

Svěsil hlavu a cítil, jak opět slábne a bledne. Ne; teď nemohl k ní jít. Vinen byl něčím před ní, styděl se, nevěděl určitě ani, čím vinen a proč je pln studu – jenom věděl, že k ní teď nemůže jít. Je to bílé a čisté – a ty se náhle stydíš. Mělo by to být chloubou před celým světem – a ty náhle zapřeš. Bílé, třešňové květy – náhle do bláta napadají. Včera šla s tebou láska, jasná a rovná – dnes podivně šilhající úzkost a rozpaky.

Styděl se, uhýbal a couval.

Odvážil se hledati ji až odpoledne. Až do večera bloumal kolem lékárny, po náměstí i za humny, ale ji nespatriil. A jak tam chodil a čekal, úzkost stále úžeji stahovala jeho hrdlo, nějaké předtučové šepoty visely ve vzduchu a chechtot nějaký zlý a jedovatý; pak už byl večer a lékárnu zavřeli, jenom v jednom okně tam bylo světlo –

a tu nebyl by snad ani užasl, kdyby byl z tohoto okna pronikl výkřik, hrozný výkřik, jenž by zvěstoval, že Anička je mrtva...

A pak přišla noc, ta přepadla Ratkina jak smečka vlků zbloudilé saně, a když nadešlo ráno, nebylo už Ratkina, byly pouze vyjevené jeho oči. Šel k lékárně a jeho vyjevené oči se ptaly a čekaly; jako dva otevřené hroby tu zely, jenom mrtvého do nich položit.

A když k desáté hodině objevil se před lékárnou červený slunečník, Ratkin nemohl tomu uvěřit. Byla tu. Šla proti němu. A slunce svítilo. A obloha byla plna stříbrných plachetních lodí, hudby na nich v tom okamžiku zahrály, z tisíců hrdel zněl odtamtud pozdrav. I on pozdravoval. Nemohl mluvit. Ale i on pozdravoval. Nemohl k ní vznést oči, stál tu se sklopenýma očima, neodvažoval se ani vlastně ji pozdravit, zdrazil pouze pokorným schýlením hlavy a žehnal zemi, po které k němu přicházela. Ale když k ní vzhlédl, srdce se mu zastavilo v prsou. Zastavil se náhle jako hodiny, něco hrozného se musilo přihodit. Vzhlédl k ní – a nebyla to ona. Šla vedle něho, ale byl to někdo jiný, nebyla to už ona. Podivné věci se dějí, nebyla to ona.

– Děláte hlouposti, řekla. Nu, vidíte, není to ona, hodiny v prsou se zastavily, dobře je to.

Na konci městečka bylo malé, rozdmýchané peklíčko v tmavé díře, kovárna. A kovář měl zlého psa. Pes vyběhl a štěkal. Ratkin vzal kámen – a teď něco uvidíte, slečno. Bim! Vidíte ho? Vidíte ho? Ocas mezi nohama a peláš! Kovář vyšel před kovárnu. Co že říká, huba nekalá? Chce snad také jednu kamenem?

Pohlédla naň a v tomto pohledu bylo vše na útěku a vše se od-cizovalo; řekla: Ano, takový jste tedy dnes, hloupý chlapec, dobrá, tím lépe, tím lépe.

To nás tisklo do prachu cesty, která nadto ještě byla černá, to nás nechalo se plouhati touto cestou jak pokáraného školáčka, a jaká ještě větší bolest za tím cíhala, ani se raději netaž.

A konečně byli v pastviskách, ano, tudy chodí Ratkin rád. A nejkrásněji tu je za zářijových večerů – smutno totiž. Ovšem, veselo tu

nikdy nebylo. A že by sem byli milenci někdy za večera zabloudili – to je lež! Lež!

Pohlédl na ni ze strany, byla to přece ona, ale nechtěla být k němu již dobrá; to viděl, velmi dobře to viděl, přihodilo se takového něco, hodiny se zastavily.

Hleděla kamsi před sebe s rozvanutými ústy a jakási bolestná chtivost žhavěla v jejím výrazu. A tu počala mluvit.

– Hlouposti děláte... Nechci, abyste mne tak čekal, jako včera a dnes. Nechci už vůbec, abyste mne čekal. A jak vypadáte? Směšně. Po očích vám vidím, co se s vámi děje, už se mi to docela přestalo líbit. – I včera jen oknem jsem vás zahlédla a už jsem cítila, že někomu odzvánějí. Nemáte snad staršího bratra, který je vám velice podoben? To on snad před dvěma dny přijel, to on snad – – Ne, počkejte. Tohle ovšem je jen žert, ale já vím, jaký žert a proč to říkám. Na slečinky berních si takhle čekejte, ne na Aničku posedlou. Ta přijde jednou a pak už neví, proč by měla přijít ještě podruhé, už není čeho ke kráse přidat, abys to nezkažil. Vždyť vidíte, už se na vás ani raději nedívám, co se studentem, myslím si, hloupoučký je, už ani nelze po něm ničeho jeho staršímu bratru vzkázat, i to by špatně vyřídil a říkám-li to tak, zase si myslíte, je to žert a není to žert. Nu, co tak na mne hledíte? Nenabídnete mi ještě dokonce, abych na vás počkala, až vystudujete? Co, co uslyším ještě od studenta? Nic? A tak tedy řeknu já už raději sama všechno. Mám ráda lesy; snad jsem si i vás jen pro ty lesy zamilovala a snad jsem přece jenom divoká, lesní ženka. Nejsem nějaká moudrá, nemyslete si. Není v tom žádné moudrosti, co povídám. Ale v lesích jsem se leccemus naučila. – Měla jsem ráda a lesy byly na mne hodné, povídaly mi, když lidé nabízeli jen zajíce v pytli. Chodíš po lesích, vrátíš se potom a už se ani do městečka nehodíš. Také studenti přijedou, první den to je jako les, ale druhý den už i tohle je zase jen jaksi městečko, už ani abys ptákem nelítala a chodila na rande jak naše slečinky. Mnoho, mnoho, snad i tohle mi pověděly lesy – –

Včera ráno jsem tě ještě čekala, tvá jsem byla dosud, ale tys nepřišel a to bylo dobře. Odpoledne jsem byla v lesích a – –

Zamlkla na okamžik, vyňala odkudsi jedlovou větvičku a podávala mu ji.

– To jsem ti přinesla. Je to z mé jedle. Mám tam takovou svou jedli. Nasedám pod ní, oh ne, vytáhla si mne k sobě nahoru, do větví, ptáci i veverka si už na mne zvykli.

Také takováhle překvapení ukrývá tedy život. Takhle s námi jednoho dne počnou hovořit, vršíce nám na prsou skálu, kámen po kameni. Vztáhl ruku po větvičce, ale opět utrl. Bolest k tobě přišla jako k muži, ale ty se chováš jako chlapec, utrhneš ruce. Větvička upadla do trávy.

Zdvihla ji, neřekla ničeho; zbledla pouze; stanula a hryzla rty. A tu sepal ruce a vzhlédl k ní. Usmála se maličko a podávala mu opět větvičku. Vzal a s ní všechno, bolest a krásu, snad to všechno, srdce, ani nepobereš.

Ale teď, teď učiňte mne mužem. Teď hrajme všichni dobře, stůjme dobře, vraťme ránu dobře, abychom byli hodni toho, co k nám přišlo. Je tato větvička křížem? Ponesu jej. Bude mne tento kříž tížit, tisknout k zemi? Zahodím jej. Zatančím nad ním.

Ratkin vztyčil hlavu. Jeho oči hleděly ven, ven z tohoto kruhu bolesti, vybíraly si směr.

– Jeníčku!

– Neboj se. Aničko.

Na ni ovšem hleděti nemohl, musil se dívati ven, ven z tohoto kruhu. Nejprve byl tento úsilný pohyb jen v jeho očích, pak vstoupil do celého těla.

– Jeníčku!

– Neboj se, Aničko.

Teď už se jen letmo ohlédl po ní, usmál se a šel. Řekl bys, nazdařbůh, ale snad to mělo směr.

– Jeníčku!

Už se neohlédl. Ani jednou. Šel. A tu skála stála před ním, tebe, skálo, myslím, dobře známe, jednou jsme tu vláli nahoře jak prapor; nepatříš snad k našemu směru, ale když tu již jsi, skála neskála, a Ratkin usmál se, zavrtil hlavou a počal slézati skálu. Tu teprv nahoře se ohlédl. Stála dosud na témž místě a hleděla sem k němu; a tu on zcela klidně nazdvihl klobouk a zamával jím; jeho úsměv se podobal něčemu roztrženému.

A tu se s ním cosi stalo, hleděl dolů a všecek pojednou zbělel. Ze skalních rozsedlin počalo se naň cosi zavěšovati náručím stále těžším a těžším. Jeho oči křičely. Vztáhl před sebe ruce, jako by se někomu bránil, stál tak okamžik a zakryl si rychle oči. Po celém těle se roztrásl, musil se tu posadit a plakal dlouho.

A když přestal plakat a pozdvihl hlavu, ona tam dole již nestála; viděl ji, mizící červenou skvrnu daleko v pastviskách. A přece tu byla u něho, slyšel ji stále ještě mluvit, jak před chvílí k němu mluvila; ale naslouchal jí nyní rád a za každé slovíčko byl jí vděčen, mluv, mluv, prosil, bolí to, bolí, ale je to krásné, snad jsi přece jen divoká ženka, do smrti budu tebou krásně poznamenán...

Pohlédl dolů do skalních rozsedlin, zamrazení jím prošlo – ale potom se již jen usmíval, bludně a trpce. Tam dole – – –! A přece někdo mrtvý tam ležel, tázavý pohled dvou mrtvých očí setkal se s jeho očima a Ratkin tu seděl, kýval hlavou a usmíval se; rty se nepohybovaly, ale jeho oči mluvily.

– Spi tam, Jene Ratkine včerejší a pošetilý. Ty, který jsi toužil po štěstí a po bolesti – a přece jsi chtěl jenom štěstí. Ty, který jsi volal krásu – a před krásou jsi zastřel oči. Ty, který jsi volal život – a při první jeho písni potřhal jsi struny. Ty, který jsi myslil, že přijde brzy hodina, že staneš a najíš se dosyta! Blouznivý, nezkušený plavčíku v lodním koši, volající: Země, země! – brzy ti zamrzl tento výkřik na rtech. A přece teď, kdy kotvy opět vytaženy, zní zase jen ona píseň: Život! Život! – jeho slávě se pokloňme, jeho chválu zpívejme! Na bližších a bližších kopcích hoří za noci jeho ohně. Posly už vyslal

a my v jejich ruce složili sliby své oddanosti. Chceme milovat velkého a krásného vašeho pána, tak to vyříd'te, poslové! Chceme jeho barvy nosit a v jeho barvách vítězit! Chceme býti takoví, aby jeho oko na nás s hrdostí spočinulo, aby se usmíval, pokyvuje hlavou k rytmickému našemu pochodu! Ale vyříd'te mu, ať nás nezradí, ať nás neprodá! I s ním my chceme se dáti v zápas! I s ním – vyříd'te mu to. A chválu jeho že zpíváme, nezapomeňte...!

Ratkin našel u svých nohou jedlovou větvičku. Zdvihl ji a hodil dolů do skalní rozsedliny. Padala a Ratkin se usmíval...

– Na tvůj hrob. Jene Ratkine, včerejší a pošetilý!

Fráňa Šrámek

Stříbrný vítr

Ilustrace obálce Tribalium/Shutterstock.com
Redakce Petra Kučerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 25. 8. 2023

ISBN 978-80-274-3431-2 (epub)
ISBN 978-80-274-3432-9 (pdf)
ISBN 978-80-274-3433-6 (prc)